

TOIMINTAYMPÄRISTÖANALYYSI

Osa 1/2

Ulkoisen toimintaympäristö

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	13
2. VÄESTÖ	16
2.1. Suomen väestö vähenee, vanhenee, vieraskielistyy ja muuttaa kaupunkeihin	17
2.1.1. Väestökehitys vieraskielisten varassa	19
2.1.2. Yhteiskunnan mukauduttava väestön ikärakenteen muuttumiseen	20
2.1.3. Turvallisuus ja turvattomuus kansalaisen näkökulmasta	22
2.2. Koronakriisi iski eniten haavoittuviin ihmisryhmiin	25
2.3. Asuminen muuttuu megatrendien mukana	26
2.3.1. Vuokralla asumisen määrä on lisääntynyt	26
2.3.2. Yksinasuvien määrä lisääntyy	26
2.3.3. Teknologian määrä kodeissa tulee lisääntymään	27
2.3.4. Monipaikkaisuus vaikuttaa suomalaisten arkeen	27
2.4. Suomi on pienten yritysten maa	30
2.4.1. Hybridiyrittäjyys ja alustatalous valtaavat edelleen alaa	30
2.4.2. Yhdistystoimintaan on osallistunut yli puolet väestöstä	31
2.5. Liikennejärjestelmien automatisoituminen merkittävä muutostekijä	31
2.6. Haavoittuvat ryhmät	33
2.7. Suomen ilmatoriskit hallittavissa suunnittelulla ja varautumisella	35
2.8. Ukrainan sodalla monenlaisia vaikutuksia väestöön	36
2.9. Johtopäätökset	36
3. SUUNNITELLUT MUUTOKSET	38
3.1. Velvoittavan kansainvälisen sääntelyn määrä kasvaa ja yhteensovittaminen korostuu	38
3.2. Keskeisten yhteistyökumppaneiden organisaatiomuutokset	39
3.2.1. Sote-uudistus ja hyvinvointialueet	39
3.2.2. Oikeuslaitoksen uudistukset	41
3.3. Varautumisella selviytymiskykyä	41
3.3.1. Huoltovarmuus, varautuminen, valmius ja jatkuvuudenhallinta	41
3.3.2. Huoltovarmuuteen vaikuttavat muutostekijät	43
3.4. Suomen ilmasto- ja energiastrategia	43
3.5. Ukrainan kriisiin liittyviä keskeisiä epävarmuustekijöitä ja muuttujia	43
3.6. Johtopäätökset	46

4. JULKINEN KESKUSTELU	47
4.1. Demokratian tila ja kansalaistottelemattomuus	47
4.1.1. Kansalaistottelemattomuus haaste päätöksenteolle	47
4.1.2. Vihapuheesta kiinteä osa verkon toimintakulttuuria	48
4.2. Vuorovaikutus poliisiin ja kansalaisten välillä	48
4.2.1. Viestinnällä kansalaisten pariin	48
4.2.2. Luottamus poliisiin pysynyt vahvana	50
4.2.3. Poliisi kanteluiden kohteena	51
4.2.4. Poliisin maalittaminen ja vastustaminen yleistä	52
4.3. Rikostiedon lähteet	53
4.3.1. Uutismedia on edelleen keskeisin rikostiedon lähde	53
4.3.2. Rikoskerronta ja tosirikos ovat muuttuneet reaaliaikaisiksi ja mediavälitteisiksi	55
4.4. Sosiaalisen median ilmiöitä mahdoton ennustaa	56
4.5. Ihmiset algoritmien manipuloinnin kohteina	56
4.5.1. Polarisaatiota on kahdenlaista	56
4.5.2. Algoritmit vahvistavat kuplautumista	57
4.6. Informaatiota ja disinformaatiota	58
4.7. Sotatilanne vienyt mediatilan ilmastonmuutospaneelin raporteilta	58
4.8. Informaatiosodankäyntiä ja Nato-keskustelua	59
4.8.1. Informaatiosota voimakkaasti käynnissä	59
4.8.2. Suomen Nato-keskustelussa historiallinen muutos	60
4.8.3. Skenaarioita turvapaikanhakijoihin suhtautumisessa	61
4.9. Johtopäätökset	61
5. RIKOLLISUUS	63
5.1. Sisäisen turvallisuuden laajamittaiset uhat	68
5.1.1. Terrorismin uhkataso ennallaan	68
5.1.2. Järjestäytynyt rikollisuus yhä kansainvälisempää ja mukana eri aloilla	70
5.1.3. Venäjän hyökkäyssodalla voi olla odottamattomia vaikutuksia	71
5.2. Yhteiskunta rikosoikeudellistuu ja lainsäädäntö lisääntyy	72
5.3. Rikosten motiivina usein sosiaalisen mediaan liittyvät ilmiöt	74
5.4. Teknologian mahdollistamat kasvottomat rikokset	75
5.4.1. Kyberympäristössä rikollisuus lisääntynyt	75
5.4.2. Kalastelua, identiteettivarkauksia ja tilauspetoksia	76
5.5. Lapsiin kohdistuvat ja lasten tekemät rikokset sekä lähisuhdeväkivalta	76
5.5.1. Lapsiin kohdistuva väkivalta lisääntynyt	76
5.5.2. Lapsiin kohdistuvasta väkivallasta tarvitaan tietoa	77
5.5.3. Koronapandemia ja Ukrainan sotilaallinen konflikti kiihdyttäneet nuorten mielenterveyden ongelmia	78
5.5.4. Suurin osa nuorista käyttäytyy hyvin	79
5.5.5. Lähisuhdeväkivallan lisääntymisestä ei merkittäviä viitteitä korona-aikana	80
5.6. Ilmastonmuutos on kriminaalipoliittinen haaste	84
5.7. Ukrainan sotilaallinen konflikti lisäänee vakavaa väkivaltaa ja sisäisen turvallisuuden uhkia	85
5.8. Johtopäätökset	86

6. TEKNOLOGIA	88
6.1. Tekoäly keskeinen osa yhteiskunnan digitaalista muutosta	89
6.2. Koteihin tulee yhä enemmän digitaalista älyä	91
6.3. Lohkoketjuteknologian innovaatioina syntyy uusia maksuvälineitä	93
6.4. Palveluiden sähköistämiseen kohdistuu yhä kasvavia odotuksia	95
6.4.1. Datan omistajuuteen liittyvät kysymykset korostuvat	98
6.5. Analytiikka, koneoppiminen ja tekoäly viranomaisten mahdollisuutena ja uhkana	99
6.5.1. Tekoäly päätöksentekijänä	100
6.5.2. Automatisoidut koneet toimivat kanssamme – tai meistä huolimatta	101
6.6. Materiaalin saatavuusongelmat haastavat teknologian hyödyntämistä	102
6.6.1. Sota suuntaa resursseja uudelleen ja lisää materiaalin saatavuushaasteita	103
6.6.2. Teknologisia innovaatioita suunnataan ilmastonmuutoksen torjuntaan	104
6.7. Johtopäätökset	106
7. HEIKKOJA SIGNAALEITA JA KUVA TULEVAISUUDESTA	107
7.1. Kuva siitä miltä vuosi 2032 voisi näyttää nykytiedon valossa	109
8. LÄHTEET	113
9. KUVAT	131
10. TAULUKOT	133
11. LIITTEET	134

POLIISIHALLITUS	KUVAILEHTI Julkaisun päivämäärä 1.12.2022
Tekijät (toimielimestä nimi, puheenjohtaja ja sihteeri) Poliisihallitus / Analyysitoiminto: Sini Kumpulainen, Mika Sutela ja Piia Vuori-Murto Sisällön tuotantoon ja kommentointiin ovat lisäksi osallistuneet useat poliisihallinnon asiantuntijat ja verkostot.	Julkaisun laji Raportti Toimeksiantaja Poliisihallitus
Julkaisun nimi Toimintaympäristöanalyysi, osa I (ulkoinen toimintaympäristö)	
Julkaisun osat Väestö, Suunnitellut muutokset, Julkinen keskustelu, Rikollisuus, Teknologia ja Ennakointi	
Tiivistelmä <p>Poliisi toimii nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä. Poliisin tehtävään arjen turvaajana vaikuttavat yhä moninaisemmat ja lisääntyvät haasteet.</p> <p>Väestön ikääntyminen on tyypillinen suuntaus kaikissa Pohjoismaissa, ei pelkästään Suomessa. Myös perherakenteissa on tapahtunut muutoksia; lapsiperheiden osuus kaikista asuntokunnista on enää vain neljännes. Enemmistö on pieniä asutokuntia, kuten yksineläjiä, pariskuntia ja muita ei-perhetalouksia. Yksinasuvien määrä on kasvanut pitkään ja kyse onkin jatkuvasti kasvavasta ihmisryhmästä.</p> <p>Myös vieraskielisten määrä Suomessa on kasvanut tasaisesti, heitä on kaikkiaan jo yli 400 000. Vieraskielisten sijoittumista ohjaa sama kaupunkeihin kohdistuva muuttoliike kuin kantaväestön kohdalla. Kun maaseutu autioituu, samaan aikaan kuitenkin lisääntyy monipaikkainen asuminen ja osassa kuntia vapaa-ajan asuntojen sekä kakkosasuntojen käyttöaste lisääntyy. Harva-alueiden palvelujen saatavuus on perustuslaillinen kysymys kansalaisten perustarpeiden saatavuuden näkökulmasta - miten paljon ihmiset tulevaisuudessa käyttävät kakkosasuntojaan ja paljonko he toisen asunnon sijaintipaikkakunnilla tulevat käyttämään viranomaisten palveluja. Trendi saattaa vaikuttaa tulevaisuudessa myös turvallisuusviranomaisten palvelujen kysyntään.</p> <p>Yksilöt eivät ole enää vain maansa, kaupunkinsa tai kuntansa asukkaita vaan myös Euroopan unionin kansalaisia. Unionin sopimusten ja muun kansainvälisen sääntelyn perusteella tehdään vuosittain tuhansia päätöksiä, jotka vaikuttavat ratkaisevalla tavalla EU:n jäsenvaltioihin ja niiden kansalaisten elämään. Muutoksiin varautumisen ja turvallisuuden resursoinnin kannalta toimintaympäristökuvausten rooli on keskeinen.</p> <p>Suomalaiset luottavat vahvasti poliisiin ja myös muihin turvallisuusviranomaisiin. Poliisin on oltava siellä missä kansalaisetkin eli sosiaalisessa mediassa, mutta näkyvyyttä vaaditaan myös muuten, esimerkiksi perinteisessä uutismediassa. Toisaalta poliisin toiminta on nykypäivänä jatkuvasti suurennuslasin alla. Julkisessa keskustelussa mielipiteet kärjistyvät nykyisin nopeasti ja koskaan ei voida olla varmoja etukäteen, mistä ilmiöstä syntyy uusi ilmiö samalla myös sosiaalisessa mediassa. Informaatioidankäynti on melkein pä sodankäynnin valtamuoto tänä päivänä, mikä vaikuttaa myös poliisin toimintaan ja varautumiseen.</p> <p>Poliisi kohtaa nykypäivänä yhä kovempaa ja monimuotoisempaa rikollisuutta. On järjestäytynyttä, kansainvälistä rikollisuutta, verkossa tapahtuvaa rikollisuutta kuin myös perinteisiä rikollisuuden muotoja. Lasten ja nuorten tekemät rikokset ja toisaalta myös heihin kohdistuva rikollisuus on yhä voimakkaammin esillä paitsi mediassa myös poliisin oman toiminnan prioriteeteissa. Yhteiskunta rikosoikeudellistuu, jolloin yhä useammin erilaisia tekoja katsotaan rikoksiksi ja nykyisin on entistä helpompaa tehdä rikosilmoituksia pienistäkin laittomiksi koetuista teoista. Samalla poliisiin kohdistuu entistä suurempia odotuksia ja sille asetetaan koko ajan uusia lainsäädännöllisiä vaatimuksia.</p> <p>Internetin käyttö on yleistynyt ja seuraava suuri muutos on parhaillaan käynnissä tekoälyn tullessa mukaan ihmisten arkeen lähes jokaiselle sen osa-alueelle. Erilaiset virtuaalisen todellisuuden sovellutukset kehittyvät ihmisten työ- ja vapaa-ajanviettopaikoiksi. Ihmisillä on käytössään puettavaa teknologiaa, ja kodinkoneet ovat yhteydessä toisiinsa verkkosovellusten avulla. Lohkoketjuteknologian innovaatioista odotetaan vastauksia datan luottamuksellisuuskysymyksiin, ja sen sovellutuksena syntyy erilaisia rahakeitä, mikä edellyttää viranomaisilta pohdintaa tarvittavista toimenpiteistä.</p>	

Palveluiden sähköistyminen korostaa digitaalisen turvallisuuden merkitystä ja sähköisten palveluiden myötä korostuvat erilaiset juridiset, esimerkiksi datan omistajuuteen liittyvät kysymykset. Sähköisiin palveluihin kohdistuu monenlaisia odotuksia. Koneet adaptoituvat yhä enemmän käyttäjän toimintaan ja virtuaalisia elementtejä tuodaan osaksi arkisia toimintoja, joskus jopa käyttäjän tahdon ylittäen. Tarvitaan yhteiskunnallista keskustelua erilaisista eettisistä kysymyksistä ja arvovalinnoista koskien ihmisten ja koneiden yhteistyötä.

Teknologian kehittämisen ja hyödyntämisen hidasteena ovat materiaalien saatavuushaasteet sekä niihin kohdistuva hintojen nousu. Euroopassa käynnissä oleva sota suuntaa resursseja ja lisää materiaalin saatavuushaasteita edelleen. Tällä tulee olemaan myös kustannuksia nostava vaikutus. Myös ilmasto- ja ympäristömuutoksen torjuntatoimet vaikuttavat teknologian kehitystyöhön. Kehityksen tahti on kova, ja poliisi on muiden viranomaisten ohella ison haasteen edessä tulkitessaan analogiseen maailmaan laadittua lainsäädäntöä vastauksena digitaalisiin haasteisiin sekä kehittäessään omaa laitteistoa ja osaamista toimintaympäristön muutosten edellyttämällä tavalla.

Asiasanat

Toimintaympäristö, ennakointi, väestö, muutos, julkinen keskustelu, rikollisuus, teknologia

Sarjan nimi ja numero

Poliisihallituksen julkaisusarja 4/2022

ISSN-L

1798-7121

ISSN (painettu)

1789-7121

ISSN (verkkojulkaisu)

2242-5649

ISBN (painettu)

978-952-7267-27-1

ISBN (verkkojulkaisu)

978-952-7267-28-8

Kokonaissivumäärä

144

Kieli

suomi

Luottamuksellisuus

Julkinen

Julkaisija

Poliisihallitus

POLISSTYRELSEN	PRESENTATIONSBLAD Utgivningsdatum 1.12.2022
Författare (organ, ordförande och sekreterare) Polisstyrelsen / Analysfunktion: Sini Kumpulainen, Mika Sutela och Piia Vuori-Murto Ytterligare har flera sakkunniga och nätverk inom polisförvaltningen deltagit i produktionen och kommenterandet av innehållet.	Typ av publikation Rapport Uppdragsgivare Polisstyrelsen
Publikation Verksamhetsmiljöanalys, del I (yttre verksamhetsmiljö)	
Publikationens delar Befolkning, Planerade förändringar, Offentlig debatt, Brottslighet, Teknologi och Framförhållning	
Sammanfattning Polisen arbetar i en snabbt föränderlig verksamhetsmiljö. Polisens roll som garant för vardagen påverkas av allt mer mångfacetterade och växande utmaningar. En åldrande befolkning är en typisk trend i alla de nordiska länderna, inte bara i Finland. Det har också skett förändringar i familjestrukturerna; barnfamiljernas andel av alla bostadshushåll är inte längre mer än en fjärdedel. Största delen är små bostadshushåll, såsom ensamstående, par och andra hushåll som inte är familjehushåll. Antalet ensamboende har fortsatt att öka under lång tid, och det här är en ständigt växande grupp människor. Antalet personer med ett främmande språk som modersmål i Finland har också ökat stadigt och uppgår nu till över 400 000. Placeringen av personer med ett främmande språk som modersmål i Finland styrs av samma migration till städer som för infödda personer. I takt med att landsbygden avfolkas ökar dock multilokaliteten och i en del kommuner ökar utnyttjandegraden för fritidshus och andrabostäder. Tillgång till service i glesbygden är en grundlagsenlig fråga med tanke på tillgången till medborgarnas grundläggande behov - hur mycket människor kommer att använda sina fritidshus i framtiden och i vilken utsträckning de kommer att använda myndigheternas tjänster på orten där deras fritidshus är beläget. I framtiden kan trenden också påverka efterfrågan på tjänster som tillhandahålls av säkerhetsmyndigheterna. Individer är inte längre bara invånare i sitt land, sin stad eller sin kommun, utan också medborgare i Europeiska unionen. På grundval av Unionens fördrag och övriga internationella bestämmelser fattas varje år tusentals beslut som har en avgörande inverkan på EU:s medlemsstater och deras medborgares liv. Med tanke på beredskap för förändringar och resursallokering för säkerhet spelar beskrivningar av verksamhetsmiljön en central roll. Finländarna har en stark tillit för polisen och även för övriga säkerhetsmyndigheter. Polisen ska finnas där medborgarna finns, det vill säga på sociala medier, men synlighet krävs även i övrigt, till exempel i de traditionella nyhetsmedierna. Å andra sidan står polisens verksamhet idag ständigt under lupp. I den offentliga debatten drivs åsikterna snabbt till sin spets, och det är aldrig möjligt att på förhand veta vilket fenomen som samtidigt kommer att leda till ett nytt fenomen också på sociala medier. Informationskrigföring är nästan den dominerande formen av krigföring idag, vilket även påverkar polisens verksamhet och beredskap. I dagens läge konfronteras polisen med allt hårdare och mer mångformig brottslighet. Det finns såväl organiserad, internationell brottslighet, brottslighet på nätet som traditionella former av brottslighet. Brott som begås av barn och unga å ena sidan och brott mot dem å andra sidan framträder i allt högre grad i medierna och tas även upp i prioriteringarna i polisens egen verksamhet. Samhället blir mer straffrättsligt vilket innebär att olika typer av gärningar allt oftare betraktas som brott och det är idag enklare än någonsin att göra en brottsanmälan även om små gärningar som upplevs som olagliga. Samtidigt riktas det allt större förväntningar på polisen som också är föremål för ständigt nya krav i lagstiftningen.	

Användningen av Internet har blivit vanligare och nästa stora förändring pågår som bäst när artificiell intelligens blir en del av nästan alla sektorer av människornas vardag. Olika applikationer för virtuell verklighet utvecklas till arbetsplatser och fritidsplatser för människorna. Människor har tillgång till teknologi som de klär på sig och hushållsmaskinerna är i förbindelse med varandra genom webbapplikationer. Innovationerna inom blockkedjeteknik förväntas ge svar på frågor om datakonfidentialitet, och dess tillämpning genererar olika polletter, vilket kräver att myndigheterna funderar över vilka åtgärder som blir nödvändiga att vidta.

Med fler elektroniska tjänster betonas vikten av digital säkerhet, och med elektroniska tjänster lyfts olika juridiska frågor fram exempelvis gällande dataägarskap. Elektroniska tjänster är förknippade med många olika slags förväntningar. Maskiner anpassar sig alltmer till användarens handlingar och virtuella element introduceras i de dagliga funktionerna, ibland till och med över användarens vilja. Det behövs en samhällsdebatt om olika etiska frågor och värdeval kring samarbetet mellan människor och maskiner.

Utvecklingen och användningen av teknologi bromsas upp av utmaningarna i tillgången på material och de stigande priserna. Det pågående kriget i Europa styr resurser och ökar ytterligare utmaningarna med tillgång till material. Detta kommer också att ha en kostnadshöjande effekt. Åtgärder för att bekämpa klimatförändringen påverkar också den tekniska utvecklingen. Utvecklingstakten är snabb och polisen står tillsammans med övriga myndigheter inför en stor utmaning när det gäller att tolka lagstiftning som utarbetats för den analoga världen som svar på digitala utmaningar och att utveckla sin egen utrustning och sitt eget kunnande på det sätt som förändringarna i omvärlden förutsätter.

Nyckelord

Verksamhetsmiljö, framförhållning, befolkning, förändring, offentlig debatt, brottslighet, teknologi

Seriens namn och nummer

Poliisihallituksen julkaisusarja 4/2022

ISSN-L

1798-7121

ISSN (tryckt)

1789-7121

ISSN (elektronisk)

2242-5649

ISBN (tryckt)

978-952-7267-27-1

ISBN (elektronisk)

978-952-7267-28-8

Sidantal

144

Språk

finska

Sekretessgrad

Offentlig

Utgivare

Polisstyrelsen

NATIONAL POLICE BOARD	FACTSHEET Publication date 1.12.2022
Authors (name, chairperson and secretary of the body) National Police Board / Analysis Operations: Sini Kumpulainen, Mika Sutela and Pii Vuori-Murto Several other experts and networks of the Police administration have also participated in the creation and commenting of the contents.	Type of publication Report Appointed by National Police Board of Finland
Title of publication: Analysis of the Police operating environment, part I (external operating environment)	
Parts of publication Population, Planned changes, Public discussion, Criminality, Technology and Forecasting	
Abstract The Police works in a rapidly changing operating environment. The Police tasks to safeguard people's everyday life are subject to increasingly versatile and growing challenges. The aging of the population is a typical trend in all Nordic countries, not only in Finland. Family structures have also undergone changes; today, families with children account for only one fourth of all housing units. The majority are constituted by small households, such as single people, couples and other non-family-based households. The increase in the number of those living alone is long-lasting trend, and it is, indeed, a constantly growing group of people. In Finland, the number of speakers of foreign languages has also been growing steadily to over 400 000 today. Along with the rural areas depopulating, multi-location living is a simultaneous trend whereby in certain municipalities, the number of holiday houses and the rate of utilisation of second homes is growing. The access to services in the sparsely populated areas is a question of constitutional nature from the perspective of citizens' basic needs – to what extent will people use their second homes in the future and what is the utilisation rate of the services of the authorities they will use in the localities of their second homes. This trend may impact the future demand for the services of the authorities responsible for public security. Individuals are no longer inhabitants of their country, city or municipality only but also citizens of the European Union. Based on the EU treaties and other international regulation, thousands of decisions are made annually, with a decisive impact on the EU Member States and the lives of their citizens. In view of anticipating changes and providing resources for security issues, the analyses and descriptions of operating environments play a central role. People in Finland have strong confidence in the operation of the Police as well as other security authorities. The Police must be present where the citizens are, such as the social media, but visibility is also a must elsewhere, including the traditional news media. At the same time, Police operations are now under constant scrutiny. The opinions in today's public discussions are rapidly triggered off into an acrimonious debate, and one can never be sure in advance which phenomenon will also become a social media topic. Information warfare is almost the first form of war today, which also impacts the Police operations and preparedness. Today's Police is faced with increasingly violent and versatile forms of criminality. In addition to organised international crime and cybercrime, there are also conventional forms of criminality. The crimes committed by children and the young, and also the criminality where they are the victims, is increasingly present not only in the media but also among the Police operative priorities. Society is increasingly conditioned by criminal law whereby various actions are frequently felt to constitute crime; today, it is much easier to file crime reports on even minor deeds that are deemed to be illegal. At the same time, the Police faces growing expectations and is also the object of constantly new legislative demands.	

The Internet is in generalised use, and the next major change is already ongoing as the AI becomes part of almost every element in people's lives. Various virtual reality applications turn into places where people work and spend their free time. People make use of wearable technology, and home appliances interconnect through web applications. Blockchain technology innovations are expected to provide answers to data reliability issues, and various token coin applications are created and as a consequence, the authorities need to ponder over necessary measures.

Increasingly digitalised services underline the significance of digital safety, and in their wake we have various legal issues related to, for example, data ownership. Digital services are subject to most varied expectations. Machines adapt to user actions, and virtual elements are made part of everyday operations, sometimes even against the user's wishes. We need a societal debate on various questions of ethics and value choices in the realm of human-machine interaction and cooperation.

The factors retarding technology development and utilisation include the challenges in the access to materials and the increase in their prices. The ongoing war in Europe directs the resources and further aggravates the availability challenges. This will also result in increasing costs. The measures to prevent climate change will also have an impact on technology development work. The pace of developments is rapid, and the Police and other authorities are facing a major challenge in trying to respond to digital challenges by interpreting the legislation generated for the analog world, and in developing its own equipment and competence to meet the requirements brought about by the changes in the operating environment.

Keywords

Operating environment, anticipating, population, change, public debate, criminality, technology

Name and number of series

Poliisihallituksen julkaisusarja 4/2022

ISSN-L

1798-7121

ISSN (print)

1789-7121

ISSN (online publication)

2242-5649

ISBN (print)

978-952-7267-27-1

ISBN (online publication)

978-952-7267-28-8

Total number of pages

144

Language

Finnish

Confidentiality

Public

Published by

National Police Board of Finland

1. JOHDANTO

Poliisihallituksen analyysitoiminnot sai tehtäväkseen laatia laajan raportin poliisin kannalta keskeisistä toimintaympäristön muutoksista.¹ Toive ”laajasta paketista” synnytti työnimen *Paketti 2023*. Aikaa työlle on annettiin vuosi 2022, jotta sitä voidaan hyödyntää vuoden 2023 aikana tehtävässä suunnittelussa, jonka keskiössä on poliisin strategian päivittäminen.

Toimintaympäristöanalyysin ensimmäisen osan tavoitteena on kuvata ulkoisen toimintaympäristön muutokset poliisin toimintaympäristön tarkastelun perusmallin mukaisesti. Tarkastelua tehdään viidestä näkökulmasta: väestö, suunnitellut muutokset, julkinen keskustelu, rikollisuus sekä teknologia. *Raportin tarkoitus on tunnistaa, huomioida ja pohtia todennäköisiä ja keskeisiä tapahtumakulkuja edellä mainittujen viiden näkökulman osalta.* Näkökulmien sisältö on valittu poliisihallinnon asiantuntijoille järjestettyjen ideariihikeskustelujen pohjalta. Lisäksi jokaista näkökulmaa on arvioitu kahden lähes kaikkeen vaikuttavan muutosajurin – ilmastonmuutoksen ja muuttuneen geopoliittisen tilanteen – kautta.

Paketti 2023 on ohjattu ja laadittu Poliisihallituksen analyysitoiminnoissa, mutta sen sisällön tuotantoon ja kommentointiin ovat osallistuneet useat verkostot, kuten Poliisihallituksen sisäinen asiantuntijaverkosto (Pohtiva), strategisen ja taktisen analyysin asiantuntijaverkosto, poliisin ennakointipaneeli sekä Poliisiammattikorkeakoulun YAMK -kurssi 2021. Lisäksi kevään aikana järjestettiin jokaisesta näkökulmasta ideariihet, joihin kutsuttiin poliisihallinnon asiantuntijoita, jotka ovat olleet työtehtäviensä kautta tekemisissä eri näkökulmiin liittyvien asioiden kanssa. Kuhunkin ideariiheeseen osallistui 5-8 henkeä.

Myös kevään 2022 strategisen ja taktisen analyysin seminaarissa toinen seminaaripäivä painottui toimintaympäristön muutosten tarkasteluun poliisihallinnon ulkopuolisten asiantuntijoiden näkökulmasta. Alustajina seminaarissa toimivat johtava asiantuntija Timo Aro MDI - Aluekehittämisen konsulttitoimistosta, projektijohtaja Jukka Vahti Sitrasta, tutkija Markus Holmgren Ulkopoliittisesta instituutista, kriminologian yliopistonlehtori Matti Näsi Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutista Helsingin yliopistosta sekä osastopäällikkö Samu Kurri Finanssivalvonnasta.

Toimintaympäristössä havaittujen muutosten perusteella valmistellaan erikseen omana raporttinaan poliisin pääoma-analyysi aineellisen ja aineettoman pääoman kartoittamiseksi ja sen selvittämiseksi, missä määrin käytettävissä olevilla voimavaroilla on mahdollista vastata ulkoisen toimintaympäristön muutokseen. Sisäisen toimintaympäristön tarkastelun eli pääoma-analyysin valmistelu käynnistyi alkusyksyllä 2022.² Ulkoisen tarkastelun perusteella tulisi sisäisesti arvioida kyvykkyyttä muun muassa seuraavien kysymysten avulla:

---

1 mm. Poliisihallituksen vuosisuunnitelma 2022

2 Pääoma-analyysi on poliisin toimintaympäristön tarkastelun perusmallin mukainen sisäisen toimintaympäristön arvioinnin osa. (ks. liite toimintaympäristön perusmallista). Mallin sisäisen osa on poliisin kyvykkyiden ja heikkouksien arviointia, joten työ sisältää salassa pidettävää tietoa. Havainnoista voidaan kuitenkin laatia julkinen tiivistelmä.

Väestö

- Ikärakenteen muutosten vaikutukset henkilöstössä?
- Poliisiin kohdistuva palvelutarpeen muutos?
- Työn monimuotoistumisen vaikutus poliisiorganisaatiolle?
- Aluekehityksen vaikutukset resursointiin?
- PTR -yhteistyö?

Suunnitellut muutokset

- Poliisin prosessit EU:n ja muuhun kansainväliseen lainsäädäntövalmisteluun osallistumiseksi?
- Tietojen käsittely kansainvälisestä näkökulmasta?
- Varautuminen energiakriisiin?
- Poliisin yhteistyö hyvinvointialueiden kanssa?
- Käräjä uudistuksen vaikutukset esitutkintaan?
- Poliisin osallistuminen kansainvälisiin projekteihin?

Julkinen keskustelu

- Poliisin viestintä sosiaalisessa mediassa?
- Miten luottamusta poliisiin ylläpidetään?
- Avoimen yhteistyön kehitystarpeet?
- Maalittamisen ja työntekijän kohtaaman väkivallan vaikutukset työntekijän hyvinvointiin ja työntekijöiden pysyvyyteen?
- Mitä poliisista puhutaan? Poliisin julkisuuskuva?
- Työnantajakuva?
- Koulutukseen hakeutuminen?

Rikollisuus

- Poliisin kyky paljastaa ja tutkia uusia rikosmuotoja ja uudenlaista rikollista käyttäytymistä?
- Poliisin prosessit lainsäädäntöuudistusten toimeenpanossa?
- Kyberrikollisuuden ennalta estämisen valmiudet?
- Nuorten tekemien ja lapsiin kohdistuvien rikosten tutkinnan resurssitilanne?
- Millaiseen tutkintaan ja valvontaan tulisi panostaa? Sektorikohtaista priorisointitarvetta?

Teknologia

- Digitalisaatioon liittyvä osaaminen ja osaamisen ylläpito?
- Materiaalin saatavuushaasteiden merkitys poliisin materiaalihallinnolle?
- Virtuaalivaluuttojen käsittely erityisesti takavarikoiden yhteydessä?
- Poliisin tutkintamahdollisuudet esim. Metaversumissa tehdyssä rikoksissa?
- Uudet teknologiat poliisissa?
- Uuden teknologian käyttöönoton vaikutus työntekijän käytettävissä olevaan työaikaan?
- Tyytyväisyys poliisin sähköisiin palveluihin?

Ulkoisen toimintaympäristön keskeisten muutosten hahmottamiseen ovat osallistuneet ainakin seuraavat poliisihallinnon asiantuntijat: Vesa Aalto, Anssi Airas, Markus Antila, Konsta Arvelin, Mikko Eränen, Pekka Heikkinen, Magnus Jakobsson, Kirsi Jauhiainen, Jenni Juslén, Kari Kanto, Elina Katajamäki, Minna Ketola, Katri Kumpulainen, Sini Kumpulainen, Lauri Kurki, Kari Laitinen, Miia Lehtinen, Olli Lehtoranta, Janne Liljavuori, Petri Marjamaa, Sirpa Mäkelä, Kari Onninen, Juho Partanen, Tiina Pelkonen, Kirsi Pettersson, Kimmo Puttonen, Tuomas Pöyhönen, Jukka Rivinen, Henna Salmi, Pirjo-Riitta Salminen, Mika Sutela, Miikkael Tiitinen, Tero Toivainen, Kimmo Ulkuniemi, Niina Uskali, Kai Vepsäläinen ja Piia Vuori-Murto.

(Kansilehden kuva: Pixabay)

2. VÄESTÖ

Väestöosuudessa tarkastellaan demografisia tekijöitä, ihmisten tapaa elää sekä asua. Osuudessa luodaan silmäys myös siihen, mitkä ovat ihmisten arjen haasteet ja mikä vaikuttaa mahdollisesti siihen, kuinka hyvin tai huonosti ihmiset voivat. Lisäksi arvioidaan lyhyesti koronapandemian tähänastisia vaikutuksia.

Kansainvälisissä hyvien asioiden maavertailuissa Suomi on usein kärkijoukossa muiden Pohjoismaiden kanssa.³ Suomalaisten hyvinvointia kuvataan usein keskimäärien avulla – todetaan, että suomalaisilla menee ”keskimäärin” hyvin. Se ei anna kovinkaan kattavaa kuvaa yksittäisen ihmisen todellisesta tilanteesta. Hallituksen mukaan sisäistä turvallisuutta uhkaavat esimerkiksi syrjäytyminen ja eriarvoisuuden lisääntyminen, väestön ikääntyminen, järjestäytyneet rikollisuus, kyberrikollisuus sekä ilmastonmuutos.⁴

Korona-aikana pidettiin etäisyyttä ja vietettiin paljon aikaa kotona muun muassa etätöissä.⁵ Yhä useampi alkoi kaivata lisää väljyyttä asumiseen sekä luonnonläheisyyttä. Esimerkiksi koronavuosi 2020 ei saanut ihmisiä pysymään asuinkunnissaan, vaan muuttopäätöksiä tehtiin jopa enemmän kuin edellisvuonna. Tarkkoja syitä muuttoon ei tilastoida, mutta pandemian aikaan esimerkiksi opiskelijoiden muutot opiskelupaikkakunnalle ovat voineet vähentyä korkeakoulujen suosiossa etäopetusta. Myös työn tekemisen tapojen monipuolistuminen on tukenut muuttotrendiä.

Vieraskielisten osuus Suomen väestöstä on kasvanut tasaisesti jo pitkään.⁶ Suomessa asui vakituisesti vuoden 2020 lopussa n. 430 000 äidinkieleltään vieraskielistä eli henkilöä, joiden äidinkieli on jokin muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Vieraskielisten osuus koko väestöstä on kahdeksan prosenttia. Suurimmat vieraskielisten ryhmät ovat äidinkieleltään venäjää (n. 84 000), viroa (n. 50 000) ja arabiaa (n. 34 000) puhuvat. Kunnittain tarkasteltuna vieraskielisten osuus väestöstä oli korkein Vantaalla (22 %) sekä Espoossa (19 %). Helsingissä osuus oli hieman pienempi (17 %).

Väestöennusteisiin liittyy pidemmällä aikavälillä suurta epävarmuutta, mutta muutoksen suunta on selvä.⁷ Jos trendit jatkuvat nykyisen kaltaisina, väestön ikääntyminen tulee syvenemään. Tällä hetkellä Suomen väestön ennustetaan ikääntyvän vielä odotettua nopeammin matalan syntyvyyden vuoksi.

Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI on myös päivittänyt oman väestöennusteensa kesäkuussa 2021.⁸ Ennusteessa näkyvät suurten kaupunkien kasvu ja kaupungistumisen jatkuminen, seutuistumisen kolmas aalto eli kasvun laajeneminen ja vahvistuminen suurten kaupunkien kehysalueella sekä vieraskielisen väestön kasvava merkitys koko maan tulevassa väestökehityksessä. Uudessa väestöennusteessa kaupungistuminen jatkuu, mutta aiempaa suurempi osa kasvusta suuntautuu erityisesti suurten kaupunkien kehysalueelle ja entistä laajemmalle maantieteelliselle alueelle.

Sitran teettämässä kyselytutkimuksessa ”Tulevaisuusbarometri 2021”⁹ tutkittiin 15–84-vuotiaiden mannersuomalaisten näkemyksiä tulevaisuudesta: miten ihmiset eri puolilla Suomea suhtautuvat tulevaisuuteen, pystyykö siihen vastaajien mielestä vaikuttamaan, miten esimer-

3 Tilastokeskus 2022b.

4 Valtioneuvosto 2021.

5 Lipasti 2021.

6 Tilastokeskus 2022d.

7 Valkonen & Lassila 2021.

8 Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI 2021.

9 Dufva, Rowley & Vataja 2021.

kiksi koronavuosi on vaikuttanut tulevaisuusnäkyymiin ja mikä suomalaisille on tärkeää tulevaisuuden kannalta? Kyselyyn vastasi 3 800 henkilöä eri puolilta Suomea. Vastausten perusteella hyvinvointivaltio, työllisyys ja ympäristö ovat tällä hetkellä suomalaisille tärkeitä asioita. Suomelle ja omalle asuinkunnalle suomalaiset toivovat ennen kaikkea tasa-arvoista ja turvallista tulevaisuutta.

2.1. SUOMEN VÄESTÖ VÄHENEÄ, VANHENEÄ, VIERASKIELISTYY JA MUUTTAA KAUPUNKEIHIN

Viimeisen noin kymmenen vuoden aikana Suomen väestö on kasvanut suunnilleen 200 000 asukkaalla. Väestönkasvu on keskittynyt voimakkaasti suurimmille kaupunkiseuduille, kun samaan aikaan valtaosa kunnista on menettänyt väestöään. Suomi on kuitenkin yhä ylivoimaisesti EU:n maaseutuvaltaisim maa ja huomattavasti muuta Eurooppaa jäljessä kaupungistumisessa.¹⁰

Kuntaliiton vuosille 2019–2040 tekemän väestöennusteen mukaan jo menossa oleva kehityskulku vahvistuu entisestään. Ennusteen perusteella vuoteen 2040 mennessä väestön määrä kasvaa ainoastaan 52 kunnassa ja vähenee 259 kunnassa. Väestönkasvua tapahtuu lähinnä suurimmissa kaupungeissa ja niiden kehyskunnissa.¹¹ Suomessa pitäisikin oikeastaan puhua kaupungistumisen sijaan suurkaupungistumisesta, sillä nykyisin muutetaan pienistä kaupungeista suuriin ja teollisuuskaupungeista yliopistokaupunkeihin, ei enää vain maalta kaupunkiin.¹²

Suomen suurimmat kaupungit ovat suuruusjärjestyksessä Helsinki, Espoo, Tampere, Vantaa, Oulu, Turku, Jyväskylä, Lahti, Kuopio ja Pori. Yli 100 000 asukkaan kaupungeja on yhdeksän ja näissä asuu yli 2,2 miljoonaa suomalaista. Pääkaupunkiseudulla (Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen) asuu noin 1 200 000 suomalaista.

Kuntaliiton Kaupunkiin! -projekti tarkastelee, miltä muun muassa *väestökehitykseen, työpaikkoihin ja ekologiseen kestävyteen liittyvät kysymykset näyttäytyvät Suomessa 23 kaupungin (C23)*¹³ valossa.¹⁴ Projektin C23-kaupunkien osuus koko maan väestöstä tulee kasvamaan myös tulevana vuosikymmeninä. Väestö Suomessa vähenee kaikkialla muualla paitsi yli 100 000 asukkaan kaupungeissa.¹⁵ Väestöllisiä ennusteita C23-kaupungeista esitetään kuvissa 1 ja 2.

---

10 Soininvaara 2021.

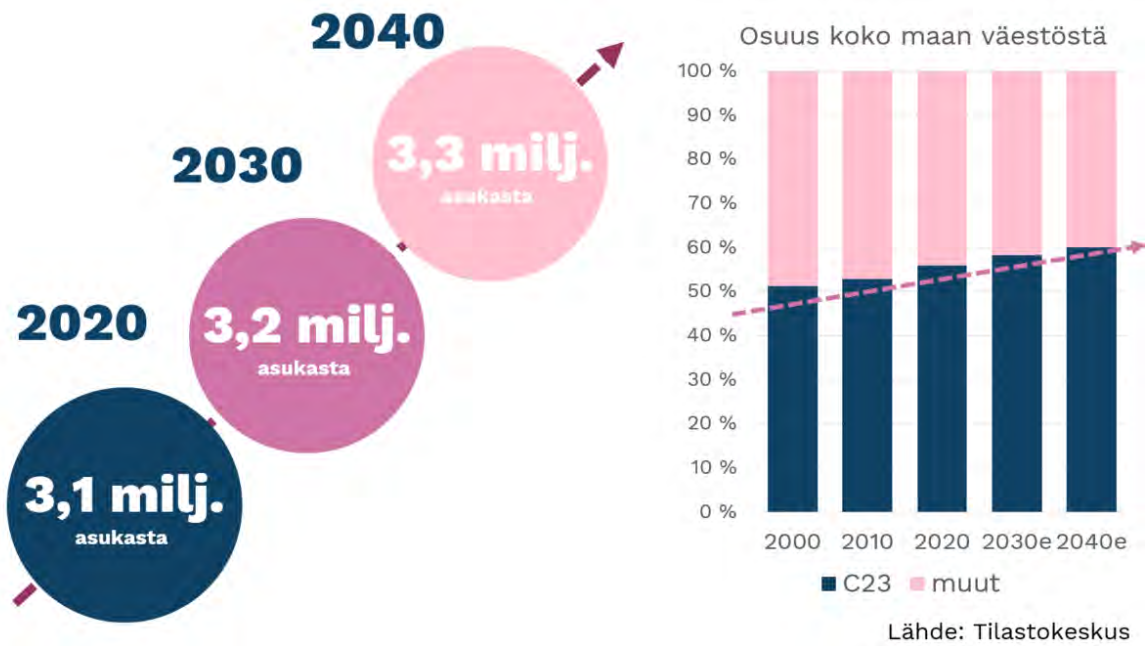
11 Kuntaliitto 2020a.

12 Soininvaara 2021.

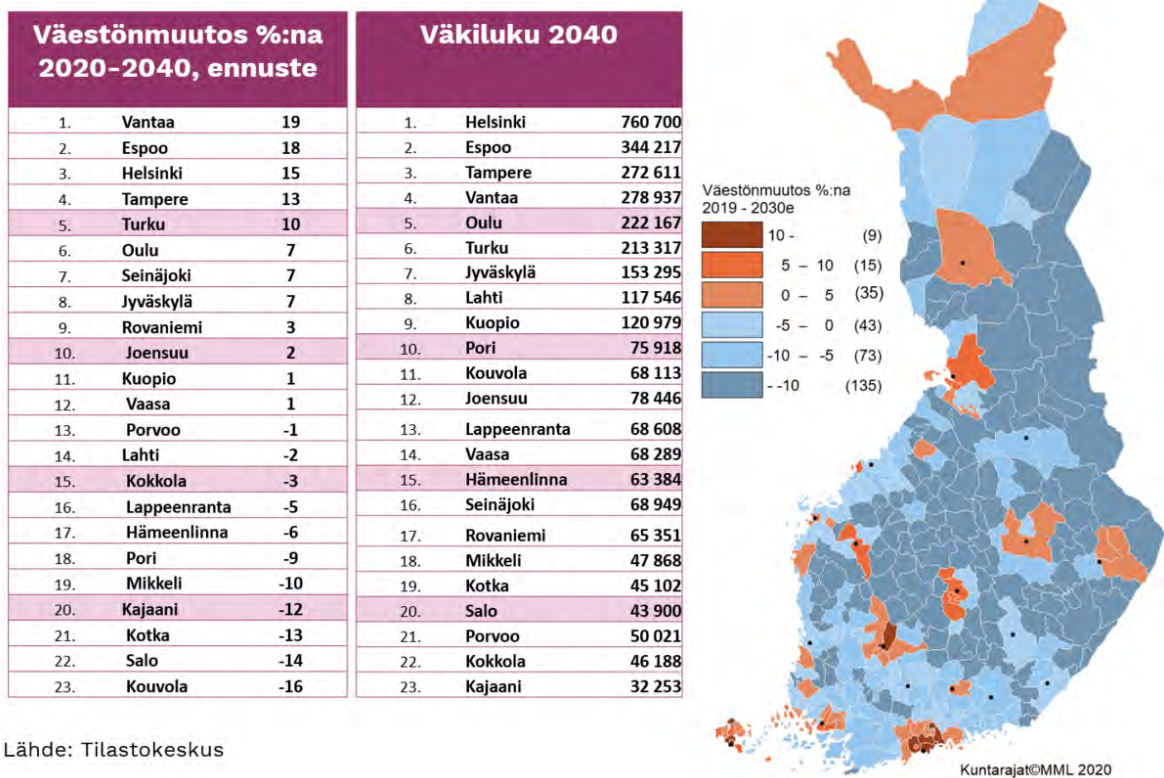
13 Kuntaliiton kaupunkipoliittinen työryhmä seuraa kaupunkien kehityksen kannalta ajankohtaisia asioita ja ottaa kantaa valtiovallan ja Kuntaliiton päätöksenteossa esille tuleviin asioihin kaupunkien näkökulmasta. Työryhmän muodostavat 21 suurimman kaupungin (yli 50 000 asukasta) ja sekä kahden maakuntakeskuksen (Kajaani ja Kokkola) kaupunginjohtajat. Kuntaliitto 2021.

14 Kuntaliitto 2020a.

15 Kuntaliitto 2020b.

Kuva 1. Kaupunkiin! -projektin C23-kaupunkien osuus koko maan väestöstä.¹⁶

Kuva 2. C23-kaupunkien väestönmuutos prosentteina 2020-2040 sekä väkiluku 2040.¹⁷

Laskelmista ja ennusteista huolimatta muuttoliike Suomessa kääntyi merkittävästi vuonna 2020.¹⁸ Koronapandemian alussa monet suomalaiset halusivat muuttaa kaupunkikeskittymien

16 Kuntaliitto 2020b.

17 Kuntaliitto 2020a.

18 Koski & Pikkarainen 2021.

sijasta maalle, mitä myös työn ja erityisesti työtapojen monimuotoistuminen tuki. Jopa yli 60 kuntaa oli muuttovoittajia vuonna 2020. Pääkaupunkiseudulla Helsinki ja Espoo kärsivät muuttotappiota.

Kaupungistumisen ja väestön keskittymisen ohella Suomessa on ollut käynnissä vastakaupungistuminen, vaikka tämä ei näy esimerkiksi julkisessa keskustelussa. Väestötilastossa suomalaiset pakkautuvat etelään, mutta kausittaisesti asutus siirtyy entistä enemmän kohti koillisista.¹⁹ Tilastot huomioivat vain pysyvän asuinpaikan muutokset, eivätkä esimerkiksi vapaa-ajan asunnolla tilapäisesti oleskelevaa väestöä. Muuttoliike on kokonaisuus, johon lukeutuu sekä kuntien sisäisiä, kuntien välisiä, että maahan- ja maastamuuttoja. Muuttoliikkeen muodostavat ihmiset, joiden muuttojen motiivit ovat hyvin kirjavia ja moninaisia.

Väestön muuttoliike maan sisällä asutuskeskuksiin ja eteläiseen Suomeen on huomion arvoisen asia tulevaisuuden toiminnan suunnittelussa. Kun maaseutu autioituu, samaan aikaan kuitenkin lisääntyy monipaikkainen asuminen ja osassa kuntia vapaa-ajan asuntojen / kakkosasuntojen käyttöaste lisääntyy. Kesämökkejä ja kakkosasuntoja on merkittäviä määriä myös harvaan asutuissa osissa Suomea. Harva-alueiden palvelujen saatavuus on perustuslaillinen kysymys kansalaisten perustarpeiden saatavuuden näkökulmasta - miten paljon ihmiset tulevaisuudessa käyttävät kakkosasuntojaan ja paljonko he toisen asunnon sijaintipaikkakunnilla tulevat käyttämään viranomaisten palveluja. Samassa yhteydessä on huomioitava myös vapaa-ajan vieton lisääntyminen kotimaassa ja luontoharrastusten lisääntyminen. Se näkyy jo tänä päivänä esimerkiksi Lapin matkailukeskuksissa. Patikointi-, pyöräily- ja hiihtoreiteillä, autiotuvilla ja nuotiopaikoilla on ajoittain ruuhkia. Trendi saattaa vaikuttaa tulevaisuudessa myös turvallisuusviranomaisten palvelujen kysyntään.²⁰

2.1.1. Väestökehitys vieraskielisten varassa

Aluetutkija *Timo Aron* mukaan maahanmuutto ja vieraskielisten muuttajien houkuttelevuus ovat yhä useamman kunnan ainoa väestökehityksen positiivinen osatekijä.²¹ Koko maan väestönlisäyksestä vieraskielisten osuus oli 73,6 % vuosina 1990–2019.²² Kotimaista kieltä puhuvien määrä kääntyi ensimmäisen kerran laskuun vuonna 2014. Sen sijaan vieraskielisten määrä on kasvanut tasaisesti. Vieraskielisen väestön määrä on nelinkertaistunut 2000-luvulla ja nyt heitä on Suomessa kaikkiaan jo yli 400 000. Vieraskielisten sijoittumista ohjaa sama kaupunkeihin kohdistuva liike kuin kantaväestön kohdalla.

Huolimatta siitä, että julkisessa keskustelussa korostuvat usein etenkin turvapaikanhakijat ja kiintiöpakolaiset, Suomeen muutetaan eniten työn, perheen ja opiskelun vuoksi. Kansainväliseen suojeluun perustuva maahanmuutto muodostaa valtakunnallisesti vain pienen osan kokonaisuudesta. Viime vuosina oleskeluluvan on kansainvälisen suojelun perusteella saanut 3 000–4 000 henkilöä vuosittain. Luku sisältää sekä turvapaikan saaneet että kiintiöpakolaisina maahan tulleet.²³

Maahanmuuttajien alueellisessa sijoittumisessa on vaihtelua. Ulkomaalaistaustainen väestö keskittyy vahvasti Uudellemaalle, jossa asuu noin puolet kaikista Suomen ulkomaalaistaustaisista. Uudenmaan väestöstä 14,2 % oli ulkomaalaistaustaisia vuonna 2019 (ks. kuva 3). Maakunnista Etelä-Pohjanmaalla ulkomaalaistaustaisten osuus väestöstä oli suhteellisesti pienin, 2,4 %.²⁴

---

19 Lehtonen 2019.

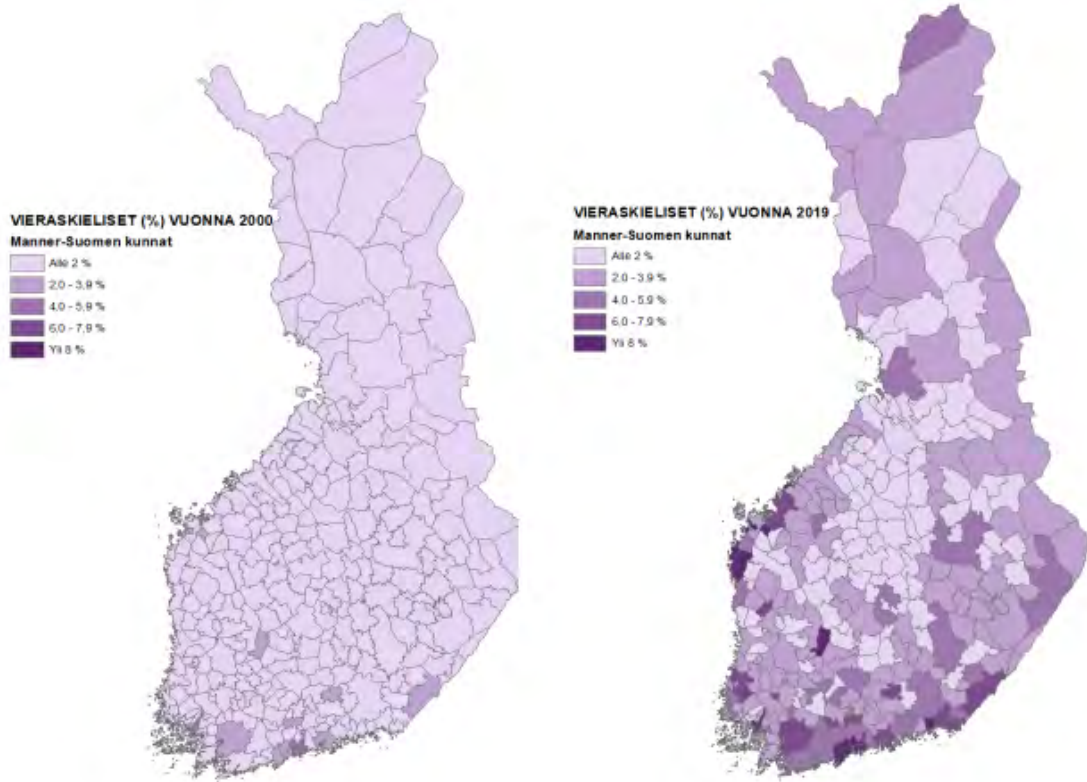
20 Asiantuntijan K haastattelu.

21 Miettinen 2020.

22 Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI 2020.

23 Sisäministeriö 2021a.

24 Sisäministeriö 2021a.

Lähde: Tilastokeskus, väestö; väestörakenne

Kuva 3. Vieraskielisten osuus (%) kunnittain 2000 ja 2019.²⁵

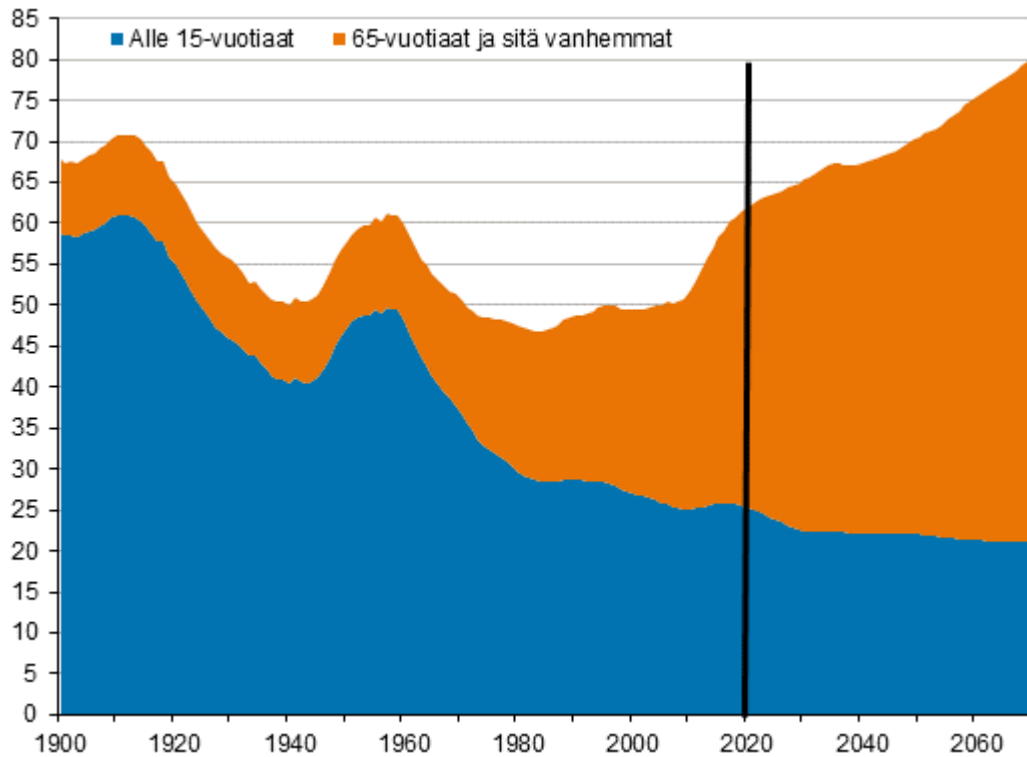
2.1.2. Yhteiskunnan mukauduttava väestön ikärakenteen muuttumiseen

Kansainvälisen aluekehityksen ja -suunnittelun tutkimuskeskus Nordregionin vuonna julkaisemassa State of the Nordic Region 2020 -raportissa todetaan, että väestön ikääntyminen on tyypillinen suuntaus kaikissa Pohjoismaissa.²⁶ Vuosi 2021 oli neljäs perättäinen, kun Suomessa syntyi alle 50 000 lasta. Vuoden 2020 aikana 53 kunnassa syntyneiden määrä oli kuolleiden määrää suurempi. Havaitulla syntyvyyden tasolla vastaavanlaisia kuntia olisi 39 vuonna 2030 ja enää 15 vuonna 2040. Tilastokeskuksen ennusteen mukaan alle 15-vuotiaiden määrä olisi vuoden 2060 lopussa lähes 200 000 nykyistä pienempi. Työikäisen väestön määrässä pitkittyvä matala syntyvyys näkyisi 2040-luvulta eteenpäin ja heijastuisi myös väestölliseen huoltosuhteeseen (kuva 4).²⁷

25 Kuntaliitto 2022b.

26 Nordregio 2020.

27 Tilastokeskus 2021b.

Kuva 4. Väestöllinen huoltosuhde 1900-2020 ja ennuste vuoteen 2070.

Väestön ikääntyminen on ollut tähän saakka merkittävintä maaseutumaisissa kunnissa, mutta myös kaupunkialueet ovat saman haasteen edessä yhä jatkuvan kaupungistumistrendin vuoksi. Väestön ikääntyminen ei tapahdu tasaisesti kautta maan. Nuori väestönosa siirtyy esimerkiksi työn ja opintojen vuoksi erityisesti isompiin kaupunkeihin, jonne myös palvelut keskittyvät. Harvaan asuttujen alueiden väestö vanhenee. Pidemmällä ajanjaksolla myös ikääntyneiden osuus vähenee harvaan asutuilla alueilla, kun he muuttavat alueiden keskuksiin.²⁸

Ikärakenteen ja alueiden erilainen kehitys asettavat yhteiskunnan palvelutarjonnalle erityisiä haasteita. Erot alueiden väestörakenteessa sekä ikäluokkien eri elämänvaiheisiin liittyvä muuttoliike vaikuttavat siihen, että ikääntymiskehitys on erilaista eri alueilla. Ikääntymistä tapahtuu luonnollisesti eniten siellä, missä väestöä on muutenkin paljon. Väestön ikärakenteen muutoksesta seuraa, että yhteiskunnan on mukauduttava laajasti entistä iäkkäämmän väestön tarpeisiin.²⁹

Vuoden 2021 väestöennusteen mukaan Suomen vuoden 2060 väkiluku olisi 5,45 miljoonaa henkilöä.³⁰ Tilastokeskuksen vuosina 2007–2021 välisenä aikana laadittujen väestöennusteissa väkiluku vuodelle 2060 on vaihdellut 5,3–6,2 miljoonan välillä (kuva 5). Vaihteluväli kuvastaa väestöennusteisiin pitkällä aikavälillä liittyvää epävarmuutta. Suurin ero eri vuosina laadittujen ennusteiden välillä liittyy syntyvyysoletukseen.

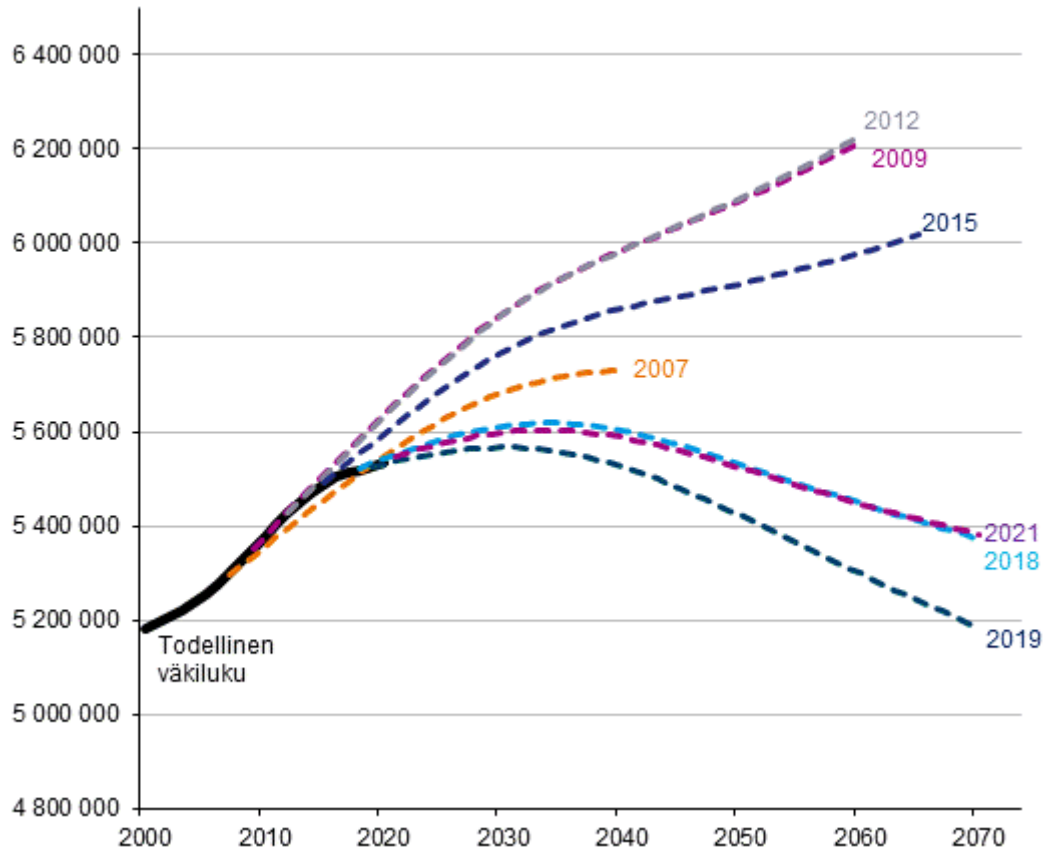
28 Ks. Sisäministeriö 2018: Helminen, Vesala, Rehunen, Strandell, Reimi & Priha 2017.

29 Sisäministeriö 2018.

30 Tilastokeskus 2021b.

Väestöennusteen oletukset ovat:

- syntyvyys pysyisi vakiona tulevaisuudessa,
- Suomi saa muuttovoittoa ulkomailta 20 000 henkilöä vuonna 2021 ja sen jälkeen 15 000 henkilöä vuosittain,
- kuolleisuuden ennustetaan jatkavan alentumistaan koko ennustekauden ajan,
- miesten elinajanodotteen ennustetaan pitenevän vajaalla viidellä ja naisten runsaalla kolmella vuodella vuoteen 2040 mennessä.

Kuva 5. Väkiluku 2000-2020 ja ennustettu väkiluku vuosina 2007-2021 laadituissa ennusteissa.³¹

On huomioitava, että ennuste on trendilaskelma, eikä sitä laadittaessa oteta huomioon taloudellisten, sosiaalisten eikä muiden yhteiskunta- tai aluepoliittisten päätösten mahdollista vaikutusta tulevaan väestönkehitykseen. Väestön määrän ennustaminen on pääosin hyvin vaikeaa, ennusteet heittelevät ja skenaarioita on paljon erilaisia.³²

2.1.3. Turvallisuus ja turvattomuus kansalaisen näkökulmasta

Lähtökohtaisesti turvallisuuden tunne on yksi ihmisen perustarve ja edellytys sekä fyysiselle että psyykkiselle hyvinvoinnille. Se syntyy myönteisestä ilmapiiristä, luottamuksesta ympäristöön, yhteiskuntaan sekä läheisiin ilman pelkoa ja mahdollisuudesta vaikuttaa itseä koskeviin asioihin.³³

31 Tilastokeskus 2021b.

32 Nazarenko 2019.

33 Helsingin kaupunki 2022.

Kansalaisturvallisuuden tila Suomessa -hankkeessa³⁴ tarkasteltiin, millaiset tekijät lisäävät tai heikentävät kansalaisten kokemaa turvallisuutta ja henkilökohtaisia voimavaroja. Haastattelussa kysyttiin, mitkä asiat tuovat vastaajille turvaa. Perhe ja läheiset nousivat suurimmaksi tekijäksi (55 %). Kun mukaan lasketaan vielä muut maininnat erilaisista ihmissuhteista, sosiaalisten suhteiden merkitys esiintyy 73 prosentissa vastauksista. Perhe ja läheiset nousivat tärkeimmäksi turvallisuustekijäksi sukupuolesta ja iästä riippumatta. Toiseksi useimmin (39 %) vastaajat ilmoittivat oman asunnon tai kodin tuovan heille turvaa. Joka kolmas taas nimesi toimeentulon (34 %) ja terveyden (32 %) turvallisuutta tuoviksi tekijöiksi. Joka neljäs (26 %) mainitsi työpaikan, joka saattaa viitata toimeentuloon, sosiaalisiin suhteisiin tai mielekkääseen rutinoituun toimintaan.

Läheisten, toimeentulon, työn ja terveyden lisäksi vastauksissa korostuivat kaksi aihealuetta, joista toinen koostuu erilaisista yhteiskunnallisista rakenteista (mm. poliisi, palokunta, puolustusvoimat, terveydenhuolto, sosiaalipalvelut, eläke ja koulutus) ja toinen liittyi valtiolliseen ja lähiympäristön turvallisuuteen (Suomi on rauhallinen, turvallinen, itsenäinen ja demokraattinen maa, turvallinen ja rauhallinen asuinympäristö, lyhyet etäisyydet ja naapurit lähellä). Kuvassa 6 on esitetty graafisesti edellä esitetyt asiaryhmät osana turvallisuuden muodostumisen kokonaisuutta.

Kuva 6. Mistä turvallisuus muodostuu?

Turvattomuuden tunne puolestaan lisääntyy, kun maailma näyttyy paikkana, jossa oman elämän kulkuun on entistä vaikeampaa vaikuttaa. Turvattomuutta voivat aiheuttaa monenlaiset asiat: perheen päihde- ja väkivaltaongelmat, pitkäaikaiset taloudelliset ongelmat, äkilliset traumaattiset tapatumat ja kiusaamisen tai väkivallan kohteeksi joutuminen (kuva 7). Turvattomuus voi aiheuttaa fyysisiä ja psyykkisiä oireita ja lisätä riskiä esimerkiksi syrjäytymiseen ja riskikäyttäytymiseen.

34 Kekki & Mankkinen 2016.

Kuva 7. Mistä turvattomuus muodostuu?

Turvattomuutta kokevassa ja turvaa hakevassa yhteiskunnassa myös asuinalueet ja niiden arvostus ovat keskiössä.³⁵ Usein vaaran ja turvan mielikuvat vaikuttavat asuinalueiden arvostukseen. Sosioekonomisesti hyväosaisten kotitaloudet pystyvät muita paremmin muuttamaan alueille, joita pitävät muiden haluttujen ominaisuuksien lisäksi turvallisina. Tämä on omiaan lisäämään alueellista eriytymiskehitystä. Eri väestöryhmien voimakasta alueellista eriytymistä eli segregatiota on tarkasteltu viime vuosina lähes ainoastaan isojen kaupunkien ongelmana. Segregatiota tarkemmin tutkinut apulaisprofessori *Venla Bernelius* Helsingin yliopistosta toteaa Helsingin Sanomien haastattelussa, että segregatian vaikutukset näkyvät kuitenkin myös muualla, myös pienissä kaupungeissa.³⁶ Segregatiossa ei ole Berneliuksen mukaan kyse siitä, että huono-osaiset vaikuttaisivat itse eriytymiseensä tai asuinpaikkansa leimautumiseen, vaan ilmiön voimistuminen kumpuaa keskiluokkaisten ja hyväosaisten päätöksestä asua muualla. Bernelius toteaa lisäksi, että erityisesti nuoret tunnistavat oman alueensa stigman ja kärsivät siitä selvästi. Tällainen on nuorten kokemusmaailmassa iso asia, ja sillä voi olla pitkäkestoisia vaikutuksia.

Alueilla, joissa turvattomuuskokemukset ovat yleisempiä, ollaan huolestuneita esimerkiksi ihmisten häiriökäyttäytymisestä, katuväkivallasta, rikollisuudesta, huumeiden käytöstä ja huumekaupasta sekä eri kieli- ja kulttuuriryhmien välisistä ristiriidoista.³⁷ Korona-aika lisäsi ahdistuksen määrää ihmisissä. Nyt Ukrainan sota aiheuttaa pelkoa ja huolta, sekä kuormittaa mielenterveyttä myös suomalaisten keskuudessa. Pelko, epävarmuus ja epätietoisuus tulevasta ovat vaikuttaneet ahdistuneisuuteen.

Nuorten hyvä elämä -tutkimuksen loppuraportin perusteella enemmistö (63 %) nuorista aikuisista (naisista 75 %, miehistä 53 %) kokee turvallisuuden tunteensa heikentyneen Ukrainan

35 Kempainen, Lönnqvist & Tuominen 2014.

36 Halén 2022.

37 Helsingin kaupunki 2019.

sodan seurauksena. Kyselyaineiston perusteella nuoria huolestuttavat erityisesti oma jaksaminen ja psyykinen hyvinvointi sekä toimeentulo. Ainoastaan vajaa kolmannes (29 %) nuorista aikuisista kokee ympäristön tilan ja ilmastonmuutoksen huolenaiheekseen, vaikka huoli ilmastosta liitetään julkisessa keskustelussa vahvasti juuri nuoriin ikäryhmiin.³⁸

MIELI Suomen Mielenterveys ry:n tehtävänä on mielenterveyden edistäminen ja ongelmien ehkäisy. MIELI ry:n Kriisipuhelin päivystää 24 tuntia vuorokaudessa joka päivä.³⁹ Alkuvuoden 2022 aikana soittoja Kriisipuhelimeen tuli enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Vuoden 2022 huhtikuu oli Kriisipuhelimen historian kiireisin kuukausi: soittoja kertyi lähes 34 000. Puheluissa näkyy, että kolmoiskriisi eli ilmastokriisi, pandemia ja Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa kuormittavat ihmisiä. Venäjän hyökkäys Ukrainaan näkyi erityisesti helmi-maaliskuun soittoissa, ja myös Suomen Nato-jäsenyys puhututti soittajia. Kesää kohti näiden aiheiden määrä kuitenkin väheni. Kriisipuhelimeen tulevien soittoyritysten määrä on ollut jatkuvassa nousussa, ja heinäkuussa puheluita tuli jälleen ennätysmäärä, yhteensä lähes 35 000. Soittajissa oli alkuvuonna entistä enemmän nuoria naisia, joita ovat kuormittaneet monet asiat, kuten paineet opinnoissa, kasaantuneet huolet ja uupumus, mutta kesä-heinäkuussa nuorten miesten osuus kasvoi. Monilla on ollut paha olo, ihmissuhdeongelmia ja itsetuhoisia ajatuksia. Monet soittajat ovat kokeneet näköalattomuutta ja tuntevat, että mikään ei muutu paremmaksi. Mielenterveysperusteisten syiden vuoksi hoitoon pääseminen on myös hankalaa, ja esimerkiksi itsetuhoiselle voidaan tarjota aikaa usean kuukauden päähän. Kriisipuhelimesta haetaan keskustelua-pua ja oikea-aikaista kuuntelijaa, heti eikä jonotusajan jälkeen.⁴⁰

2.2. KORONAKRIISI ISKI ENITEN HAAVOITTUVIIN IHMISRYHMIIN

Kriisit ja yllätykset todennäköisesti tulevat haastamaan yhteiskuntarakenteita ja toimintamalleja myös tulevaisuudessa. Esimerkiksi koronan kaltaisia viruksia voi tulla tulevaisuudessa lisää, ehkä pahempiakin. Nykyisessä maailmassa kriisit eivät myöskään pysähdy kansallisvaltioiden rajoille. Koronapandemia on esimerkki globaalista kriisistä, joka koskee kaikkia maailman ihmisiä ja edellyttää siksi kansainvälistä yhteistyötä ja luottamusta kansallisiin ja kansainvälisiin instituutioihin. Pandemia on myös opettanut sen, että tulevaisuudessa on osattava varautua myös sellaiseen, mistä nyt ei vielä tiedetä lainkaan tai mikä ei tuntuisi olevan kulloisellakin tietämyksellä realistista.⁴¹ Kokonaisresilienssin kannalta on kuitenkin tärkeää, että pandemiasta huolimatta ihmisten luottamus perusturvaan ja tulevaisuuteen säilyy.

Korona on vaikuttanut ja vaikuttaa edelleen suomalaisen väestön arkeen monilla tavoin. Merkittävin vaikutus on ollut taloudellinen, sillä viruksen leviämisen estämiseksi asetetut ihmisten liikkumisen ja kokoontumisten rajoitukset ovat aiheuttaneet muun muassa voimakkaan pudotuksen kulutukseen, vähentäneet käytettävissä olevia varoja ja tuloja sekä yhteiskunnallisesti että henkilökohtaisella tasolla.

Nordregio-tutkimuskeskuksen julkaiseman raportin mukaan Suomi selviytyi koronapandemiasta kuitenkin suhteellisen hyvin Pohjoismaiden mittakaavassa tarkasteltuna.⁴² Suomen bruttokansantuote laski vain 2,3 prosenttia vuoden 2020 alussa pandemian iskiessä.⁴³ Islannissa vastaava luku oli yli 7 prosenttia. Suomessa erityisesti nuorten miesten, matalan koulutustason omaavien ja maahanmuuttajien työttömyys lisääntyi. Työttömyys ei kuitenkaan pandemian vaikutuksesta yltänyt niin suuriin lukuihin kuin mitä pitkittyneen taloudellisen kriisin

38 Eronen, Niskanen, Veijola & Simonen 2022.

39 MIELI ry 2022a, Kriisipuhelimeen on mahdollista soittaa nimettömästi ja luottamuksellisesti. Kriisipuhelin auttaa esimerkiksi silloin, kun elämä on muuttunut ja on paha olla, on tapahtunut jotakin järkyttävää, on vaikeuksia jaksaa yksin pelon, huolen tai surun kanssa, on itsetuhoisia ajatuksia tai on huolta läheisestä.

40 MIELI ry 2022b; 2022c; 2022d.

41 Hämäläinen & Vataja 2020.

42 Nordregio 2022.

43 Hanska 2022.

aiheuttamana koettiin vuosina 2015–2016. Korona on vaikuttanut kaikista pahiten palvelusektorille, matkailuun sekä tuontiriippuvaiseen teollisuuteen. Esimerkiksi maantieteelliset alueet, jotka ovat keskittyneet erityisesti mainittuihin sektoreihin (erityisesti turismiin keskittyneet alueet), ovat kärsineet suurimmista tulojen menetyksistä sekä työttömyydestä, sillä ne ovat myös aloja, joissa esimerkiksi etätöön tekeminen suuressa laajuudessa ei ole mahdollista.

Rajoitukset kasvattivat merkittävästi etätöön määrää ja toisaalta vähensivät yleistä liikennöintiä, ulkomaanmatkailua ja julkista liikennettä. Eri yhteiskunnan sektorit sopeutuivat hämmästyttävän hyvin etätööhön. Toisaalta sopeutumista edesauttoi jo ennen pandemiaa laajasti Suomessa ja muissa Pohjoismaissa käytössä ollut etätö yhtenä työn tekemisen yleisenä tapana. Vaikka pandemia ja sen mukanaan tuomat rajoitukset saikin ihmiset pysymään paikoillaan, niin maan sisäiset muuttoliikkeet lisääntyivät. Erityisesti muuttoliike on kohdistunut kaupunkialueilta maaseutumaisiin kuntiin. Tilanne on vaikuttanut positiivisesti monin paikoin asunomarkkinoihin ja nostanut hintoja erityisesti suurten kaupunkien kehyskunnissa.

Maailmalla vallinneiden trendien mukaisesti koronakriisi iski eniten haavoittuviin ihmisryhmiin, kuten vanhuksiin, pienituloisiin ja maahanmuuttoyhteisöihin. Esimerkiksi perheet, jotka olivat jo ennen pandemiaa haavoittuvissa ryhmissä (yksinhuoltajat, pienituloiset, maahanmuuttajat) kokivat pandemian, sosiaalisen eristäytymisen ja etäkoulun stressaavampana kuin muut ja olivat myös suuremmassa riskissä menettää työnsä pysyvästi tai väliaikaisesti.

2.3. ASUMINEN MUUTTUU MEGATRENDIEN MUKANA

2.3.1. Vuokralla asumisen määrä on lisääntynyt

Megatrendit muovaavat myös asumista. Kaupungistuminen, elämisen monipaikkaistuminen, palvelullistuminen, digitalisaatio ja asukkaiden entistä yksilöllisemmät tarpeet haastavat asumispalveluja tarjoavia tahoja. Omistamisen merkitys on jatkuvasti vähentynyt ja näkyy asumisessa vuokra-asumisen suosion kasvuna. Vuokralla asuminen on lisääntynyt 2010-luvun aikana. Ihmiset haluavat asumiseltaan helppoutta ja vaivattomuutta.

Tilastokeskuksen mukaan vuokralla asuminen on lisääntynyt eniten alle 40-vuotiaiden asuntokunnissa, mutta osuus on kasvanut myös 40–74-vuotiaiden asuntokuntien keskuudessa. Vuoden 2020 lopussa Suomessa oli noin 3 124 000 asuntoa. Kaikista asuntokunnista vuoden 2020 lopussa vuokralla asui 34 prosenttia. Vuokralla asuvia oli noin 1,5 miljoonaa henkilöä eli runsas neljäsosa Suomen väestöstä. Vuokra-asunnoissa asuu keskimäärin pienempiä asuntokuntia tai perheitä kuin omistusasunnoissa.⁴⁴

Yhden ja kahden henkilön asuntokuntien määrä on kasvanut jo usean vuosikymmenen ajan. Asuntokuntien koossa on alueellista vaihtelua. Kaupunkimaisissa kunnissa asuntokuntien keskipaino on 1,92 henkilöä, kun taas maaseutumaisissa kunnissa 2,04 henkilöä. Kaupungeissa on hieman enemmän yksinasuvien asuntokuntia kuin maaseutumaisissa kunnissa.

2.3.2. Yksinasuvien määrä lisääntyy

Yksinasuvien määrä on viimeisten 30 vuoden aikana tuplaantunut, ja trendi jatkaa vahvistumistaan. Tilastokeskuksen mukaan yksinasuvia oli vuonna 2020 kaikkiaan 1,25 miljoonaa.⁴⁵ Työikäisiä 30–64-vuotiaita yksinasuvia on jo yli puoli miljoonaa ja he ovat suurin yksinasuvien ikäluokka. Viiden viime vuoden aikana yksinasuvien määrä on lisääntynyt vuosittain lähes kaikissa ikäryhmissä. Yksinasuminen on yleistynyt erityisesti alle 30-vuotiailla.

Yksinasumisen taustasyitä ovat todennäköisesti kaupungistuminen, väestön ikääntyminen, eliniän piteneminen ja naisen aseman muutos. Parisuhteita solmitaan vähemmän ja myö-

44 Tilastokeskus 2021a.

45 Tilastokeskus 2021e.

hemmin. Yleinen asumistuki mahdollistaa nuortenkin asumisen yksin. Yksinasuminen on yleisintä kerrostalossa kaupunkialueella. Nuori yksinasuva on yleisemmin mies, iäkkäistä yksinasuvista valtaosa on naisia. Myös arvomaailma on muuttunut. Yhteiskunta on aiempaa yksilökeskeisempi. Yksinasumista ei juurikaan enää koeta yleisestä normista poikkeavana, saati paheksuttavana.⁴⁶

Vaikka yksinasuminen ei automaattisesti tarkoita huono-osaisuutta, yksinasuvat ovat useissa tilastoissa muita ryhmiä heikommassa asemassa: pienituloisuus, köyhyys- ja syrjäytymisriski, perustoimeentulon saaminen ja yksinäisyyden kokemukset ovat yleisempiä yksinasuvien keskuudessa kuin muissa ryhmissä.⁴⁷

2.3.3. Teknologian määrä kodeissa tulee lisääntymään

Asummeko joskus kodeissa, jotka tietävät meistä enemmän kuin me itse? Miten kodit tulevaisuudessa muuttuvat? Tulevaisuudentutkija, futuristi *Elina Hiltusen* näkemyksen mukaan asuminen muuttuu monella tapaa.⁴⁸ Teknologian määrä kodeissa tulee todennäköisesti lisääntymään. Jonkin aikaa on jo puhuttu ns. älykodeista; koti analysoi ja hälyttää. Kodeissa tulee tulevaisuudessa olemaan laitteiden ja näyttöruutujen sijaan erilaisia interaktiivisia, virtuaalisia seiniä, joiden näyttämät kuvat tai videot mukautuvat käyttäjän tarpeisiin tai mielialoihin. Seinän kautta esimerkiksi etätöissä olevat työkaverit voivat olla virtuaalisesti läsnä.

Koti oppii lukemaan käyttäjänsä ja mukautumaan hänen mukaansa. Erilaisten kodinturvajärjestelmien suosio kasvaa. Kännykän kautta voi jo nyt käyttää erilaisia turvalaitteita. Pandemia teki kodeista kertaheitolla myös työpaikkoja, ja erilaisten suljettavien tilojen tarve kasvoi. On todennäköistä, että tulevaisuudessa ihmiset vaativat kodeiltaan yhä enemmän muuntautumiskykyä.

Eniten asumista tulevaisuudessa tulee määrittämään ympäristö ja muuttuva ilmasto. Energiaa asuntoihin pitäisi tuottaa yhä vihreämmin. Asuminen voi muuttua myös aivan toiseen, askeettisempaan suuntaan. Jo nyt korona-aikana on nähty, että poikkeustila on saanut ihmiset palamaan käsillä tekemiseen. Suomessa väestö harmaantuu, mikä tulee näkymään myös asumisessa. Tarvitaan todennäköisesti yhä enemmän koteja, jotka on suunniteltu ikäihmisten tarpeisiin – siis helposti saavutettavia ja toimivia.

Tulevaisuustutkimuksen professori *Sirkka Heinonen* Turun yliopistosta on tutkinut yhteiskunnan kehityksen suuntaa kaupunkikehityksen ja asumisen näkökulmasta. Digitalisaatio mahdollistaa asumisen ja työn sekoittumisen enenevässä määrin. Asunnon ja työpaikan välisellä matkalla ei enää ole niin suurta merkitystä kuin aikaisemmin. Asumisen tarpeet muuttuvat, esimerkiksi ikääntyvien määrän yhä kasvaessa digitalisaation mahdollistama turvallisuus ja sen tuoma itsenäisyys korostuvat.⁴⁹

2.3.4. Monipaikkaisuus vaikuttaa suomalaisten arkeen

Useat ihmiset jakavat aikansa yhä enemmän koti- ja kesäasuntopaikkakunnan välillä. Myös erityisesti digitalisaation kehitys sekä erilaiset työn tekemisen uudet tavat vaikuttavat asumiseen ja oleskeluun eri paikkakunnilla. Ihmisten arjesta on siten muodostunut entistä enemmän monipaikkainen.⁵⁰

Monipaikkaisuus on laaja, globaali ilmiö, joka yksinkertaisimmillaan tarkoittaa, että ihmisillä on useampi kuin yksi oleskelu- tai asuinpaikka. Monipaikkaisuus on ihmisten jokapäiväisiä eli-

---

46 Hako 2021.

47 Karppi & Kursi 2021.

48 Ks. Viljanen 2020.

49 Heinonen 2017.

50 Valtiovarainministeriö 2018.

n ympäristöjä yhä useammin leimaavan, monien merkityksellisten paikkojen ja niiden välillä tapahtuvan liikkumisen kokonaisuus. Se koostuu eri paikoissa tapahtuvasta liikkumisesta, palveluista, työstä, harrastuksista, kokemuksista ja asumisesta. Monipaikkaisuus on myös elämäntapa, kulttuuri ja jokapäiväisten rutiinien rakenne. Suomessa suurin monipaikkaisten ryhmä on identiteetiltään monipaikkaiset, eli henkilöt, jotka kokevat olevansa identiteetiltään sekä maalaisia että kaupunkilaisia.⁵¹

Monipaikkaisuus on useimmiten seurausta ihmisten henkilökohtaisista valinnoista. Ihmisillä voi olla sidoksia useampaan paikkakuntaan esimerkiksi etä- tai kausityöntekijänä, opiskelijana sekä mökkiläisenä ja kakkosasunnon omistajana. Henkilö voi jakaa aikaansa eri kuntien välillä myös esimerkiksi läheisen asumisen takia. Lapsi voi olla vuoroasumisen takia kahdella eri paikkakunnalla. Monipaikkainen on myös kunnassa vapaa-aikaa viettävä tai muuten kunnassa enemmän oleskeleva henkilö.⁵² Erilaiset monipaikkaisuuden muodot ovat usein päällekkäisiä, limittäisiä tai syklisiä. Monipaikkaisuus on osa lähes kaikkien elämää jossain vaiheessa.⁵³

Suurin monipaikkaisen asumisen muoto on vapaa-ajan asuminen, joka vaikuttaa merkittävästi kuntien todelliseen asukasmäärään: kaupunkiseuduilla se vähentää kokonaisväestöä 3–7 prosenttia, kun taas suosituimmilla mökkiseuduilla vapaa-ajan asukkaat muodostavat vuotuisesta kokonaisväestöstä yli kolmanneksen. Vapaa-ajan monipaikkaisuuden seurauksena väestön määrä voi joissakin kunnissa kesällä jopa nelinkertaistua talviväestöön verrattuna, kun taas suurissa kaupungeissa väestö vähenee kesällä merkittävästi.⁵⁴

Vapaa-ajan asukkaiden määrän kehityksessä syntyy suuria eroja seutukuntatasolla (ks. kuva 8), mikä on osin seurausta vakituisen väestön kehityksen eroista: muutokset väestöpohjassa ovat koko maan tasolla maltillisia, mutta seututasolla erittäin suuria. Vakituinen väestö keskittyy vuosien 2019–2030 aikana voimakkaasti kohti suuria kaupunkiseutuja, muussa maassa vakituinen väestö taas vähenee merkittävästi. Tällä keskittyvällä kehityksellä on taas huomattavia vaikutuksia monipaikkaisen väestön kehitykseen. Kun vakituisen väestön keskipiste siirtyy ennustejakson aikana kohti Etelä-Suomea, laajemmalla Etelä- ja Länsi-Suomen alueella vapaa-ajan asujien määrä kasvaa voimakkaasti. Monipaikkaisten vapaa-ajan asukkaiden määrä kasvaa voimakkaasti koko Uudellamaalla, Päijät- ja Kanta-Hämeessä sekä osissa Pirkanmaata, Varsinais-Suomea, Etelä-Savo ja Keski-Suomea. Vastaavasti Oulun seudun vakituisen väestön kasvu näkyy osissa Pohjois-Pohjanmaata ja Lappia vapaa-ajan monipaikkaisen väestön kasvuna. Yksittäisistä seutukunnista monipaikkainen väestö kasvaa merkittävästi esimerkiksi Turunmaan, Lahden (kattaa koko Päijät-Hämeen) ja Porvoon seuduilla sekä osissa Ahvenmaata (suhteellisesti mitattuna).⁵⁵

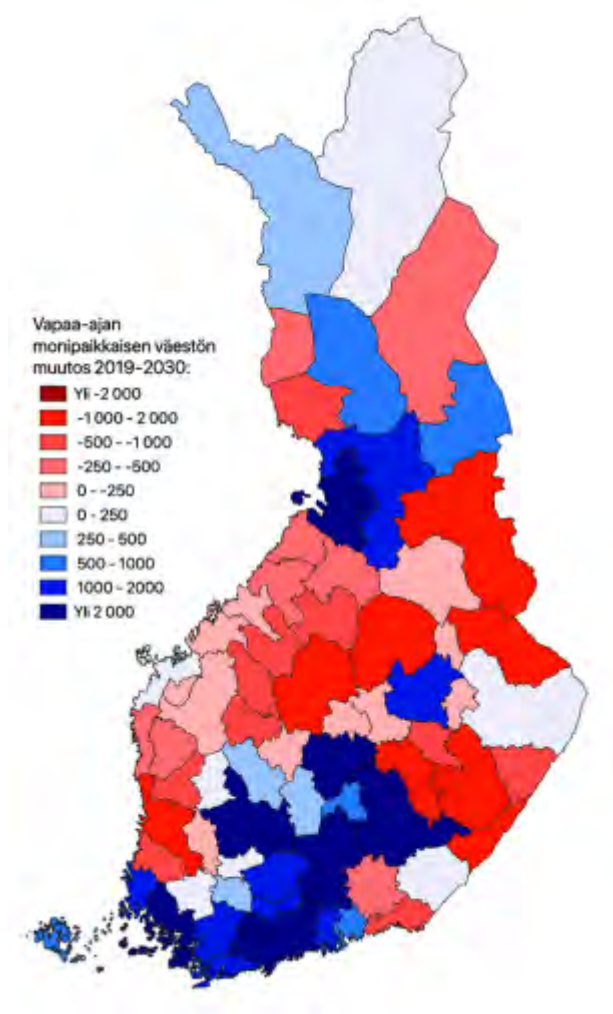
51 Haukkala 2011; Lehtonen 2019.

52 Valtiovarainministeriö 2018.

53 Rannanpää, Antikainen, Aro, Huttunen, Hovi, Pitkänen, Strandell, Nurmio, Rehunen, Vihinen, Lehtonen, Muilu, & Weckroth 2022.

54 Rannanpää ym. 2022.

55 Rannanpää ym. 2022.

Kuva 8. Vapaa-ajan asukkaiden määrän muutos 2019-2030 seutukunnittain.

Vaikka kausittain kasvavat alueet kattavat ison osan Suomen pinta-alasta ja sijoittuvat tasaisesti ympäri Suomea⁵⁶, niin Suomi on kuitenkin vahvasti yksipaikkaiseen asumiseen perustuva yhteiskunta, sillä asumisen ja työnteon monipaikkaisuuden vaikutuksia ei vielä huomioida päätöksenteossa tai suunnittelussa. Syynä tähän on, että monipaikkaisuuden synnyttämä ”näkymätön väestö” ei näy perinteisissä väestötilastoissa, koska ilmiö on erittäin monimutkainen sosiaalinen ilmiö, jonka kokonaisvaltainen ymmärtäminen vaatisi lukuisten elämänalojen huomioon ottamista. Vaikka kausiväestöä ei virallisesti tilastoida, ovat sen vaikutukset alueella kuitenkin samankaltaisia kuin pysyvän alueelle tilastoidun väestön.⁵⁷

Monipaikkaisuus on yhä enemmän tulevaisuutta vaikuttaen miljoonien suomalaisten arkeen ja elämään. Ennustemallien perusteella voi päätellä, että monipaikkaisuus lisääntyy erityisesti kaupunkiseutujen ympäristössä. Monipaikkaisen väestön painopiste siirtyy 2020-luvulla entistä vahvemmin kohti Etelä-Suomea suurten kaupunkiseutujen vaikutusalueille. Kehitys seuraa osin vakituisen väestön keskeisiä muutostrendejä.

Väestön ikääntyminen taas näkyy etenkin vapaa-ajan asujien voimakkaana ikääntymisenä, jonka huomiointi osana palveluverkkoa on erityisen tärkeää hyvinvointialueilla, joilla asuu

⁵⁶ Lehtonen, Kotavaara, Muilu, Huovari & Vihinen 2020.

⁵⁷ Lehtonen 2019.

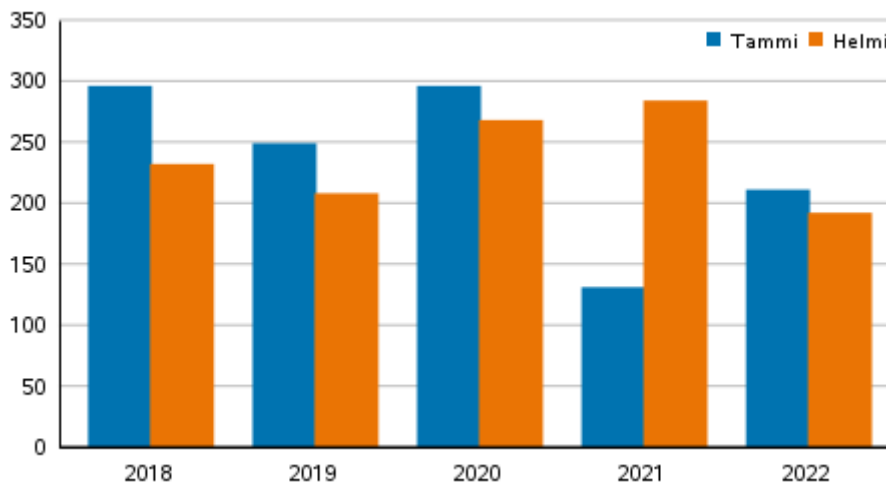
paljon monipaikkaisia asukkaita. Monipaikkaisten huomiointi suunnittelussa muuttaa kuvaa tulevaisuuden väestön liikkumisen ja palvelujen tarpeesta.⁵⁸

2.4. SUOMI ON PIENTEN YRITYSTEN MAA

Suomessa on lähes 300 000 yritystä (pois lukien maa-, metsä- ja kalatalous). Valtaosa yrityksistä (93 %) on alle 10 hengen yrityksiä eli niin sanottuja mikroyrityksiä. Alle 50 työntekijän pienyritysten osuus on noin kuusi prosenttia ja 50–249 henkilön keski suurten yritysten osuus noin prosentti. Vähintään 250 henkilöä työllistävien suuryritysten osuus on vain noin 0,2 prosenttia. Yksinyrittäjiä Suomessa on lähes 200 000.⁵⁹

Koronan sekä siihen liittyvien rajoitustoimien vaikutukset näkyvät toimialojen liikevaihdon kehityksessä. Koronan vaikutukset, sekä rajoitusten että taudin aiheuttaman varovaisuuden muodossa, iskivät erityisesti majoitus- ja ravitsemistoimialan sekä taiteet, viihteet ja virkistys-toimialan yrityksiin. Myös kuljetuksen ja varastoinnin yrityksillä näkyy koronasta johtuvaa laskua erityisesti ilma- ja vesiliikenteen toimialoilla.

Tilastokeskuksen konkurssiluvut kertovat, että pelätty konkurssiaalto on pysynyt poissa. Asian-tuntijoiden (esim. Verohallinto) arvioissa kuultaa jo mahdollisuus, että sitä ei tule lainkaan. Yrityksiä konkurssilta suojaasi vuonna 2020 väliaikainen laki, joka vaikeutti velkojia hakemasta yrityksiä konkurssiin. Tuo suoja päättyi tammikuun 2021 lopulla, mutta tilalle tuli syyskuun loppuun asti jatkunut väliaikaislaki, joka esti velkojia hakemasta yrityksiä konkurssiin lyhyt-kestoisten maksuvaikeuksien vuoksi. Suojan päättymisen jälkeen velkojat ovat olleet edelleen maltillisia, eikä konkurssihakemuksia ole laitettu erityisen paljon vireille (ks. kuva 9).

Kuva 9. Vireille laitetut konkurssit tammi-helmikuussa 2018-2022.⁶⁰

2.4.1. Hybridiyrittäjyys ja alustatalous valtaavat edelleen alaa

Hybridiyrittäjyys eli palkkatyön ja yrittäjyyden yhdistäminen on edelleen nouseva trendi. Yhdellä henkilöllä voi ja saa olla useita eri tapoja työllistää itsensä. Digitaalisuus lisääntyy, eikä työn tekeminen usein ole enää sidoksissa aikaan tai paikkaan. Myös kansainvälisyys lisääntyy entisestään; työnantaja, työntekijä yrittäjä tai asiakas voi olla missä päin maailmaa hyvänsä. Yrittäjyyden yhdistäminen työhön ja muuhun toimeentuloon tulee yhä yleisemmäksi.⁶¹

58 Ks. Rannanpää ym. 2022.

59 Suomen Yrittäjät 2022.

60 Tilastokeskus 2022a.

61 Free.fi 2022.

Alustatalous tarkoittaa markkinatilannetta, jossa tietty (internetpohjainen) alusta mahdollistaa osapuolten - eli esimerkiksi myyjän ja ostajan - suoran kohtaamisen. Kuten Aalto-yliopiston strategisen johtamisen apulaisprofessori *Kimmo Karhu* on todennut⁶², alustoista on tullut merkittävä ilmiö internetin, ohjelmistojen ja datan myötä eli digitalisaation kiihdyttävän vaikutuksen ansiosta. Karhu huomauttaa lisäksi, että alustatalous tuo talouteen kaivattua kasvua, mutta saattaa aiheuttaa myös yhteiskunnallisia ongelmia. Tämä saattaa näkyä esimerkiksi keikkatyöntekijöiden alisteisesta asemasta ja kaltoinkohtelusta. Karhun mukaan taustalla on ajatus siitä, että työntekijöiden välitys erilaisilla alustoilla johtaa joskus jopa työntekijöiden riistämiseen.

2.4.2. Yhdistystoimintaan on osallistunut yli puolet väestöstä

Tilastokeskuksen mukaan yli puolet (54 %) kymmenen vuotta täyttäneestä väestöstä oli osallistunut viimeisen 12 kuukauden aikana yhdistysten, seurojen, piirien tai vastaavien toimintaan.⁶³ Miehet ja naiset osallistuivat yhdistystoimintaan yhtä paljon. Osallistumisosuus on pysynyt koko väestön tasolla suunnilleen ennallaan aina 1980-luvun alusta, mutta 10–14-vuotiaiden ja 65 vuotta täyttäneiden osallistumisaktiivisuus on lisääntynyt.

Sosioekonominen asema vaikuttaa yhdistystoimintaan osallistumiseen. Eniten yhdistystoimintaan osallistuivat ylemmät toimihenkilöt ja yrittäjät. Kuitenkin ylemmät toimihenkilöt osallistuivat yhdistystoimintaan vähemmän kuin 1980-luvun alussa. Eläkkeellä olevat osallistuivat yhdistystoimintaan enemmän kuin aikaisemmin.

Sukupuolella on merkitystä siinä, minkä tyyppiseen yhdistystoimintaan osallistutaan. Miehet osallistuivat urheiluseurojen ja maanpuolustusjärjestöjen toimintaan enemmän kuin naiset. Naiset taas osallistuivat sosiaali- ja terveysjärjestöjen, uskonnollisten yhdistysten, kulttuuri- ja taideyhdistysten, maa- ja kotitalousalojen neuvontajärjestöihin sekä koulun ja päiväkodin vanhempaintoimintaan miehiä enemmän. Seniorit osallistuivat aktiivisimmin eläkeläisyhdistysten, uskonnollisten yhdistysten, kotiseutu- ja asuinalueyhdistysten ja sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaan. Eryteisesti 75 vuotta täyttäneiden osallistuminen on 1980-luvulta lähtien jatkuvasti kasvanut. Ylemmät toimihenkilöt osallistuivat aktiivisimmin urheiluseuran, ammatillisen yhdistyksen, koulun vanhempainyhdistyksen ja muuhun lasten harrastuksiin liittyvään toimintaan.

Suosituin osallistumisen muoto oli osallistuminen urheiluseuran tai liikuntakerhon toimintaan joko liikunnan harrastajana, valmentajana tai muissa tehtävissä. Eniten urheiluseuratoimintaan osallistuivat 10–14-vuotiaat. Myös 65 vuotta täyttäneiden osuus oli merkittävästi kasvanut. Sosioekonomisen aseman mukaan tarkasteltaessa eniten urheiluseuratoimintaan osallistuivat ylemmät toimihenkilöt. Ammatilliseen yhdistystoimintaan osallistuminen on laskenut voimakkaasti, samoin kuin myös poliittisen puolueen toimintaan osallistuminen.

2.5. LIIKENNEJÄRJESTELMIEN AUTOMATISOITUMINEN MERKITTÄVÄ MUUTOSTEKIJÄ

Liikenteen ja logistiikan kehitykseen vaikuttavat useat ulkoiset muutosvoimat, joista merkittävimmät ovat digitalisaatio, päästöjen vähennystarpeet, kansainvälisyys, verkkokauppa ja sähköistyminen.⁶⁴ Myös suurimpien kaupunkien kasvu, alueiden tiivistyminen, väestön muuttuvat työssäkäynti- ja elämäntavat sekä ikääntyvän väestöryhmän kasvu tuovat uusia vaatimuksia liikenteelle. Lisäksi katutilan on palveltava yhä useampia käyttäjiä ja liikkumisen tarpeita sekä jakelua, huoltoliikennettä ja liikkumispalveluihin liittyviä tarpeita.

62 Karhu 2022.

63 Tilastokeskus 2018.

64 Helsingin kaupunki 2022.

Päästöjen vähentämisen tavoitteet ovat asettaneet vaatimuksia kestävien ja vähäpäästöisten kulkumuotojen lisäämiselle. Suomen tavoitteena on puolittaa liikenteen päästöt vuoteen 2030 mennessä vuoden 2005 tasosta ja pudottaa päästöt noltaan vuoteen 2045 mennessä.⁶⁵ Tie- liikenteen osuus kotimaan liikenteen päästöistä on 95 prosenttia. Logistiikassa on näkyvissä päästöjen vähentymistä pitkämatkaisissakin kuljetuksissa, kun raidekuljetusten osuus kasvaa ja vähäpäästöiset käyttövoimat ja suuret ajoneuvoyhdistelmät entisestään yleistyvät. Haasteena on mitoittaa yhteen kasvavan väestön liikkumisen tarpeet, elinkeinoelämän tavara- ja henkilö- liikenteen vaatimukset sekä kehittyvät ja tiivistyvät aluerakenteet.

Liikkumisen kulkumuodot ovat myös monipuolistuneet ja tarpeet yksilöllistyneet. Kävely ja pyöräliikenne sekä muu mikroliikenne, kuten sähköpotkulaudat, ovat tulleet aiempaa näkyvämmiksi kaupungeissa. Kansainvälisen kyselyn perusteella noin 70 prosenttia ihmisistä on globaalisti halukkaita mikroliikkumaan arjessaan.⁶⁶ Liikkumisen tarpeita ovat muokanneet työnteon, kulutuskäyttämisen ja elämänrytmin yksilöllistyminen, joka voi muuttaa kaupunkien liikkumisen rytmiä pysyvämmiin, jos työtä tehdään monipaikkaisesti ja aikariippumattomasti. Liikkumistapojen ja -muotojen muutokset voivat vaikuttaa julkisen liikenteen kannattavuuteen ja kaupungin infrastruktuuri-investointien kohdentamiseen.

Liikenne- ja viestintäministeriön liikenneturvallisuusstrategian toimenpideohjelman yhtenä toimenpiteenä on selvittää promillierajan asettamista pyöräilyyn ja mikroliikkumiseen, kuten sähköpotkulaudailuun. Liikenneturvallisuuden erilaisia toimenpiteitä koskeneessa vaikutustenarvioinnissa on todettu, että pyöräilyn ja mikroliikkumisen promillierajalla olisi liikennekuolemia ja etenkin loukkaantumisia vähentävä vaikutus. Strategiassa esitetään toteutettavaksi asiaa koskeva tarkempi selvitys ja vaikutusarviointi, joiden perusteella arvioidaan, onko promillierajan asettaminen tarkoituksenmukaista, onko lakimuutoksille ylipäätään tarvetta. Lakimuutosten valmistelua ei ole siis aloitettu, eikä myöskään ole päätetty mitään tiettyä promillierajaa.⁶⁷

Ennen koronapandemiaa joukkoliikenteen kehitys on ollut vahvaa, mikä on hidastanut auto- liikenteen ruuhkien kasvua. Koronapandemia on kiihdyttänyt ainakin väliaikaisesti etätyön ja monipaikkaisuuden trendejä. Liikenteen sujuvuuden kannalta joukkoliikenteen kulkutapaosuuden palautuminen on tärkeää kriisin jälkeen.

Verkkokaupan myös ennustetaan lisäävän jakelukustannuksia, varastotilojen tarvetta sekä luovan painetta sujuvan jakelulogistiikan mahdollistamiseksi. Tavarakuljetuksissa ovat jo yleistyneet suuret ajoneuvoyhdistelmät, jotka tarvitsevat siirtokuormaukseen ja pysäköintiin paikkoja kaupunkien sisääntuloväylillä.

Liikenteessä käyttövoiman muutos kohti sähköä ja muita vähäpäästöisiä käyttövoimia on kiihtynyt viime vuosina globaalisti. Liikenteen sähköistyminen on edennyt paljon ennakoitua nopeammin. Vuonna 2021 täyssähköautojen ja ladattavien hybridien osuus kaikista ensirekisteröidyistä henkilöautoista nousi yli 30 prosentin. Työsuhdeautoiksi hankituista uusista autoista täyssähköautoja ja ladattavia hybridejä oli lähes 70 prosenttia. Venäjän hyökkäys nopeuttaa entisestään tarvetta päästä eroon fossiilisista polttoaineista. Latausvalmiuden tarve tulee kasvamaan tulevina vuosina kiinteistöissä ja työpaikoilla. Liikenne sähköistyy myös joukkoliikenteessä.⁶⁸

Liikenteen ja logistiikan odotetaan tehostuvan digitalisaatiota hyödyntävillä uusilla älyliikenteen palveluilla ja ohjausjärjestelmillä. Älyliikennekehitys asettaa ainakin suurimmille kau-

65 Liikenne- ja viestintäministeriö 2021.

66 Ks. Heineke, Kloss, Rupalla, & Scurtu 2021.

67 Ks. Jokela 2022.

68 Helsingin kaupunki 2019; Liikenne- ja viestintäministeriö 2022.

punkialueille vaatimuksia mahdollistaa reaaliaikaisen liikenne- ja tilannetiedon saatavuuden, suunnitella kaupungin tilojen käyttöä uudella tavalla ja kehittää digitaalista infrastruktuuria eri toimijoiden hyödynnettäväksi. Henkilöliikenteessä kyytipalvelualustat ovat jo monin paikoin arkipäiväistyneet. Autonomisen liikenteen odotetaan tulevaisuudessa kehittyvän korostaen digitaalisen liikennejärjestelmän kehityksen tarvetta.⁶⁹

Liikenteen palveluistuminen murtaa ajoneuvojen omistamiseen tai leasingiin perustuvaa liikumiskulttuuria.⁷⁰ Omistamisen sijaan liikkujat kuluttavat erilaisia liikkumispalveluja ja valitsevat kuhunkin tarpeeseen parhaiten sopivan palvelun, kulkutavan tai niiden yhdistelmän aina autonvuokrauspalveluista joukkoliikenteeseen, kaupunkipyöriin ja taksipalveluihin. Lisäksi uusia liikkumismuotoja syntyy koko ajan ja ne kytkeytyvät palveluistumiskehitykseen, tästä esimerkkinä vuokrattavat sähköpotkulaudat. On mahdollista, että myös työsuhteautoilun ja -liikkumisen toimintamallit muuttuvat. Jo nyt monet yritykset tarjoavat työntekijöilleen vaihtoehtoisesti työsuhdepolkupyöriä, työsuhdelippuja joukkoliikenteeseen sekä autoetua ja pysäköintipaikkaa. Tulevaisuudessa työsuhte-etuna saattaa olla erilaisia palveluja yhdistelevä liikkumispalvelupaketti.

Liikennejärjestelmän automatisoituminen on valtava muutostekijä. Automaattiajoneuvot yleistyvät todennäköisesti varsin hitaasti vielä 2020-luvulla ajoneuvokannan hitaan uudistumisen vuoksi. Vuonna 2030 automaattiajoneuvojen arvioidaan muodostavan vain muutaman prosentin osuuden ajoneuvokannasta ja yleistyvän voimakkaammin vasta 2030-luvun aikana. Keinot, jotka nopeuttavat ajoneuvokannan uudistumista, nousevat liikennepolitiikassa avainasemaan. Liikenteen palveluistuminen on kuitenkin trendi, joka nopeuttaa ajoneuvokannan uudistumista ja siten uusien teknologioiden käyttöönottoa.

Vuosina 2016–2020 vähintään 65-vuotiaiden osuus tieliikenteessä kuolleista oli 29 prosenttia.⁷¹ Kuten todettua, Suomessa väestö vanhenee, millä tulee olemaan vaikutuksia myös liikennekuolemiin, ellei toimenpiteisiin ryhdytä. Samoin nuorten ajo-oikeusikä on alentamassa. Tämä on toinen selkeä riskiryhmä liikenteessä ja tulevaisuuden näkökulmasta mahdollisesti lisää liikennekuolemia.⁷²

2.6. HAAVOITTUVAT RYHMÄT

Vuonna 2020 sisäministeriössä valmisteltiin sisäisen turvallisuuden selontekoa.⁷³ Osana selonteon valmistelua sisäministeriö toteutti vuonna 2021 kyselyn⁷⁴ valituille haavoittuvimmassa asemassa arvioiduiksi oleville väestöryhmille. Selvityksen mukaan turvallisuuden kannalta haavoittuvimmassa asemassa olevat väestöryhmät ovat:

- maahanmuuttajataustaiset,
- seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt,
- vammaiset henkilöt,
- romanit,
- erityisen haavoittuvassa asemassa olevat (kuten huostaan otetut) lapset ja nuoret
- ikääntyneet (kuten muistisairaat) sekä

---

69 Helsingin kaupunki 2019.

70 Helsingin kaupunki 2019.

71 Rekola, Kolinen, Asikainen, Heliste, Immonen, Starck, Ahokas, Suomento, & Johansson 2022.

72 Asiantuntijan E haastattelu.

73 Valtioneuvosto 2021.

74 Sisäministeriö 2021b.

- heikossa sosioekonomisessa asemassa olevat ja
- syrjäytyneet henkilöt.

Vastaajiin kohdistuneista turvallisuustapahtumista nousi esille etenkin syrjinnän ja häirinnän kokemukset. Jokainen ihminen voi joutua kohtaamaan syrjintää tai ennakkoluuloja jonkin hänen liittyvän syyn, kuten iän, uskonnon tai terveydentilan perusteella. Syrjinnälle erityisen alttiita ovat henkilöt, jotka kuuluvat ryhmiin, joihin kohdistuu negatiivisia stereotyyppioita ja ennakkoluuloja. On mainittavaa, että selvityksessä tietyiltä ryhmiltä, kuten lapsilta ja maahanmuuttajilta, saatiin vain vähän vastauksia.

Millaisia syrjintäkokemuksia erityisesti nuorilla (lapsilla), vanhuksilla ja vieraskielisillä on? Esimerkiksi oikeusministeriön ylläpitämällä Yhdenvertaisuus.fi-sivustolla⁷⁵ on nostettu esille joitakin esimerkkejä kokemuksista:

- Lapset ja nuoret:
  - lapsia ja nuoria ei kuulla heidän elämäänsä koskevia päätöksiä tehtäessä
  - nuorten heikompi asema työmarkkinoilla
  - mm. kouluissa esiintyvä syrjintä, kiusaaminen ja seksuaalinen häirintä
- Ikääntyneet:
  - vanhuksat kokevat, että heidät nähdään sairaina tai kyvyttöminä vaikuttamaan heidän omaa elämäänsä koskeviin ratkaisuihin
  - ikääntyneitä kohtaa syrjintä työmarkkinoilla
  - vanhusten tarpeiden ohittaminen sähköisiä palveluita suunniteltaessa
- Vieraskieliset (maahanmuuttajat):
  - näkyviin vähemmistöihin (tummaihoiset ja muut valtaväestöstä ulkonäöltään poikkeavat) kuuluviin henkilöihin kohdistuu rasistista nimittelyä ja väkivaltaa julkisilla paikoilla
  - kielitaitovaatimukset asetetaan vaatimukseksi työssä, jossa ne eivät ole työn tekemisen kannalta välttämättömiä
  - henkilön, jolla on vieraskielinen nimi tai joka puhuu murtaen suomea, on vaikeampi työllistyä kuin kantasuomalaisen

THL:n DigilN-hankkeen tutkimustulosten⁷⁶ mukaan suuri osa haavoittuvassa asemassa olevista asiakkaista käyttää sujuvasti internetiä ja sosiaalista mediaa, mutta ei välttämättä kykene asioimaan hyvinvointiyhteiskunnan digitaalisissa palveluissa. Tämä johtuu siitä, että digitaalisten palveluiden käyttö edellyttää yleisen digiosaamisen lisäksi muita taitoja, kuten ymmärrystä palvelujärjestelmästä ja virkakiielestä. Puutteita taidoissa on kaiken ikäisillä ja erityisesti matalasti koulutetuilla sekä niillä ulkomaalaistaustaisilla, jotka vasta harjoittelevat suomen kieltä. Monen asiointia rajoittaa myös heikentynyt kognitiivinen toimintakyky, jolloin digitaalisten palveluiden

75 Oikeusministeriö 2022b.

76 Virtanen, Kaihlanen, Kouvonon, Safarov, Laukka, Valkonen & Heponiemi 2022.

monimutkaisia tekstisisältöjä ja toiminnallisuuksia on vaikea ymmärtää. Moni ei omista tarvittavia päätelaitteita, ja esimerkiksi pelkällä älypuhelimella palveluiden käyttö voi tuntua hankalalta. Tuki palveluiden käyttöön on usein omaisten tai kolmannen sektorin järjestöjen varassa.

2.7. SUOMEN ILMASTORISKIT HALLITTAVISSA SUUNNITTELUSSA JA VARAUTUMISELLA

Valtioneuvosto julkaisi vuonna 2018 raportin ilmastonmuutoksen vaikutuksista Suomeen.⁷⁷ ”Sää- ja ilmatoriskit Suomessa” perustuu ensisijaisesti oletuksiin keskimääräisestä ilmastonmuutoksen kehityksestä ja vakaasta yhteiskunnallisesta kehityksestä. Raportissa kuvataan sään ja ilmaston aiheuttamia riskejä eri toimialoille Suomessa. Siinä ei ole tarkasteltu esimerkiksi ilmastonmuutoksen vaikutuksia eri ihmisryhmiin. Mikäli ilmastonmuutos etenee ääriskenaariota mukaan eli hyvin suuret kasvihuonekaasupäästöt ja/tai yhteiskuntakehitys muutoin häiriintyy, raportissa esitetyt arviot riskeistä voivat osoittautua aliarvioiksi. Tämän vuoksi riskiarviot toistetaan säännöllisin väliajoin, noin kuuden vuoden välein.

Sääilmiöt aiheuttavat Suomessa riskejä jo nykyilmastossa. Muun muassa rajuilmat, helleaallot ja rankkasateet aiheuttavat taloudellisia ja terveydellisiä vaikutuksia sekä yleistä haittaa. Tulevaisuudessa riskit muuttuvat ilmastonmuutoksen muuttaessa haitallisia sääilmiöitä. Ilmastonmuutos tuo vähitellen kasvavia riskejä erityisesti ekosysteemeille ja infrastruktuurille. Raportin mukaan kuitenkin suuri osa Suomea kohtaavista sää- ja ilmatoriskeistä on lähivuosina hallittavissa asianmukaisella suunnittelulla ja varautumisella. Tämä koskee erityisesti riskejä, jotka liittyvät fyysiseen infrastruktuuriin ja välittömästi vaaraa aiheuttaviin tekijöihin, kuten tulviin, myrskyihin, rajuilmoihin ja muihin vahinkoa aiheuttaviin sääilmiöihin.

Muualla maailmalla tapahtuvat ilmastonmuutoksen vaikutukset voivat heijastua epäsuorasti Suomeen globaalien tavara-, energia-, raha- ja ihmisvirtojen kautta. Näiden riskien systemaattinen arviointi on vasta aloitettu. Heijastevaikutusten hallittavuutta vaikeuttaa se, että riskeille altistumista on vaikeaa ennakoita, koska se liittyy monimutkaisiin vaikutusketjuihin. Haavoittuvuutta ja mahdollisuuksia heijastevaikutusten pienentämiseksi on kuitenkin mahdollista tarkastella systemaattisesti sekä toimialakohtaisesti että toimialat ylittäen.

Vaikeammin arvioitavissa ja usein myös hallittavissa ovat jo nyt ne riskit, joissa aiheuttajana on epäsuorasti säästä ja ilmastosta aiheutuva vaaratekijä, kuten vieraslaji tai bakteeri, ja jossa riskit kohdistuvat terveyteen, luontoympäristöön, maa- ja metsätalouteen sekä riista- ja kalatalouteen. Myös terveysriskien arviointi on epävarmaa, sillä vaaratekijöiden (esimerkiksi ihmisten liikkumisen seurauksena Suomeen tulevat sairaudet) kehitystä ja altistumista on vaikea ennakoita.

Yksilötasolla ilmastonmuutoksen vaikutukset näkyvät monella tapaa, esimerkiksi kulutuskäyttäytymisessä, rakentamisessa, matkustamisessa sekä liikennevälineissä. Ilmastonmuutos tulee vaikuttamaan myös suomalaisten terveyteen monin tavoin⁷⁸. Vaikutukset ovat kuitenkin maa-ilmanlaajuisesti tarkasteltuna keskimääräistä huomattavasti vähäisempiä. Suomessa haitallisia vaikutuksia vähentävät erityisesti suotuisat ilmastolliset lähtökohdat sekä toimiva terveydenhuolto ja muu yhteiskunnan infrastruktuuri. Väestön herkkyyttä ilmastonmuutoksen vaikutuksille lisää tulevaisuudessa ikääntyminen ja pitkäaikaissairauksien yleistymisen sekä joidenkin vaikutusten osalta kaupungistuminen.

---

77 Valtioneuvosto 2018.

78 THL 2021.

2.8. UKRAINAN SODALLA MONENLAISIA VAIKUTUKSIA VÄESTÖÖN

Sisäministeriön arvion mukaan Suomeen odotetaan 40 000 - 80 000 pakolaista Ukrainasta vuoden 2022 aikana. Raportin kirjoittamishetkellä ukrainalaisia on ympäri Suomea majoittuneena ja sijoittuneena eri kunnissa. Pienissä kunnissa tämä on vaikuttanut merkittävästi toimintaympäristöön.⁷⁹

Ukrainan sodalla on pakolaiskysymyksen lisäksi myös monia muita vaikutuksia Suomeen⁸⁰, joskin niiden suuruutta on monessa tapauksessa vielä vaikea arvioida. Epävarmuus energiantoimituksista nostaa energiakustannuksia, ja myös elintarvikehuolto voi vaikeutua, sillä Ukraina ja Venäjä ovat keskeisiä viljantuottajia. Raaka-aineiden ja energian hinnat saattavat pysyä pitkään korkeina. Häiriöt teollisten raaka-aineiden saatavuudessa voivat kärjistä myös maailmanlaajuista komponenttipulaa. Ylilentokiellot ja muut liikkumisen esteet saattavat pahentaa toimitusketjujen pullonkauloja. Ennusteissa on myös arvioitu, että kysyntä Suomen vientituotteille vähenee, epävarmuus lisääntyy ja Venäjän kauppa ja liiketoiminta suuntaavat uusille markkinoille.⁸¹

2.9. JOHTOPÄÄTÖKSET

- Väestön ikääntyminen on ollut tähän saakka merkittävintä maaseutumaisissa kunnissa, mutta myös kaupunkialueet ovat saman haasteen edessä yhä jatkuvan kaupungistumistrendin vuoksi. Ikärakenteen ja alueiden erilainen kehitys asettavat yhteiskunnan palvelutarjonnalle erityisiä haasteita.⁸² Yhteiskunnan on mukauduttava laajasti entistä iäkkäämmän väestön tarpeisiin. Myös poliisi yhteiskunnallisen turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitäjänä on väestörakenteen muutoksista johtuvien haasteiden edessä.
- Eri etniset sekä kielelliset väestöryhmät tulevat arvioiden mukaan lisääntymään tulevaisuudessa, jolloin on kiinnitettävä yhä enemmän huomiota yhteiskunnan polarisaation sekä alueellisen eriytymisen ehkäisemiseen. Vieraskielisen väestön määrä on nelinkertaistunut 2000 -luvulla ja nyt heitä on Suomessa kaikkiaan jo yli 400 000. Vieraskielisten sijoittumista ohjaa sama kaupunkeihin kohdistuva liike kuin kantaväestön kohdalla.
- Yksinasuvien määrän jatkuva kasvu vaikuttanee monella tapaa yhteiskunnan kehitykseen. Yksinasuvat ovat hyvin laaja-alainen joukko; heitä on kaikissa ikäryhmissä, sukupuolissa sekä kaupungeissa ja maalla. Yksin asuvien määrän kasvun vaikutuksia voivat olla esimerkiksi hälytystehtävien lisääntyminen (haetaan turvaa viranomaisista) ja poliisinkin tarvitseman vapaaehtoissektorin (esim. Vapepa) tekijöiden väheneminen. Yksilökeskeisyyden lisääntyminen näkyy yhteisöllisyyden ja yhteisvastuun vähentymisenä. Esimerkiksi yhteisen omaisuuden suojeluun ei välttämättä mielellään lähdetä tai lähimmäisen oikeuksien loukkauksiin ei haluta puuttua. Yhä useammin asenne on ”ei kuulu mulle”.
- Jatkuvasta kaupungistumistrendistä huolimatta on kuitenkin nähtävissä kehityskulkuja, esimerkiksi työn monipaikkaistumista sekä palveluiden digitalisoinnista ja uusista innovaatioista, jotka mahdollistavat laajemman väestön sijoittumisen sekä sen myötä myös palveluiden pysymisen harvaan asutuilla alueilla. Maaseutu autioituu, mutta samaan aikaan kuitenkin lisääntyy monipaikkainen asuminen ja osassa kuntia vapaa-ajan asuntojen sekä kakkosasuntojen käyttöaste lisääntyy.

79 Tikkala & Gertsch 2022.

80 Koskinen 2022.

81 Gustafsson 2022.

82 Sisäministeriö 2018.

- Liikenteen ja logistiikan kehitykseen vaikuttavat useat ulkoiset muutosvoimat, joista merkittävimmät ovat digitalisaatio, päästöjen vähennystarpeet, kansainvälisyys, verkkokauppa ja sähköistyminen. Myös suurimpien kaupunkien kasvu, alueiden tiivistyminen, väestön muuttuvat työssäkäynti- ja elämäntavat sekä ikääntyvän väestöryhmän kasvu tuovat uusia vaatimuksia liikenteelle. Lisäksi katutilan on palveltava yhä useampia käyttäjiä ja liikkumisen tarpeita sekä jakelua, huoltoliikennettä ja liikkumispalveluihin liittyviä tarpeita.
- Sää- ja ilmatoriskien osalta turvallisuusympäristöön kohdistuvat vaikutukset tulisi ottaa huomioon esimerkiksi varautumisessa ja viranomaisyhteistyön kehittämisessä. Muualla maailmalla tapahtuvat ilmastonmuutoksen vaikutukset voivat heijastua epäsuorasti Suomeen globaalien tavara-, energia-, raha- ja ihmisvirtojen kautta. Tässäkin toimintaympäristön säännöllisellä tarkastelulla sekä ennakoinnilla on keskeinen rooli.

3. SUUNNITELLUT MUUTOKSET

Suunnitellut muutokset -osiossa tarkastellaan keskeisiä lainsäädännöllisiä ja yhteiskunnallisia muutoksia kotimaassa ja EU:ssa sekä valtioiden välisiä muutoksia. Lisäksi huomioidaan oleelliset fyysisen ympäristön muutokset sekä mahdollinen infran rakentaminen sekä isot hankkeet.

Yhteiskunnan yhteisen kriisinsietokyvyn ja varautumisen merkitys on viime vuosina korostunut yhä voimakkaammin. Toimintaympäristön muutosten seuranta ja analysointi sekä ennakointivalmiuksien ylläpitäminen on hyvä olla myös jatkossa osa poliisin jatkuvaa ja aktiivista toimintaa; esimerkiksi kansainvälisiin suhteisiin, ilmastomuutoksen ja geopoliittisten riskeihin liittyvä pohtiminen ja niihin varautuminen. Häiriöihin ja kriiseihin varautuminen tehdään jo normaalioloissa. Siihen kuuluvia kokonaisuuksia ovat muun muassa valmiussuunnitelmat, jatkuvuudenhallinta sekä tilojen ja muiden kriittisten resurssien turvaaminen. Toimintaympäristön muutosten ja signaalien seuranta sekä erilaisten skenaarioiden pohdinta lisäävät valmiuksia selviytyä häiriötilanteissa.

Myös ilmastomuutoksen vaikutukset ihmisten toimintoihin ja elinympäristöihin lisääntyvät kaikkialla maapallolla ilmaston lämpenemisen, merenpinnan nousun, jäätiköiden sulamisen ja sään ääri-ilmiöiden lisääntymisen vuoksi. Paikoin ilmastomuutos voi heikentää elinolosuhteita pysyvästi ja synnyttää ilmastopakolaisuutta. Ilmastomuutoksen turvallisuusvaikutuksia Suomen erityisesti ulko- ja turvallisuuspolitiikan näkökulmasta selvittäneen hankkeen raportissa⁸³ todetaan, että hallitustenvälisen ilmastopaneelin (IPCC) mukaan muuttuva ilmasto muun muassa haittaa elinkeinoja, lisää pakotettuja muuttoliikkeitä ja saattaa olla yhtenä tekijänä kärjistämässä geopoliittisia konflikteja. Geopoliittiset riskit ja jännitteet saattavat puhjeta hetkessä, eikä niitä pysty kukaan tarkasti ennustamaan. Merkittävintä geopoliittisissa riskeissä on se, että vaikutukset ovat laajamittaisia ja saattavat kestää vuosia. Hybridivaikuttamisen näkökulmasta keinovalikoimaan voidaan lukea ns. geopoliittinen vaikuttaminen⁸⁴, jolla halutaan vahvistaa kuvaa yhteisestä uhasta ja sitä kautta synnyttää oikeutusta muun muassa sotilaallisille vastatoimille.

3.1. VELVOITTAVAN KANSAINVÄLISEN SÄÄNTELYN MÄÄRÄ KASVAA JA YHTEENSOVITTAMINEN KOROSTUU

Suomi on jäsenenä EU:ssa, samoin kuin 26 muuta jäsenvaltiota. EU:n vapaan liikkuvuuden alueella on jatkuvasti kasvava määrä yhteistä lainsäädäntöä ja normistoa ja se on lähtökohtaisesti etusijalla kansalliseen sääntelyyn nähden. EU-sääntelyn suunnittelu- ja neuvotteluvaiheissa eri valtioiden menettelyt valmistella asiaa ovat hyvin erilaisia valtiosääntöoikeudellisista lähtökohdistaan ja valmisteluperinteistään johtuen. On mahdollista, että kansallisten viranomaisten näkemykset toimintansa muokkaamisen mahdollisuuksista eivät kaikissa valtioissa ole täysimääräisesti hyödynnettävissä uuden sääntelyn valmistelu- ja neuvotteluvaiheissa ja näin ollen ymmärrys uusista velvoitteista, mahdollisuuksista tai kustannuksista syntyy vasta sääntelyn ja sen täytäntöönpanoaikataulun hyväksymisen jälkeen. Toisin sanoen, EU-valtiot kohtaavat yhteiset EU-normit sekä valmistelussa että täytäntöönpanossa hyvin eri tavoin. Kaikkien tulisi kuitenkin saattaa ne kansallisesti täytäntöön ja tosiasiallisesti noudatettavaksi. Asiaa on pyritty ratkaisemaan ja muutokset EU:n perustamissopimukseen ovat korostaneet EU-komission aloite- ja valvontavaltaa. EU-komissio myös tosiasiallisesti valvoo jäsenvaltioita ja aloittaa varsin aktiivisesti rikkomusmenettelyjä (ks. 2020 Annual Report on monitoring the application of EU law | European Commission). Kansallisten viranomaisten omaan toimintaan vaikuttavien suorien muutosten lisäksi sääntelyn kautta on EU-tasolle perustettu ja ollaan perustamassa erikoistuneita uusia virastoja, kuten Euroopan syyttäjänvirasto ja EU:n rahanpesuviranomai-

83 Hakala, Erkamo, Pyykönen, Tuomenvirta, Tynkkynen, Berninger & Vihma.

84 Klemm 2022.

nen. Pienen maan ja sen pienen virkakunnan – kuten Suomen – näkökulmasta sääntelyn ja viranomaisten toimivaltuuksien kokonaisuus on muodostumassa varsin monikerroksiseksi ja -tahoiseksi ja kokonaiskuvaa on haastavaa hallita ja pitää yllä. Suoraan poliisia ja lainvalvonta-toimintaa koskevan sääntelyn määrä on myös viimeisten kymmenen vuoden aikana kasvanut jatkuvasti.

Kansainvälistä sääntelyä tulee voimaan myös kahden- ja monenvälisiin yhteistyöjärjestelyihin ja -instrumentteihin liittymisen tai kuulumisen kautta. Suomi on pienestä koostaan huolimatta ollut aina aktiivinen toimija kansainvälisen yhteistoiminnan kehittämisessä ja sääntömääräisen kv-yhteisön vahvistamisessa muun muassa YK:n, Euroopan neuvoston, OECD:n ja sen alaisen FATF:n täysjäsenenä. Kansainvälinen yhteistoiminta on murrostilassa Venäjän sotatoimien johdosta ja eri forumeilla on erilaisia keinoja vastata tilanteeseen tai pyrkiä ratkaisemaan sitä. Tilanne on vaikeasti ennakoitavissa. Samaan aikaan niin Suomea kuin muitakin velvoittavat jo olemassa olevat sitoumukset esimerkiksi ihmiskaupan ja kyberrikosten torjunnan kaltaisilla universaaleilla toiminta-alueilla. Useiden samanaikaisesti vireillä olevien muutosprosessien yhteensovittaminen kansalliseen sääntelyyn nähden on nykyisellään varsin arkipäiväistä.

Sääntelystä sovittaessa tehdään usein kompromisseja tai joskus jopa virhearvioita eli on luotu mekanismeja tai kirjattu tavoitteellisia toimintatapoja, kuten esimerkiksi epärealistisia aikatauluja. Runsaasta ja monikerroksisesta sääntelystä, jota on vaikeaa tai mahdotonta noudattaa käytännössä muodostuu ristiriita kirjoitettujen lähteiden ja todellisen toiminnan välille. Jos tilanne pitkittyy ja eri osapuolille on selvää, että edes viranomaiskenttä ei kykene noudattamaan kaikkea yhdessä sovittua, on vaarana luottamuksen heikentyminen sekä päätöksentekoon että viranomaistoimintaan. On olennaista sitouttaa valmisteluun yhteiskunnallisia toimijoita varhain ja laajalti. Sääntelyssä on myös usein arviointimekanismi ja -aikataulu, jolloin myös niihin osallistumista on yhteen sovitettava laaja-alaisesti.⁸⁵

3.2. KESKEISTEN YHTEISTYÖKUMPPANEIDEN ORGANISAATIOMUUTOKSET

Poliisin sidosryhmien osalta kansallisella tasolla on meneillään kaksi merkittävää uudistusta, joiden vaikutuksia tullaan arvioimaan lähitulevaisuudessa: käräjäoikeuksien rakenneuudistus, joka tuli voimaan 1.1.2019 sekä sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus eli ns. sote-uudistus. Erityisesti sote-uudistuksella on paljon liittymäpintoja poliisin toimintaan ja paikallistasolla on jo aloitettu kattava yhteistyö tulevien hyvinvointialueiden kanssa.

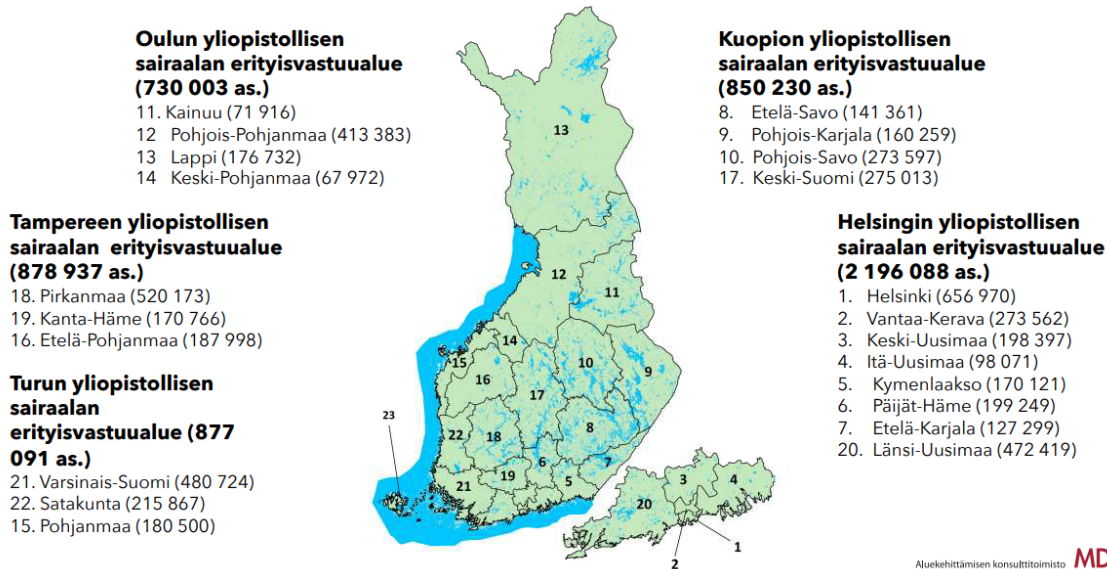
3.2.1. Sote-uudistus ja hyvinvointialueet

Sote-uudistus⁸⁶ on Suomen historian yksi merkittävimmistä hallinnollisista uudistuksista, jossa sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen vastuu palveluiden järjestämisestä siirtyy kunnilta hyvinvointialueille, joita on 21 (ks. kuva 10). Ensimmäiset hyvinvointialuevaalit käytiin tammikuussa 2022 ja aluevaltuustot aloittivat toimintansa maaliskuun 2022 alusta. Palveluiden järjestämisvastuu siirtyi kokonaisuudessaan kunnilta hyvinvointialueille vuoden 2023 alusta.

---

85 Asiantuntijan J haastattelu.

86 Sote-uudistus.fi 2022.

Kuva 10. Hyvinvointialueet ja niiden väkiluku 8/2020.⁸⁷

Tällä hetkellä hyvinvointialueiden toimintaa valmistelevat väliaikaiset valmistelutoimielimet. Poikkeuksena on Helsingin kaupunki, jolla säilyy sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisvastuu. Lisäksi HUS-yhtymällä on erikseen säädetty järjestämisvastuu erikoissairaanhoidon liittyvistä tehtävistä omalla alueellaan.

Hyvinvointialueen järjestämiä julkisia palveluja ovat esimerkiksi perusterveydenhuolto, erikoissairaanhoido, sosiaalihuolto, hammashoito, mielenterveys- ja päihdepalvelut, vammaispalvelut ja ikääntyneiden asumispalvelut. Kyseessä on noin 20–23 miljardin euron vuosittainen rahoituskokonaisuus (sote + pelastus). Lisäksi noin 170 000 henkilöä siirtyy kunnista hyvinvointialueiden palvelukseen.

Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI on laatinut vuonna 2020 uusia hyvinvointialueita koskevan kattavan alueanalyysin⁸⁸. Analyysissä tutkitaan muun muassa sitä, millaisia ovat hyvinvointialueiden alueelliset ominaisuudet tai alueellinen profiili. Analyysissä tarkastellaan uusien hyvinvointialueiden alueellista profiilia neljästä eri näkökulmasta: olosuhteiden (tai elinvoiman), taloudellisen kantokyvyn, sairastavuuden ja tulevan ikääntymiskehityksen näkökulmasta.

MDI:n sote-alueanalyysin viisi keskeistä johtopäätelmää ja nostoa ovat seuraavanlaiset:

1. Uusien hyvinvointialueiden välillä on suuret aluetaloudelliset ja demografiset erot jo lähtökohtatilanteessa. Hyvinvointialueiden alueelliset ja sosiaaliset todellisuudet poikkeavat lähtökohtatilanteessa monin eri tavoin toisistaan.
2. Uudet hyvinvointialueet voidaan jakaa neljään ryppäeseen. Hyvinvointialueet voidaan jakaa lähtökohtatilanteessa elinvoimaisuuden, taloudellisen perustan, sairastavuuden ja tulevaisuuden mahdollisuuksien osalta neljään ryppäeseen. Jokaisella ryppäällä on oma alueellinen profiili, joka poikkeaa muista alueista jo lähtökohtatilanteessa.

⁸⁷ MDI Aluekehittämisen konsulttitoimisto.

⁸⁸ MDI Sote-alueanalyysi 2020.

3. Hyvinvointialueiden välillä ovat suurimmat alueelliset erot olosuhdetekijöissä eli elinvoimaisuuteen vaikuttavissa tekijöissä. Alueiden olosuhde-erot perustuvat pitkäaikaisen elinkeino- ja toimialarakenteiden erilaisuuteen sekä alueelliseen työnjakoon liittyvään kehitykseen pitkällä aikavälillä.
4. Hyvinvointialueiden väestöpohja sisältää riskejä. Tilastokeskuksen (2019) väestöennusteen perusteella väestöpohja kasvaa merkittävästi vain kolmella hyvinvointialueella. Väestö vähenee ennusteen mukaan 15 hyvinvointialueella vuoteen 2040 mennessä.
5. Uusien hyvinvointialueiden kannalta kriittisin kysymys on löytää konkreettisia yhteiskunta-, sosiaali- ja terveystaloudellisia keinoja sosiaali- ja terveyserojen kaventamiseksi.

3.2.2. Oikeuslaitoksen uudistukset

Käräjäoikeuksien rakenneuudistus tuli voimaan 1.1.2019. Uudistuksen jälkeen käräjäoikeuksia on 20. Käräjäoikeuksien 20 hallinnollisen kanslian lisäksi erilliset kansliat sijaitsevat Hyvinkäällä, Kemissä, Kokkolassa ja Ylivieskassa. Erilliset istuntopaikat ovat lisäksi Inarissa (Ivalo), Kauhavalla, Kittilässä, Kuusamossa, Nurmeksessa, Porvoossa, Raaseporissa, Raumalla, Salossa, Savonlinnassa, Sodankylässä ja Utsjoella. Käräjäoikeuksien toimipaikkoja on jatkossa 36 paikkakunnalla.

Hyväksyessään uudistukseen liittyvän lainsäädännön eduskunta edellytti, että hallitus seuraa käräjäoikeuksien rakenneuudistuksen vaikutuksia kiinnittäen erityistä huomiota oikeusturvan alueelliseen saatavuuteen, kielellisten oikeuksien toteutumiseen, taloudellisiin vaikutuksiin ja oikeudellisten palvelujen tarjontaan. Uudistuksen vaikutuksista valmistuu vuoden 2022 lopulla valtioneuvoston selonteko⁸⁹, jota valmistellaan oikeusministeriön johdolla.

3.3. VARAUTUMISELLA SELVIITYMISKYKYÄ

3.3.1. Huoltovarmuus, varautuminen, valmius ja jatkuvuudenhallinta

Tässä alaluvussa käsitellään varautumis- ja valmiusasioita pohjautuen hallitusneuvos, valmiuspäällikkö, OTK *Kari Klemmin* tuoreeseen, vuonna 2022 julkaistuu kirjaan ”Huoltovarmuus”⁹⁰. Huoltovarmuudella tarkoitetaan yhteiskunnan materiaalien edellytysten ja välttämättömien järjestelmien toiminnan varmistamista. Se on huolenpitoa ja yhteistyötä yhteiskunnan taloudellisten perustoimintojen ylläpitämiseksi. Tiivistäen se on yhteiskunnan kykyä selviytyä häiriötilanteissa ja kriisioloissa mahdollisimman vähin haitoin.

Suomessa huoltovarmuuden turvaamisesta on säädetty lailla. Vuonna 1992 tuli voimaan laki huoltovarmuuden turvaamisesta (1390/1992) eli huoltovarmuuslaki. Nykyinen huoltovarmuuden käsite perustuu kyseisen lain muutokseen vuonna 2005. EU:lla ei ole omaa huoltovarmuuspolitiikka, joskin EU:n pelastuspalvelumekanismiin avulla koordinoidaan jäsenvaltioiden avuntarpeita kriisitilanteissa.

Varautumisella varmistetaan tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.⁹¹ Varautuminen perustuu lakeihin, ja tehtävät on hoidettava kaikissa tilanteissa. Varautuminen koskee viranomaisia, yrityksiä, järjestöjä ja kansalaisia.

Valmiuslain (1552/2011) 12 §:n mukaan valtioneuvoston, valtion hallintoviranomaisten, valtion itsenäisten julkisoikeudellisten laitosten, muiden valtion viranomaisten ja valtion liikelaitosten sekä kuntien, kuntayhtymien ja muiden kuntien yhteenliittymien tulee valmiussuunnitel-

89 Oikeusministeriö 2022a.

90 Klemm 2022.

91 Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017.

min ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluin sekä muilla toimenpiteillä varmistaa tehtäviensä mahdollisimman hyvä hoitaminen myös poikkeusoloissa. Valmius on varautumisprosessin tuloksena saavutettu tila, jossa kyetään vastaamaan erilaisiin riskeihin ja uhkiin.

Jatkuvuudenhallinta on huoltovarmuutta parantava organisaation ylimmän johdon hyväksymä strateginen ja operatiivinen varautumisen prosessi, jolla tunnistetaan toiminnan uhat ja arvioidaan niiden vaikutukset organisaatiossa ja sen toimijaverkostossa sekä luodaan toimintatapa vakavien häiriötilanteiden hallinnalle ja toiminnan jatkuvuudelle ennalta määritellyllä tavalla. Jatkuvuudenhallinta on siis toimintamalli, jolla organisaatio

- tunnistaa toimintansa riskit, häiriötilanteet ja riippuvuudet
- organisoi ja toteuttaa menettelytavat häiriötilanteiden varalle
- varmistaa kriittisten kumppaneidensa kyvyt toimia häiriötilanteissa
- suojaa toimintansa intressit ja arvontuotantokykyä.

Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa⁹² kuvataan suomalaisen varautumisen yhteistoimintamalli, jossa yhteiskunnan elintärkeistä toiminnoista huolehditaan viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten yhteistyönä. Kokonaisturvallisuuden käytännön toteutus jalkautetaan hallinnonalakohtaisissa tai poikkihallinnollisissa strategioissa, toimeenpano-ohjelmissa sekä muissa asiakirjoissa, esimerkkinä sisäisen turvallisuuden strategia toimeenpano-ohjelmiseen sekä Suomen kyberturvallisuusstrategia ja sen toimeenpano-ohjelma.

Tulevaan varautuminen on ennakoivaa toimintaa kohti toimintamahdollisuuksien turvaamista myös odottamattomien ja ei-toivottujen tilanteiden aikana. Varautumisessa ei tähdätä ainoastaan nimettävissä olevien tilanteiden hallintakyvyn parantamiseen, vaan erilaisten toimintakyvykkyyksien turvaamiseen.⁹³

Tutkijoiden mukaan koronapandemia vaikuttaa tuudittaneen suomalaiset erikoiseen turvallisuuden tunteeseen. Kriisistä selvitettiin, mutta se ei ole valmentanut ihmisiä seuraavalle, joskus tulevaisuudessa mahdollisesti koittavalle ”opintojaksolle”. Varautumisen sudenkuoppa on, että ihmismieli pyrkii varautumaan tuttuun, jo koettuun. Totutusta poikkeavan varautumisen voidaan kokea jopa heikentävän turvallisuudentunnetta. Turvallisuusviranomaiset – poliisi, pelastustoimi, Rajavartiolaitos ja Puolustusvoimat – ovat jatkuvassa valmiudessa, mutta muilta osin viranomaisten pätevystys- ja toimintavalmius ei ole aukoton, eikä lainsäädäntö tue sujuvaa ja ennalta ehkäisevää tiedonkulkua viranomaisten välillä.⁹⁴

Turvallisuutta voidaan tukea tiedon huoltovarmuudella. Tiedon huoltovarmuus on olennainen elementti kansallisen turvallisuuden kokonaisuudessa. Kyse on jatkuvasti täydentyvästä ja päivittyvästä ilmiöstä, jota uusi tieto esimerkiksi uhkakuvista tai toisaalta uusista teknologioista muokkaa. Näin myös kysymys siitä, kuka, missä ja kuinka tuottaa turvallisuutta koskevaa tietoa on tiedon huoltovarmuuden kannalta merkityksellistä. Ilman oikeaa tietoa oikeassa paikassa ja oikeaan aikaan, ei kansallisen turvallisuuden tavoitteita saavuteta. Tiedon huoltovarmuus voidaan ajatella läpileikkaavana tiedon kulun ja ohjauksen prosessina, joka varmistaa kansallisen varautumisen kokonaisuuden eheyttä.⁹⁵

92 Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017.

93 Lonka, Laitinen & Jukka 2021.

94 Lonka & Laitinen 2022.

95 Lonka 2021 ja Lonka ym. 2021.

3.3.2. Huoltovarmuuteen vaikuttavat muutostekijät

Myös huoltovarmuuteen vaikuttavat monet muutostekijät, jotka jatkuvasti monipuolistuvat ja laaja-alaistuvat. Monet muutostekijät edellyttävät varautumisessa uusia, joustavia ja poikkihallinnollisia järjestelyjä. Suomen huoltovarmuuteen vaikuttavia muutostekijöitä ovat esimerkiksi:

- globalisaatio ja maailman talous - miten globalisaatio ja maailmantalous kehittyvät?
- ilmastonmuutos - energia- ja ympäristöpolitiikan muutokset?
- kansainväliset suhteet - muutokset suurvaltapolitiikassa?
- logistiikka - toimivatko logistiikka ja palveluketjut jatkossa?
- Suomen yhteiskunnallinen hyvinvointi - säilyykö yhteiskuntarauha?
- arvot ja yhteiskunnallinen päätöksenteko - miten arvot ja asenteet muuttuvat?

3.4. SUOMEN ILMASTO- JA ENERGIASTRATEGIA

Valtioneuvosto valmistelee työ- ja elinkeinoministeriön johdolla Sanna Marinin hallitusohjelman mukaista ilmasto- ja energiastrategiaa.⁹⁶ Strategia kattaa kaikki kasvihuonekaasupäästölähteet (päästökauppa-sektori, taakanjakosektori, maankäyttösektori) ja nielu (maankäyttösektori).

Siinä ovat mukana myös EU:n energiaunionin viiden ulottuvuuden mukaiset tarkastelut (vähähiilisyys ml. uusiutuva energia, energiatehokkuus, energiemarkkinat, energiaturvallisuus sekä TKI-toimet), ilmastonmuutokseen sopeutuminen, energia- ja kasvihuonekaasutaseet sekä kattavat vaikutusarviot valitusta politiikkatoimien kokonaisuudesta (ympäristövaikutukset, sukupuolten välinen tasa-arvo, kansantalous, valtiontalous sekä sosiaaliset ja alueelliset vaikutukset).

Lisäksi strategiassa voidaan nostaa esille muitakin energia- ja ilmastopolitiikan ajankohtaisia teemoja, esimerkiksi energian huoltovarmuus. Päähuomio sekä strategiassa linjattavissa politiikkatoimissa, että niihin perustuvissa skenaarioissa kiinnitetään EU:n vuodelle 2030 asetettujen ilmasto- ja energiatavoitteiden täyttämiseen ja hallitusohjelman hiilineutraalius 2035-tavoitteeseen.

Sisäministeriö asetti vuonna 2019 antamassaan kestävän kehityksen sitoumuksessa tavoitteeksi hallinnonalan hiilijalanjäljen vähentämiseen 75 % vuoteen 2035 mennessä ja välitavoitteeksi 50 % vuoteen 2027 mennessä. Koronapandemia ja sen myötä etätöiden lisääntyminen sekä virkamatkojen ja erilaisten hankintojen vähentyminen ovat laskeneet sisäministeriön hallinnonalan päästöjä merkittävästi. Hallinnonalalla on pyritty vähentämään hiilijalanjälkeä myös aktiivisin toimenpitein kuten kiinteistöjen energiatehokkuuden parantamisella ja autojen käyttövoiman vaihtamisella.⁹⁷

3.5. UKRAINAN KRIISIIN LIITTYVIÄ KESKEISIÄ EPÄVARMUUSTEKIJÖITÄ JA MUUTTUJIA

Geopoliittisesti määritettynä Suomi sijaitsee EU:n koillisella rajalla ja euraasialaisen suurvallan naapurina. Venäjän hyökkäys Ukrainaun on muuttanut suhtautumistamme turvallisuuteen ja tulevaisuuteen. Kaikkia sodan mahdollisia vaikutuksia ja kehityssuuntia on mahdotonta nimetä

⁹⁶ Valtioneuvosto 2020.

⁹⁷ Sisäministeriö 2022c.

vielä tässä vaiheessa. On kuitenkin selvää, että vaikutukset esimerkiksi talouteen, teknologiaan, ympäristöön ja ihmisiin tulevat olemaan pitkäaikaisia.

Selkeimmät tähänastiset vaikutukset näkyvät taloudessa ja erityisesti energian riittävydessä ja -hinnoissa. Ukrainan sota pitkittää ja voimistaa muun muassa energian hinnan nousua sekä haastaa energian huoltovarmuutta⁹⁸. Venäjä on jo pitkään ollut merkittävä eri energialähteiden toimittaja Suomeen. Tämä on ollut luontevaa, koska Venäjän energiaresurssit ovat maailman mittakaavassa merkittävät ja myös siksi, että kyse on naapurimaasta. Putinin aloittama sota on kuitenkin muuttanut länsimaiden ja Euroopan suhtautumista Venäjän energiatuontiin. EU on päättänyt irtautua venäläisestä fossiilienergiasta nopeutella aikataululla.

Suomi ei ole sähköntuotannon suhteen omavarainen, vaan sähkön nettotuonnilla katetaan noin viisi prosenttia energian kokonaiskulutuksesta.⁹⁹ Suomi on siis riippuvainen öljyn, kaasun, hiilen, ydinpolttoaineen ja sähkön tuonnista. Raakaöljyn ja öljytuotteiden osuus Suomen energialähteiden tuonnin arvosta on lähes 80 prosenttia. Myös puupolttoaineita, mm. pellettejä, tuodaan ulkomailta, mutta tuonnin osuus kokonaiskulutuksessa on hyvin pieni. Suomen energialähteiden tuonnissa Venäjän osuus on hallitseva. Energiatuonnin arvosta noin 60–65 prosenttia tulee Venäjältä. Maakaasua tuodaan yksinomaan Venäjältä. Suomeen tulee kaasuputki Viipurista Imatralle, muiden kuljetusreittien (Baltic Connector -putki, LNG-vastaanottolaitokset) kapasiteetti on vielä hyvin pieni. Lisäksi raakaöljystä liki 90 prosenttia tulee Venäjältä, mikä johtuu siitä, että suomalainen öljynjalostusteollisuus on erikoistunut venäläisen raakaöljyn jalostamiseen. Muiden energialähteiden, eli hiilen, öljytuotteiden, ydinpolttoaineen ja sähkön osalta Venäjän osuus Suomen tuonnissa on noin kolmannes.

Sitra on julkaissut ennakointimateriaalia Ukrainan sodan vaikutuksista niin sanotun tulevaisuustaulukon muodossa (kuva 11). Julkaisussa hyödynnetään tulevaisuustaulukkoa menetelmänä ennakoida ja analysoida Ukrainan kriisiin liittyviä keskeisiä epävarmuustekijöitä ja muutujia, joissa voidaan tunnistaa erilaisia tulevaisuuden vaihtoehtoja.

---

98 Energiateollisuus 2022.

99 Solanko 2021.

Valta	Ukrainan sota			
	Jäänytynyt konflikti Ukrainassa	Eskaloituminen sodaksi Naton ja Venäjän välillä	Kolmas maailmansota	Rauha Euroopassa
	Geoliittiset valtasuhteet			
	Vahvat globaalit instituutiot	Valtioiden välinen diplomatia	Rautaesirippujen maailma	Uusien toimijoiden dominanssi
	Venäjän sisäinen vakaus			
	Aate Suur-Venäjstä yhdistää	Vallankumous ja länsimielinen hallinto		Sisällissota
Ihmiset	Arvojen muutos			
	Liberalismi ja ihmisoikeudet korostuvat	Rasistinen kansallismielisyys lisääntyy	Perinteisiin perhearvoihin nojaava konservatismi	Arvomaailmat polarisoituvat voimakkaasti
	Suhtautuminen pakolaisiin			
	Kaikki ovat tervetulleita	Valikoivaa vastaanottoa	Pakolaisten määrä jää vähäiseksi	
	Pandemia			
	Koronapandemia on kukistettu	Korona kausittaisena aaltona	Kehittyvät variantit tai uusi pandemia	
Ympäristö	Energiamurros			
	Nopea siirtymä pois fossiilisista	Fossiilisten käyttö jatkuu		Energiakriisi
	Ruokaturva			
Ruokaa on, mutta yksipuolisemmin	Nälänhätää eri paikoissa		Maatalous uudistuu	
	Talouden rooli			
	Ekologisesti kestävä talous	Vahinkojen vähentäminen	Kädenjaljen kasvattaminen	
Teknologia	Digitaalinen infrastruktuuri			
	Globaali internet pysyy pystyssä	Internet jakautuu		Internet horjuu
	Informaatiovaikuttaminen			
Informaatiovaikuttaminen ei tehoa	Tehokasta vaikuttamista		Hämmennys lisääntyy	
	Datatalous			
	Datajättien maailma	Valtioiden tiukka kontrolli	Reilu globaali, hajautettu datatalous	
Talous	Talouden globalisaatio			
	Deglobalisaatio	Notkahdus ja resilienssi		Protektionismin aika
	Euroopan talouden kehitys			
Kasvua ja investointeja	Kasvu valtion tukemana		Taantuma	
	Pakotteet			
Nykyiset pakotteet	Venäjän eristäminen	Pakotteiden purku	Kiina ja muut Venäjän tukena	

Kuva 11. Tulevaisuustaulukko Ukrainan sodan vaikutuksista.¹⁰⁰

100 Dufva, Vataja & Wartiovaara 2022.

”Tulevaisuustaulukon epävarmuustekijöiden, kehityskulkujen ja sen pohjalta tehtyjen skenaarioiden tarkoituksena on lisätä ymmärrystä ja keskustelua erilaisista tulevaisuuksista. Olennaista on siksi pohtia, millaisia johtopäätöksiä niistä voi tehdä suhteessa tämän hetken toimintaan ja valintoihin. Johtopäätöksissä voi huomion kiinnittää joko tiettyihin muuttujiin ja niiden kehityskuluihin, tai ottaa tarkasteluun yhden tai useampia skenaarioita.”¹⁰¹

Kuten ennakkoinnin ja skenaariotyön periaatteisiin kuuluu, niin eri skenaariovaihtoehdot eivät ole tulevaisuuden ennustamista vaan erilaisten, todennäköisten mahdollisuuksien huomioimista ja pohtimista.

3.6. JOHTOPÄÄTÖKSET

- Lainsäädännölliset muutokset asettavat monia haasteita; muun muassa toimivaltakysymykset sekä kansallisen ja kansainvälisen lainsäädännön yhteensovittaminen. Kansainvälisen sääntelyn määrä on viimeisten kymmenen vuoden aikana kasvanut jatkuvasti. Tämä edellyttää poliisilta aktiivista vaikuttamista päätöksenteossa niin, että muutoksissa huomioidaan poliisin tarpeet.
- Poliisi vastaa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpidosta. Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisellä suojataan yhteiskunnan keskeinen infrastruktuuri, ennalta estetään ja torjutaan rikollisuutta sekä erilaisia vakavia häiriöitä. Huoltovarmuusnäkökulmasta on kyse turvallisesta ilmapiiristä arjessa; poliisin suoritus- ja palvelukyvyistä turvallisuuden tuottajana. Poliisin varautumisen kehittyminen nostaa resilienssitason ja toisaalta poliisin näkyvyyden lisääntyminen parantaa myös luottamusta poliisiin.
- Sote-uudistus on Suomen historian yksi merkittävimmistä hallinnollisista uudistuksista, jossa sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen vastuu palveluiden järjestämisestä siirtyy kunnilta hyvinvointialueille. Yhteistyön koordinointi poliisihallinnossa varmistaa, että poliisi ei jää sote-alueiden päätöksenteon ulkopuolelle.
- EU:n taakanjakoasetus (2018/842/EU) sisältää päästövähennysveloitteet kaikille EU:n jäsenvaltioille kaudelle 2021–2030. Asetuksen mukaan Suomen on vähennettävä päästökaupan ulkopuolisia kasvihuonekaasupäästöjään vähintään 39 prosenttia vuoden 2005 tasosta vuoteen 2030 mennessä. Tämä on myös Suomen kansallinen tavoite. Hallinnonalalla on pyritty vähentämään hiilijalanjälkeä myös aktiivisin toimenpitein kuten kiinteistöjen energiatehokkuuden parantamisella ja autojen käyttövoiman vaihtamisella.
- Kuten eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan raportissa vuodelta 2020 todetaan, on valtio vähentänyt väkeä pidemmän aikaa, mistä osaltaan on seurannut heikentynyt kyky tuottaa turvallisuutta – esimerkiksi poliisin ja rajavartiolaitoksen tai pandemioihin varautuvien terveysviranomaisten resurssit ovat olleet riittämättömät lakisääteisiin tehtäviin nähden.
- Turvallisuustoimijoiden omien pelivarojen kaventuessa toimijat ovat muun muassa säädösperustan monimutkaisuuden sekä resurssien pienenemisen vuoksi joutuneet keskittymään oman toimintansa suunnitteluun entistä tiiviimmin. Tämä on vahvistanut siilokeskeistä toimintaa entuudestaan.¹⁰²

101 Dufva ym. 2022.

102 Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta 2020.

4. JULKINEN KESKUSTELU

Kaikki viestintä on vaikuttamista eikä sitä haluta tehdä turhaan. Viestinnällä halutaan yhä useammin vaikuttaa ja saada aikaan muutosta sekä toimintaa. Jos ei yksittäinen tiedote tai postaus muuta mitään, niin strateginen ja pitkäjänteinen viestintäkokonaisuus voi sen jo tehdäkin. Vaikuttamista tehdään edelleen perinteisin keinoin ja henkilökohtaisten suhteiden kautta, mutta vaikuttaminen ja ihmisten tavoittaminen tapahtuvat yhä selkeämmin sosiaalisessa mediassa. Koronaviestintä on hyvä esimerkki siitä, että viestinnällä on ohjattu ihmisiä toimimaan tietyllä tavalla.

Sisäministeriö on kehittänyt yhteistyössä Taloustutkimuksen kanssa Sentimentti-työvälineen, joka tarjoaa kattavan ja monialaisen menetelmän ihmisten turvallisuuden tunteen ennakointiin, seurantaan ja analysointiin. Sentimentin aineiston keskeisimpiin tuloksiin kuuluu havaittu tilastollinen yhteys turvallisuuden tunteen ja luottamuksen välillä. Ihmiset, joilla on heikompi turvallisuuden tunne, luottavat myös vähemmän turvallisuusviranomaisiin ja päinvastoin.¹⁰³ Sentimentti aineistosta käy ilmi, että keväällä 2022 väestö näyttäytyi yhteisöllisemmältä, tiedonhakuisemmalta ja viranomaisiin luottavaisemmalta kuin edeltävänä vuonna. Väestön asenteet ovat muuttuneet aiempaa myönteisemmiksi maahanmuuttoa, kansainvälistä avunantoa ja EU-yhteistyötä kohtaan. Myös median käyttö on kasvanut merkittävästi.

Vuorovaikutukseen on kyettävä yhä nopeatempoisemmassa tahdissa, rakentavasti ja ymmärrettävästi. Viestintäteknologia, Metaversumi, tekoäly, VR- ja AR-tekniikat kehittyvät jatkuvasti kehittäen samalla viestintää ja vuorovaikutusta yhä virtuaalisemmaksi. Sidos- ja kohderyhmät on mahdollista saavuttaa yhä monipuolisemmin. Myös silloin, kun emme ole fyysisesti läsnä.¹⁰⁴

4.1. DEMOKRATIAN TILA JA KANSALAISTOTTELEMATTOMUUS

4.1.1. Kansalaistottelemattomuus haaste päätöksenteolle

Keskeinen uhka demokratialle on vastakkainasettelua ruokkiva retoriikka. Sosiaalinen media on hyvä paikka väärän tiedon ja valheiden levittämiseksi sekä vihan ja vastakkainasettelun lietsoimiselle. Sosiaalinen media antaa mahdollisuuksia kollektiiviseen ”kohkaamiseen”, eli hypeen, joka tuottaa merkityksiä ja vie huomion tiettyihin vastakkainasetteluihin. Demokratiassa on tärkeää kiista ja debatti: on tiedettävä, mistä ollaan eri mieltä. Moninaisuus ja mahdollisuus moniin kilpaileviin näkökulmiin on tärkeää erilaisille demokratiakäsityksille.¹⁰⁵

Kansalaistottelemattomuus on määritelty yhdeksi demokraattisen vaikuttamisen keinoksi. Kansalaistottelemattomuudessa ei ole kyse perinteisestä rikollisuudesta, jossa lakeja rikotaan niin, että pyrkimyksenä on olla jäämättä kiinni. Kansalaistottelemattomuudessa lakeja ja sääntöjä koetellaan, venytetään ja rikotaan avoimesti ja tästä toiminnasta ollaan myös valmiita kantamaan seuraamukset. Toiminnan avoimuus ja julkisuus tarkoittavat sitä, että toiminnasta ollaan valmiita kantamaan vastuu ja rikotut säännöt koetaan toiminnan tavoitteita vähäpätöisemmiksi. Esimerkiksi Elokapinan yhteydessä tämä tarkoittaa sitä, että ympäristökriisi koetaan suuremmaksi uhaksi, kuin autotien väliaikainen sulkeminen väkivallattomasti ja autoilijoiden pakottaminen käyttämään kiertoreittiä.¹⁰⁶

103 Sisäministeriö 2022a. Ylen huhtikuussa teettämän Suomalaisten pelot ja haaveet -kyselytutkimuksen mukaan yli puolet suomalaisista sanoo oman maailmankuvansa muuttuneen viimeisten kahden vuoden aikana pandemian ja sodan vuoksi. Vastauksissa kuvailtiin turvallisuuden tunteen menettämistä ja luottamuksen rapautumista päättäjiä ja myös mediaa kohtaan. Yle 2022.

104 Repo 2022.

105 Palonen 2018.

106 Tamminen 2022.

Kansalaistottelemattomuus on noussut lööppeihin. Sitä voidaan toteuttaa monella tavalla, esimerkiksi osoittamalla mieltä tai kieltäytymällä aseista. Kansalaistottelemattomuutta tutkiva *Tapio Nykänen* näkee kansalaistottelemattomuuden haastavan parlamentarismia. Kansalaistottelemattomuuden harjoittajat kokevat, että ongelmiin ei ole pystytty puuttumaan parlamentaarisen politiikan keinoin. Kansalaistottelemattomuus on tässä mielessä nimenomaan haaste tavanomaiselle päätöksenteolle: tarkoituksena on haastaa poliittisia päättäjiä muuttamaan lainsäädäntöä. Kansalaistottelemattomuus ei ole siis lähtökohtaisesti esimerkiksi vallankumouksellista vaan keino, jonka avulla demokraattisesti valittuja päättäjiä pyritään painostamaan. Kansalaistottelemattomat eivät yleensä haasta oikeusvaltiota vaan hyväksyvät esimerkiksi toimintansa juridiset seuraukset.¹⁰⁷

4.1.2. Vihapuheesta kiinteä osa verkon toimintakulttuuria

Jyväskylän yliopiston nykykulttuurin tutkimuskeskus, Tampereen yliopiston mediatutkimus ja Poliisiammattikorkeakoulun tutkijat toteuttivat yhteistyönä osana valtioneuvoston vuoden 2021 selvitys- ja tutkimussuunnitelman toimeenpanoa tutkimusraportin ”Verkkoviha: Vihapuheen tuottajien ja levittäjien verkostot, toimintamuodot ja motiivit”¹⁰⁸. Tutkimus osoittaa, että vihapuheesta on tullut kiinteä osa verkon toimintakulttuuria ja sen kitkeminen kokonaisuudessaan on vaikeaa.

Tutkimuksen mukaan pieni mutta vaikutusvaltainen ryhmä ovat ideologisen vihapuheen levittäjät. Heidän pyrkimyksensä on rapauttaa luottamusta yhteiskuntaan ja demokratiaan. Ideologisesti motivoitunutta vihapuhetta voi olla vaikea tunnistaa. Ideologisesti motivoitunut vihapuhe hyödyntää usein melko yksinkertaista tunteisiin vetoavaa viestintää, jota ei välttämättä erota muusta, arkisemmasta vihapuheesta. Lisäksi ideologisesti motivoitunutta vihapuhetta tuotetaan hyödyntämällä jo olemassa olevia yhteiskunnallisia jännitteitä ja ennakkoluuloja, mikä saa sen näyttämään jollain tapaa luonnolliselta. On tärkeää opetella erottamaan toisistaan esimerkiksi arkisempi, reaktiivinen rasistinen verkkovihapuhe ja tavoitehakuinen, systemaattinen vihaviestintä, jolla pyritään tekemään kauaskantoisempaa mielipidevaikuttamista.

Koska verkkoviha on ilmiönä kompleksinen ja monitahoinen, myös tutkimusryhmän toimenpide-ehdotukset verkkovihan tuottajien ja levittäjien toiminnan vähentämiseksi ovat moninaisia. Tutkimusryhmän ehdottamat 19 toimenpidettä liittyvät muun muassa tutkimustiedon tuottamisen, verkkokeskustelujen seurantaan ja verkkovihan ennaltaehkäisyyn, poliisin verkkovihan vastaisen toiminnan lisäresursseihin ja -teknologiaan sekä vuoropuhelun edistämiseen yhteiskunnassa sekä verkkovihan tuottajien ja levittäjien kanssa.¹⁰⁹

4.2. VUOROVAIKUTUS POLIISIN JA KANSALAISTEN VÄLILLÄ

4.2.1. Viestinnällä kansalaisten pariin

Mitä poliisilta odotetaan? Tämä on nykypäivänä tärkeä, usein pohdintaa herättävä kysymys. Miten poliisin tulisi olla mukana verkossa? Tulisiko poliisin olla neutraali, virallinen tiedottaja ja lausunnonantaja vai myös lähemmäs kansalaisia tuleva, rento mutta asiallinen toimija sosiaalisessa mediassa?

Poliisi haluaa olla läsnä siellä missä ihmisetkin ovat. Poliisi on mukana suurella joukolla sosiaalisessa mediassa. Jokaisella poliisilaitoksella on omia sosiaalisen median tilejä. Poliisin virkateileillä poliisissa työskentelevät kertovat työstään.¹¹⁰ Virkaprofileilla toimivat poliisit saavat nuo-

107 Ks. Wevelsiep 2021.

108 Saresma, Pöyhtäri, Knuutila, Kosonen, Juutinen, Haara, Tulonen, Nikunen & Rauta 2022.

109 Ks. Saresma ym. 2022.

110 Poliisi 2022b.

rilta kiitosta läsnäolon tuomasta turvallisuudentunteesta. Poliisin läsnäolo sosiaalisessa mediassa tuo turvallisuuden tunnetta erityisesti nuorille.¹¹¹

Sosiaalisessa mediassa paikallisista ajankohtaisista asioista kertominen on poliisille tärkeää siinä mielessä, että ajankohtaiset puheenaiheet virittävät keskusteluja eri kanavilla. Ihmisille on kaiken henkisen, taloudellisen ja sosiaalisen kaaoksen keskellä helpompi ymmärtää lähellä olevia, paikallisia ja arkisia tapahtumia. Ymmärryksen välityksellä ihmiset tavoittelevat elämänsä järjestystä, rauhaa ja viihtyisyyttä.¹¹²

Poliisi tarjoaa perusturvallisuutta kaikille kansalaisille ja palvelee asiakkaitaan. Kansalaiset ovat todennäköisimmin kanssakäymisessä poliisin kanssa liikennevalvonnan yhteydessä. Asiakkaan kokemukset kuulluksi tulemisesta sekä poliisin asianmukaisesta ja oikeudenmukaisesta toiminnasta vahvistavat luottamusta poliisiin.¹¹³

Viestintä on keino tehdä poliisin toimintaa näkyväksi, jakaa tietoa, vaikuttaa yhteiskuntaan sekä ihmisten asenteisiin ja käyttäytymiseen. Viestinnän toimenpiteitä ovat mm. tiedottaminen, kampanjointi, vuoropuhelu ja yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuminen. Vaikuttavuutta viestintään saadaan mm. seuraavin keinoin

- analyysin entistä tehokkaampi hyödyntäminen viestinnässä
- tärkeiden sidosryhmien ja yhteistyökumppanien välisen yhteistyön tiivistäminen
- paikallisten ja valtakunnallisten ilmiöiden, rikosten ja turvallisuusvinkkien esille tuominen kasvullisuutta ja tarinallisuutta hyödyntäen
- turvallisuusteemojen esille nostaminen ja asiantuntijuuden tarjoaminen julkiseen keskusteluun.

Poliisin strategia vuosille 2020–2024 antaa myös selkeitä linjauksia poliisin viestinnälle. Strategian mukaan poliisi viestii avoimesti, yhdenmukaisesti, ymmärrettävästi ja nopeasti, osallistuu aktiivisesti yhteiskunnalliseen keskusteluun poliisin toimialalla sekä tuottaa ajantasaista ja analysoitua tietoa toimintaympäristöstä muun muassa poliittisen päätöksenteon ja yhteiskunnallisen keskustelun tueksi.¹¹⁴

Poliisi keskittyy viestimään työstään viranomaisena ja siihen liittyviin velvollisuuksiin. Poliisin tulee muun muassa kertoa havainnoistaan kentältä ja poliisityön arjesta sekä osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun. Lisäksi lakia valvovana viranomaisena poliisi jakaa kansalaisille tietoa, neuvoja ja ohjeita siitä, miten lain mukaan kuuluu toimia. Poliisitoiminnallista viestintää ovat esimerkiksi yleisestä järjestyksestä ja turvallisuudesta viestiminen.

Viestintä nähdään aiempaa selvemmin keskeisenä osana poliisin tehtäviä. Aktiivinen osallistuminen yhteiskunnalliseen keskusteluun poliisissa on vielä vähäistä, vaikka se nähdäänkin poliisihallinnossa myönteisenä tavoitteena. Poliisin viestintä ei ole vielä kovinkaan vuorovai-kutteista. Poliisin tulisi kyetä viestimään hybridissä mediaympäristössä, jossa melkein pä kuka tahansa voi olla mediasisällöntuottaja ja potentiaalinen mielipidevaikuttaja. Poliisiyksiköissä on tunnistettu tarve osallistua aktiivisemmin yhteiskunnalliseen keskusteluun. Poliisin viestinnälle on asetettu virheettömyysvaatimus, joka vaikeuttaa julkiseen keskusteluun osallistumista.¹¹⁵

---

111 Poliisi 2022h.

112 Ks. Pietilä 2018.

113 Poliisi 2022d.

114 Poliisi 2022c.

115 Sahramäki, Jukarainen, Kaario, Muttilainen, Mäkelä & Salmi-Hiltunen 2022.

Vuosille 2022–2030 laaditussa poliisin liikennevalvonnan ja -turvallisuuden toimeenpano- ja kehittämissuunnitelmassa¹¹⁶ todetaan, että yhteiskunnallisessa keskustelussa ja vaikuttamisen ytimessä on oma-aloitteinen poliisin osallistuminen julkiseen keskusteluun, esimerkiksi liikenneturvallisuuden ajankohtaisista ilmiöistä ja aiheista. Tällä hetkellä yhteiskunnalliseen (liikenneturvallisuus)keskusteluun osallistuminen on useimmiten reaktiivista. Siihen osallistuu tilanteen mukaan asiantuntijoita niin paikallisella kuin valtakunnallisellakin tasolla. Viestinnässä pyritään lisäämään tarinallisuutta ja kasvullisuutta, joiden on todettu lisäävän viestinnän vaikuttavuutta.

Tällä hetkellä keskeiset kanavat poliisin ulkoisessa viestinnässä ovat

- poliisi.fi-verkkosivu, joka on poliisin virallinen tietopankki ja asiointikanava kansalaisille
- mediapalvelu, joka käsittää tiedotteet median käyttöön sekä vastaamisen haastattelu- ja tietopyyntöihin
- sosiaalinen media, jossa poliisin työstä voidaan kertoa kansalaisille vuorovaikuttavasti ja lähestyttävällä tavalla sekä organisaatiotilien että asiantuntijoiden ylläpitämien virkatilien kautta.

Poliisilla on kyky viestiä nopeasti operatiivisissa tilanteissa, mutta julkisessa keskustelussa poliisi ei ole vielä löytänyt täysin paikkaansa. Haastavia ovat esimerkiksi tilanteet, jolloin poliisin omasta toiminnasta käydään kriittistä julkista keskustelua. Poliisiammattikorkeakoulun kartoitukset osoittavat, että poliisin toiminta- ja viestintäkulttuuri on murrosvaiheessa. Viestintä nähdään aiempaa selvemmin osana poliisin tehtäviä, kuten keinona käsitellä turvallisuutta vaarantavia ilmiöitä ja ehkäistä väärän tai haitallisen tiedon leviämistä.¹¹⁷

4.2.2. Luottamus poliisiin pysynyt vahvana

Luottamus on kaiken poliisitoiminnan perusta. Se edellyttää nuhteettomuutta niin virassa kuin vapaa-aikana.¹¹⁸ Poliisibarometrin mukaan luottamus poliisiin on pysynyt vahvana viime vuosina. Poliisibarometri on käyntihaastatteluihin perustuva pitkän aikavälin seuranta- ja arviointitutkimus (1999–2020). Uusimman tutkimuksen aineisto kerättiin juuri ennen koronapandemiaa 4.2.–3.3.2020. Taloustutkimus haastatteli tutkimusta varten noin tuhatta henkilöä. Barometrin mukaan luottamus poliisin toimintaan on pysynyt vahvana. Noin 91 % tutkimuksessa haastatelluista henkilöistä vastasi luottavansa poliisin toimintaan melko tai erittäin paljon. Luottamus väheni kuitenkin jonkin verran edellisestä mittauksesta (95 % vuonna 2018). Myös poliisin vaikuttavuus on haastateltujen arvioiden perusteella heikentynyt. Haastatellut silti kokivat, että poliisi on oikeudenmukainen ja kohtelee heitä hyvin. Tulosten perusteella poliisi on onnistunut tärkeimmässä tehtävässään hyvin ja poliisityötä arvostetaan. Kokemus poliisin oikeudenmukaisuudesta oli nyt jopa hieman paremmalla tasolla kuin kaksi vuotta sitten. Yksi tutkimuksen avainhavainnoista oli se huolestuttava seikka, että rikosprosessiin osallistuneiden asianomistajien ja todistajien uhkailu ja painostaminen on lisääntynyt.¹¹⁹

Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA selvitti vuonna 2021 Arvo- ja asennetutkimuksellaan, kuinka koronakriisi on vaikuttanut luottamukseen, jota suomalaiset tuntevat yli 30 erilaista yhteiskunnassa vaikuttavaa tahoja tai toimijaa kohtaan. Kansakunnan luotettavan kivijalan muodostavat kansalaisten silmissä presidentti, poliisi ja puolustusvoimat, jotka olivat luottamuslistan kär-

---

116 Poliisi 2022d.

117 Poliisi 2022f.

118 Eränen 2021.

119 Ks. Vuorensyrjä & Rauta 2020.

jessä. Tasavallan presidenttiin vähintään melko suurta luottamusta osoitti 85 prosenttia, poliisiin 82 prosenttia ja puolustusvoimiin 78 prosenttia tutkimukseen vastanneista.¹²⁰

Poliisilla on myös hyvä maine sidosryhmien (esim. kunnat ja järjestöt) keskuudessa.¹²¹ Luottamus poliisiin syntyy ja ansaitaan erilaisissa poliisin ja kansalaisten kohtaamisissa ihmisten välillä joka päivä – ja jokaisessa kohtaamisessa yhä uudestaan. Siksi jokainen kohtaaminen on tärkeä.¹²² Poliisin jalkautuminen kadulle herättää luottamusta. Pelkästään jalkautuva partio saa kansalaiset lähestymään poliisia herkemmin kuin autossa partioivaa poliisia. Myös ratsupoliisia on useimmiten helppo lähestyä katukuvassa.

Hyvä luottamus ja maine kertovat osaltaan poliisin omasta toiminnasta, mutta mitä suurimmassa määrin myös koko suomalaisesta yhteiskunnasta¹²³. Turvallisuuden kantavana voimana on yhteisöllisyys ja yhdessä tekeminen. Sen vastavoimina ovat eriarvoistuminen ja syrjäytyminen.¹²⁴

4.2.3. Poliisi kanteluiden kohteena

Poliisi on nykypäivänä jatkuvan arvioinnin kohteena. Milloin tahansa ja missä tahansa poliisi-tehtäviä suorittaessaan poliisi voi olla video- ja/tai äänitaltioinnin kohteena. Kuka tahansa voi kannella poliisin toiminnasta. Viime vuonna poliisille tehtiin noin 800 ja ylimmille laillisuusvalvojille, eli eduskunnan oikeusasiamiehelle ja oikeuskanslerille, yli tuhat kantelua. Suurin osa ilmoituksista ja kanteluista ovat asiallisia. Perusteettomien poliisirikosilmoitusten ja kanteluiden määrä on kuitenkin kasvanut.¹²⁵

Poliisin sisäistä valvontaa poliisissa on tehostettu monella tapaa viime vuosina. Eduskunnan oikeusasiamies valvoo viranomaisten toiminnan laillisuutta pääasiassa tutkimalla hänelle tulevia kanteluita. Poliisikantelut ovat yksi suurimmista oikeusasiamiehen kanteluryhmistä. Poliisia koskevia kanteluja ratkaistaan myös muun muassa syyttäjiin, tuomioistuimiin ja ulkomaalaisasioihin tilastoitujen kanteluiden yhteydessä. Poliisikantelujen määrä on viime vuosina noussut. Vuonna 2020 kanteluja saapui aiempaa selvästi enemmän eli 852 (edellisvuonna 752) ja niitä ratkaistiin 871 (712). Koronaepidemiaan liittyviä poliisikanteluita tuli kolmisenkymmentä, joten niillä asiamäärän kasvu ei selity. Kantelujen lisäksi ratkaistiin 10 (8) poliisia koskenutta omaa aloitetta.¹²⁶

Vuonna 2020 oikeuskanslerinvirastolle tehtiin 399 poliisiin kohdistunutta kantelua. Joitakin näistä siirrettiin oikeusasiamiehelle oikeuskanslerin ja oikeusasiamiehen tehtävien jaosta annetun lain perusteella. Ylimpien laillisuusvalvojen tehtävänjaon kehittämisen on kaavailtu johtavan siihen, että poliisikantelut keskitetään entistä enemmän oikeusasiamiehelle. Poliisihallitukselta saadun tiedon mukaan poliisille tehtiin vuonna 2020 yhteensä 817 (650) kantelua, jotka käsiteltiin hallinnon sisäisesti. Oikeusasiamiehen ratkaisemista kanteluista johti toimenpiteeseen 116 (82) ja omista aloitteista 9 (7). Valtaosa näistä eli 92 (67) oli käsitelyksiä. Huomautuksen poliisi sai viidessä tapauksessa. Asioista 12 (4) johti esitykseen säädösten kehittämiseksi.¹²⁷

120 Metelinen 2021.

121 Eränen 2021.

122 Kolehmainen 2020.

123 Toukokuussa 2022 uudeksi valtakunnansyyttäjäksi nimetty Ari-Pekka Koivisto varoittaa ns. eroosioefektistä. Vuosien viive rikosvastuun toteuttamisessa näkyy sen oikeudenmukaisuudessa, tehokkuudessa ja laadussa. Kun eroosio pääsee pahaksi, se jäytää koko oikeusjärjestelmää. Jos ihmiset eivät luota oikeusjärjestelmään, vaarana on, että he eivät enää tee rikosilmoituksia. Silloin on riski, että kansalaiset alkavat käyttää vääriä ”ulkoprosessuaalisia keinoja”, kuten omankädenoikeutta, mikä tarkoittaa yleensä uusia rikoksia. Rikosvastuun toteuttamiseksi resursseja on liian vähän niin poliisissa, syyttäjillä kuin tuomioistuimissakin. Reinboth 2022.

124 Eränen 2021.

125 Eränen 2021.

126 EOA 2021.

127 EOA 2021.

Suurin osa poliisikanteluista koskee esitutkintaa ja erilaisten pakkokeinojen käyttöä. Eniten kannellaan poliisin päätöksistä olla toimittamatta esitutkintaa. Usein kantelija myös pitää esitutkintaa puutteellisena tai arvostelee sen kestoa. Pakkokeinoista kannellaan useimmiten kotietsinnästä ja erilaisista vapaudenmenetyksistä. Myös julkisuusasiat ovat esillä kanteluissa.¹²⁸

Oikeuskanslerille tehdyistä kanteluista poliisikantelut olivat vuonna 2020 suurin kanteluryhmä ennen tuomioistuinkanteluja. Poliisikanteluja tuli vireille 399 ja niitä ratkaistiin 382. Lukumäärät kasvoivat selvästi vuodesta 2019, jolloin vireille tuli 352 poliisikantelua ja niitä ratkaistiin 336. Suurin osa niin saapuneista kuin myös ratkaistuista kanteluista kohdistui poliisin toimintaan esitutkintaviranomaisena. Ainoastaan yksittäiset poliisikantelut liittyivät koronapandemiaan.¹²⁹

Kantelujen määrästä tai kanteluratkaisuista ei voi tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä poliisitoiminnan tilasta. On otettava huomioon, että erilaisia poliisitoimenpiteitä tehdään päivittäin tuhansia. Kantelut ovat niistä vain hyvin pieni ja valikoitunut otos. Kansalaisten alttiuteen tehdä kantelu vaikuttanee osaltaan poliisin joukkotiedotusvälineissä saama huomio. Monista poliisin toimenpiteistä ei myöskään ole muutoksenhakumahdollisuutta. Siksi laillisuusvalvojan ratkaisuilla voi olla suurikin merkitys poliisitoiminnassa – toisin kuin sellaisilla aloilla, joilla tuomioistuintratkaisut ja oikeuskäytäntö näyttävät keskeisempää osaa.¹³⁰

4.2.4. Poliisin maalittaminen ja vastustaminen yleistä

Virallistahojen kohtaama uhkailu, väkivalta ja maalittaminen ovat lisääntyneet Suomessa, vaikka yleisesti rikollisuus onkin vähentynyt.¹³¹ Lähes joka kolmas poliisi kokee joutuneensa maalittamisen kohteeksi viimeisen kolmen vuoden aikana. Ilmiössä on kysymys viranomaisten tavoitteellisesta halventamisesta ja häiritsemisestä. Sillä pyritään luomaan epäluottamusta, kyseenalaistamaan poliisin puolueettomuus, aiheuttamaan ulkopuolisissa hämmennystä poliisin ja laajemmin koko viranomaistoiminnan uskottavuudesta, ruokkimaan polarisaatiota sekä erityisesti vaikuttamaan poliisin päätöksentekoon.¹³²

Tilastokeskuksen rikos- ja pakkokeinotilaston¹³³ mukaan vuonna 2020 virkamiehen vastustamisrikoksissa (sis. perustekomuoto ja väkivaltainen tekemuoto) ylittyi ensimmäistä kertaa 2 000 rikoksen raja (kuva 12). Poliisin henkilökuntaan rikoksista on kohdistunut lähes 90 prosenttia (vuosina 2018–20 n. 88 %). Poliisiin kohdistuvien vastustamisen määrä on tilastojen perusteella kaksinkertaistunut 2000-luvun aikana.

128 EOA 2021.

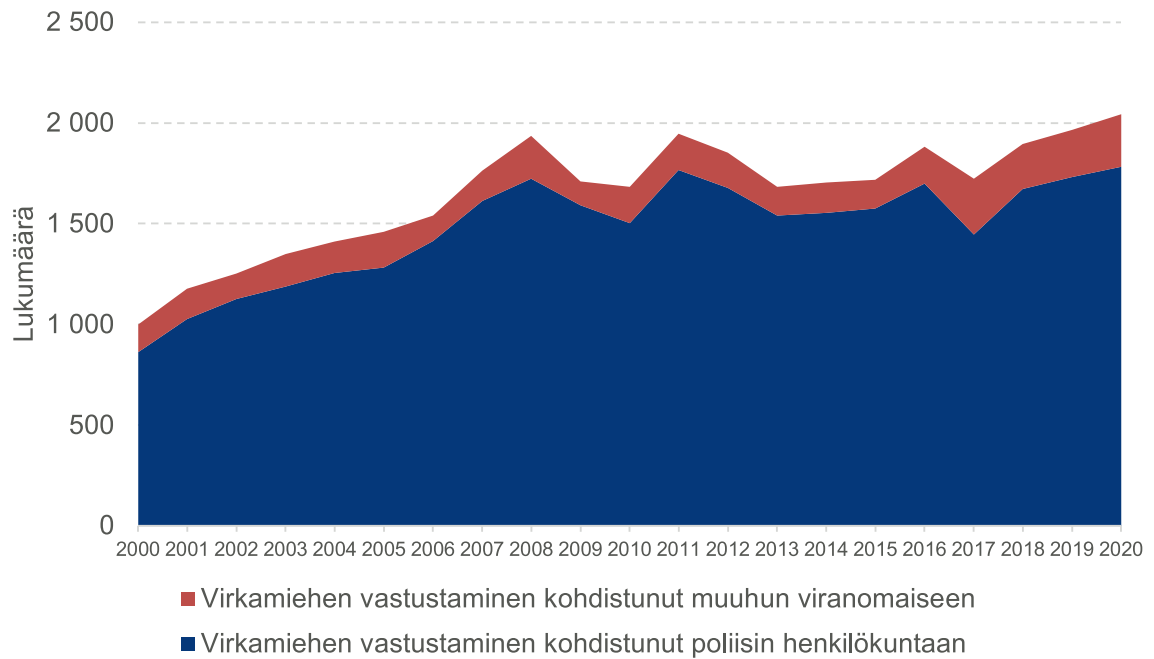
129 OKA 2021.

130 EOA 2021.

131 Rikander 2018; Sutela & Rikander 2020.

132 Eränen 2021. Oikeusministeriössä on selvitetty, tarvitaanko maalittamiseen puuttumisen tehostamiseksi rikoslainsäädännön muutoksia. Arviomuistiossa maalittamisen rikosoikeudellisesta sääntelystä rikoslainsäädännön täydentämistarvetta ja -mahdollisuuksia on arvioitu sananvapauden ja perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten sekä rikoslainsäädännön käytön yleisten edellytysten ja kriminalisointiperiaatteiden valossa. Arvioinnin johtopäätöksenä on, että maalittamisen säätämiseksi rangaistavaksi on löydettävissä perusteita. Rangaistavaksi tulisi maalittamisen käynnistäminen ja siihen osallistuminen. Rangaistukseksi määrättäisiin sakkoa tai enintään yksi vuosi vankeutta. Maalittaminen olisi virallisen syytteen alainen rikos. Kanerva 2022.

133 Tilastokeskus 2022c.

Kuva 12. Viranomaisten tietoon tulleet virkamiehen vastustamisrikokset (RL 16:1-2) rikoksen kohteena olleen viranomaisen mukaan jaoteltuna vuosina 2000-2020.¹³⁴

Poliisijoutuu yleistä järjestystä ja turvallisuutta turvatessaan erittäin todennäköisesti kohtaamaan eriasteista väkivaltaa ja vastaamaan siihen voimankäytön muodossa. Poliisin kohtaama väkivalta onkin varsin arkipäiväinen ilmiö. Yleensä väkivallan motiivina on välttää poliisin kiinniotto, kun rikoksesta epäilty pyrkii esimerkiksi potkimalla ja lyömällä karkuun. On kuitenkin viitteitä siitä, että väkivaltaan sisältyy jopa poliisin vahingoittamistarkoitus. Tämän tyyppisen teon motiivina voi olla esimerkiksi kostonhalu, jos ihminen on kokenut useita pettymyksiä yhteiskunnassa ja pitää väkivaltaa ainoana keinona purkaa aggressiota.¹³⁵ Suurimmaksi osaksi väkivallan kuitenkin voidaan katsoa olevan proaktiivista ja harkittua kuin kostonhaluista ja/tai reaktiivista.¹³⁶

4.3. RIKOSTIEDON LÄHTEET

4.3.1. Uutismedia on edelleen keskeisin rikostiedon lähde

Ihminen kohdistaa mielellään huomionsa negatiivisiin asioihin, mikä ilmenee siinä, että useimmat ihmisistä tuntevat kiinnostusta erilaisiin onnettomuuksiin ja väkivaltaan.¹³⁷ Tämä näkyy myös siinä, että nykypäivänä positiivinen uutinen ei ole uutinen. Ainoastaan normaalia poikkeavat asiat ovat uutisia, ja sellaiset asiat ovat yleensä ikäviä, kuten onnettomuuksia tai konflikteja. Tästä seuraa vääristymä eli se, että monen ihmisen maailmankuva painottuu negatiivisesti. Voidaan puhua negatiivisuusharhasta. Sosiaalisessa mediassa on paljon myrkyllistä keskustelua, joka vahvistaa tätä vääristymää.¹³⁸

Media ja erityisesti sosiaalinen media ovat merkittävä osa jokapäiväistä arkea, etenkin nuorille. Medialla on suuri vaikutus nuorten ajatteluun – siellä on paljon hyödyllistä tietoa, mutta myös

134 Datan lähde: Tilastokeskus 2022c.

135 Sutela & Rikander 2020.

136 Rikander & Sutela 2020.

137 Lappalainen 2015.

138 Gronow 2022. Nykypäivänä ikävien, negatiivisten ja poikkeavien asioiden lisäksi myös tunteet ovat uutinen. Mediassa saatetaan kertoa, miltä jostakusta tuntui tiettyssä tilanteessa.

väärää tietoa ja haitallista sisältöä, jota nuoren voi olla vaikea arvioida.¹³⁹ Turvallisuuden tunnetta horjutetaan huhuilla ja rakennetaan paikkansa pitävällä tiedolla. Toisaalta yksipuolinen ja kärjistetty tieto lisää pelkoa. Sosiaalinen media mahdollistaa kauhutarinoiden helpon levittämisen, olivat jutut sitten totta tai eivät.¹⁴⁰

Ihmiset kaipaavat tietoa ajankohtaisista tapahtumista, ja niistä halutaankin viestiä, mutta jatkuva uutisointi esimerkiksi jostakin vakavasta rikoksesta tai sodan tapahtumista voi luoda negatiivisia seurauksia, esimerkiksi pelkotiloja ja ahdistusta. Suurinta huomiota herättävimmät jutut ovat usein poikkeuksellisia rikoksia, kuten murhia, jotka herättävät ajattelemaan rikoksen mahdollisuutta myös omassa lähipiirissä. Kun väkivaltarikoksista uutisoidaan lähes päivittäin, ilmiö näyttäytyy isompana ja suurempana kuin se välttämättä onkaan.¹⁴¹

Mediakenttä on viime vuosina voimakkaasti pirstaloitunut muun muassa sosiaalisen median ja muun verkkomedian kehittymisen myötä. Uutismedia on kuitenkin edelleen keskeisin rikostiedon lähde. Uutismedian rinnalla käytetään muita rikostiedon lähteitä, kuten sosiaalisen median verkostoja. Myös niin sanottu vaihtoehtomedia täydentää joillekin uudismedian tarjontaa. Vaikka perinteinen uutismedia on edelleen tärkein väkivaltatiedon lähde, jo viidesosa väestöstä saa väkivaltatietoa sosiaalisesta mediasta. Rikostiedon tarjonta arvioidaan runsaaksi ja usein paisuttelevaksi. Väkivallan korostumisen mediassa arvioitiin lisäävän ihmisten pelkoja. Ikäänntyvät kertovat rikostiedon tulvan aiheuttamasta ahdistuksesta. Nuoret puhuvat enemmän ärsytyksestä, jota median tavat uutisoida väkivaltarikoksia herättävät.¹⁴²

Rikos tarjoaa loputtomasti aiheita muun muassa kirjallisuudelle, elokuville, televisiosarjoille ja nykyisin myös entistä enemmän esimerkiksi podcasteille eli puheohjelmille internetissä. Rikoksista myös uutisoidaan päivittäin.¹⁴³ Media tekee näkyväksi huolestuttavia ilmiöitä ja antaa painetta päätöksentekijöille tarttua toimeen. Toisaalta haittapuolena on se, että yksipuolisesti, ja toisaalta ehkä joskus peräti liioitellusti kuvatut rikokset voivat jopa johtaa siihen, että etenkin nuoret ihannoivat ja matkivat kerrottuja tekoja.¹⁴⁴

Median rikoksiin kiinnittäminen huomio voi synnyttää kehämäisen ilmiön: uutisointi vaikuttaa rikosten ilmoittamiseen poliisille, mikä taas johtaa tilastoidun rikollisuuden muutoksiin. Nämä muutokset puolestaan voivat johtaa lisääntyvään uutisointiin. Rikollisuuden lisääntyminen tilastoissa ja julkinen huomio voivat edelleen lisätä rikollisuuden pelkoa. Mediassa ja julkisen keskustelussa tavat kuvata rikollisuutta saattavat myös vaikuttaa kansalaisten kriminaalipoliitisiin mielipiteisiin.¹⁴⁵

Jo parikymmentä vuotta sitten nykyinen Helsingin yliopiston kriminologian professori *Janne Kivivuori* kirjoitti, kuinka perinteisessä mediassa saatetaan ansiokkaasti uutisoida ja tehdä selkoa niin yksittäisistä rikoksista ja oikeudenkäynneistä sekä kriminaali- ja kontrollipoliittisista aloitteista ja muutoksista, mutta yleisen rikollisuustilanteen ja kriminologisten tutkimustulosten uutisoinnissa ja avaamisessa on puutteita – ja näin voidaan katsoa olevan edelleen. Mediassa on tiedostettu monen tärkeän aiheen jäävän tutkimatta ja piiloon, jolloin innostus tutkivaa journalismia kohtaan on ymmärrettävää. Kiinnostus kuitenkin tavallisesti – ikävänkin

139 Rikoksantorjuntaneuvosto 2022a.

140 Tikkanen 2022. Jo aiemminkin, ennen sosiaalista mediaa, ihmisiä on peloteltu verrattain epätodennäköisilläkin asioilla. Perinteisesti on ajateltu, että uutiset kertovat totuuden, mutta oikeasti ne kertovat vain yhden totuuden. Se, mistä uutisissa kerrotaan, on valinta, joka voisi aivan hyvin olla toinenkin. Valinnoilla annetaan kuva siitä, että maailma on hallittavissa oleva looginen kokonaisuus. Ks. Ahonen 2007.

141 Hakulinen 2019.

142 Haara ym. 2017; Näsi, Tanskanen, Haara, Reunanen & Kivivuori 2018. Ks. myös Yle 2022.

143 Ks. Utriainen 2003.

144 Turkka & Saarholm 2022.

145 Korander 2001; Kivivuori 2002.

usein – kohdistuu lähinnä yleisestä, kansalaisten näkökulmasta negatiivisiin kehityssuuntiin¹⁴⁶, kuten rikollisuuden tai seuraamusten lisääntymiseen kuin niiden vähenemiseen tai vakautteen. Todellisuus on myös usein odotettua monimutkaisempaa eikä esimerkiksi poliisin virallisista tilastoista useinkaan löydy vastauksia kaikkeen eivätkä ne aina ole riittäviä osoittamaan totuudenmukaista rikollisuuskehitystä, kun piilorikollisuus on niin sanotuissa massarikoksissa suurta.¹⁴⁷

Rikosten taustoista, syistä ja seurauksista kertominen on yhteiskunnallisesti erittäin tärkeää¹⁴⁸. Demokratiassa yhteiskunnallinen keskustelu ja päätöksenteko edellyttävät faktatietoa eli esimerkiksi rikosten osalta tämä merkitsee yksittäisistä rikoksista tiedottamista sekä rikollisuustilanteen seuraamista. Medialla on lopulta täysi journalistinen vapaus valita uutisointinsa kohteet, ovatpa ne sitten yksittäisiä, merkittäviä rikostapauksia tai tietyntyyppisiä rikoksia. Nykypäivänä eivät kuitenkaan tosiasiat enää usein sellaisinaan riitä uutiseksi, vaan uutisointiin tarvitaan tietoa esimerkiksi siitä, miltä ihmisistä tuntuu.¹⁴⁹

4.3.2. Rikoskerronta ja tosirikos ovat muuttuneet reaaliaikaisiksi ja mediavälitteisiksi

Vanhat murhatapaukset tai rikollisten elämäkerrat myyvät ja kiinnostavat ihmisiä. True crimen eli tosirikoksen, todellisiin rikoksiin pohjautuvan kerronnan suosio on räjähtänyt. Aidosti tapahtuneista henki-, seksuaali- ja huumerikoksista kerrotaan vahvasti tunteiden kautta. Sosiologisen kirjallisuudentutkimuksen dosentti *Voitto Ruohosen* mukaan tosirikoskerronta on pohjimiltaan tuhansia vuosia vanha ilmiö. Rikos ja rangaistus olivat pitkään yhteisöllisiä, ihmisten arjessa läsnä olevia asioita. Sanomalehtien yleistyttyä aihepiiri erkaantui arjesta, kun rikoksista alettiin raportoida lehdissä eikä niitä enää käsitelty ja seurattu – opetus- ja viihdetarkoituksessa – jumalanpalveluksissa, markkinoilla, julkisilla käräjillä ja julkisissa rangaistustilaisuuksissa.¹⁵⁰

Nykymaailmassa julkisuus ja sen kannattelemana tosirikos ovat muuttuneet kokemuksellisesta mediavälitteisiksi, ensin sanoma- ja aikakauslehtijulkisuuden kautta, sittemmin sähköisen viestinnän eli radion, television ja elokuvien välityksellä. Nykyisin rikos voidaan sähköisen viestinnän ja erityisesti sosiaalisen median ansiosta kokea välittömästi, kun se tapahtuu. Entisaikojen julkisista hirttäjäisistä ja häpeärangaistusten omin silmin ja korvin koetuista kiihkeistä tunnelmista on tultu yhtä kiihkeisiin virtuaalisiin mobiilisolvelluksiin sekä sosiaalisessa mediassa velloviin raivokkaisiin tunneryöppöihin.¹⁵¹

Rikoskerronta voi nykyisin olla paitsi kirjallista, elokuvaa, televisio-ohjelmia ja -sarjoja sekä rikostapausten seurantaa uutisissa, myös yhä suuremmalta osin auditiivisuuteen, visuaalisuuteen ja virtuaalisuuteen perustuvaa hybridimuotoa. Rikoskerronnasta on tullut multimediaalista, reaaliaikaista ja sosiaalisen median myötä myös interaktiivista. Reaaliaikaisuus ja realismisuus on lisääntynyt sitä mukaa kuin mobiiliteknologia on edistynyt. Medialla on nykyisin valtaa antaa yksittäiselle rikokselle ja yleisemminkin rikollisuudelle välitön ja sopivissa oloissa maailmanlaajuinen julkisuus. Globaalin julkisuuden tavoittamisessa sosiaalinen media on avannut uusia mahdollisuuksia. Sosiaalisen median kerronta on paitsi ammattimaisen journalistisen työprosessin välittämää, etäännytettyä, tulkittua ja suodatettua esitystä perinteisten viestinten uutisoinnissa internetissä ja sosiaalisen median kanavilla, myös pidäkkeetöntä ja kontrolloimatonta ei-institutionaalista eli vernakulaarista viestintää. Sosiaalisessa mediassa tosirikos esiin-

146 Esimerkiksi median suhtautumisesta poliisin toimintaan sopii uutisointi poliisin rahankäyttöön liittyvä uutisointi, johon ryhdyttiin matalalla kynnyksellä ilman asianmukaista ilmiön selvittelyä. Kun asia lopulta selvitettiin, siihen ei enää tartuttu lainkaan. Toisaalta esimerkiksi rikollisuuden lisääntymisestä ei uutisoida siten, että poliisi olisi onnistunut paljastamaan tietynlaisia rikoksia aiempaa enemmän, vaan selityksiä kasvulle haetaan muualta.

147 Ks. Kivivuori 2002.

148 Lähteenmaa 2022.

149 Utriainen 2003.

150 Ks. Rossi 2022.

151 Pietilä 2018; Rossi 2022; Ruohonen 2022.

tyy reaaliaikaisina kommentointeina ja tulkintoina sekä kommenttien kommentteina, loputtomina viestiketjuina.¹⁵²

Tosirikos voi antaa valheellisen, jopa ihannoivan kuvan rikollisesta elämäntavasta. Tosiasiakerronnan ongelmana on sen henkilövetoisuus. Usein kirjoissa, tv-sarjoissa ja podcasteissa keskitytään yksittäisiin henkilöihin ja tapauksiin, ja true crimen yhteiskunnallinen vaikutus jää lopulta ohueksi, kun tarinoissa ei käsitellä rikosten rakenteellisia syitä. Lisäksi ongelmaksi muodostuu se, että tosirikoskerronnassa käsitellään hyvin erikoisia yksittäistapauksia tai tarinoita rikollismaailman huipulta eikä tavallisempia suomalaisia rikoksia.¹⁵³

4.4. SOSIAALISEN MEDIAN ILMIÖITÄ MAHDOTON ENNUSTAA

Sosiaalisen median kehitys etenee huikeaa tahtia. Muun muassa käyttäytyminen eri sosiaalisen median alustoilla on muuttunut, algoritmit ovat kehittyneet ja trendit muuttuvat nopeaan tahtiin. Videot ovat eri sisältöjen muodoista sitouttavimpia ja ne tulevat dominoimaan sosiaalista mediaa yhä enemmän. Videosisältöjen on arvioitu olevan vuoden 2022 yksi sosiaalisen median trendeistä. Myös muun muassa meemit ovat suosittuja ja sitouttavia. Mitä ajankohdaisempi aihe, sitä laajempaa näkyvyyttä meemisisällötkin saavat. Meemejä voi toteuttaa sekä kuvana, grafiikkana ja videoina. Videoiden ja meemien lisäksi yritysten ja organisaatioiden tulisi luoda yhteyksiä ja luottamusta yleisönsä keskustelemalla heidän kanssaan entistäkin henkilökohtaisemmin.¹⁵⁴ Nämä sosiaalisen median trendit on hyvä pitää myös poliisin mielessä.

Kukaan ei pysty ennustamaan, mistä tulee seuraavaksi sosiaalisen median ilmiö. Sosiaalisessa mediassa yksiköllillä on entistä enemmän valtaa. Ilmiöksi päätymisessä tärkeää ei ole vain positiivinen asian nostaminen esille, vaan sana kuvailee yleisesti missä tahansa yhteydessä tai muodossa sosiaalisessa mediassa suureksi kohonnutta ilmiötä.

Uutismedian nykyisessä ja tulevassakin toimintaympäristössä mielipiteet ja peukutukset sekä tykkäykset synnyttävät ilmiöitä, joiden luotettavuutta on haastavaa ennakoita. Saman ilmiön vaikutukset tuntuvat myös median sisällä, kun lehtitilauksia perutaan esimerkiksi kolumnistien ”väärin mielipiteiden” seurauksena. Hetkessä elävät ihmiset eivät jaksakaan seurata asioiden ja tapahtumien pitkää kaarta vaan reagoivat mielialansa mukaan. Minäkeskeisyydestä on kehittynyt ihmisiä ohjaava ajuri.¹⁵⁵

4.5. IHMISET ALGORITMIEN MANIPULOINNIN KOHTEINA

4.5.1. Polarisaatiota on kahdenlaista

Kahtiajakautumisen on sanottu olevan yksi Suomen suurimpia ongelmia.¹⁵⁶ Monella on tunne siitä, että polarisaatio, eli poliittisten mielipiteiden kahtiajakautuminen, on lisääntynyt. Juuri tunteista polarisoituneessa keskustelussa onkin kysymys. Tutkimusten mukaan sosiaalinen media ei lisää ideologista polarisaatiota, mutta se kuitenkin saa ihmiset uskomaan – virheellisesti – että polarisaatio on lisääntynyt, koska sosiaalisen median poliittisessä keskustelussa on eniten äänessä kaikkein kärkkäin joukko.¹⁵⁷

Polarisaatiota on ideologista ja affektiivista. Ideologisella polarisaatiolla tarkoitetaan sitä, että ihmisryhmien poliittiset mielipiteet erkaantuvat toisistaan. Affektiivisella polarisaatiolla tarkoitetaan, että negatiiviset tunteet vastakkaisia poliittisiä ryhmiä kohtaan lisääntyvät. Suomessa ihmiset eivät ole poliittisilta mielipiteiltään niin kaukana toisistaan kuin he tuntevat olevansa.

---

152 Pietilä; Ruohonen 2022.

153 Rossi 2022.

154 Huttunen 2022.

155 Pietilä 2018.

156 Ikäheimo 2017.

157 Mäkinen 2022.

Sosiologian yliopistotutkija Antti Gronovin mukaan Suomesta on tutkimustuloksia, että ideologinen polarisaatio ei ole niinkään lisääntynyt, affektiivinen on jonkin verran.¹⁵⁸

4.5.2. Algoritmit vahvistavat kuplautumista

Algoritmi on toimintaohje siitä, miten asioita tehdään tai miten ongelma ratkaistaan. Esimerkkinä voidaan käyttää ruokareseptiä, joka kertoo vaiheet ja ainesosat, joilla saadaan aikaan haluttu lopputulos. Digimaailmassa kyse on entistäkin älykkäämmistä ja nopeammista tietokoneohjelmista, jotka kykenevät niille annettujen ohjeiden mukaisesti käsittelemään suuren määrän ihmisistä kerättyä tietoa. Ohjelmat kokoavat tiedon yhteen ja profiloivat sen. Sitä kautta algoritmi tekee päätöksen siitä, mitä sisältöä ihmisille tarjotaan ja minkälaisen tiedon se uskoo ihmisiä kiinnostavan.¹⁵⁹

Sosiaalinen media luo mahdollisuuden vaikuttaa ihmisten toimintaan. Aalto-yliopiston kyberturvallisuuden työelämäprofessori Jarno Limnéllin mukaan algoritmit muodostavat demokratioille merkittävän haasteen. Limnéllin mukaan algoritmit vahvistavat ”some-kuplien” syntyä, sillä algoritmit suodattavat informaatiota ihmisten oletettujen mieltymysten ja käyttäytymisen perusteella. Algoritmit ovat väsymättömiä puurtajia ja niiltä ei jää huomaamatta, millä sivustoilla ihminen vierailee tai millaisia sisältöjä hän klikkailee. Algoritmit pystyvät manipuloimaan ihmisiä data-analytiikan kautta. Sosiaalisten medioiden, hakukoneiden ja isojen teknologiayritysten algoritmit käyttävät yhä suurempaa valtaa.¹⁶⁰

Limnéll korostaa, että algoritmit eivät noudata hyvän journalismin periaatteita, vaan tarjoavat ihmisille heidän mieltymystensä mukaisia uutisia. Pitää nostaa esille myös algoritmien lukutaidon tarve osana medialukutaitoa ja yleistä sivistystä. Eli pitäisi ymmärtää esimerkiksi Googlen tarjoamaa tietoa. Algoritmit päättävät sen, miten hakutulokset määrittyvät yksilöllisesti jokaiselle käyttäjälle.¹⁶¹

Kuplautumista on mahdotonta estää. Ihmiset ovat aina viihtyneet samankaltaiset arvot ja maailmankatsomuksen jakavassa seurassa ja muodostaneet sen perusteella kuppikuntia. Sosiaalisten todellisuuksien on kuitenkin nähty eriytyneen länsimaissa huolestuttavalla tavalla viimeisten vuosien aikana. Useissa analyyseissä yhdeksi syyksi on nostettu sosiaalinen media ja sen voimakkaasti kasvanut suosio myös uutiskanavana.¹⁶²

Suosituimpien sosiaalisen median kanavien käyttöä tutkittaessa on havaittu, että ihmiset altistuvat voimakkaasti sisällöille, jotka tukevat heidän ennakkokäsityksiään. Ryhmien polarisointumista tutkittaessa on havaittu, että ihmisten ennakkokäsitykset vahvistuvat ja mielipiteet kärjistyvät, kun he altistuvat pelkästään omia ennakkokäsityksiään tukevalle informaatiolle. Tutkimusten mukaan homogeenisissä keskusteluympäristöissä ihmisillä on myös taipumus laittaa liikaa painoarvoa ”yleisesti tiedetylle” ja sivuuttaa informaatio, jota on vain yhdellä tai muutamilla. Siten tällaiset keskusteluympäristöt ovat erittäin otollista maaperää harhaisten käsitysten ja propagandan leviämiseksi.¹⁶³

Erilaisten sosiaalisten medioiden ja uusmedioiden suosio uutiskanavana kasvaa erityisesti nuorissa ikäryhmissä. Niissä liikkuvilla sisällöillä voi olla kauaskantoisia vaikutuksia. Jos tutkimukset toisensa jälkeen osoittavat, että uutisvirtojen personalisointi supistaa maailmankuvaa ja johtaa todellisuuksien yhä syvempään polarisaatioon, asiaan on syytä puuttua. Usein juuri ne ihmiset (esim. radikalisoitumisvaarassa olevat), joiden olisi hyvä kuulla eriäviä mielipiteitä, suodatta-

158 Mäkinen 2022.

159 Rydman 2018.

160 Rydman 2018.

161 Rydman 2018.

162 Ikäheimo 2017.

163 Ikäheimo 2017.

vat ne tiedostaen tai tiedostamatta pois näkyvistä. Nykyiset kommunikaatioteknologiat tekevät tämän helpommaksi kuin koskaan ennen.¹⁶⁴

4.6. INFORMAATIOTA JA DISINFORMAATIOTA

Ihmiset siis uskovat herkästi sellaiseen tietoon, joka vahvistaa omia käsityksiä ja sellaista tietoa hyljeksitään, joka sotii omia käsityksiä vastaan. Sosiaalisen median julkaisut haastavat sanomalehdet ja tv-kanavat iskemällä uutisten sisältöön, näkökulmiin ja painotuksiin. Uutisia väitetään valheiksi, kun niiden käsittelytapa ja sisällöt eivät vastaa omia näkemyksiä, arvoja ja asenteita.¹⁶⁵

Painettuihin tai digitaalisiin sanomalehtiin suomalaisesta aikuisväestöstä luottaa suurin osa (76 %). Luotettavuus liitetään sanomalehtiin tasaisen vahvasti kaiken ikäisten aikuisten keskuudessa. Googleen, verkossa oleviin uutisportaaleihin, sosiaaliseen mediaan, tubettajiin ja blogeihin luotettavuuden liittää vain muutama prosentti suomalaisista. Sanomalehtiä pidetään luotettavina ja asiantuntevina, mikä on merkityksellistä, koska nämä kaksi ominaisuutta ovat suomalaisten mielestä uutis- ja ajankohtaismedian tärkeimmät ominaisuudet.¹⁶⁶

Samalla kun tietoa on tarjolla enemmän kuin koskaan, tahallinen väärän tiedon levittäminen on lisääntynyt voimakkaasti. Valeuutisilla ja muulla harhaanjohtavalla materiaalilla pyritään usein vetoamaan tunteisiin. Väärän tiedon levittäjät tarttuvat huoleen ja pelkoon. Disinformaatio eli harhaanjohtava tieto leviää usein sosiaalisessa mediassa ja suljetuilla sivustoilla. Yliopistotutkija *Niko Pyrhösen* mukaan valheellisen tiedon takana on lopulta kyse ihmisten itsekkyydestä ja pelosta.¹⁶⁷

Harhaanjohtavan tiedon taustalla voi olla esimerkiksi jokin valtio, yritys, järjestö, poliittinen puolue tai ryhmä. Useimmiten väärää tietoa levittävät kuitenkin yksittäiset henkilöt. Sisältö on usein peräisin muualta kuin Suomesta. Samat huhut, valeuutiset ja salaliittoteoriat kiertävät maailmaa, ja niitä vain muokataan hiukan omaan kulttuuriin sopiviksi.¹⁶⁸

Suomalaisista 75 prosenttia pitää todennäköisenä tietoisesti harhaanjohtavan tiedon määrän kasvua tänä ja ensi vuonna. Vain reilu kolmannes (38 %) suomalaisista aikuisista uskoo suomalaisten erottavan jonkin ulkopuolisen tahon, kuten vieraan valtion tai epäjärjestystä lietsovan tahon pyrkimykset vaikuttaa ihmisten käsityksiin suomalaisen yhteiskunnan todellisesta tilasta.¹⁶⁹

4.7. SOTATILANNE VIENYT MEDIATILAN ILMASTONMUUTOSPANEELIN RAPORTEILTA

Hallitustenvälisen ilmastonmuutospaneeli IPCC:n (Intergovernmental Panel on Climate Change) tavoitteena on analysoida tieteellisesti tuotettua tietoa ilmastonmuutoksesta kansallista ja kansainvälistä päätöksentekoa varten. Ilmastopoliittisen päätöksenteon tueksi IPCC valmistelee ilmastonmuutosraportteja tutkijaryhmissä. Ryhmät keräävät ja arvioivat julkaistua tieteellistä tietoa ilmastonmuutoksesta, sen vaikutuksista ja hillitsemismahdollisuuksista sekä siihen sopeutumisesta. IPCC tuottaa laajoja arviointiraportteja noin viiden, kuuden vuoden välein. Raportit sisältävät arvion ilmaston nykytilasta, tulevista kehityssuunnista sekä ilmastonmuu-

---

164 Ikäheimo 2017.

165 Pietilä 2018; THL 2022a.

166 Uutismedian liitto 2022b.

167 Knapp 2021; THL 2022a.

168 THL 2022a.

169 Uutismedian liitto 2022a.

toksen vaikutuksista ja niihin sopeutumisesta. Lisäksi arviointi kattaa tutkimustulokset keinoista ilmastomuutoksen hillitsemiseksi.¹⁷⁰

Helmikuussa ja huhtikuussa 2022 IPCC julkaisi osaraporttinsa, jotka sisältyvät ilmastopaneelin kuudenteen arviointiraporttiin. Helmikuussa julkaistu ilmastomuutoksen vaikutuksia ja ilmastomuutokseen sopeutumista käsittelevä osaraportti kuvaa miten katastrofaalisia ilmastomuutoksen vaikutukset ovat yhteiskunnalle ja luonnolle. Maapallo on jo lämmennyt 1,1 asteella ja ilmastokriisin vaikutukset näkyvät jo nyt luonnossa ja yhteiskunnissa. Huhtikuussa julkaistu osaraportti keskittyy ilmastomuutoksen hillintään ja ratkaisuihin, joilla ilmaston lämpenemistä voitaisiin rajoittaa. Maapallon keskilämpötilan nousun rajaaminen 1,5 asteeseen on päivä päivältä hankalampaa, mutta tavoitteeseen on mahdollista päästä olemassa olevilla keinoilla. Raportissa todetaan, että pikaisia rakenteellisia muutoksia tarvittaisiin muun muassa teollisuuteen, maankäyttöön ja liikenteeseen.¹⁷¹

Ilmastomuutos, mukaan lukien ilmastopaneelien raporttien tuottama synkkä kuva ja niiden antama vakava varoitus, on jäänyt uutismediassa jopa hieman Ukrainan sodan varjoon. Ilmastokriisistä tai -ahdistuksesta ei ole juuri keskusteltu. Elokapina-liikkeen mielenilmaukset muun muassa Helsingissä ja Vantaalla lentoasemalla on huomioitu kyllä uutisissa, mutta eivät nekään aivan entisellä voimakkuudella.

4.8. INFORMAATIOSODANKÄYNTIÄ JA NATO-KESKUSTELUA

4.8.1. Informaatio­sota voimakkaasti käynnissä

Sotatilanne Ukrainassa herättää keskustelua sekä sosiaalisessa mediassa että perinteisessä mediassa. Tilanteesta uutisoidaan ympäri vuorokauden jokainen päivä. Suomen Puolustusvoimilla sekä myös globaaleilla toimijoilla on omia sotatilanteen seurantoja, joiden kautta tilan­netietoa välitetään tiheästi ihmisille ympäri maailman. Toisaalta myös trollitilit välittämät vale­ uutisia sosiaalisessa mediassa.

Informaatio­sodankäynnillä pyritään vaikeuttamaan vastapuolen päätöksentekoa kiistämällä tai tuhoamalla todisteet. Informaatio­sodankäynti ei ole oikeudenkäyntiä, vaan päätöksentekoon on kyettävä, vaikka kukaan ei syyllisyyttä tunnustaisikaan. Informaatio­sodan keskellä ei voi jäädä odottamaan vedenpitäviä todisteita tai lainvoimaisia tuomioita. Todistamisen prosessissa käytetään aseena mediaa. Kuten luvussa 3.6 todettiin, ihmisellä on taipumus uskoa omia käsityksiä tukevaa informaatiota. Ihminen vaikuttaa tiedosta, jolle on lukumäärällisesti eniten todisteita. Vakuututtuaan hän alkaa hylkimään tietoa, joka on ristiriidassa hänen maailmanku­ vansa kanssa.¹⁷²

Informaatio­sota on Ukrainan sotatilanteen vuoksi voimakkaasti käynnissä. Sosiaalisen median palveluissa käydään informaatio­sotaa. Suojelupoliisin päällikkö *Antti Pelttari* mukaan nykyai­ kainen valtioleirien välinen kamppailu käydään suurelta osin muuten kuin sotilaallisin keinoin. Sodan ja rauhan välillä on laaja alue, jolla Suomen on välttämätöntä suojautua vakoilulta, kyberuhkilta, informaatio­vaikuttamiselta ja muulta laaja-alaiselta vaikuttamiselta. Tiedustelu­ tiedon merkitys kasvaa entisestään, kun Suomi ja muut länsimaat varautuvat tuleviin uhkiin.¹⁷³

Venäjän hallinnon informaatio­vaikuttaminen lisääntyi Suomessa kevään 2022 aikana. Sosiaa­ lisessa mediassa kuvien ja videoiden manipulointi on lisääntynyt. Venäjä seuraa suomalaista keskustelua ja pyrkii vaikuttamaan mielipiteisiin esimerkiksi Natosta eri keskustelupalstoilla. Informaatio­sodan Venäjä on kuitenkin hävinnyt Ukrainalle hyökkäyssodan alkupäivistä lähtien.

170 Ilmatieteen laitos 2022.

171 Ks. IPCC 2022a ja 2022b sekä Vuorio 2022a ja 2022b.

172 Jantunen 2015.

173 Pelttari 2022.

Ukrainalaiset tuottavat materiaalia jatkuvasti sosiaalisen median kanaville. Ukrainan valtio ja armeija poimivat niistä materiaalia omille sosiaalisen median tileilleen.

Ukraina on valtiona saanut kohennettua imagoaan informaatiota jakamalla. Esimerkiksi presidentti *Volodymyr Zelenskyin* lähes päivittäiset puheet ja videot ovat saaneet ihmiset ukraina-laisten puolelle hyvinkin vahvasti. Maastohousuissa, t-paidassa ja jopa parta ajamatta esiintynyt Zelenskyi on vedonnut kansaan ja kertonut viestiä ukrainalaisten hädästä¹⁷⁴.

Poliisiylijohtaja *Seppo Kolehmainen* on todennut, kuinka nykypäivän teknologisesti kehittyneessä maailmassa vaikuttamisen keinot – myös valtiollisten konfliktien yhteydessä – ovat laajentuneet ja monimuotoistuneet. Samalla rajat ulkoisen ja sisäisen turvallisuuden uhkien välillä ovat hämärtyneet. Aseet eivät ole ainoa sodankäynnin väline. Yhteiskuntarauhaa koetaan horjuttavaa, ihmisten tahtoon ja mieleen koetetaan vaikuttaa monin keinoin. Hybriditoimet voivat ilmetä esimerkiksi informaatiovaikuttamisena, eriaistaisena uhkailuna tai provosoituina mielenosoituksina. Teoilla pyritään horjuttamaan yhteiskuntaa, sen kansallista eheyttä ja viranomaisia kohtaan tunnettua luottamusta. Paras keino torjua ulkopuolisia vaikuttamisyrittäjiä on varmistaa, että kaikki Suomessa asuvat henkilöt taustastaan riippumatta luottavat suomalaisen yhteiskuntaan ja sen viranomaisten kykyyn suojata sen kansalaisten oikeuksia. Vahva nimittäjä hybriditoimille on myös se, että ne suurilta osin näyttäytyvät sisäisen turvallisuuden alueella, erityisesti poliisin toimintakentällä.¹⁷⁵

4.8.2. Suomen Nato-keskustelussa historiallinen muutos

Nato-keskustelu muun muassa Suomen osalta kävi kiivaana kevään 2022 aikana. Julkisessa keskustelussa Nato-jäsenyys on nähty aiempaa positiivisempänä asiana. Aiemmin suhde Natoon on ollut suomalaisille enemmän kuin ulko- ja turvallisuuspoliittinen kysymys tai sisäpoliittinen lyömäase: mm. imagoasia, maanvaiva, tavoittamaton unelma tai näkemistään odotettava painajainen. Läntinen sotilasliitto on ollut monen suomalaisen hampaankolossa ja siihen latautuu paljon tunteita ja suuria sellaisia. Nato on ollut suomalaisille identiteettikysymys.¹⁷⁶ Sosiaalisessa mediassa Nato-jäsenyyden huonoista puolista keskusteleminen on aiheuttanut jopa raivokkaita reaktioita. Keskustelu on kuummentunut samalla kun kansalaisten yleinen mielipide Natosta on kääntynyt hyvin nopealla vauhdilla myönteiseksi. Voimakkaita reaktioita ovat saaneet esimerkiksi ne puheenvuorot, joissa on esitetty monipuolisemmin erilaisia vaihtoehtoja.¹⁷⁷

Suomessa tapahtui Nato-keskustelussa historiallinen muutos keväällä 2022. Nato-keskustelun ilmapiiri ja sävy muuttuivat myönteisiksi Venäjän hyökättyä Ukrainaan. Nato-kriittiset äänet ovat jääneet selkeäksi vähemmistön ääneksi. Poliittisen viestinnän ja puheviestinnän dosentti *Pekka Isotaluksen* mukaan viestinnän tutkimuksissa on nähty jo vuosikymmenten ajan, että vähemmistön ääni jää paitsioon tämän tyyppisissä keskusteluissa jo pelkästään siitä syystä, ettei näkemyksiä haluta tuoda julki.¹⁷⁸

Ruotsi ja Suomi vahvistivat tahtonsa ja kykynsä täyttää Nato-jäsenyyden poliittiset, lailliset ja sotilaalliset velvoitteet, ja maiden liittymispöytäkirjat sotilasliittoon allekirjoitettiin Naton päämajassa Brysselissä heinäkuun 5. päivänä 2022. Allekirjoitusten jälkeen Suomesta ja Ruotsista

174 Vaalisto 2022.

175 Kolehmainen 2022a ja 2022b.

176 Pesonen 2015.

177 Ks. de Fresnes & Pilke 2022. Poliittisen historian tutkijatohtori *Noora Kotilaisen* mukaan Suomen jäsenhakemus Nattoon on yksi konkreettinen esimerkki siitä, kuinka suomalainen yhteiskunta on ”voimakkaasti militarisoitunut Putinin sodan vuoksi”. Militarisoituminen tarkoittaa, että sotilaallisilla arvoilla, asenteilla ja käytännöillä on yhteiskunnassa yhä enemmän merkitystä ja valtaa. Kotilaisen ja taiteellisen tutkimuksen dosentti *Susanna Hastin* mukaan suomalaisista on tulossa militaristeja, ja se on uhka demokratialle. Kun Venäjä hyökkäsi Ukrainaan, suomalaiset käyttäytyivät kuin olisimme valmistautumassa sotaan. Tutkijat toteavat, että hamstraaminen on arjen militarisaatiota. Ks. Mäntylä 2022.

178 Pikkarainen 2022.

tuli virallisesti Naton tarkkailijajäseniä, jollaisina maat pääsevät osallistumaan Naton kokouksiin ja voivat puhua niissä, mutta eivät kuitenkaan voi osallistua äänestyksiin. Lisäksi Suomi ja Ruotsi saavat Natolta enemmän yksityiskohtaista tietoa, jota ei pelkille kumppanimaille ole jaettu. Ennen kuin Suomesta ja Ruotsista tulee Naton varsinaisia jäseniä, pitää niiden jäsenyys vielä ratifioida eli saattaa voimaan kaikissa Nato-maissa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että jokaisen 30 Nato-maan parlamentti käsittelee ja hyväksyy Suomen ja Ruotsin liittymispöytäkirjat omien käytäntöjensä mukaan. Tähän on arvioitu kuluvan muutamasta kuukaudesta vuoteen.¹⁷⁹

4.8.3. Skenaarioita turvapaikanhakijoihin suhtautumisessa

Ukrainan lisäksi myös muut sodat ja kriisit, tulevaisuudessa yhä enemmän esimerkiksi ilmastokriisit, vaikuttavat pakolaisten määrään ja globaaleihin muuttoliikkeisiin. Myös Ukrainan sodan välilliset vaikutukset, kuten ruokakriisi, voivat kiihdyttää muuttoliikkeitä esimerkiksi Afrikassa ja Lähi-Idässä. Ukrainasta pakeni sotaa lähes neljä miljoonaa ihmistä ensimmäisen kuukauden aikana Venäjän hyökkäyksestä, mikä on suurin pakolaisvirta Euroopassa sitten toisen maailmansodan. Suomeen tuli arviolta muutamia tuhansia ukrainalaisia ja jonkin verran myös Venäjältä. Suomalaisten auttamishalu on ollut korkea.¹⁸⁰ Tämä on näkynyt myös julkisessa keskustelussa.

- Tulevaisuus voi yllättää, mutta Sitra on esittänyt¹⁸¹ skenaarioita, joita voi tulevina vuosina esiintyä Suomessa suhtautumisessa pakolaisiin, maahanmuuttajiin ja turvapaikanhakijoihin.
- Kaikki ovat tervetulleita: Suomeen saapuu suuri määrä pakolaisia Ukrainasta ja Venäjältä sekä myös muista maista pääasiassa Euroopan ulkopuolelta. Sotapakolaisten myötä asenteet ja käytännöt muuttuvat avoimemmiksi muillekin kriisipakolaisille. Suomeen kohdistuvat muuttoliikkeet nähdään helpottavana ratkaisuna Suomen väestökehitykselle ja kasvaneeseen työvoiman tarpeeseen.
- Valikoivaa vastaanottoa: Ukrainan sotaa pakenevat toivotetaan tervetulleeksi, mutta muualta tulevat pakolaiset kohtaavat entistä tiukempia rajoituksia. Pakolaiset eri maista kohtaavat eriarvoista kohtelua. Keskustelu siitä, kuka on tervetullut Suomeen ja millaisin kriteerein, käy kuumana.
- Pakolaisten määrä jää vähäiseksi: Pakolaisten määrä Ukrainasta jää odotettua pienemmäksi eikä Suomeen tule lähivuosina merkittävästi pakolaisia ja turvapaikanhakijoita myöskään muualta. Suhtautuminen pakolaisiin ei nouse merkittävästi julkiseen ja poliittiseen keskusteluun.

4.9. JOHTOPÄÄTÖKSET

- Keväällä 2022 väestö näyttäytyi julkisessa keskustelussa yhteisöllisemmältä, tiedonhakuisemmalta ja viranomaisiin luottavaisemmalta kuin edeltävänä vuonna. Väestön asenteet ovat muuttuneet aiempaa myönteisemmiksi maahanmuuttoa, kansainvälistä avunantoa ja EU-yhteistyötä kohtaan. Julkisessa keskustelussa korostuvat ihmisten luottamus tietoa, viranomaisia ja toisia kansalaisia kohtaan.
- Positiivinen uutinen ei ole nykypäivänä uutinen. Yleensä normaalista poikkeavat asiat, kuten onnettomuudet ja konfliktit saavat tilaa sosiaalisessa mediassa ja muussa viestinnässä. Jatkuva uutisointi esimerkiksi jostakin vakavasta rikoksesta tai sodan tapahtumista voi luoda negatiivisia seurauksia, esimerkiksi pelkotiloja ja ahdistusta.

179 Nuutila 2022.

180 Dufva ym. 2022.

181 Dufva ym. 2022.

- Keskeinen uhka demokratialle on vastakkainasettelua ruokkiva retoriikka. Sosiaalinen media on oivallinen paikka väärän tiedon ja valheiden levittämiseksi sekä vihan ja vastakkainasettelun lietsomiselle.
- Samalla kun tietoa on tarjolla enemmän kuin koskaan, tahallinen väärän tiedon levittäminen on lisääntynyt voimakkaasti. Valeuutisilla ja muulla harhaanjohtavalla materiaalilla pyritään usein vetoamaan tunteisiin. Väärän tiedon levittäjät tarttuvat huoleen ja pelkoon.
- Viimeaikaiset tapahtumat vaikuttavat myös siihen, että hybrdivaikuttamiseen varautuminen ja sen ehkäisy ovat myös poliisille yhä tärkeämpiä tehtäviä.

5. RIKOLLISUUS

Rikollisuusosion tavoitteena on antaa kuvaa rikollisuuden kehityksestä ja käynnistää ennakointiin tähtäävää keskustelua toimintaympäristön tilasta ja tulevaisuudennäkymistä. Rakenne ja teemat ovat suunniteltu useiden asiantuntijoiden kanssa käytyjen keskusteluiden perusteella. Osio on koostettu pääosin aiemmin tehdyistä tutkimuksista ja selvityksistä. Rikollisuutta on tarkoitettu kuvata peruspoliisitoiminnan näkökulmasta.

Poliisin tehtäväpiiriin kuuluu oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaamisen lisäksi rikosten selvittämistä, niiden paljastamista sekä ennalta estämistä. Tehtäväänsä toteuttaakseen poliisi toimii yhteistyössä muiden viranomaisten, yhteisöjen ja asukkaiden kanssa. Jotta rikoksia voitaisiin estää ennalta, tarvitaan ennakointikykyä sekä kokonaiskuva siitä mitä ympäristössä tapahtuu.

Kokonaisrikollisuuden ja rikosten määristä puhuttaessa on hyvä erottaa toisistaan ilmi- ja piilorikollisuus. Suuri osa tapahtuneista rikoksista jää kuitenkin viranomaisilta piiloon, eikä näitä rikoksia näy tilastoissa. Vakavat rikokset tulevat poliisin tietoon todennäköisemmin kuin niin sanotut massarikokset eli lievemmat rikokset. Piilorikollisuuden määrää kartoitetaan uhri- ja väestötutkimuksissa, ja kokonaisrikollisuutta voidaan arvioida laskemalla yhteen tilastoidun rikollisuuden ja oletetun piilorikollisuuden määrä¹⁸². Poliisin tietoon tulleen rikollisuuden määrään eli tilastoituihin rikollisuuteen vaikuttavat paitsi rikollisuuden todelliset muutokset, myös esimerkiksi voimassa oleva lainsäädäntö ja siinä sekä muun muassa rikosten ilmoitusalttiudessa tapahtuvat muutokset. Toisin sanoen se on yksi tärkeä tekijä, miten aktiivisesti rikosten uhriksi joutuneet ilmoittavat havaitsemistaan ja kokemistaan rikoksista viranomaisille. Ilmirikollisuuden määrään vaikuttavat myös viranomaisten valvonnan tehokkuus ja se, mihin valvontaa suunnataan ja kuinka paljon poliisilla on mahdollisuuksia tehdä niin sanottua paljastavaa työtä. Paljastavassa toiminnassa avainasemassa ovat myös viranomaisten yhteistyön ja tiedonkulun aktiivisuus.¹⁸³

Poliisin tietoon tulleiden rikosten määrästä tai määrän muutoksista ei voida suoraan tehdä johtopäätöksiä kyseisen rikostyyppin tosiasiallisesta esiintyvyydestä. Piilorikollisuuden väheneemisestä voi seurata tilanne, jossa poliisin tietoon tulee entistä enemmän rikoksia, mutta rikosten tosiasiallisessa määrässä itsessään ei ole ollut muutoksi. Seurauksena voi olla myös se, että mitä enemmän rikoksia paljastetaan, sitä enemmän ne työllistävät poliisia.

Kunnallisalan kehittämissätiö KAKS:n tutkimuksesta käy ilmi, että suomalaisten mielestä lähiympäristön turvallisuuden (rikollisuus, väkivalta) varmistaminen (82 %) on yksi tärkeimmistä asioista itselle. Maahanmuutto, ilmastonmuutos ja koronaepidemia eivät tällä haavaa kuulu tärkeimpien asioiden joukkoon, vaikka enemmistö tutkimukseen vastanneista pitikin myös näitä jollakin tavoin tärkeinä asioina.¹⁸⁴

Rikollisuuden taso vaihtelee eri aikoina yhteiskunnallisten muutosten ja olosuhteiden vaikutuksesta. Rikollisuuden kokonaistasoon vaikuttaa useita eri tekijöitä, joita ovat esimerkiksi taloudelliset suhdanteet ja teknologinen kehitys. Poliisin tietoon tulleiden rikosten kokonaismäärä on ollut laskussa 1990-luvun alusta lähtien, mutta se koskettaa yhä voimakkaammin tiettyjä, haavoittuvia ryhmiä, joille on kertynyt monenlaista muutakin ongelmaa. Rikollisuuden taso vaihtelee Suomessa jossain määrin myös alueittain ja on kytköksissä alueiden sosioekonomisiin piirteisiin.¹⁸⁵ Laadultaan rikollisuus on kansainvälistynyt ja digitalisoitunut. Poliisilla

182 Rikoksantorjuntaneuvosto 2022b.

183 Ks. Kolttola 2021.

184 KAKS – Kunnallisalan kehittämissätiö 2022.

185 Rikoksantorjuntaneuvosto 2022b ja TUOVI 2022.

on tutkittavana yhä vaikeampia rikosjuttuja. Tämä vaikuttaa negatiivisesti tutkinta-aikoihin, samoin kuin muun muassa poliisin toimintaa säätelevät lakimuutokset.¹⁸⁶

Vuonna 2021 viranomaisten tietoon tuli 478 600 rikoslakia vastaan tehtyä rikosta, mikä on noin 64 900 tapausta (12 %) vähemmän kuin vuonna 2020¹⁸⁷. Kuvassa 13 on esitetty rikoslakia vastaan tehtyjen rikosten sekä tiettyjen rikoslajien kuukausittaiset määrät vuosina 2020–2021. Syksyllä 2020 omaisuusrikoksiin ja samalla kaikkiin rikoksiin piikin aiheutti Vastaamon tietovuotoon ja kiristykseen liittyvät rikokset. Liikennerikollisuudessa on selvästi havaittavissa sille tyypillinen kausiluonne, kun rikosmäärät kasvavat kesäaikana. Henkeen ja terveyteen kohdistuvissa rikoksissa ei ole havaittavissa minkäänlaista selkeää trendiä tai kausivaihtelua. Sen sijaan seksuaalirikosten määrä on viimeisen kahden vuoden kuluessa kasvanut. Seksuaalirikosten määrä on tosin ollut noususuuntainen jo usean vuoden ajan¹⁸⁸.

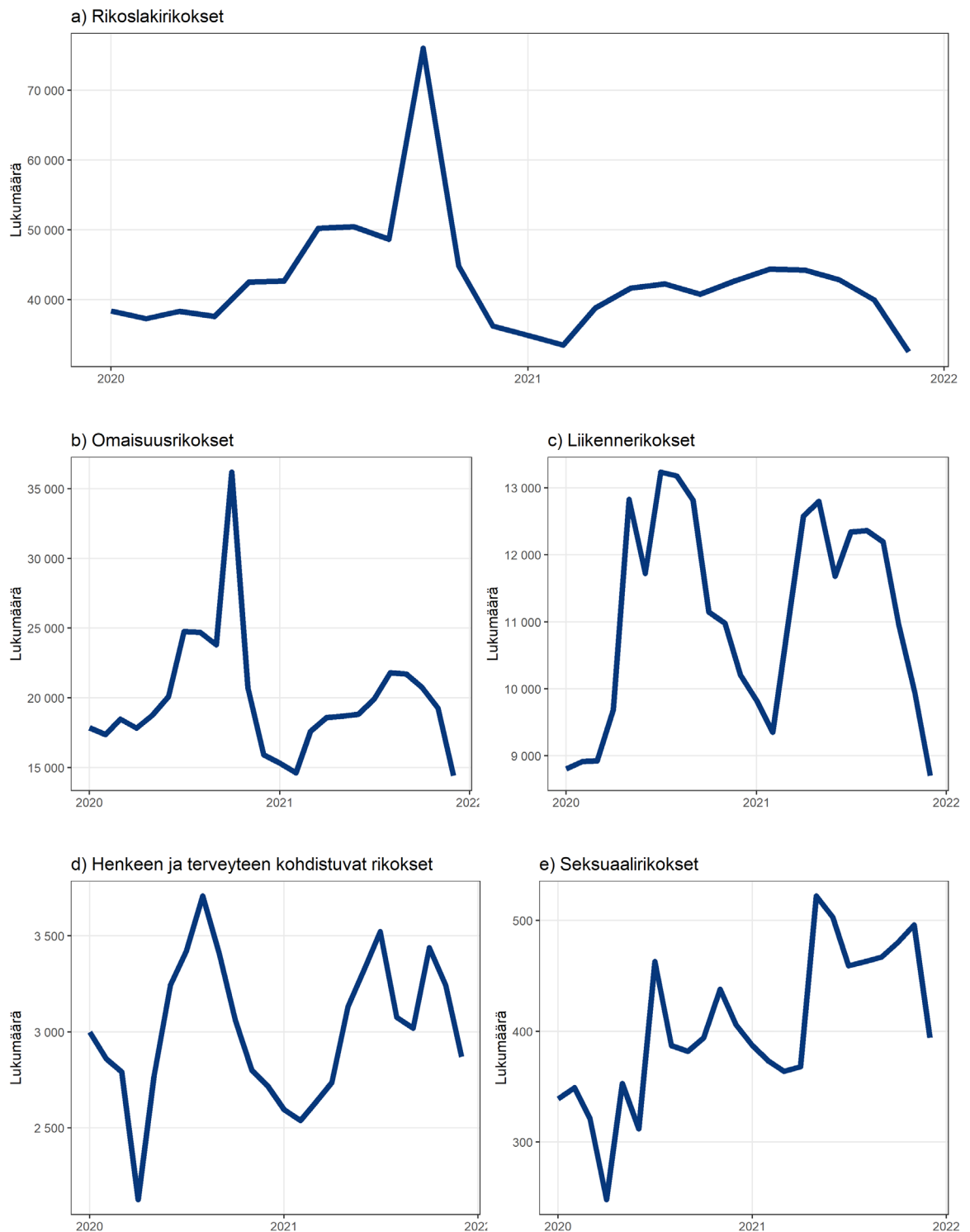
---

186 Rautio & Tuominen 2022.

187 Tilastokeskus 2022c.

188 Koltola 2021.

Kuva 13. Rikollisuuden kehitys kuukausittain 2020-2021.¹⁸⁹

Omaisuusrikokset muodostavat rikosten kokonaismäärästä hieman alle puolet (46 %). Henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia on alle kymmenen prosenttia (7,6 %) sekä seksuaalirikoksia vain noin yksi prosentti (1,1 %) kaikista rikoksista. Henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikok-

189 Datan lähde: Tilastokeskus 2021b.

sista pahoinpitelyrikokset muodostavat valtaosan (93 %). Liikenne-rikokset kattavat noin neljänneksen (28 %) kaikista rikoksista.¹⁹⁰

Rikosuhripäivystyksen (RIKU) palveluita käytti vuonna 2021 yhteensä 26 700 asiakasta, eli 18 prosenttia enemmän kuin sitä edeltävänä vuonna. Asiakasmäärien kasvu jakautui tasaisesti kaikkien eri palvelumuotojen kesken.¹⁹¹

Maailma muuttuu koko ajan raaempaan suuntaan, mikä selvästi näkyy poliisin työssä. Ennen rikosten maailmassakin oli sääntöjä, mutta ei enää. Aiemmin ei menty uhrin kotiin, ei uhkailtu perhettä, ei nöyrytetty uhria. Suhtautuminen väkivaltaan on muuttunut, mihin vaikuttaa taustalla myös huumeet.¹⁹²

Kuvissa 14 ja 15 on esitetty väestöön suhteutettujen (per 10 000 as.) väkivaltarikollisuuden (RL 21 luvun mukaiset rikokset) ja liikenne-rikollisuuden (RL 23 luku) trendit laitoksittain ja koko valtakunnan tasolla perustuen kuukausidataan vuosilta 2014–2021. Lisäksi mukana ovat aikasarjamalleihin (ns. ARIMA-mallit) perustuvat tilastolliset ennusteet ja niiden 95 prosentin luottamusvälit aina 2030 vuoteen asti. Luvut on ”puhdistettu” kausi- ja satunnaisvaihteluista. Tarkasteltavat rikollisuuslajit ovat hyvin erilaisia keskenään, mutta ne on valittu mukaan sillä perusteella, että molemmat työllistävät poliisia merkittäväällä tavalla ja niissä ei ole tapahtunut mitään sellaista poikkeuksellista ilmiötä, joka vaikuttaisi merkittävästi ennusteeseen. Ennusteessa ei ole huomioitu väestönkehitystä: oletus analyysissä siis on ikään kuin se, että rikollisuus suhteessa väestöön pysyy vastaisuudessa sellaisena kuin se viime vuosina on ollut.

Sekä väkivalta- että liikenne-rikollisuudessa tilanne vaikuttaisi tulevinä vuosina pysyvän perustasoltaan lähes ennallaan koko valtakunnan tasolla. Alueellisia eroja kuitenkin on havaittavissa molemmissa rikollisuuden lajeissa. Liikenne-rikollisuuden osalta ennuste osoittaa valtakunnan tasolla lievää kasvua, mutta luottamusväli kasvaa kuitenkin hyvin suureksi kuluvan vuosikymmenen loppuvuosien osalta eli liikenne-rikollisuuden taso väkiluku huomioiden voi Suomessa joko lisääntyä ennustettua voimakkaammin tai vähentyäkin nykyisestä. On myös huomattava, että merkittävä osa liikenne-rikollisuudesta tulee poliisin tietoon paljastavan liikennevalvonnan ansiosta, kun taas poliisin rekisteröimä väkivaltarikollisuus ei ole niinkään poliisin oma-aloitteisen toiminnan tulosta.

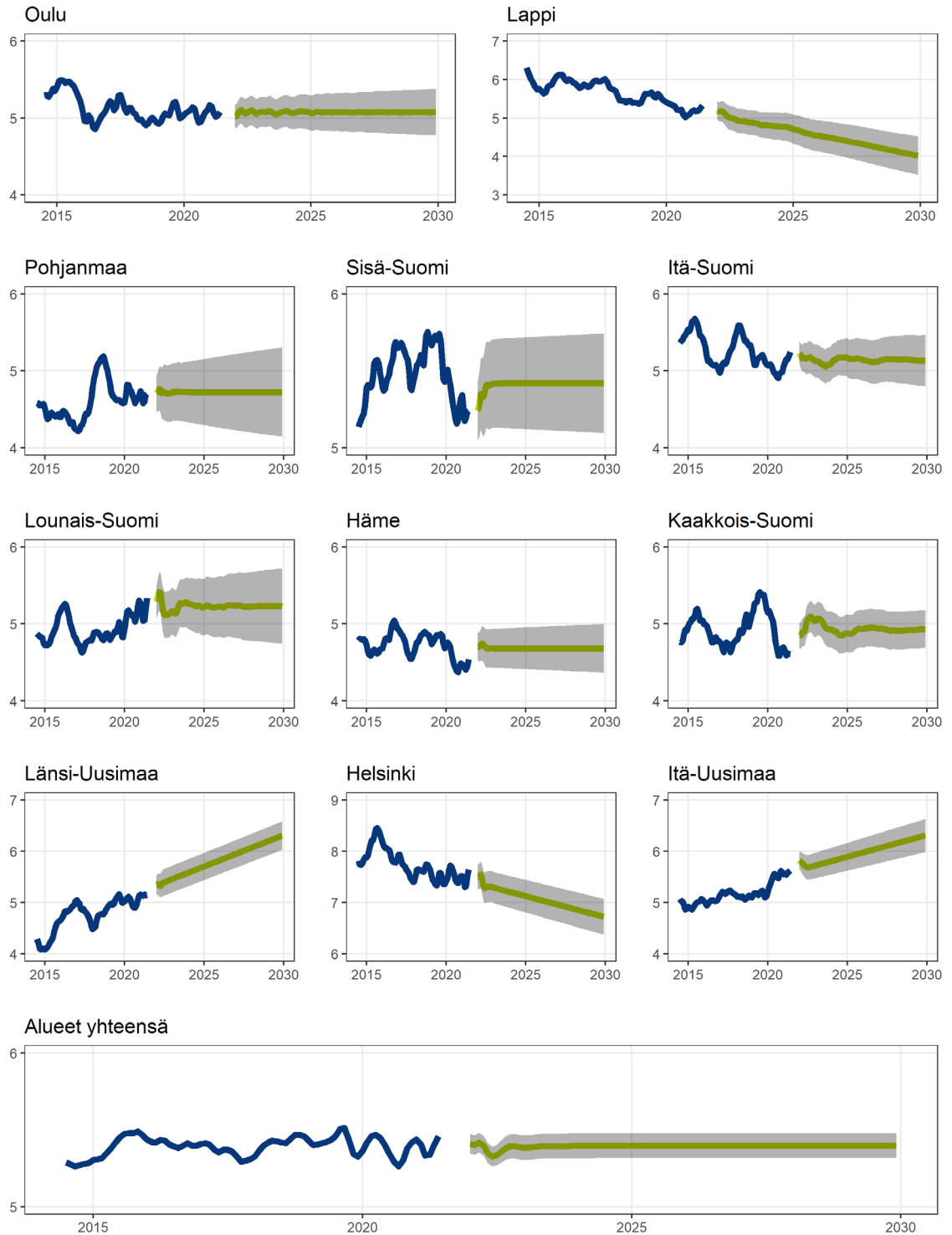
---

190 Tilastokeskus 2022c.

191 RIKU 2022b.

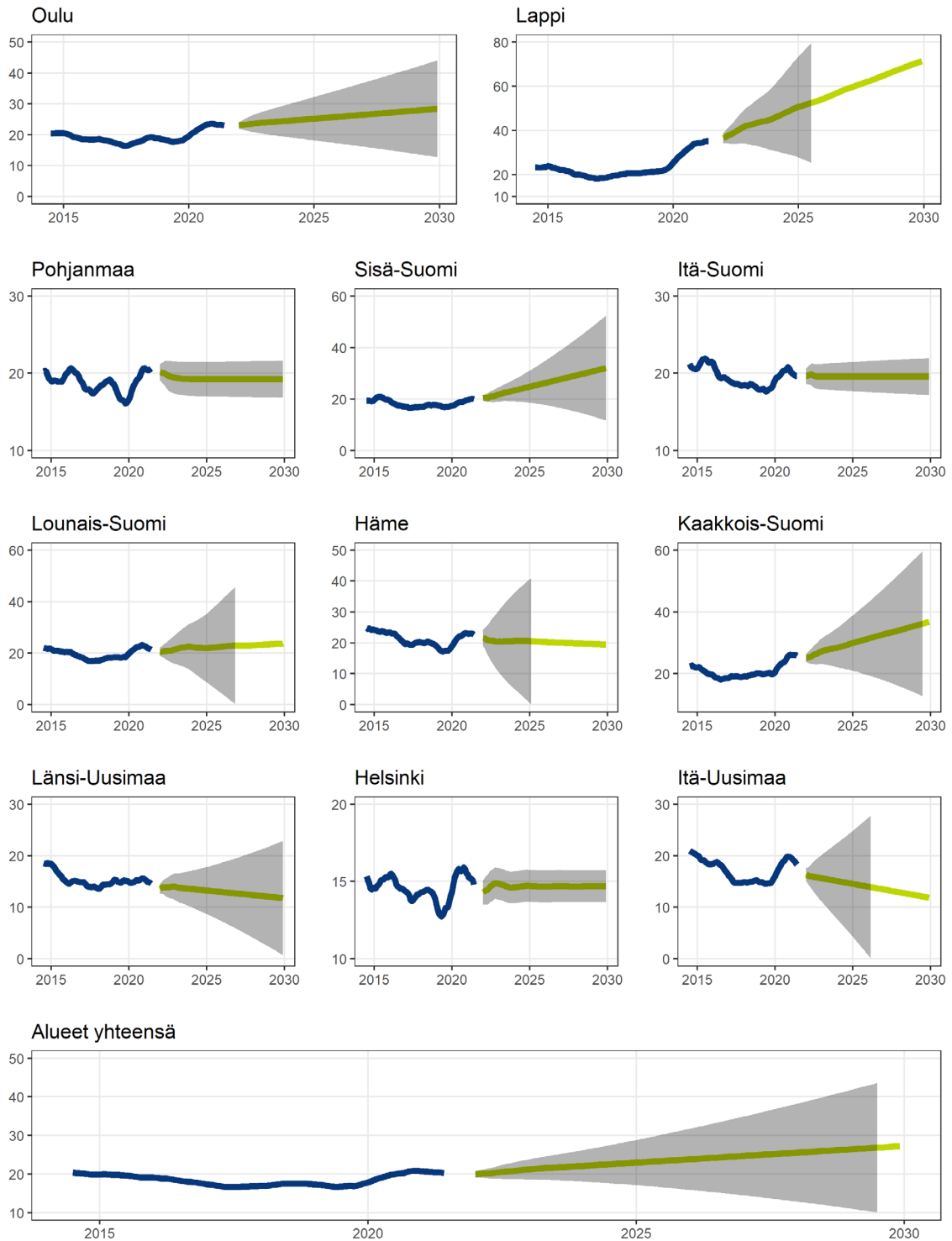
192 Ks. Flinkkilä 2021.

HENKEEN JA TERVEYTEEN KOHDISTUVAT RIKOKSET

Kuva 14. Henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten trendiaikasarjat ja ennusteet poliisilaitoksittain ja valtakunnallisesti vuosille 2022–2030.

LIIKENNERIKOKSET

Kuva 15. Liikennerikosten trendiaikasarjat ja ennusteet poliisilaitoksittain ja valtakunnallisesti vuosille 2022–2030.

5.1. SISÄISEN TURVALLISUUDEN LAAJAMITTAISET UHAT

5.1.1. Terrorismin uhkataso ennallaan

Terrorismi kuuluu laaja-alaisten turvallisuusuhkien joukkoon muun muassa tietojärjestelmiin kohdistuvien uhkien, informaatio- ja tiedonkäynnin, kansainvälinen rajat ylittävän järjestäytyneen rikollisuuden ja hallitsemattomien väestöliikkeiden ohessa. Useat laaja-alaista turvalli-

suusuhkista ovat kytköksissä toisiinsa, vaikeasti ennustettavissa, monimuotoisia sekä varoitusajaltaan lyhyitä.¹⁹³

Terrorismista on 2000-luvulla tullut yhä enemmän käytetty nimitys kaikenlaisille valtioiden sisäisille, paikallisille väkivaltaisille konflikteille. Tämä on johtanut siihen, että moni sellainen konflikti, jota ei ennen olisi laskettu terrorismiksi, luokitellaan nykyisin sellaiseksi. Ennen 2000-lukua terrorismiksi miellettiin julkisessa keskustelussa ja tutkimuksessa pääasiassa sellainen toiminta, joka tapahtuu rauhan aikana ja jossa iskuja tekevä ryhmä ei hallitse ainakaan merkittäviä maa-alueita. Toisaalta nyt esimerkiksi koronapandemia voi syrjäyttää terrorismin kansainvälisen politiikan keskiöstä ja terrorismin aikakausi korvautuu toisenlaisella aikakaudella kuin mitä 2000-luku tähän asti on ollut.¹⁹⁴

Terrorismi näyttäytyy median välityksellä paitsi kansainvälisen politiikan uhka- ja turvallisuuskysymyksenä myös yhä enemmän yhteiskunta- ja sosiaalipolitiikan ongelmana. Kaiken kaikkiaan terrorismi on monisyinen ilmiö, jota on vaikea hahmottaa ja ymmärtää. Terrorismista on tullut eri tavoin arkea myös suomalaisessa yhteiskunnassa. Käsitteenä ja myös ilmiönä terrorismi on tunkeutunut suomalaiseen elämään ja valtionhallintoon eri tavoin. Terrorismin nousu keskeiseksi huolenaiheeksi on näkynyt Suomessa niin lainsäädännössä kuin sisäisestä ja ulkoisesta turvallisuudesta vastaavien viranomaisten toiminnassakin.¹⁹⁵

Terrori-iskut ovat terrorismin vakavin ja näkyvin ilmenemismuoto. Globaalisti suurin osa terrori-iskuista on viimeisen parinkymmenen vuoden aikana tapahtunut alueilla, joissa on käynnissä aseellinen konflikti. Euroopassa valtaosa suunnitelluista iskuista jää toteutumatta viranomaisten terrorismin torjunnan ansiosta. Suomessa väkivallan uhka kohdistuu erityisesti etnisten ja uskonnollisten vähemmistöryhmien edustajiin sekä poliittisiin päättäjiin. Potentiaalisia iskukohteita ovat myös muut tahot, joita pidetään äärioikeistolaisessa ideologiassa vihollisina.¹⁹⁶

Suojelupoliisi päivittää vähintään kerran vuodessa terrorismin uhka-arvion, jonka tarkoitus on tarjota ajantasainen ja parhaaseen tietoon perustuva tilannekuva terrorismitilanteesta Suomessa. Terrorismin uhkataso on keväällä 2022 neliportaisella asteikolla mitattuna tasolla kaksi eli kohonnut. Uhkataso on säilynyt samana vuodesta 2017 lähtien. Terrorismin torjunnan kohdehenkilöitä Suomessa on lähes neljäsataa, joista valtaosa kannattaa radikaali-islamistista ideologiaa. Todennäköisimmän terrori-iskun uhkan aiheuttavat äärioikeistolaista tai radikaali-islamistista ideologiaa kannattavat yksittäiset henkilöt tai pienryhmät. Järjestäytyneet ja avoimesti toimivat äärioikeistoryhmät eivät itsessään muodosta terrorismin uhkaa, mutta ne luovat potentiaalisen kasvualustan yksittäisten henkilöiden radikalisoitumiselle.¹⁹⁷

Terrorismi on kehittynyt samanaikaisesti viestintämahdollisuuksien kehittymisen kanssa. Internet ja sosiaalinen media ovat tarjonneet iskujen tekijöille merkittävästi uusia mahdollisuuksia kommunikoida potentiaalisten kannattajiensa ja suuren yleisön kanssa. Tämä on näkynyt iskujen toteutustavoissa, tekijöiden organisoitumisessa sekä terroritekoja toteuttavien liikkeiden viestinnässä ja rekrytoinnissa.¹⁹⁸

Internet ja sosiaalisen median kanavat ovat muuttaneet myös äärioikeiston tilannetta merkittävästi. Ne ovat luoneet mahdollisuuden saman mieliselle ihmiselle löytää toisensa riippumatta siitä, missä fyysisesti asuu. Erityisesti Suomen kaltaisessa varsin harvaan asutussa syrjäisessä maassa tietoverkkojen yli syntyvät mahdollisuudet kontaktoitua jopa kansainvälisesti ja päästä

193 Puolustusministeriö 2006.

194 Malkki 2020.

195 Laitinen 2019.

196 Malkki 2020; Supo 2022a.

197 Supo 2022a.

198 Malkki 2020.

käsiksi kaikkeen mahdolliseen alamateriaalin ovat erittäin merkittävä potentiaalista radikaalisaa-tiota edistävä tekijä.¹⁹⁹

Huomattava osa terroristisesta toiminnasta on vaikeasti havaittavaa rikollisuutta, joka muodostuu erilaisista terrorismin tukitoimista. Radikaali-islamistinen terrorismi keskittyy pääasiassa juuri tukitoimiin, kuten värväämiseen, propagandan laatimiseen sekä levittämiseen ja varainkeruuseen. Äärioikeistossa on puolestaan kiinnostusta ampuma-aseita ja räjähteitä kohtaan. Sosiaalisen median alustoille painottuva verkostoituminen, propagandan levittäminen ja väkivaltaisen toiminnan edistäminen ovat olennainen osa äärioikeistolaista toimintaa.²⁰⁰

Terroristiset toimijat kohdentavat värväystä erityisesti alaikäisiin, koska heihin on helppoa vaikuttaa. Euroopassa on viime vuosina nähty useita radikaali-islamistiseen ja äärioikeistolaiseen terrorismiin liittyviä kiinniottoja, joissa rikoksesta epäilty on ollut alaikäinen. Voidaan myös sanoa, että joidenkin henkilöiden kohdalla voi olla myös kyse ylisukupolvisesta radikalisoitumisesta perhepiirissä. Myös äärioikeistolaisessa toimintaympäristössä on havaittu tapahtuvan ylisukupolvista aatemaailman siirtymistä sukupolvelta toiselle.²⁰¹

Tekotapoihin liittyen Suomessa todennäköisimpinä nähdään edelleen ampuma-aseilla ja räjähteillä tehdyt iskut, mutta mahdollisia ovat myös yksinkertaisilla tekovälineillä, kuten teräaseilla ja ajoneuvoilla, tehdyt iskut. Tällaisia voi esiintyä sekä äärioikeistolaisten toimijoiden että radikaali-islamistien tekeminä.²⁰²

Nykyterrorismi on verkottunut globaalisti ja saa konkreettisen muodon vasta paikallisesti iskun sattuessa. Terrorismia harjoittavat tahot eivät enää halua ainoastaan suurta määrää katsojia ja median huomiota, vaan usein tavoitteena on suuri määrä uhreja (ns. pehmeät kohteet). Itsemurhapommittaja, varsinkin nopeasti radikalisoitunut henkilö, antaa turvallisuusviranomaisille vaativan tehtävän. Ennakoivan tiedon ja analyysin merkitys korostuu tulevaisuudessa entisestään.²⁰³

Tulevaisuuden terrorismin keinojen, taktiikoiden sekä innovatiivisuuden suhteen on tarpeen pysyä hereillä ja valppaana. Tulevaisuuden terrorismia tulee tarkastella muuttuneen toimintaympäristön, teknologian, rakenteellisten erityisolosuhteiden tai internetin ja sen tulevien versioiden valossa. Maailmanpolitiikan murrokset ja konfliktit väistämättä synnyttävät olosuhteita ja tilaisuuksia erilaiselle ääriajattelulle.²⁰⁴

Tulevaisuudessa on entistä hankalampaa yrittää selittää ja ennakoida, minkälaiset henkilöt ajautuvat väkivaltaiseen toimintaan. Viime vuosien väkivaltaisen radikalisoitumisen osalta on havaittu, että ainakin osa itsemurhauskun tehneistä henkilöistä on radikalisoitunut varsin nopeasti. Lisäksi heidän henkilöhistoriassaan on havaittu seikkoja, jotka viittaavat marginaalisoitumiseen; kyse on henkilöistä, jotka ovat ajautuneet yhteiskunnan ulkopuolelle ja joilla on kytköksiä rikollisuuteen.²⁰⁵

5.1.2. Järjestäytyneet rikollisuus yhä kansainvälisempää ja mukana eri aloilla

Järjestäytyneellä rikollisryhmällä tarkoitetaan vähintään kolmen henkilön muodostamaa tietyn ajan koossa pysyvää rakenteeltaan jäsentynyttä yhteenliittymää, joka toimii yhteistuumin tehdäkseen vakavia rikoksia (RL 6:5.2, 564/2015). Toimintaa leimaa muun muassa väkivallan käyttö tai sillä uhkaaminen ja rahanpesu. Ryhmät voivat olla hierarkkisia tai verkostomaisia ja niiden

---

199 Supo 2022b.

200 Supo 2022a.

201 Supo 2022b.

202 Supo 2022b.

203 Laitinen 2019.

204 Laitinen 2019.

205 Laitinen 2019.

tarkoitus on tuottaa jäsenilleen voittoa tai valtaa rikollisen, mutta myös lailliselta näyttävän toiminnan kautta. Ryhmien toiminta voi olla paikallista, kansallista tai rajat ylittävää.²⁰⁶

Suomessa järjestäytynyt rikollisuus on pääsääntöisesti kotimaista. Toiminta on kuitenkin entistä kansainvälisempää ja useimmat järjestäytyneet rikollisryhmät tekevät yhteistyötä erityisesti Venäjällä ja Baltiassa toimivien rikollisryhmien kanssa. Poliisin tietojen mukaan järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvien ryhmien määrä on lisääntynyt viimeisten kymmenen vuoden aikana Suomessa. Keskusrikospoliisin arvion mukaan Suomessa toimii noin 90 ryhmää ja näillä ryhmillä on jäseniä noin 900-1 000.²⁰⁷

Järjestäytyneet rikollisryhmät ovat mukana erityisesti huumausainerikollisuudessa, mutta yhä enemmän myös rakennus-, ravintola- ja yksityisellä turvallisuusalalla. Järjestäytyneiden rikollisryhmien mukanaolo yritystoiminnassa liittyy rikollisen toiminnan ja rahanpesun peittämiseen. Ryhmät pyrkivät ulottamaan vaikutusvaltaansa myös yhteiskunnan rakenteisiin ja päätöksentekojärjestelmään. Eräs ulkoisen vaikuttamisen muoto on rikollisen toiminnan peittäminen näennäisen hyväntekeväisyys- tai harrastustoiminnan taakse.²⁰⁸

Suomen vankiloissa on noin kaksisataa vankia, jotka kuuluvat järjestäytyneisiin rikollisryhmiin tai niiden vaikutuspiiriin. Järjestäytyneet rikollisryhmät käyttävät vankeusaikaa ja vankiloita systemaattisesti muun muassa huumausainekaupan harjoittamiseen, mikä aiheuttaa runsaasti väkivaltaa ja painostusta muita vankeja kohtaan. Suomessa vankilaturvallisuus onkin heikentynyt erityisesti viiden viime vuoden aikana. Merkittävin syy tähän on järjestäytyneen rikollisuuden kasvaminen, koventuminen ja kansainvälistyminen. Myös vankeusaikainen rikollisuus on lisääntynyt selvästi. Lisäksi koulutetuista vartijoista on pulaa.²⁰⁹

Vankilaturvallisuutta vaarantavien vankien sijoittamiseksi Rikosseuraamuslaitos on ottanut neljässä vankilassa (Riihimäki, Turku, Sukeva ja Mikkeli) asteittain käyttöön tehostetun valvonnan osastoja 1.3.2022 alkaen. Tarkoituksena on ensi sijassa parantaa vankilaturvallisuutta ja estää järjestäytyneen rikollisen toiminnan jatkamista vankeusaikana. Vankien sijoittelussa vankiloihin ja tehostetun valvonnan osastolle huomioidaan muun muassa henkilön keskeinen asema järjestäytyneessä rikollisryhmässä, rajat ylittävässä rikollisuudessa tai vankilaturvallisuutta muutoin vaarantava toiminta.²¹⁰

Muun muassa maalittaminen, uhkailu, lahjonta sekä väärän tiedon levittäminen ovat keskeisiä uhkia, joita järjestäytynyt rikollisuus voi käyttää poliisia vastaan. Kansalliset järjestäytyneen rikollisuuden ryhmät hyödyntävät paikoittain poliisin resurssipulaa. Kansainvälisten järjestäytyneiden rikollisryhmien toimintaan kuuluu uhkailu. Tulevaisuudessa uudet monikansalliset rikollisorganisaatiot voivat kohdistaa Suomen poliisiin uhkia, muutakin kuin verbaalisia uhkailuja, vaikka tähän mennessä useimmiten poliisi on kohdannut väkivaltaa muun poliisitoiminnan yhteydessä. Nykyinen turvallisuustilanne Euroopassa vaikuttanee rikollisryhmien aktiivisuuteen, liikkumiseen ja uusiin operaatioihin. Poliisia uhkaamalla voidaan yrittää toteuttaa Suomessakin muita rikollisia operaatioita.²¹¹

5.1.3. Venäjän hyökkäyssodalla voi olla odottamattomia vaikutuksia

Sodat aiheuttavat myös sisäisen turvallisuuden uhkia. Seurauksena voi muun muassa olla sotatarvikkeiden laitonta kauppaa ja niiden päätymistä rikolliseen käyttöön. Tästä on Ukrainan osalta jo nyt näyttöä. Myös järjestäytyneet rikollisryhmät tai niiden osat voivat siirtyä muutto liikkeen mukana, mikä muokkaa kohdevaltioiden järjestäytyneen rikollisuuden perinteisiä voi-

---

206 Sisäministeriö 2022b.

207 Poliisi 2022a.

208 Sisäministeriö 2022b.

209 Palmén 2022a.

210 Rikosseuraamuslaitos 2022a ja 2022b.

211 Törnroos & Eriksson 2022.

masuhteita, toimialoja ja toimintatapoja. Hädänalaiset ihmiset saattavat joutua järjestäytyneen rikollisuuden uhreiksi. Ilman normaaleja tukiverkkoja heitä uhkaa ihmiskaupan lisäksi myös muunlainen hyväksikäyttöön tähtäävä rikollisuus.²¹²

Yhä monimutkaisemmat uhkakuvat kietoutuvat toinen toisiinsa ja uppoutuvat muiden ilmiöiden sisään.²¹³ Uhkien tarkasteleminen irrallisina, yksittäisinä, helposti nimettävänä ja jonkin sektorin vastuualueelle yksinomaan kuuluvina tai sille kuulumattomina antaa uhista vääränlaisen käsityksen.²¹⁴ Venäjän hyökkäyssota on osoittanut, kuinka nopeasti teoreettiset uhat voivat aktualisoitua. Tilanne on korostanut valppauden, valmistautumisen ja koordinoinnin tärkeyttä. Sodalla voi olla jo havaittuja, mutta myös vielä odottamattomiakin vaikutuksia. Erilaiset riskit kasvavat EU:n alueella, kun sota mahdollisesti taukoaa tai päättyy. Esimerkiksi huumeita ja taistelujen laantuessa Euroopassa voi alkaa liikkua yhä enemmän huumeita sekä ampu- ma-aseita, jotka voivat päätyä rikollisjengien käsiin. Lisäksi terroristitoiminta voi lisääntyä EU:n alueella, kun taistelukokemusta saaneet vierastaistelijat mahdollisesti palaavat ääriyhtymitysmiin yhteyttä ottaneina takaisin kotimaihinsa.²¹⁵

5.2. YHTEISKUNTA RIKOSOIKEUDELLISTUU JA LAINSÄÄDÄNTÖ LISÄÄNTYY

Oikeudellistuminen tarkoittaa kehitystä, jossa ihmisten alttius määrittää tapahtumia oikeudellisin käsittein ja mahdollisen oikeusprosessin kohteina lisääntyy. Yhteiskunnan oikeudellistuksessa arkista vuorovaikutusta jäsennetään ja tulkitaan yhä enemmän ”syytteiden” ja ”kanteiden” näkökulmasta. Monenlaisia kiistoja viedään lisääntyvästi oikeudellisiin instituutioihin ratkaistaviksi. Tutkimukset viittaavat siihen, että niin sanottu sosiaalinen kontrolli on virallistunut viime vuosikymmenten aikana. Ihmiset ovat yhä halukkaampia ja kykenevämpiä saattamaan tapahtumia ja konflikteja rikoksina poliisin tietoon.²¹⁶ Ihmisten välisiä konflikteja ratkotaan yhä enemmän erilaisissa vaihtohehtoisissa konfliktinratkaisumenettelyissä tuomioistuinten ulkopuolella.²¹⁷ Se, määritelläänkö jokin tapahtuma rikokseksi, esimerkiksi väkivallaksi, juridisessa mielessä, vaihtelee sosiaalisesti ja historiallisesti. Tapahtuma, joka on jossain ”riita”, voi toisaalla olla ”laiton uhkaus”.²¹⁸

Uutta lainsäädäntöä tulee koko ajan lisää ja yhä enemmän asioita kriminalisoidaan ja pidetään aiemmasta poiketen rikollisina tekoina ja ilmiöinä. Lainsäädäntö uudistuu yhä kiihtyvällä vauhdilla ja samanaikaisesti poliisin työmäärä lisääntyy. Yhteiskunnan rikosoikeudellistuminen näkyy myös poliisille asetettavien lainsäädännöllisten vaatimusten määrässä. Poliisin tehtäväkenttä on pysyvästi monimutkaistunut ja laajentunut samalla kun osaamisen vaatimustaso on moninkertaistunut ja lakisäätteisiä veloitteita on tullut lisää²¹⁹. Poliisi on verrattain usein mainittu lakien muuttamiseksi ja uudistamiseksi annetuissa hallituksen esityksissä, ja on mukana monen eri ministeriön valmistelemissa lainsäädäntöuudistuksissa. Uudet toiminta- ja turvallisuusympäristössä tapahtuvat ilmiöt ja haasteet luovat poliisille entistä voimakkaammin painetta myös uudistua ja pysyä toiminnallisesti vahvana turvallisuusviranomaisena, johon kansalaiset voivat edelleen luottaa.²²⁰

Oikeusongelmat ja oikeuden mobilisaatio eli konfliktien ja ongelmien ilmaantuminen ja muuntuminen oikeudellisiksi kysymyksiksi on ollut kansainvälisesti usean vuosikymmenen ajan yksi

212 Valtioneuvosto 2022b.

213 Lonka ym. 2021.

214 Laitinen 2020.

215 European Commission 2022; Jokinen 2022.

216 Kivivuori, Aaltonen, Näsi, Suonpää & Danielsson 2018.

217 Ervasti 2022.

218 Kivivuori ym. 2018. Erilaiset pahat, piinaavatkin teot eivät sellaisinaan ole rikoksia, mutta ne voivat lopulta johtaa vakavaankin rikokseen. Ks. Tammi 2022.

219 Kolehmainen 2022a.

220 Sutela 2022.

keskeinen teema yhteiskunnallisessa oikeustutkimuksessa. Sitä, kuinka paljon eri maissa on oikeusjuttuja määrällisesti, voidaan selittää oikeudellisen palvelujen tarjonnan vaihtelulla. Toki riitoja ja konflikteja ei voida mitata ja niiden määriä laskea samaan tapaan kuin tuomioistuimissa käsiteltyjä asioita. Suomessa on vähän tietoja kansalaisten kokemista vääryyksistä ja oikeusongelmista sekä siitä, kuinka suuressa osassa niistä ryhdytään oikeudellisiin toimiin. Yleensä ihmisten oikeusongelmat liittyvät arkisiin asioihin, kuten perhe- tai työelämään tai rikoksiin. Toisaalta ihmisillä on paljon erilaisia kokemuksia, joita ei havaita tai tunnisteta vääryyksiksi, vaikka ne ulkopuolisesta saattaisivat vaikuttaa sellaisilta.²²¹

Suomalaisen yhteiskunnan rikosoikeudellistuminen lisää rikosprosessissa asioita, jotka eivät sinne välttämättä kuulu. Tämä edelleen osaltaan pidentää käsittelyaikoja. Hallinnollisessa menettelyssä asioiden käsittelymekanismi on kevyempi.²²² Tällaista kevyempää menettelyä edustaa esimerkiksi tällä hetkellä noin kaksi vuotta käytössä olleen liikennevirhemaksun määrääminen liikenneerikkomuksia koskevilla asioissa.

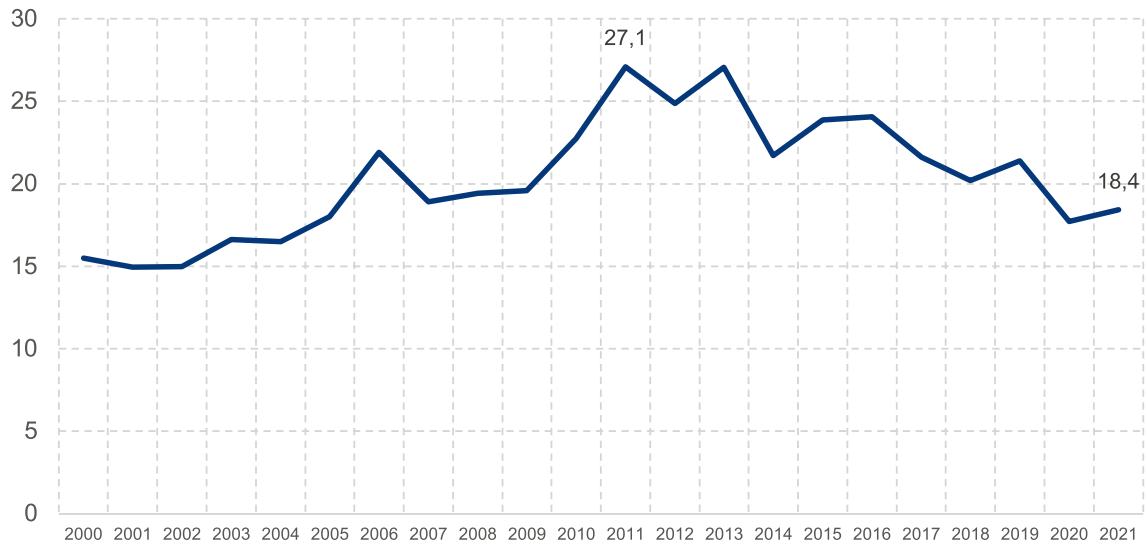
Kriminologisen herkistymisteorian lähtökohtana on, että rikoskäyttäytymisen ja muun käyttäytymisen ero, etenkin rikoksen ja ei-rikoksen välinen ”alaraja”, on historiallisesti ja sosiaalisesti vaihteleva muuttuja. Tutkimuksissa on saatu näyttöä siitä, että ihmisten käyttämät rikoksen ja väkivallan käsitteet ovat laajentuneet viimeisten vuosikymmenten kuluessa. Tutkimuksista myös tiedetään, että muun muassa naiset ovat miehiä herkempiä ja korkeasti koulutetut sekä toimihenkilöt muita alttiimpia määrittelemään konflikteja ja tapahtumia väkivallaksi. Elintason kohoaminen ja taloudellisen turvallisuuden lisääntyminen ovatkin yhteydessä väkivallan tulkintakehyksen laajenemiseen. Koulutuksen lisääntyessä yhä lievemmat uhkatilanteet ja verbaaliset aggressiiviset tilanteet määritellään väkivallaksi. On esitetty, että herkistyminen näkyy lievien rikosten määrän lisääntymisenä suhteessa törkeämpiin rikoksiin. Henkirikosten määrään suhteutetut lievät pahoinpitelyt ovat maailmalla lisääntyneet eli jokaista henkirikosta kohti tehdään yhä enemmän lievää väkivaltaa.²²³ Kuvassa 16 on esitetty, kuinka Suomessa lievät pahoinpitelyt ovat kehittyneet suhteessa tahallisiin, täytettyihin henkirikoksiin 2000-luvun aikana. Kuvan perusteella voitaisiin päätellä, että Suomessa herkistyminen väkivallalle olisi pysähtynyt 2010-luvun alussa ja sittemmin palannut vuosituhannen alun tasolle. Rikoksille lisääntyvää herkistymistä selittää todellisen turvallisuuden voimakas kohentuminen. Turvallisuuden lisääntyminen ei vähennä ihmisten huolia ja alttiutta havainnoida riskejä, vaan ennemminkin lisää niitä.

---

221 Ks. Ervasti 2022.

222 Kiiski 2010.

223 Ks. Kivivuori ym. 2018.

Kuva 16. Poliisin tietoon tulleet lievät pahoinpitelyt suhteessa henkirikoksiin vuosina 2000–2021.²²⁴

5.3. RIKOSTEN MOTIIVINA USEIN SOSIAALISEN MEDIAAN LIITTYVÄT ILMIÖT

Miksi joku syyllistyy rikoksiin ja jopa ajautuu rikolliselle polulle ja toinen taas ei? Perinteinen kriminologian alalla on etsitty rikollisuuden syitä yhteiskunnallisista oloista ja kasvuympäristöstä. Geenit on pitkälti sivuutettu. Yhteiskunnalliset tekijät tai kasvuympäristö eivät kuitenkaan voi olla kuin osa rikollisuuden selitystä. Kriminologian apulaisprofessori Antti Latvalan mukaan missä tahansa yhteiskunnassa on yksilöllisiä eroja siinä, mikä on ihmisen riski rikollisuuteen. Köyhyys ja huono-osaisuus eivät ole kovin tyydyttäviä selityksiä rikollisuudelle, koska vain pieni osa köyhistä ja huono-osaisista tekee rikoksia. Vaikka huono-osaisuus ja köyhyys ovat yhteydessä rikosalttiuteen, ne eivät välttämättä ole syy.²²⁵

Nykyisin rikollisuuden taustalla on havaittavissa uusia motiiveja. Niin väkivaltarikoksissa kuin yleisemminkin rikoksen motiivina voi olla vain halu videoita teko ja levittää sitä eteenpäin sosiaalisessa mediassa. Henkirikollisuudessa uutena motiivina on reviiireistä kilpaileminen. Sosiaalisessa mediassa leviää väkivaltaisia videoita, joissa nuoret tappelevat, käyttäytyvät väkivaltaisesti ja pahoinpitelevät toisia nuoria jopa isomman joukon voimin. Paikalla on useita kymmeniä nuoria, joista lähes kaikki kuvaavat pahoinpitelyjä kännykällä ja vielä yllyttävät, hurraavat ja kannustavat epäiltyjä tekijöitä. Keväällä 2022 nuoret kuvasivat ja levittivät sosiaalisessa mediassa väkivaltavideoita sekä sukupuolisiveellisyyttä loukkaavaa materiaalia. Kyse oli väkivalta- ja seksivideoista sekä intiimikuvista. Nuorimmat ilmiöön liittyvät osalliset olivat 13-vuotiaita. Ilmiön myötä joukko nuoria on joutunut osittain tietoisesti, osittain tahtomattaan epämiellyttävän huomion, loukkaavien kommenttien ja rikosten kohteeksi. Rikosoikeudellisesta näkökulmasta kyse on erittäin ongelmallisesta kokonaisuudesta. Ilmiö yllyttää nuoria väkivaltaisiin tekoihin, joita mukanaolijat kuvaavat. Tällöin niin pahoinpitelijä kuin myös siihen yllyttäjinä osallistuvat syyllistyvät rikokseen.²²⁶

224 Datan lähde: Tilastokeskus 2022c. Henkirikoksissa mukana ovat rikoslain 21 luvun (578/1995) 1–3 pykälien mukaiset tappo, murha ja surma sekä 34a luvun (17/2003) 1 §:n mukaiset terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset.

225 Puttonen 2022.

226 Ks. Poliisi 2022e ja 2022i.

5.4. TEKNOLOGIAN MAHDOLLISTAMAT KASVOTTOMAT RIKOKSET

5.4.1. Kyberympäristössä rikollisuus lisääntynyt

Kaikki voivat kohdata internetissä erilaisia rikoksia, mutta kenenkään ei pidä joutua sietämään rikoksia verkossa. Nimettömyys ja kasvottomuus voivat antaa mahdollisuuden häiriökäyttäytymiselle, kiusaamiselle ja hyväksikäytölle. Rikoksen tunnistaminen voi olla vaikeaa.

Yhteiskunnan digitalisoituessa yhä vauhdikkaammin myös kyberrikollisuuden uhka kasvaa. Kyberrikollisuus ja sen toimintatavat kehittyvät koko ajan, minkä vuoksi niiden havaitseminen on hyökkäyksen kohteelle yhä vaikeampaa. Toki pitkälti vanhat tutut hyökkäystavat toimivat edelleen maailmantilanteisiin sopivasti muunneltuina. Kyberrikolliset pyrkivät yhä enemmän kohdistamaan hyökkäyksiä organisaatioihin saaden enemmän vaikuttavuutta. Hyökkäyksiä pyritään kohdistamaan sinne, missä arvokasta dataa on mahdollisimman paljon. Data kun on uusi öljy, näin voidaan ajatella.²²⁷

Valtioneuvoston ajankohtaiselonteossa turvallisuusympäristön muutoksesta²²⁸ muistutetaan, että ulko- ja turvallisuuspoliittisen toimintaympäristön muuttuminen heijastuu myös kyberympäristössä. Kyberhyökkäykset ovat osa Venäjän hyökkäystä Ukrainaan. Venäjä todennäköisesti laajentaa kyber- ja informaatio-operaatioitaan Ukrainasta länteen. Monilla valtioilla sekä muilla toimijoilla on hallussaan kybersuorituskykyjä, joiden avulla voidaan häiritä, vahingoittaa tai hyväksikäyttää toisen osapuolen tietojärjestelmiä. Kyberympäristön uhat ovat monimutkaistuneet ja lisääntyneet erityisesti yhteiskunnan eri toimijoiden digitalisaatiosta johtuen.

Kyberhyökkäykset ovat viime vuosina lisääntyneet maailmalla ja hyökkäyksiä on suunnattu niin valtio- ja kuntatason toimijoita kuin elinkeinoelämää kohtaan myös Suomessa. Suomalainen kyberturvallisuus ja -puolustus vastatoimineen on mitoitettava torjumaan valtiollisen toimijan laaja-alainen kyberhyökkäys kansallista päätöksentekoa, turvallisuusviranomaistoimintaa ja kriittistä infrastruktuuria vastaan.

Ukrainan tilanne on korostanut entisestään toimitusketjujen hallinnan merkitystä myös ohjelmistojen ja digitaalisten palveluiden osalta. Lisäksi globaali komponenttipula on vaikuttanut järjestelmien ylläpitoon. Muutos on korostanut entisestään julkisen ja yksityisen sektorin yhteistoiminnan merkitystä kyberympäristössä ja yritysten roolia kokonaisturvallisuudessa.

Palvelunestohyökkäysten, murtautumisten ja haittaohjelmahyökkäysten lisäksi myös uhka vakavammasta vihamielisestä kybertoiminnasta on selvästi kohonnut. Yritysten on jatkuvasti huolehdittava, ettei esimerkiksi energiajakelun, logistiikkaketjujen tai muun kriittisen infrastruktuurin ohjausjärjestelmiin pääse käsiksi suoraan avoimesta verkosta. Vaikkei kyberhyökkäys kohdistuisi suoraan Suomeen, voi syntyä laajojakin heijastevaikutuksia, kun digitaaliset järjestelmät ovat globaalisti kytköksissä toisiinsa.²²⁹

Kyberhyökkäykset ovat olleet osa myös Venäjän hyökkäystä Ukrainaan. Viimeisen kymmenen vuoden aikana Ukraina on joutunut erilaisten kyberhyökkäysten ja haittaohjelmien kohteeksi ja testialustaksi. Näitä kyberilmiöitä on nähty ja koettu ja kyetty torjumaan myös Suomessa. Palvelunestohyökkäysten, murtautumisten ja haittaohjelmien riski on kasvanut. Varautumisen tasoa on nostettu viranomaisissa, julkishallinnossa ja kriittisen infrastruktuurin toimijoilla. Ukrainan tilanteen osalta vaihdamme jatkuvasti tietoa eri viranomaisten kesken kotimaassa sekä kansainvälisesti.²³⁰

---

227 Lindholm 2021.

228 Valtioneuvosto 2022a.

229 Valtioneuvosto 2022a.

230 Paananen 2022.

5.4.2. Kalastelua, identiteettivarkauksia ja tilauspetoksia

Tietomurto on rikos, johon tähdätään tunnusten kalastelulla. Tietomurto ei ole vain poikkeama tai havainto tai tapahtuma, vaan se on rikollisen henkilön tai ryhmän pyrkimys hyötyä yrityksen kustannuksella. Esimerkiksi sähköpostikalastelussa tyypillinen tekotapa on uudelleenohjata ja lukea sähköpostia, kunnes sopivan hetken koittaessa ujutetaan muutetuilla tilitiedoilla varustettu laskukopio maksettavaksi. Tällöin vahingot ovat lähinnä taloudellisia. Myös yritysvakoilu ja valtiollisten toimijoiden operaatiot alkavat usein vähäpätöisenä pidetyllä kalastelulla. Tällöin peruskäyttäjän tunnusten haltuunotto on ensimmäinen askel mahdollisesti vuosia kestävässä tietomurrossa.²³¹

Verkon kautta tehtävät erilaiset kiristykset joko haittaohjelmilla tai ilman niitä tulevat todennäköisesti tulevaisuudessa yhä vain yleistymään.²³² Henkilötiedoilla voidaan tehdä monenlaista kiusaa ja jopa rikoksia. Tekojen kirjo on hyvin laaja. Kaikkia yhdistää termi identiteettivarkaus, joka tarkoittaa sitä, että joku käyttää oikeudettomasti toisen henkilötietoja ja tuottaa toiminnallaan haittaa tai vahinkoa uhrille. Identiteettivarkaus on laajasti tulkittuna Suomen yleisin rikos, jolla on satoja uhreja päivittäin. Tällöin mukaan lasketaan kaikki toisen nimen tai tunnuksen käytöt ja yritykset: toisen nimissä kirjoitetut sosiaalisen median viestit, väärällä nimellä lähetetyt sähköpostit, salasanojen arvailut ja tietojenkalastelu ym.²³³

Internetin kauppapaikoilla tapahtuu huijauksia, jotka liittyvät tavaran myymiseen, ostamiseen tai vuokraamiseen. Huutokauppahuijaukset ja tilauspetokset yleistyvät, kun rikoksia voi tehdä kotoa käsin tietokoneelta eikä niihin tarvita erityistä tietotaitoa. Rikosten helppoudesta kertoo muun muassa se, että monet kiinnijääneet uusivat tekonsa. Huutokauppahuijauksissa voidaan esimerkiksi tarjota matkapuhelinta tai festarilippuja houkuttelevan halvalla. Uhri maksaa etukäteen, muttei koskaan saa tuotteita. Jos lippu tuleeekin postissa, se voi olla väärennetty. Tilauspetos saa tyypillisesti alkunsa uhrin kadottaessa lompakkonsa. Epärehellinen löytäjä hyödyntää korteissa olevia henkilötietoja esimerkiksi avaamalla matkapuhelinliittymiä tai ostamalla tavaraa osamaksulla. Laskut menevät uhreille, jopa vasta viikkojen kuluttua.²³⁴

5.5. LAPSIIN KOHDISTUVAT JA LASTEN TEKEMÄT RIKOKSET SEKÄ LÄHISUHDEVÄKIVALTA

5.5.1. Lapsiin kohdistuva väkivalta lisääntynyt

Verkkovälitteiset lapsiin ja nuoriin kohdistuneet seksuaalirikokset ovat lisääntyneet selvästi. Lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tehtyjen rikosilmoitusten määrä on viiden viime vuoden aikana lähes kaksinkertaistunut. Verkkovälitteisyys tee kokemuksista vähemmän haitallisia kuin fyysisesti samassa tilassa tapahtunut seksuaaliväkivalta. Jo olemassa olevien tutkimustietojen perusteella pystytään sanomaan, että verkon seksuaalinen väkivalta voi olla uhrille hyvin haitallista.

Lapsiin kohdistuva väkivalta on suomalaisen kulttuurin kipupiste, josta on vaikea puhua, erityisesti silloin, kun väkivallan tekijänä on lapsen oma äiti.²³⁵ Lapsiin kohdistuva väkivalta nähdään usein äidin huolenpidon laiminlyöntinä tai äidin väkivaltaisuutena. Lisäksi se liitetään muun muassa isän ja äidin roolien vaihtumiseen, ympäristön puutteellisuuksiin ja tukipalvelujen puutteeseen tai yhdistelmään, jossa on provokaatiota, psykologista alttiutta ja ympäristöllisiä laukaisevia tekijöitä.²³⁶

231 Manninen 2019.

232 Jämsén 2020.

233 Järvinen 2022.

234 Järvinen 2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tekemän tutkimuksen mukaan valtaosa (78 %) aikuisista arvioi osaavansa tunnistaa tietoturvariskejä ja huijausyrityksiä internetissä. Sähköisissä palveluissa olisi kuitenkin kehitettävää. Ihmisten huoleen omien henkilötietojensa tietoturvasta olisi kyettävä vastaamaan. THL 2022c.

235 Lindroos 2010.

236 Lehtonen & Perttu 1999.

Lapset ja nuoret kokevat huolestuttavan paljon sukupuolistunutta väkivaltaa niin koulussa kuin myös arjessa sen ulkopuolella. Iso osa väkivallasta tapahtuu nykyään puhelimen tai internetin välityksellä. Vaikka sukupuolistuneen väkivallan kokemuksia on paljon, niistä ei useinkaan kerrota aikuisille. Sukupuolistuneella väkivallalla tarkoitetaan väkivaltaa, joka kohdistuu henkilöön hänen sukupuolensa takia, tai vaikuttaa tietyn sukupuolen edustajiin epäsuhtaisesti. Se on sukupuoleen ja seksuaalioikeuksiin kytkeytyvää vallankäyttöä, vahingoittamista ja syrjintää; esimerkiksi naisiin ja tyttöihin kohdistuvaa väkivaltaa heidän sukupuolensa takia, seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuoli-identiteetin pilkkaamista tai ei-maskuliinisena pidettyjen piirteiden vuoksi syrjimistä poikien keskuudessa. Sen kohteena voi olla kuka vain lapsi tai nuori sukupuolesta, iästä tai perhetaustasta riippumatta.²³⁷

Lasten seksuaalisen riiston esiintyvyydestä on hyvin eriäviä näkemyksiä. Poliisin tietoon tulee vuosittain noin kaksi tuhatta hyväksikäyttötapausta. Seksuaalinen hyväksikäyttö on kuitenkin piilorikollisuutta, josta vain pieni osa tulee julki. Viranomaisen tilastot ja kyselytulokset voivat antaa toisistaan hyvin erilaista kuvaa ilmiöstä ilmoitusherkkyden ja määrittelyongelmien takia.²³⁸ Viranomaiset tietoon tulee arviolta vain noin 12 prosentista hyväksikäyttöjä. Vuositasolla tapauksia olisi siis reilut 17 000. Poliisin tietoon tulevista tapauksista vain noin 300:sta tulee tuomio, joko syyksi lukeva tai vapauttava.²³⁹

5.5.2. Lapsiin kohdistuvasta väkivallasta tarvitaan tietoa

Lasten ja nuorten on vaikea tunnistaa väkivaltaa, joka määritellään rikolliseksi toiminnaksi.²⁴⁰ Lapsista ja nuorista aikaisempaa useampi on kokenut koronaepidemian aikana fyysistä ja henkistä väkivaltaa vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten taholta. On raportoitu, että viime aikoina teinityttöjen huoltajiensa taholta kokema henkinen ja fyysinen väkivalta on ollut kasvussa ympäri Suomea.²⁴¹ Suomalaistutkimuksessa²⁴² on todettu, että lähes kaikki alle 13-vuotiaiden lasten vanhemmat tietävät, että niin sanottu kuritusväkivalta on Suomessa lailla kiellettyä, mutta tästä huolimatta lähes joka toiseen em. ikäiseen lapseen on kotona kohdistettu ruumiillista kurittamista. Lapsiin kohdistuvaa kuritusväkivaltaa on havaittavissa kaiken tyyppisissä perheissä. Tämän tyyppisen kaltoinkohtelun taustalla on usein varsin inhimillisiä tekijöitä, esimerkiksi väsymystä tai stressiä.

Psykologi *Hanna Lahtisen* väitöstutkimuksen²⁴³ tavoitteena oli osallistua lapsiin kohdistuvien rikosten paljastumista koskevaan keskusteluun esittämällä lapsiuhritutkimuksen aineiston avulla lapsiväestöön perustuva arvio siitä, missä määrin lapsiin kohdistuvat rikokset yleensä paljastuvat. Tarkoituksena oli tutkia erityisesti, mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että tapaukset tulevat aikuisten (vanhempien ja/tai viranomaisten) tietoon. Suurin osa lapsista kertoo väkivallan kokemuksistaan. Kuitenkin alle puolet heistä kertoi aikuiselle ja vielä harvempi kokemuksista tuli viranomaisten tietoon. Yleisin syy olla kertomatta kokemuksestaan kenellekään sekä fyysisen että seksuaaliväkivallan osalta oli se, ettei kokemusta pidetty niin vakavana, että siitä pitäisi kertoa jollekin. Seksuaalisen väkivallan paljastumista aikuisille ennusti parhaiten tekijän korkea ikä ja lapsen nuori ikä tapahtumahetkellä. Äidin taholta koettu henkinen väkivalta puolestaan pienensi aikuiselle kertomisen todennäköisyyttä. Pahoinpitelyn paljastumista aikuiselle ennusti vahvimmin lapsen nuorempi ikä, naissukupuoli, aiempien väkivaltakokemusten puuttuminen, ja se, että vanhemmat tiesivät kenen kanssa lapsi viettää vapaa-aikaansa. Tulokset korostavat sitä, että vaikka rikosilmoitusten määrä lapsiin kohdistuvissa rikoksissa on merkittävästi kasvanut viime

---

237 Päivinen 2021.

238 Lauerma 2009.

239 Savela 2022; Suojellaan Lapsia ry 2022; Ks. myös Lahtinen 2022.

240 Lahtinen 2022.

241 Lepistö 2022. Lapsien kohdistuvissa seksuaalirikoksissa tekijä on usein lapsen tuntema henkilö, mutta harvoin lähisukulainen tai perheen jäsen. Naisia tekijöistä ehkä vain noin viisi prosenttia (pienessä roolissa, yhdessä miehen kanssa kun epäiltyinä). Grayston & de Luca 1999.

242 Ellonen 2012.

243 Lahtinen 2022.

vuosikymmenen aikana, suuri osa tapauksista jää edelleen viranomaisilta piiloon. Tulokset osoittavat myös, että sekä lapset että heidän kanssaan työskentelevät aikuiset tarvitsevat tietoa siitä, miksi väkivallasta kertominen mahdollisimman varhain on tärkeää. Suurin osa lapsista kertoo kokemuksistaan jollekin, mutta valtaosa kokemuksista jää aikuisilta piiloon, erityisesti seksuaaliväkivallan osalta. Vain 12 prosenttia raportoi kertoneensa asiasta viranomaiselle. Kaverilla onkin keskeinen rooli rikostutkinnassa tuomalla asioita esille ja toimimalla todistajana.²⁴⁴

5.5.3. Koronapandemia ja Ukrainan sotilaallinen konflikti kiihdyttäneet nuorten mielenterveyden ongelmia

Koronapandemia ja Ukrainan sotilaallinen konflikti kuormittavat lapsia ja nuoria hyvin paljon. Tulevaisuuteen liittyvän epävarmuuden sietäminen koettelee erityisen herkästi kehitysvuotia läpikäyviä nuoria. Nuoret hakeutuvat yhä enemmän mielenterveyden vastaanotolle ahdistuksen takia. Nuorten ahdistuneisuus on lisääntynyt vähitellen pidemmän aikaa, mutta muun muassa koronapandemia ja Ukrainan sota ovat kiihdyttäneet nuorten mielenterveyden ongelmia.²⁴⁵ Nuorten hyvinvointiin, erityisesti mielenterveyteen, ovat vaikuttaneet muun muassa sosiaalisten suhteiden väheneminen, etäkoulu ja muut koronan rajoitustoimet, kun tavalliset arkirutiinit ovat häiriintyneet. Esimerkiksi opiskeluvaikeudet ja ahdistuneisuus ovat lisääntyneet sekä peruskoulussa, toisella asteella, että korkeakouluissa. Koulu-uupumus on yleistynyt kaikissa ikäryhmissä ja koulunkäynnistä kertoo pitävänsä aiempaa pienempi osuus. Koulu- ja opiskelu-uupumus on vakava ilmiö. Se ennustaa pitkittyessään muun muassa masennusta ja opintojen keskeyttämistä.²⁴⁶

Ala- ja yläkoulun rehtoreille suunnatun valtakunnallisen lasten ja nuorten mielenterveyskyselyn tulosten perusteella peruskoulun oppilaiden mielenterveyshaasteet ovat lisääntyneet merkittävästi viimeisen kahden vuoden aikana. Tämä näkyy esimerkiksi oppilaiden käytösongelmien yleistymisenä. Lasten ja nuorten ahdistuneisuus nousi myös esiin tutkimuksessa.²⁴⁷

Myös muutama vuosi sitten toteutettu mittava opiskelijavalintauudistus on aiheuttanut nuorille stressiä ja paineita. Vuodesta 2020 alkaen korkeakoulujen opiskelijoista vähintään puolet on valittu ylioppilastodistuksen tai ammatillisen koulutuksen lopputodistuksen perusteella. VATT:n (Valtion taloudellinen tutkimuskeskus) sekä Työn ja talouden tutkimus LABOREn yhteisestä tutkimuksen mukaan uudistus kuitenkin tehosti opiskelijavalintaa – tavoitteidensa mukaisesti.²⁴⁸

Henkisen paineen ja stressin ovat lisääntyneet myös korkeakouluissa opiskelevilla. Helmi-maaliskuussa 2021 THL:n ja Kelan yhteistyönä toteutettu Korkeakouluopiskelijoiden terveys- ja hyvinvointitutkimus (KOTT) osoitti, että joka kolmas korkeakouluopiskelija kärsii ahdistuksen ja masennuksen oireista.²⁴⁹ On tutkittu, että opiskelijat yrittävät käyttää esimerkiksi kannabista ja muita huumeita sekä reseptilääkkeitä ilman diagnoosia suoritusten parantamiseksi.²⁵⁰

Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön (YTHS) lääkärille voi joutua jonottamaan useita kuukausia korona-aikana lisääntyneiden opiskelijaterveydenhuollon ruuhkien vuoksi. Ruuhkien syynä on pula rahasta. Kun ammattikorkeakoulujen opiskelijat tulivat YTHS:n asiakkaisiksi, opiskelijaterveyden rahoitusta ja muita resursseja ei lisätty riittävästi. YTHS:llä ei ollut rahkeita vastata tarpeeseen, kun koronan tuomat poikkeusolot alkoivat näkyä opiskelijoiden henkisenä pahoinvointina. Ongelma näkyy räikeimmin mielenterveyspalveluissa. Opiskelijoiden henkisen pahoinvoinnin lisääntyminen korona-aikana näkyy mielenterveyspalveluiden kysynnän kaksinkertautumisena. Korona ei ole ollut opiskelijoille hengitystieinfektio vaan mielenterveyspandemia.

244 Lahtinen 2022.

245 Mehiläinen 2022.

246 Hietämäki, Nipuli, Peltonen, Helenius & Vuorenmaa 2022.

247 HUS 2022.

248 VATT 2022.

249 Parikka, Suvisaari & Hujanen 2021.

250 Ks. Hupli 2021; Koskinen 2021.

Nyt mielenterveyspalveluja tarvitsee 45 opiskelijaa tuhannesta, kun 3–4 vuotta sitten määrä oli 23.²⁵¹

5.5.4. Suurin osa nuorista käyttäytyy hyvin

Nuorisorikollisuus on kompleksinen, voimakkaitakin tunteita herättävä ilmiö, jota on aina ollut ja olemaan myös tulevaisuudessa.²⁵² Suomessa on viimeisten kahden vuoden aikana käyty vilkasta julkista keskustelua nuorten väkivaltarikollisuudesta. Keskustelussa on viitattu esimerkiksi alaikäisten tekemiin vakaviin väkivaltarikoksiin, koronatilanteeseen sekä yleisesti nuorten elinolosuhteiden tai toimintatapojen muutokseen viime vuosien aikana. Alaikäisten väkivaltarikokset ovat poliisin tilastojen mukaan lisääntyneet selvästi vuoden 2015 jälkeen. Kasvua ei kuitenkaan näytä selittävän mikään tietty, selvärajainen tai paikallisesti ilmenevä ”rikosilmio”. Selvityksen keskeinen havainto on se, että epäilyt ovat lisääntyneet alaikäisten ja erityisesti alle 15-vuotiaiden lasten osalta, mutta eivät tätä vanhemmissa ikäryhmissä.²⁵³

Nuorten väkivaltarikoksista keskusteltaessa saatetaan herkästi viitata jengiytymiseen. On huomattava, että Suomessa viime aikoina keskustelussa olleet nuoriso- tai katujengejä koskevat signaalit ja Ruotsin tilanne on huomattavan erilainen. Ruotsin katujengit eivät ole erityisesti nuorista henkilöistä koostuvia ryhmiä. Ne ovat vakiintuneita ja niiden välillä on merkittäviä konflikteja.²⁵⁴

Yleisesti ottaen Suomessa melko pieni joukko aktiivisia rikosentekijöitä tekee suurimman osan rikoksista. Useista rikoksista tuomitut tekevät ensimmäiset rikoksensa jo hyvin nuorina. Tällä ryhmällä rikollisuus kulkee yleensä käsi kädessä muiden sosiaalisten ongelmien kanssa.²⁵⁵ Tie kaltevalle pinnalle saattaa monen nuoren kohdalla olla pienestä kiinni²⁵⁶. Suurin osa nuorista käyttäytyy siis hyvin, ja ongelmat keskittyvät melko pienelle joukolle lapsia ja nuoria. Jos isossa nuorisojoukossa on yksi huonosti käyttäytyvä, koko ryhmä vaikuttaa käyttäytyvän huonosti. Pääkaupunkiseudun ulkopuolella häiriökäyttäytymistä ja ilkivaltaa esiintyy kauppakeskuksissa, hengailun yhteydessä. Ei kuitenkaan siinä määrin, että käyttäytyminen vaarantaisi yleistä järjestystä ja turvallisuutta vakavalla tavalla. Hengailuporukoissa ei ole kyse järjestäytyneestä tai muusta jengimäisestä toiminnasta. Häiriökäyttäytyminen on tiettyjen yksilöiden tekemää, ei useinkaan järjestäytyneen oloista. Huumeiden käyttö kauppakeskuksissa lisää osaltaan häiriökäyttäytymistä.²⁵⁷

Viime vuosikymmenien aikana rikoksia tekevien nuorten määrä on kehittynyt myönteisesti ja aivan viime vuosien aikana nuorten rikoskäyttäytymisessä ei enää ole tapahtunut merkitsevää muutosta Nuorisorikollisuuskyselyiden perusteella. Sen sijaan etenkin paljon rikoksia tekevien nuorten ryhmä näyttäisi vaativan erityisesti kohdennettuja toimia, jotta vastaavaa kehitystä nähtäisiin myös tekemäärien osalta.²⁵⁸

Rikosvastuun laskeminen tai kouluväkivallan kriminalisointi ei ehkäise väkivallantekoa niin hyvin kuin sovittelun sovellusten, kohtaamiseen ja ymmärryksen lisääntymiseen tähtäävät, ennalta- ja riskiehkäisevät, jatkuvasti kehittyvät eri alojen ammattilaisten yhteistyöhön perus-

251 Grönroos & Pohjanen 2022.

252 Turkka & Saarholm 2022.

253 Danielsson 2022.

254 Danielsson 2021.

255 Rikoksantorjuntaneuvosto 2022b. Ks. myös Laajasalo 2022.

256 Flinkkilä 2021.

257 Laatikainen 2022.

258 Kaakinen & Näsi 2021.

tuvat toimintatavat.²⁵⁹ Kiusaamiseen, häirintään ja väkivaltaan puuttumiseen on jatkossa tarjolla lisää keinoja. Oikea-aikaisen puuttumisen mahdollistamiseksi sekä oppilaan oikeusase-
man vahvistamiseksi on muutettu perusopetuslakia ja -asetusta, ammatillisesta koulutuksesta
annettua lakia, lukiolakia sekä tutkintokoulutuksen valmentavasta koulutuksesta annettua
lakia. Lakimuutokset tulivat voimaan 1.8.2022.²⁶⁰

5.5.5. Lähisuhdeväkivallan lisääntymisestä ei merkittäviä viitteitä korona-aikana

Väkivalta ei kuulu tavalliseen suomalaiseen parisuhteeseen eikä perhe-elämään. Perheväkival-
taa on kuitenkin aina ollut ja sitä tulee aina olemaan tulevaisuudessakin. Polisille perheväki-
valta on oikeudellinen asia sekä sosiaalinen huoli. Väkivallan toistuvuutta on pidetty vaikeam-
pana ja vakavampana ongelmana kuin itse väkivaltaa sinänsä. Toistuvuuden tiedetään johta-
van kierteeseen, joka saa vähitellen kehkeytyä kaikessa rauhassa.²⁶¹

Naisiin ja lapsiin kohdistuva väkivalta ovat vahvasti sidoksissa toisiinsa, koska miehet ovat
useimmiten naisten pahoinpitelijöitä. Tavallisesti perheessä, jossa paljastuu lapsiin kohdistu-
vaa väkivaltaa, naiseen kohdistuva väkivalta jää havaitsematta. Monet naiset salaavat itseensä
kohdistuneen väkivallan esimerkiksi sosiaalitoimen mahdollisten toimenpiteiden ja edelleen
jatkuvan väkivallan pelossa.²⁶²

Perhe- ja lähisuhdeväkivalta sekä naisiin kohdistuva väkivalta ovat vakavia ja sitkeitä ihmis- ja
perusoikeusongelmia. Lähisuhdeväkivallan huomioiminen vain naisiin kohdistuvana ilmiönä
ei toisaalta ole riittävää. Lähisuhdeväkivaltaa tehdään ja koetaan sukupuolesta riippumatta.
Lähisuhdeväkivalta voi kohdistua kehen tahansa epäillyn kanssa läheisessä suhteessa olevaan
tai sellaisessa aiemmin olleeseen henkilöön. Lähisuhdeväkivalta voi ilmetä paitsi fyysisenä
väkivaltana myös mm. henkisenä, taloudellisena, seksuaalisena tai digitaalisena väkivaltana,
kaltoinkohteluna, vainoamisena tai kunniaan liittyvänä väkivaltana.²⁶³

Seksuaalinen väkivalta on aina rikos, oli tekijänä sitten puoliso, muu läheinen tai uhrille tunte-
maton henkilö. Parisuhteessa väkivalta ulottuu usein myös seksuaalisuuteen. Rajan vetäminen
normaalin ja pakotetun seksuaalisen kanssakäymisen välille sekä tekojen tunnistaminen väki-
vallaksi voi olla uhrille vaikeaa. Parisuhteessa tapahtuneen tavalla tai toisella pakotetun väkival-
lan seuraukset ovat useimmiten henkisiä.²⁶⁴

Tutkimukset osoittavat, että läheisissä suhteissa tapahtuva väkivalta on tyypillisesti lisääntynyt
yhteiskunnallisten kriisien, kuten pandemioiden yhteydessä. Kotiin eristäytyminen korona-ai-
kana on mahdollistanut ja tehnyt näkyväksi pakottavan kontrollin ja vallankäytön tapoja, jotka
ovat vaikeuttaneet lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden avun hakemista ja vastaanottamista. Esi-
merkiksi digitaalisen ja taloudellisen väkivallan muodot ovat nousseet aiempaa vahvemmin
esille asiakastyössä.²⁶⁵

Kevään 2020 poikkeusolot toivat turvakoteihin paljon ensikertalaisia. Toisaalta poikkeustilan-
teen uskottiin ihmiset saaneen sinnittelemaan kotona. Turvakoteihin tulleet asiakkaat olivat
kertoneet koronan aiheuttaman turvattomuuden tunteen, tukiverkkojen puutteen ja taloudel-
listen haasteiden kärjistäneen parisuhteen pulmat. Kun kotona on jatkuvasti koko perhe, tulee

259 Saarholm, Turkka & Toivonen 2022. Ehkäisemällä kiusaamista on tutkimustiedon valossa mahdollista vähentää
väkivaltarikoksia, Lapsilla, jotka kiusasivat toisia usein 8–9 vuoden iässä, todettiin Turun yliopiston Lastenpsykiatrian
tutkimuskeskuksen kansallisessa syntymäkohorttitutkimuksessa kohonnut väkivaltarikollisuuden riski 31 vuoden
ikään mennessä. Kiusatuksi joutuminen ei ollut yhteydessä lisääntyneeseen väkivaltarikollisuuden riskiin. Ks. Turun
yliopisto 2022.

260 OKM 2022.

261 Laapio 2005.

262 Lehtonen & Perttu 1999.

263 Ks. Liimatainen & Rantaeskola 2022.

264 Kaitue, Noponen & Släen 2007.

265 Husso, Hyväri, Kaittila, Hietämäki, Karhinen-Soppi, Kekkonen & Tuominen 2021.

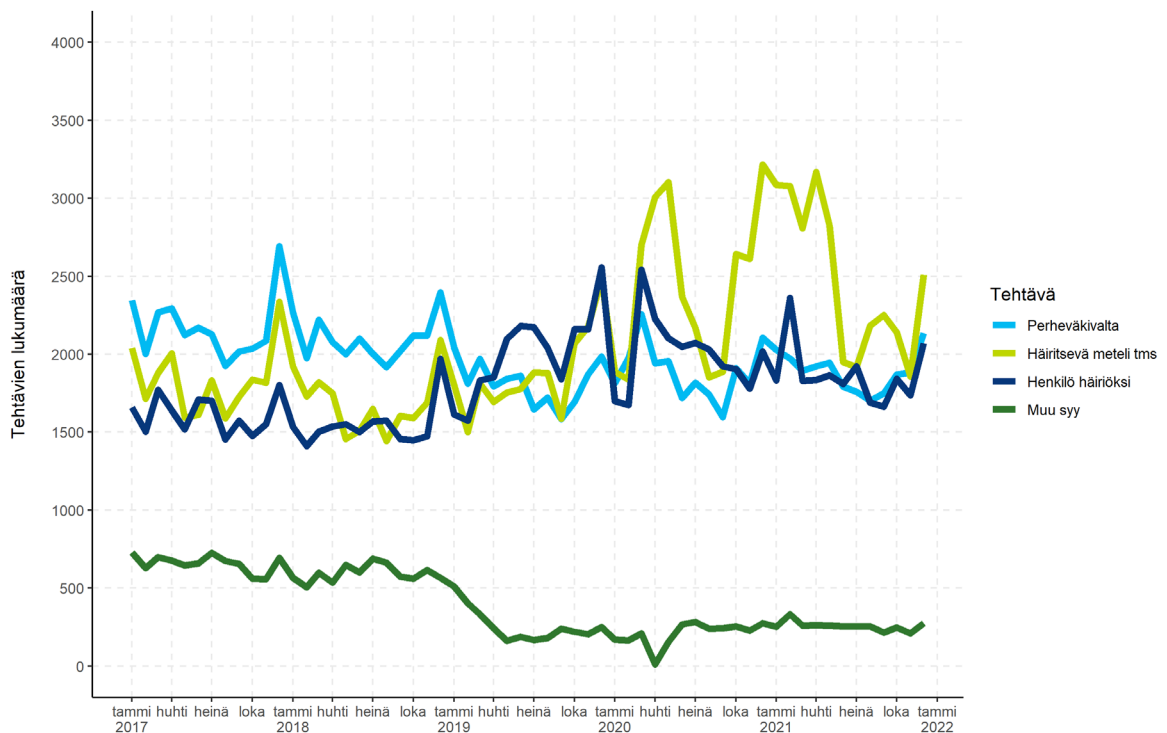

erimielisyyksiä lasten kanssa olemisesta, omasta rauhasta ja toisen toiminnasta. Kumppani ei ehkä hyväksy sitä, miten lapsiin liittyviä asioita tai kodinhoidollisia asioita hoidetaan. On iso riski, että tulee ahdistavia riitatilanteita tai väkivaltatilanteita. Uutena väkivallan muotona esiin on nyt tullut koronaviruksen tartuttamisella uhkailu. Kumppani on sanonut, että minulla on koronavirustartunta ja tartutan sen sinuun.²⁶⁶

Kansallisen rikosuhritutkimuksen perusteella parisuhdeväkivallan eri muotoja kokeneiden osuus oli vuonna 2020 alhaisemmalla tasolla kuin edellisenä vuotena, mutta varsin linjassa vuosien 2013–2018 mittaustulosten kanssa. Tämän perusteella vaikuttaa siltä, että koronapandemian myötä parisuhdeväkivaltaa kokeneiden osuus väestöstä ei kasvanut.²⁶⁷ Tätä päätelmää tukee myös se havainto, että turvakotien asiakasmäärä on ollut laskussa. Turvakodeissa oli vuonna 2021 yhteensä noin viisi tuhatta asiakasta, mikä on noin viisi prosenttia vähemmän kuin vuonna 2020. Ennen koronaepidemiaa turvakotien asiakasmäärät kasvoivat joka vuosi vuodesta 2015 lähtien, mutta koronaepidemia katkaisi tämän trendin.²⁶⁸

Poliisilla oli vuosina 2020–2021 noin 78 000 kotihälytystehtävää vuosittain. Näistä suurin osa (37–38 %) oli häiritsevistä metelistä tms. johtuvia tehtäviä. Perheväkivalta oli syynä noin 29 prosentissa kyseisiä tehtäviä. Tässä tapahtui korona-aikana muutos, sillä vielä vuonna 2018 perheväkivalta oli yleisin syy kotihälytystehtävälle.

Kuvasta 17 voidaan havaita, kuinka koronapandemian alettua häiritsevistä metelistä aiheutuvien kotihälytystehtävät lisääntyivät kevään 2020 ajaksi. Tehtävien määrä väheni kesän koittaessa, mutta palasivat korkealle tasolle joulukuussa 2020 jatkuen sellaisena aina kesään 2021 asti. Tämä toimii mahdollisia tulevia rajoitustoimia ja sulkutiloja ajatellen hyvänä indikaattorina poliisille siitä, mitä mahdollisesti vastaavissa tilanteissa voi olla edessä.

266 Riihola 2020.

267 Näsi & Koltola 2021.

268 THL 2022b.

Kuva 17. Poliisin perheväkivaltatehtävien määrät tehtävätyypin mukaan kuukausittain 2017–2021.²⁶⁹

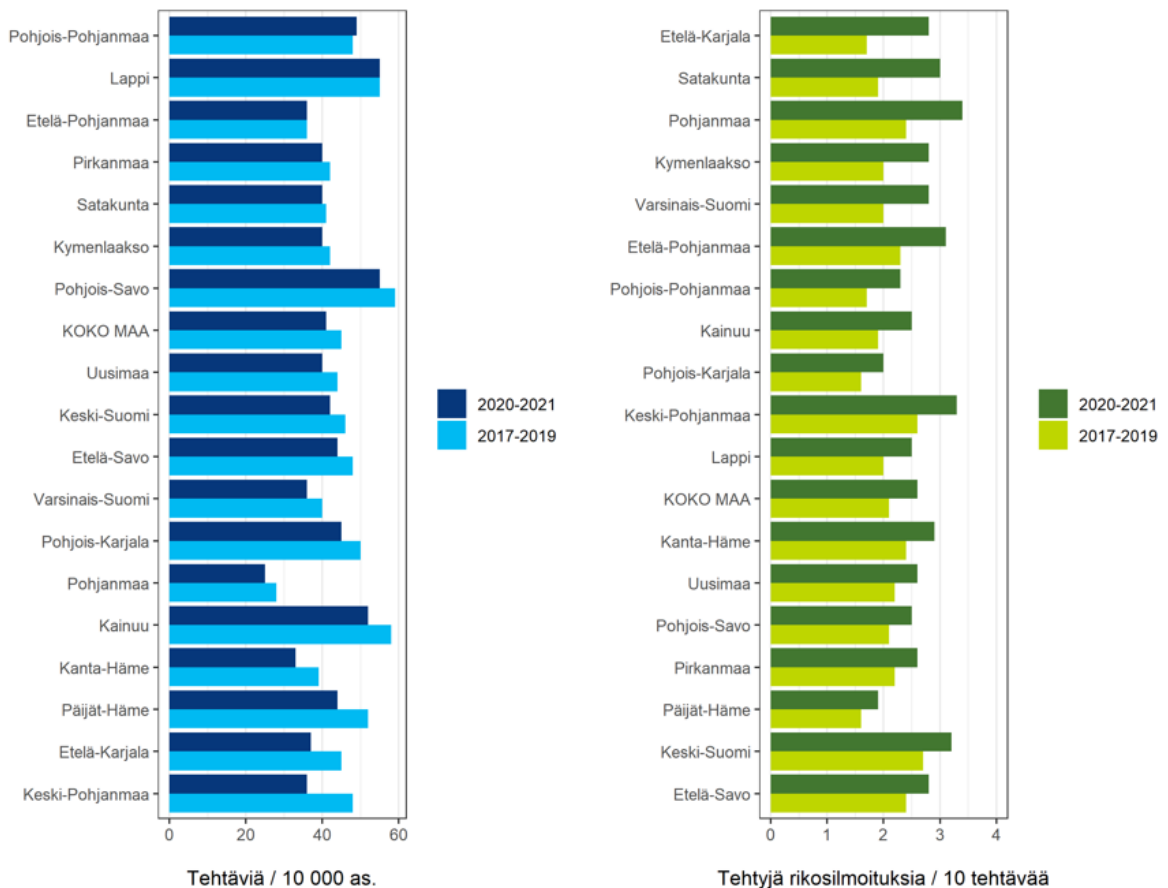
Tarkasteluajanjaksolla 2017–2021 perheväkivalta oli kotihälytystehtävien perusteena yleisimmillään lokakuussa 2018 (n. 37,1 %) ja alhaisimmillaan helmikuussa 2021 (n. 25,5 %). Kevään 2021 jälkeen perheväkivalta sai yhä suurempaa painoarvoa kotihälytystehtävissä häiritsevistä metelistä aiheutuvien tehtävien vähentyessä.

Kun verrataan tarkemmin perheväkivaltatehtävien määrää koronavuosina (2020–2021) ja sitä edeltäviä vuosina (2017–2019), poliisilla oli koronavuosina valtakunnan tasolla keskiarvoisesti noin 22 600 tehtävää ja aiemmin noin 24 400 eli vähennystä koronavuosina oli lähes 1 800 tehtävän verran (-7 %). Alueellisesti analysoituna maakuntatasolla ainoastaan Pohjois-Pohjanmaalla perheväkivaltatehtäviä oli keskiarvoltaan vuosina 2020–2021 aiempia vuosia enemmän (+52 kpl, +3 %). Suhteellisesti eniten tehtävät vähenivät Päijät-Hämeen (-18 %), Etelä-Karjalan (-18 %) ja Keski-Pohjanmaan (-25 %) maakunnissa.

Väkilukuun (per 10 000 asukasta) suhteutettuna vuosina 2020–2021 perheväkivaltatehtäviä oli koko maassa noin 41,2. Maakunnittain korkein perheväkivaltatehtävien taso väestön suhteen oli Kainuussa (51,6), Pohjois-Savossa (54,8) ja Lapissa (55,3). Matalimmat luvut puolestaan olivat Etelä-Pohjanmaalla (35,6), Kanta-Hämeessä (33,3) ja Pohjanmaalla (24,9). Väkilukuun suhteutettuna muutokset olivat samankaltaisia kuin absoluuttisina lukumäärinä mitattuina: tehtävien määrä lisääntyi Pohjois-Pohjanmaalla (+2 %) ja väheni voimakkaimmin Keski-Pohjanmaalla (-24 %).

Kuvassa 18 on esitetty maakunnittain perheväkivaltatehtävät 10 000 asukasta kohti (vasen palkkikuvio) sekä tehtyjen rikosilmoitusten määrät kymmentä perheväkivaltatehtävää kohti (oikea palkkikuvio). Maakunnat on järjestetty oikeassa palkkikuviossa siten, että alimpana ovat ne maakunnat, joissa muutos koronavuosien ja edeltävien vuosien keskiarvoissa on prosentuaalisesti kaikkein suurin, negatiivisesti. Oikeassa palkkikuviossa puolestaan kaikissa maakunnissa muutos oli positiivinen, joten alimpana on maakunnat, joissa rikosilmoituksissa kasvu oli koronavuosina pienintä. Kiinnostavaa on, että Etelä-Karjalassa perheväkivaltatehtävien määrä väheni merkittävästi suhteessa muuhun maahan, mutta sen sijaan rikosilmoituksia tehtiin koronavuosina tehtävillä aiempaa huomattavasti aiempaa enemmän. Jos verrataan vaikkapa Päijät-Hämeeseen, sielläkin perheväkivaltatehtävien määrä väheni verrattain suuresti, mutta rikosilmoitusten määrä tehtävillä kuitenkin kasvoi vain maltillisesti.

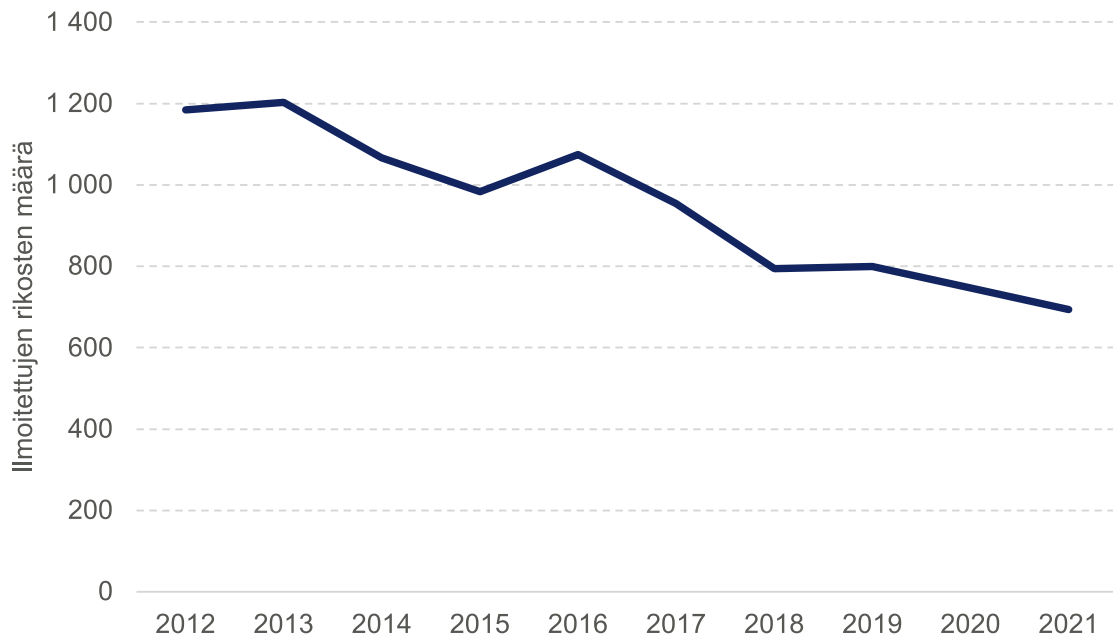
269 Datan lähteenä toimii poliisin PolStat-tulostietojärjestelmä. Perheväkivaltatehtävät sisältävät fyysistä väkivaltaa tai väkivaltaan viittaavia ääniä asunnossa. Osalliset eivät ole välttämättä perheenjäseniä. Häiritsevä meteli tms. tarkoittaa kotihälytystehtäviä, jotka sisältävät kovaäänistä musiikkia, juhlintaa tms. asunnossa. Ilmoittajana on kohdeasunnon ulkopuolella oleva henkilö. Henkilö häiriöksi -kotihälytystehtävillä asunnossa on sanallista uhkailua tai häiriökäyttäytymistä tai henkilö ei poistu asunnosta haltijan pyynnöstä. Ilmoittaja on aina tapahtumapaikalla asunnossa. Muu syy sisältää asunnossa tapahtuvat kotihälytystehtävät, joille ei ole muuta tehtäväkoodia.

Kuva 18. Poliisin perheväkivaltatehtävät väestöön suhteutettuna ja kyseisillä tehtävillä tehdyt rikosilmoitukset tehtävämäärään suhteutettuna maakunnittain.

Vuosina 2020–2021 lähestymiskieltoon määrättiin vuosittain keskimäärin noin 1 170 henkilöä. Näistä noin 41 prosenttia määrättiin laajennettuun lähestymiskieltoon. Lähestymiskieltoon määrättyistä noin 90 prosenttia oli miehiä ja 85 prosenttia suomen kansalaisia. Vastavasti lähestymiskiellolla suojeltavista henkilöistä noin 29 prosenttia oli miehiä ja 91 prosenttia suomen kansalaisia.

Vuonna 2021 poliisin tietoon tuli 694 lähestymiskiellon rikkomista, mikä on pienin määrä kuvassa 19 tarkastellulla kymmenen vuoden aikajaksolla. Kyseisten rikosten määrä on vähentynyt melko tasaisesti, karkeasti noin kolmanneksen viimeisen vuosikymmenen aikana. Vielä vuonna 2012 poliisin tilastoihin päätyi noin 1 200 lähestymiskiellon rikkomusta.

Kuva 19. Poliisin tietoon tulleet lähestymiskiellon rikkomiset 2012–2021. Datan lähde: PolStat-tulostietojärjestelmä.

Oikeusministeriössä on valmisteilla säädöshanke, jonka tarkoituksena on tehostaa lähestymiskielloa, vähentää lähestymiskiellon rikkomista ja lisätä erityisesti lähisuhdeväkivallan uhrin turvallisuutta. Uutena keinona hengen tai terveyden vaarassa olevan henkilön suojelemiseksi otettaisiin käyttöön sähköisesti valvottu lähestymiskiello. Tuomioistuin voisi päättää, että laajennettuun lähestymiskieltoon liitettäisiin sähköinen valvonta, jos se olisi välttämätöntä henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvan rikoksen uhan torjumiseksi eikä se olisi kohtuutonta ottaen huomioon uhkaavan rikoksen vakavuus, valvontaan määrättävän olosuhteet ja muut asiassa ilmenneet seikat.²⁷⁰

5.6. ILMASTONMUUTOS ON KRIMINAALIPOLIITTINEN HAASTE

Yhteiskuntarauhaa uhkaavat Ukrainan tilanteen lisäksi myös useat muut strategiset turvallisuusuhat, kuten ilmastonmuutos ja luontokato.²⁷¹ Ilmastonmuutos on kriminaalipoliittinen ongelma. Ilmastonmuutos lisää rikollisuutta ja heikentää sosiaalisen kontrollin mekanismeja. Ilmastonmuutoksen torjunta on siksi kaiken muun ohella myös kriminaalipoliittikkaa. Ilman- ja saasteiden on todettu lisäävän väkivaltaisen käyttäytymisen riskiä. Eräässä tutkimuksessa laskettiin, että pienhiukkaspäästöjen vähentäminen 10 prosentilla vähentäisi Yhdysvaltojen rikollisuudesta aiheutuvia kustannuksia 110 000 dollarilla vuodessa.

Ilmastonmuutos lisää sään ääri-ilmiöitä, kuumuutta, kuivuutta sekä myrskyjä ja rankkasateita. Ääri-ilmiöt lisäävät perinteistä rikollisuutta sekä tuottavat ja eskaloivat poliittisia konflikteja. Ne myös vinouttavat ja heikentävät lähiyhteisöjen sosiaalista kontrollia. Ilmastonmuutos lisää köyhyyttä ja eriarvoisuutta. Heikoimmassa asemassa olevat kärsivät entistä enemmän nälkää ja

²⁷⁰ Eduskunta 2022a. Luontokato ja ilmastonmuutos huolettavat ihmisiä hyvin tasavertaisesti. Ylen Taloustutkimuksella teettämään kyselyyn mukaan yli 80 prosenttia suomalaisista on huolissaan ilmastonmuutoksesta tai luontokadosta. Kyselyyn vastanneista noin 48 prosenttia oli yhtä huolissaan niin ilmastonmuutoksesta kuin luontokadosta. Eromäki 2022.

²⁷¹ Mönkkönen 2022.

janoa sekä tuntevat ns. sosiaalista painetta, jotka kaikki lisäävät rikollisuutta. Lisäksi äärimmäinen köyhyys heikentää kykyä ylläpitää sosiaalista kontrollia.²⁷²

Ilmastonmuutos lisää valtionsisäisiä ja globaaleja muuttoliikkeitä. Muuttoliikkeisiin liittyy voimakas sosiaalisen kontrollin heikentyminen, joka lisää ihmisen riskiä ryhtyä rikokseen. Lisäksi muuttoliike altistaa siirtolaisia hyväksikäytön uhriksi joutumiselle. Ilmastonmuutoksen torjunnalla voidaan tehokkaasti vähentää rikollisuudesta ja sen torjunnasta tulevaisuudessa aiheutuvia haittoja ja kustannuksia.²⁷³

5.7. UKRAINAN SOTILAALLINEN KONFLIKTI LISÄNNEE VAKAVAA VÄKIVALTA JA SISÄISEN TURVALLISUUDEN UHKIA

Ukrainan sodan vaikutukset tuntuvat paitsi suoraan viranomaistoiminnassa ja poliisin toimintaympäristössä, myös kaikkien suomalaisten elämässä.²⁷⁴ Ukrainan sotilaallisen konfliktin vuoksi muuttunut turvallisuusympäristö edellyttää sisäisen turvallisuuden ja maahanmuuton viranomaisilta vahvaa suorituskykyä: tarkkaa tilannekuvaa, ajanmukaista lainsäädäntöä sekä riittäviä investointeja henkilöstöön, osaamiseen, kalustoon ja infrastruktuuriin. Ajankohtais- selonteko turvallisuusympäristön muutoksesta osoittaa koko sisäasiainhallinnon alan merkityksellisyuden Suomen kokonaisturvallisuudessa. Sama ajattelu on näkynyt eduskunnan viimeaikaisissa kannanotoissa. Tästä huolimatta kaikkien sisäisen turvallisuuden viranomaisten tarpeet nykyisten resurssien ylläpitämiseksi, saati vahvistamiseksi eivät kaikin osin tulleet huomioituksi julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2023–2026. Myös poliisilla ja pelastustoi- mella on keskeinen rooli kokonaisturvallisuudesta huolehtimisessa.²⁷⁵

Ukrainan sota ja sen mahdolliset seurausvaikutukset tulevat näyttämään, miten väkivaltainen kriisi Euroopassa vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen. Ennakkoon ajatellen on todennäköistä, että henkirikollisuus ja vakava väkivalta tulevat lisääntymään sotaan osallistuvissa valtioissa.²⁷⁶ Tasavallan presidentti Sauli Niinistö totesi kesäkuussa 2022 Kultaranta-keskustelujen yhteydessä, että kaikki taloudelliset rasitukset (mm. hintojen nousu) saattavat iskeä lujaa tavallisiin ihmisiin ja silloin olisi korkea aika kiinnittää suurta huomiota yhteiskuntalliseen koheesioon, joka on suomalaisten vahvuus ja turvallisuustekijä.²⁷⁷

Laaja muuttoliike saattaa aiheuttaa kohdemaassaan paikallisia jännitteitä eri väestönosien välillä ja aiheuttaa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden häiriöitä sekä viharikosten kasvua. Jännitteitä voidaan myös hyödyntää polarisaatiokehityksen vauhdittamisessa ja levottomuuksien lietsonnassa. Kuvattujen sisäisen turvallisuuden uhkien torjuntakeinona on ensisijaisesti viranomaaisyhteistyön tehostaminen kaikilla tasoilla. Suomi valvoo pisintä EU:n ja Venäjän rajaa. Rajaturvallisuuden toimenpiteillä estetään luvattomat rajanylitykset, torjutaan rajat ylittävää rikollisuutta sekä turvataan yleinen järjestys ja turvallisuus, kansanterveys ja alueellinen koskemattomuus. Toimintaympäristö on muuttumassa merkittävästi, mikä ohjaa kehittämään ulkoisen turvallisuuden ylläpitoon liittyviä rajaturvallisuustoimenpiteitä.²⁷⁸

Sisäministeriö käynnisti Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksia koskevan hankkeen huhtikuussa 2022. Tarkoituksena on parantaa häiriötilanteisiin varautumista ja vastaamista sekä normaaleissa että poikkeuksellisissa olosuhteissa. Hallituksen esitys²⁷⁹ laiksi rajavartiolain muuttami-

272 Vuorela 2022b.

273 Vuorela 2022b.

274 Kolehmainen 2022b.

275 Pimiä 2022. Ks. myös Valtioneuvosto 2022a.

276 Vuorela 2022a.

277 MTV Uutiset 2022.

278 Valtioneuvosto 2022b.

279 HE 94/2002 vp.

sesta annettiin eduskunnalle 9.6.2022. Lakimuutoksilla halutaan torjua esimerkiksi muuttoliikettä hyväksikäyttävää hybridivaikuttamista.²⁸⁰

Heinäkuun 7. päivänä 2022. eduskunta hyväksyi muutokset rajavartiolaitokseen sekä valmiuslakiin ja asevelvollisuuslain 79 §:ään. Hallituksen esityksessä eduskunnalle laeiksi valmiuslain ja asevelvollisuuslain 79 §:n muuttamisesta 63/2022 vp valmiuslain poikkeusolojen määrittelyä ehdotetaan täydennettäväksi siten, että määritelmässä otettaisiin nykyistä kattavammin huomioon erilaiset hybridiuhat. Ehdotettu muutos mahdollistaisi lain eräiden toimivaltuuksien käyttöön ottamisen myös muiden kuin voimassa olevassa poikkeusolomäärittelyssä jo mainittujen kansallista turvallisuutta, yhteiskunnan toimintakykyä tai väestön elinmahdollisuuksia vakavasti ja monialaisesti vaarantavien uhkien ja tapahtumien johdosta. Esityksen tarkoituksena on varmistaa viranomaisten mahdollisuudet vastata tehokkaasti ja oikeasuhtaisesti vallitsevan yhteiskunnallisen tilanteen mukaisesti turvallisuusuhkiin.²⁸¹

Venäjän hyökkäyssodan aloittamisen jälkeen hybridivaikuttamista ennakoitiin esiintyvän Suomessa ja erityisesti sen jälkeen, kun Suomi jätti Nato-hakemuksensa toukokuussa. Tästä alkoi niin sanottu harmaa aika, jota pidettiin otollisena Venäjän hybridiopeeraatioille. Supon päällikkö Antti Pelttarin mukaan hybridi- ja kybervaikuttamista ei ole kesään mennessä juurikaan nähty. Toki kaikkia kyberhyökkäyksiä ei välttämättä edes kyetä havaitsemaan, muistuttaa kyberturvallisuuden työelämäprofessori *Jarno Limnéll*. Suojelupoliisin mukaan kevään aikana tehdyt kyberhyökkäykset ovat olleet pääosin palvelunestohyökkäyksiä ja erilaisia verkkojen ylikuormituslanteita. Kevään tapahtumat ovat joka tapauksessa lisänneet yleistä tietoisuutta kyberuhista. Supon arvion mukaan kybervaikuttamisen uhka Suomea kohtaan säilyy edelleen, ja tilanne voi muuttua syksyllä. Syksyksi taloustilanteen ennakoitaan heikkenevän ja inflaation kiihtyvän entisestään, joten myös Venäjä voi käyttää tilanteen hyödyksi. Limnéllin mukaan kyberrikollisuuden määrä tulee lisääntymään, mutta on toki tärkeää, ettei turhaan lähdetä luomaan pelon ilmapiiriä. Pelttari muistuttaa, kuinka eri puolilla Eurooppaa on nähty korona-aikana paljon mielenosoituksia, jopa melko väkivaltaisia sellaisia. Taloustilanteen mahdollinen heikkeneminen Euroopassa voi johtaa levottomuuteen. Venäjäkin voi nähdä tässä mahdollisuuden vaikuttaa ja syventää jakolinjoja läntisessä yhteiskunnassa. Suomen turvallisuusviranomaisten on siis oltava valmiina Venäjän hyvinkin laaja-alaisiin eri vaikuttamisen keinoihin.²⁸²

5.8. JOHTOPÄÄTÖKSET

- Rikollisuus kansainvälistyy, koventuu ja siirtyy verkkoon entistäkin voimakkaammin.
- Perinteiset rikollisuuden muodot eivät ole esimerkiksi korona-aikanakaan vähentyneet, vaan jopa päinvastoin. Perinteinen rikollisuus myös monipuolistuu.
- Nuorten ahdistuneisuus on lisääntynyt vähitellen pidemmän aikaa, mutta muun muassa koronapandemia ja Ukrainan sota ovat kiihdyttäneet nuorten mielenterveyden ongelmia. Suurin osa nuorista käyttäytyy kuitenkin hyvin, ja ongelmat keskittyvät melko pienelle joukolle lapsia ja nuoria.
- Asioita kriminalisoidaan yhä enemmän ja pidetään aiemmasta poiketen rikollisina tekoina ja ilmiöinä. Lainsäädäntö uudistuu yhä kiihtyvällä vauhdilla ja samanaikaisesti poliisin työmäärä lisääntyy. Yhteiskunnan rikosoikeudellistuminen näkyy myös poliisille asetettavien lainsäädännöllisten vaatimusten määrässä.

280 Eduskunta 2022b.

281 Ks. Eduskunta 2022c ja HE 63/2022 vp.

282 Palmén 2022b; Väisänen 2022.

- Poliisin tietojen mukaan järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvien ryhmien määrä on lisääntynyt viimeisten kymmenen vuoden aikana Suomessa. Keskusrikospoliisin arvion mukaan Suomessa toimii noin 90 ryhmää ja näillä ryhmillä on jäseniä noin 900-1 000.
- Terrorismi on kehittynyt samanaikaisesti viestintämahdollisuuksien kehittymisen kanssa. Internet ja sosiaalinen media ovat tarjonneet iskujen tekijöille merkittävästi uusia mahdollisuuksia kommunikoida potentiaalisten kannattajiensa ja suuren yleisön kanssa.
- Tulevina vuosinakaan rikollisuustilanne ei todennäköisesti tule paranemaan monenkaan poliisia merkittävällä tavalla työllistävien rikollisuuslajien osalta.
- Ukrainan sota voi näkyä odottamattomallakin tavalla Suomen poliisin tehtävissä ennemmin tai myöhemmin.

6. TEKNOLOGIA

Teknologiaosuudessa tarkastellaan nimensä mukaisesti teknologian kehitystä ja maailmalla syntyviä uusia teknologisia innovaatioita. Vaikka osa teknologian tulevaisuuden innovaatioista voi vaikuttaa olevan etäällä arjesta, kehityksen vaikutukset näkyvät ihmisten arkisissa toimissa monin eri tavoin. Yksi teknologinen innovaatio voi muuttaa poliisin toimintaympäristöä merkittävästi. Hyvänä esimerkkinä tästä toimii World Wide Webin yleistymisen ihmisten käyttöön. Toimintaympäristömme näyttäisi tänä päivänä hyvin eri näköiseltä ilman tätä nykyajan ehkä suurinta innovaatiota.²⁸³ Teknologian kehittyessä dataan pääsystä ja datan yhteentoimivuudesta tulee yhteiskunnan kehityksen kannalta yhä tärkeämpää.

Tällä hetkellä automatisaatio, robotisaatio ja digitalisaatio muokkaavat maailmaa merkittäväällä tavalla. Innovaatiot vaikuttavat myös poliisin tarpeisiin monella tapaa tuoden uusia mahdollisuuksia, mutta myös vaatimuksia kehittää toimintaansa, datan käsittelyä ja ymmärrystä rikoksiin ja häiriöihin käytettävistä innovaatioista. Tulevaisuusvaliokunta on todennut, että digitalisaatioon ja tekoälyyn liittyvää osaamista tulee yhteiskunnassa lisätä panostamalla siihen tutkimuksen kohteena ja korkeakoulujen koulutusohjelmiin levitettävänä menetelminä sekä koko yhteiskunnan kansalaistaitona.²⁸⁴ Lisäksi yksi merkittävä muutosajuri teknologiselle kehitykselle on ilmastonmuutos, jonka vastainen taistelu saa aikaa uusia innovaatioita energiantuotantoon.

Mikä kehityksessä on pinnalla juuri nyt? Keskustelua tuskin voidaan käydä mainitsematta tekoälyä, sen uhkia ja mahdollisuuksia.²⁸⁵ Tekoälyllä ei ole yhtä yleisesti sovittua määritelmää, vaan sille on mahdollista antaa lukuisia erilaisia määritelmiä. Yleisesti käytetään jaottelua heikkoon ja vahvaan tekoälyyn. Heikolla tekoälyllä viitataan koneoppimisalgoritmien avulla tuotettuun keinoälyyn, jolloin koneella ei ole aidosti kykyä ymmärtää tuottamaansa. Vahvan tekoälyn katsotaan puolestaan omaavan jonkinasteisen itsenäisen ymmärryksen. Yleisen käsityksen mukaan aitoa, vahvaa tekoälyä ei ole vielä kehitetty.²⁸⁶ Euroopan parlamentin²⁸⁷ mukaan tekoälyllä tarkoitetaan ”koneen kykyä käyttää perinteisesti ihmisen älyyn liitettyjä taitoja, kuten päätelyä, oppimista, suunnittelemista tai luomista. Tekoälyn ansiosta tekniset järjestelmät voivat havainnoida ympäristöään, käsitellä havaintojaan ja ratkaista ongelmia saavuttaakseen tietyn päämäärän. Tietokone ottaa vastaan tietoa, jonka sen omat tunnistimet (esimerkiksi kamera) ovat keränneet, käsittelee sen ja vastaa siihen. Tekoälyjärjestelmät kykenevät muokkaamaan käytöstään tiettyyn pisteeseen asti analysoimalla aiempien toimien vaikutuksia ja työskentelemällä itsenäisesti.” Tässä toimintaympäristöanalyysissä tekoälystä puhutaan Euroopan parlamentin käyttämän määritelmän mukaisena, ellei erikseen muuta mainita.

Teknologisessa kehityksessä ja innovaatioissa on ollut jo pitkään monia sovelluksia, joiden oletettiin muuttavan maailmaa nopeammin kuin ne ovat sitä tehneet. Tulevaisuuden näkökulmasta iso kysymysmerkki liittyy kvanttiteknologian kehitykseen. Onko suojattu tieto kohta avointa? Onko paljon odotettu ns. kvanttipommi tulossa? Tässä kehityksessä ei olla niin pitkällä kuin ehkä yleisesti on ajateltu. Google tai Facebook (Meta) eivät ole edenneet lähes rajattomista resursseistaan huolimatta. Toisaalta kehitys voi tapahtua täysin yhtäkkiä ja nopeasti. Esimerkiksi 3D-tulostus ei ole kehittynyt niin nopeasti kuin oli ajateltu tai ehkä yleisesti ajatellaan.²⁸⁸

Viranomaisten näkökulmasta kehitysaskelen ei tarvitse olla teknologisesti suuri, että se aiheuttaa haasteita viranomaistoiminnalle, jos sen käyttökohde on vaarallisesti valikoitu. Teknolo-

283 Asiantuntijan D haastattelu.

284 Aihila 2022.

285 Asiantuntija C haastattelu.

286 Knuutila 2022.

287 Euroopan parlamentti 2021

288 Asiantuntijan C haastattelu.

gia mahdollistaa jo useiden luvanvaraisten esineiden valmistamisen tavoilla, jotka edellyttävät myös viranomaisilta uusia tapoja toimia. Näin on tapahtunut esimerkiksi aseiden osien 3D-tulostuksen osalta²⁸⁹. Tulevaisuudessa myös osa nyt käyttämästämme teknologiasta jää vanhentuneena pois. Pois jäävä teknologia voi huomaamatta viedä hyviä käytänteitä mukanaan.²⁹⁰

6.1. TEKOÄLY KESKEINEN OSA YHTEISKUNNAN DIGITAALISTA MUUTOSTA

Elämme aikaa, jolloin tekoäly on tulossa kiihtyvällä vauhdilla osaksi arkea sekä työtä ja on monin tavoin keskuudessamme jo nyt. Kuten edellä todettiin, tekoälylle ei ole edelleenkään yhtä universaalia määritelmää, mutta siitä huolimatta se puhututtaa paljon.²⁹¹ Joitain tekoälysovelluksia on käytetty jo yli 50 vuotta, mutta tietokoneiden laskentatehon lisääntyminen, tiedon määrän valtava lisääntyminen ja uudet algoritmit ovat johtaneet useisiin tekoälyn läpimurtoihin viime vuosina. Tekoälyä pidetään keskeisenä osaa yhteiskunnan digitaalista muutosta sekä yhtenä EU:n prioriteeteista.²⁹² Peliteollisuus on toiminut isona kehittävässä voimana, kun laitekehittäjillä on ollut kova paine kehittää graafisuutta, kykyä ja matemaattisia algoritmeja. Vuonna 2015 ylitettiin kulminaatiopiste, jossa ihmiskunnan koko historian datamäärää vastaava datamäärä luotiin kahdessa vuorokaudessa. Tämän jälkeen tahti onkin eksponentiaalisesti kiihtynyt. Algoritmeille riittää siis edullista opetusmateriaalia. Dataa saadaan myös yhä tehokkaammin liikuteltua mobiiliverkoissa, jolloin se on laajan joukon tavoitettavissa yhä nopeammin.²⁹³

Samanaikaisesti kun tietokoneiden laskentakapasiteetti on kasvanut lähes räjähdysmäisesti, tietokoneen muistin ja tallennustilan hinta on romahtanut. Esimerkinomaisesti tämä on nähtävissä kuvassa 20, jossa on kuvitettuna arvio, jonka mukaan esimerkiksi vuonna 2000 suurimpien supertietokoneiden teho on ollut ns. liukulukuarvoltaan²⁹⁴ 4,9 biljoonaa²⁹⁵, kun vuonna 2021 sama arvo on 442 kvadriljoonaa²⁹⁶. Samalla kuvasta 21 havaitaan, että tietokoneen muistin ja tallennustilan hinta yhtä megatavua kohden on laskenut merkittävästi.

---

289 Savolainen 2022.

290 Asiantuntijan C haastattelu.

291 Ailisto, Myllymäki, Tarkoma, Kämäräinen, Röning, Salakoski, Solin, Saariluoma, Mikkonen, van Gils, Väänänen, Puolamäki, Ylén, Roos, Leikas, Honkela, Kutila, Ruotsalainen, Ylikoski & Linturi 2022.

292 Euroopan parlamentti 2021.

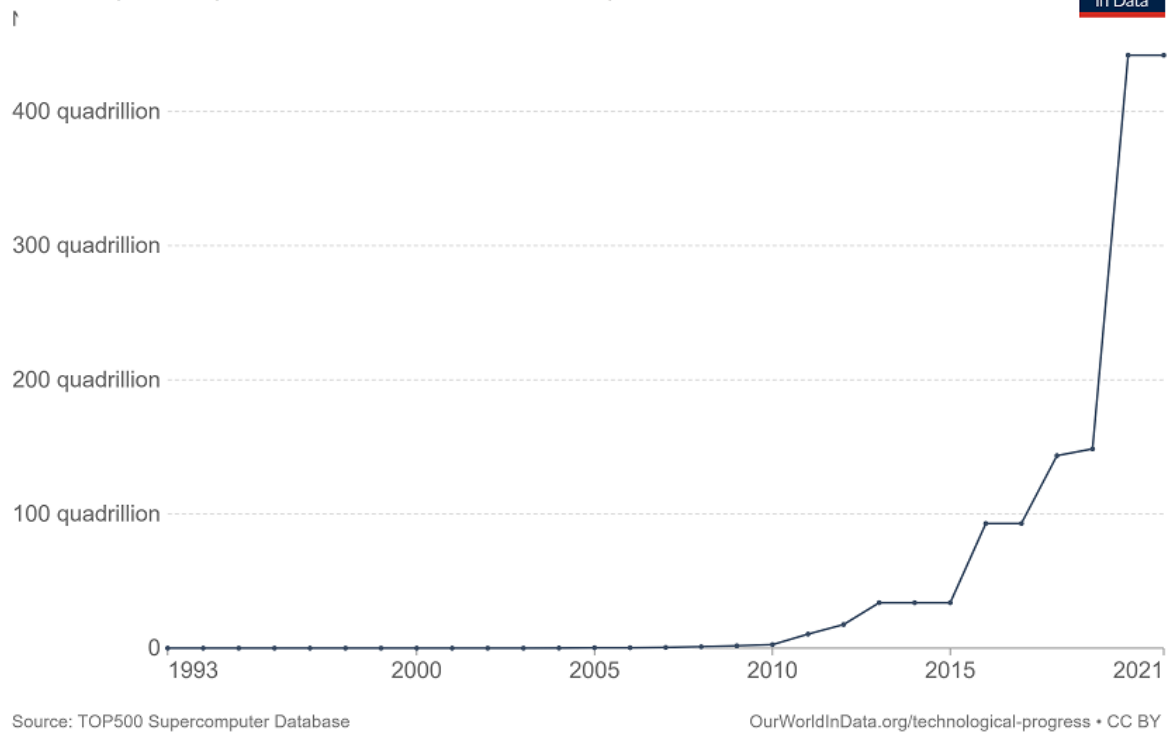
293 Horo 2018.

294 Liukuluku = Liukuluku on tietokoneissa käytetty reaalitylukujen likimääräinen sisäinen esitysmuoto. Liukulukumuoto on kompromissi tarvittavien bittien lukumäärän, luvun esitystarkkuuden ja peitettävän lukualueen välillä. <https://fi.wikipedia.org/wiki/Liukuluku>.

295 Nykyenglannin sana trillion tarkoittaa biljoonaa eli lukua 1 000 000 000 000 (10¹²)^[1]. Se saattaa joskus aiheuttaa sekaannusta triljoonan merkityksestä suomen kielessä.

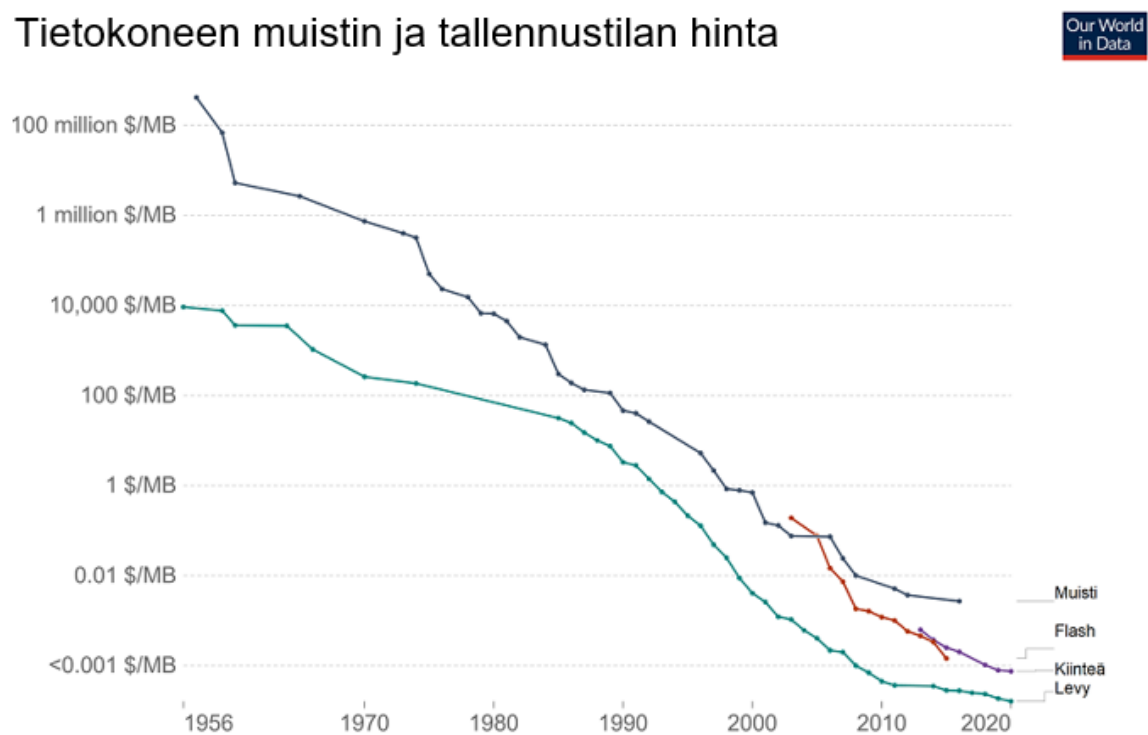
296 Amerikanenglannin sana quadrillion tarkoittaa lukua 10¹⁵.

'Suurimpien supertietokoneiden laskentakapasiteetti

Kuva 20. Suurimpien supertietokoneiden laskentakapasiteetti ns. liukuluku kvadriljoonissa.²⁹⁷

Tietokoneen muistin ja tallennustilan hinta

Kuva 21. Tietokoneen muistin ja tallennustilan hinta.²⁹⁸

²⁹⁷ Roser & Richie 2013.

²⁹⁸ Roser & Richie 2013.

Tietotekniikan voima ja merkitys tulee edelleen lisääntymään, kun käytössä on yhä tehokkaampia tietokoneita ja verkkoja; vuonna 2022 5G-verkkoa rakennetaan ja 6G-verkko näkyy jo horisontissa. Älylaitteita tulee koko ajan lisää, kun kodeissa hyödynnettävät älytelevisiot saavat yhä enemmän älylaitteita seurakseen erilaisista roboteista. Datan merkitys korostuu, kun se mahdollistaa yhä enemmän ymmärrystä sekä omasta organisaatiosta että asiakkaista. Hahmon- ja äänentunnistusta voidaan hyödyntää yhä laajemmin ja graafisia käyttöliittymiä rakennetaan siten, että koodausosaamisen puute on yhä vähemmän rajoitteena tekoälyn hyödyntämiselle.²⁹⁹ Jo nyt on olemassa osin jopa ilmaisia palveluita ja sovelluksia, joita on mahdollista ladata matkapuhelimeen esimerkiksi reaaliaikaisen muokatun videolähetyksen tekemistä varten. Lisätty todellisuus (AR) on yhä enemmän mukana esimerkiksi puhelinten sovelluksissa ja kehitys kulkee kohti virtuaalisen todellisuuden maailmaa. Yksi tämän ilmentymä on Metaversumi.³⁰⁰

6.2. KOTEIHIN TULEE YHÄ ENEMMÄN DIGITAALISTA ÄLYÄ

Yhä useampi laite on kytketty internetiin ja tästä laitteiden keskinäisestä kytkennästä voidaan käyttää nimitystä *esineiden internet* (engl. IoT, Internet of Things). Kun laitteet on kytketty verkkoon, niistä voidaan lukea tietoja tai ohjata niitä verkon välityksellä internetin yli. Kyseessä voi olla yksittäinen laite, kuten lämpömittari, tai suurempi kokonaisuus, kuten ajoneuvo. Esineiden internetin sovellusalueet ovat huomattavan laajat: Teollisuuden parissa IoT-teknologia tukee valmistusprosessien valvontaa ja ohjausta. Terveystieteiden ja terveydenhuollon elämäntapojen hallinnassa voidaan seurata erilaisia älyrannekeita ja muita sensorilaitteita. Kiinteistöjen energiankulutusta voidaan valvoa ja säätää sovellusten avulla. Kotitalouksille on puolestaan kehitetty esimerkiksi älyjääkaappeja, joiden avulla kuluttaja voi kaupassa tarkastaa oman jääkaappinsa sisällön.³⁰¹ Haaste tulee siinä, että esimerkiksi älyjääkaappi tai muu kodin tekninen laite voi olla ulkoa ohjattavissa oleva pieni tietokone, jolle voidaan antaa muitakin käskyjä kuin se, mihin se on tarkoitettu. Kyse on vähän samasta asiasta kuin tietokoneiden tultua kotimarkkinoille. Aikaisemmin ei tarvittu suojausta, mutta internetin myötä sitä tarvittiin. Nykyisin vaikka lamppu voi tarvita jonkinasteisen suojauksen.

Esineiden verkottamisesta kotitalouksissa voidaan käyttää myös nimitystä Home of Things, jolle ei löydy hyvää suoraa suomenkielistä käännöstä, mutta josta voidaan käyttää esimerkiksi nimitystä *kodin tavaraverkko*. Tällä tarkoitetaan kuluttajille myytäviä laitteita kodin automaation lisäämiseksi ja arjen digitalisoimiseksi. Kysyntää tavaraverkkoon ohjaavat erilaiset työskentelyn, liikunnan ja oppimisen tarpeet. Hankintaa lähdetään yhä enemmän suunnittelemaan koko kotitalouden, ei yksittäisen käyttäjän tarpeesta. Kuluttajat ottavat käyttöönsä elektroniikkaa, joka toimii saumattomasti heidän jo hankkimiansa älykotiin liitettyjen tavaroiden kanssa. Kodeissa nähdään jo monenlaisia robotteja, jotka tekevät osan niistä kotitöistä, joita asukkaat eivät voi tai halua tehdä. Tuotteissa voi olla erilaisia antureita, mikrofoneja sekä tekoälyä, joiden avulla voidaan seurata ja jopa ohjata ihmisten toimintaa aina unen sääntelyyn saakka. Keittiöiden, kotitoimistojen tai olohuoneiden pinnoissa voi olla ominaisuuksia, jotka tuovat virtuaalista maailmaa osaksi jokapäiväistä arkea ja lisäävät fyysisen ja digitaalisen maailman vuorovaikutusta.³⁰²

Euroopassa arvioitiin vuonna 2020 olevan 39,9 miljoonaa älykotilaitetta, mikä oli yli 20 enemmän vuoteen 2019 verrattuna. Vuonna 2024 Euroopan markkinoilla ennustetaan olevan 201,1 miljoonaa älykotilaitetta.³⁰³ Määriä vertailtaessa on huomioitava, että esineiden internetillä ei ole yhtä yhtenäistä määritelmää. Eri tutkimuslaitokset laskevat mukaan laitteita erilai-

299 Marr 2022.

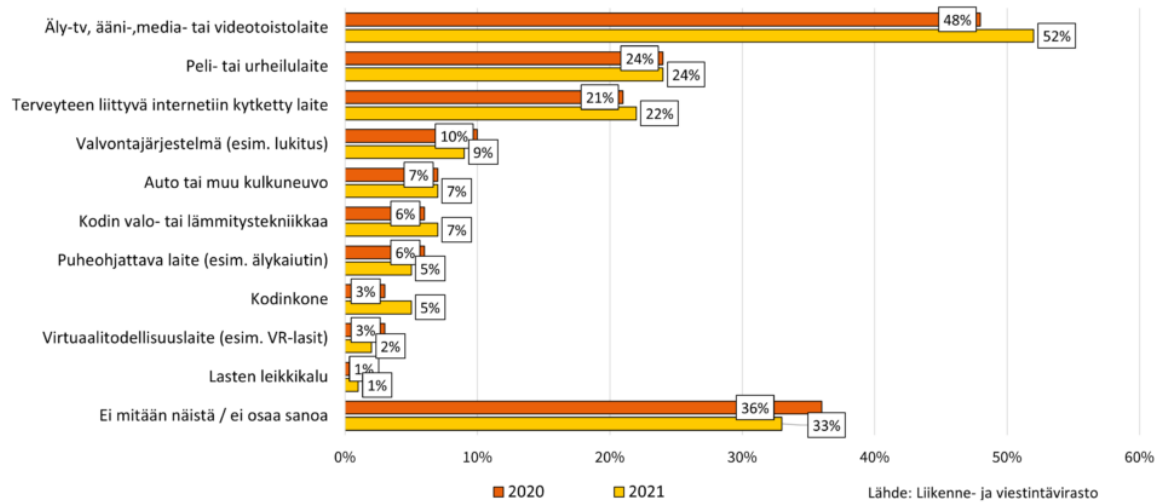
300 Marr 2022.

301 Logistiikan maailma 2022.

302 Future Today Institute 2022.

303 FICOM 2022.

silla kriteereillä. Selvää kuitenkin on, että määrä on suuri ja sen prosentuaalinen kasvu vielä suurempaa. Suomessa Liikenne- ja viestintävirasto Traficom kysyy viestintäpalveluiden kuluttajatutkimuksessa vastaajilta muun muassa, mitä internetiin kytkettyjä laitteita kotitalouksiin oli hankittu (kuva 22).

Kuva 22. Suomalaisien kotitalouksien internetiin kytkemät laitteet vuoden 2021 liikenne- ja viestintäviraston kuluttajatutkimuksessa.³⁰⁴

Kodin tavaroiden verkkoon liittyä myös useita haavoittuvuuksia, joita hakkerit myös hyödyntävät tehokkaasti. Vuonna 2022 hakkerit kohdistavat yhä enemmän erilaisia hyökkäyksiä kodin tavaroiden verkkoon.³⁰⁵ Laitteiden määrän kasvaessa myös hyökkäyspinta-ala kasvaa. Harva tulee ajatelleeksi, että esimerkiksi huonosti suojattu vedenkeitin voi paljastaa kotiverkon salasanan ulkopuoliselle. Luvattomalla tunkeutumisella voidaan tavoitella erilaisia asioita ja uhkaprofiili on erilainen esimerkiksi poliitikon, huippujohtajan tai keskiverto suomalaisperheen kohdalla. Laitteita voidaan tavoitella myös vain niiden suoritustehon kaappaamiseksi muuhun toimintaan, kuten virtuaalivaluuttojen louhintaan.³⁰⁶ Kotien lisäksi myös yritysten ja julkisten yhteisöjen verkkoon kytketyt laitteet ovat usein bottiarmeijoiden hyökkäysten kohteena.³⁰⁷

Mitä enemmän yksityisten ihmisten, yritysten ja viranomaisten tarpeet kohtaavat erilaisissa verkoissa, sitä merkittävämmäksi tulee myös viranomaisten ja yritysten yhteistyö datan käsittelyyn liittyvissä asioissa. Miten tietosuoja-asioita tulisi hoitaa yritysten ja viranomaisten välillä? Koordinoidaanko yhdenmukaisia tapoja ministeriöiden tasolla ja välillä?³⁰⁸ Esineiden internet näkyy monella tavoin kyberturvallisuudessa. Tällä hetkellä voisi karkeasti todeta, että kaikki laitteet, joissa on sähköä, on internetissä tai ainakin on mahdollisuus. Tässä varmasti jatkuu kehityskulku, joka on ollut jo pitkään nähtävissä. Turvallisuustekijöiden pitäisi olla suunnittelussa mukana jo alusta alkaen. Jos ajatellaan, että joku muu hoitaa, niin siinä tapauksessa mennään helposti vikaan. Tällä hetkellä on nähtävissä erilaisia bottiverkkoja, jotka koostuvat pelkästään IoT-laitteista. Vaikka yksittäinen juttu olisi pieni, niin joukossa on voimaa. Esineiden internetiin kytkettyjä laitteita käytetään hyväksi, koska suojaukset ovat huonoja. Ratkaisuna pitäisi olla jotain sellaista, joka saisi laitteen valmistajan panostamaan turvallisuuteen osana tuotantoprosessia. Laittevalmistajilta tulisi voida vaatia enemmän. Kyberturva on iso bisnes ja tulee kasvamaan. Tällä hetkellä valitettavan usein on niin, että juuri se osa, joka vie laitteen verkkoon,

304 FICom 2022.

305 Future Today Institute 2022.

306 Vesa 2018.

307 Esimerkiksi Kalifornialaisessa sairaalassa sairaalarobotista löydettiin tietoturva haavoittuvuuksia ja se hakkeroitiin. Baum 2022.

308 Asiantuntijan B haastattelu.

ostetaan valmistusvaiheessa jostakin halvemmalla. Turvallinen versio olisi hankintahinnaltaan kalliimpi, eikä sitä voida siirtää kuluttajahintoihin, tämän valitessa kilpailijan edullisen – turvatomamman – vaihtoehdon. Turvattoman laitteen luvattomasta käytöstä ei välttämättä aiheudu omistajalle haittaa tai tämä voi havaita sen ainoastaan esimerkiksi internetyhteyden hitaampana toimintana.³⁰⁹

Kotien lisäksi myös ihmiset ovat yhä kiinteämmin anturoitu yhteistyöhön verkossa toimivien laitteiden kanssa. Erilainen, ns. puettava teknologia on yhä suosituempaa.³¹⁰ Tilastokeskuksen vuoden 2020 kyselyssä kotitalouksien eniten internetiin liittämät laitteet olivat erilaisia älykelloja, kuntoilu- ja turvalaitteita ja nämä kattoivat 30 prosentin osuuden kaikista.³¹¹ Tulevaisuudessa voidaankin nähdä yhä mielenkiintoisempia yhdistelmiä erilaisen puettavan teknologian ja virtuaalisen todellisuuden yhdistelminä. Osa tästä uudenlaisesta virtuaalisesta elämyksellisyydestä tultaneen kokemaan yhdessä muiden kanssa, jaetussa virtuaalisessa tilassa, Metaversumissa.

Teknologiayritykset hehkuttavat kilpaa verkossa toimimisen ja Metaversumin mahdollisuuksia. Tällaisessa digitaalisessa maailmassa ollaan siten, että se on hyvin reaali maailman kaltainen. Toisaalta siellä voidaan tehdä monia asioita, jotka menevät yksityisyyden alueelle sekä henkilökohtaisen koskemattomuuden puolelle.³¹² Valitettavasti siellä missä kehitystä tapahtuu, tapahtuu myös rikoksia. Metaversumi mahdollistaa rikosten tekemisen, esimerkiksi seksuaalisen hyväksikäytön eri muodoissa, todenmukaisempana kuin nykyisin, jolloin teot voivat olla entistä haitallisempia kohteelle. Toinen tähän kytkeytyvä haaste on datan määrän kasvu ja rikosten tutkinnassa tarvittavan datan saaminen poliisin käyttöön. Palveluntarjoajat voivat olla missä päin maailmaa tahansa, joten kyseeseen tulee paitsi oikeudelliset myös tekniset haasteet datamäärien kasvaessa ja monimuotoistuesssa. Metaversumin kaltainen tila tuo toisaalta myös mahdollisuuksia. Poliisikin voisi olla enemmän aidontuntuisesti verkossa. Poliisin kanssa voisi keskustella etänä kasvokkain. Ehkä jopa kuulustelu voitaisiin tehdä sitä kautta.³¹³

6.3. LOHKOKETJUTEKNOLOGIAN INNOVAATIOINA SYNTYY UUSIA MAKSUVÄLINEITÄ

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan lohkoketjuteknologiaa tarkastelevassa selvityksessä esitetyn määritelmän mukaan ”lohkoketjut koostuvat internetissä käytettävistä tiedonvälitysprotokollista, ohjelmointikielistä, vertaisverkkoteknologiasta ja julkiseen avaimeen perustuvasta salausmenetelmästä. Näiden yhdistelmänä lohkoketjuteknologiat mahdollistavat uudella tavalla rakentuvan avoimen ja automatisoidun hajautetun luottamuksen toimintamallin. Lohkoketjujen keskeinen ominaisuus on, että niiden avulla toteutettu vaihdanta tai sopimukset dokumentoituvat useisiin toisistaan riippumattomiin paikkoihin, jolloin tietoa on käytännössä mahdotonta jälkikäteen huomaamattomasti muuttaa tai väärentää.” Lisäksi ”lohkoketjuteknologian perusideana voidaan pitää tavoitetta luoda autonomisia ja keskitetystä hallinnoijasta riippumattomia automatisoitavia palveluprosesseja, arvonsiirtomekanismeja ja liiketoimintaverkostoja, joissa hyödynnetään vertaisverkkopohjaista automatisoitua luottamusta ja virtuaalisia rahakkeita.”³¹⁴

Lohkoketjuteknologian perusidea on, että tiedonsiirtoa voidaan automatisoida säilyttäen tiedon luottamuksellisuus ja luotettavuus ilman, että sitä voidaan muuttaa tiedon siirron aikana. Lohkoketjut voidaan jakaa avoimiin ja suljettuihin palveluihin, jolloin avoimuutta kuvataan siten, että kuka tahansa voi liittyä mukaan lohkoketjun toimintaan, lisätä siihen tietoa sekä toimia ver-

309 Asiantuntijan D haastattelu.

310 Mantere 2021.

311 FICom 2022; Tilastokeskus 2021d.

312 Asiantuntijan D haastattelu.

313 Asiantuntijan C haastattelu.

314 Rahkola 2019.

koston tasavertaisena jäsenenä. Verkoston jäsenille korvataan heidän luovuttamansa resurssi rahakkeella (virtuaalivaluutta tai älyraha). Yleisesti tunnetuin, avoin ja ensimmäisenä pidetty lohkoketjusovellus on virtuaalinen valuutta (tai rahake) Bitcoin. Suljettuun ketjuun pääseminen edellyttää puolestaan ylläpitäjän hyväksyntää, mutta rahakkeita ei tarvita välttämättä. Esimerkki suljetusta palvelusta on sähköinen asuntokauppa, johon liittyminen on sallittu ainoastaan kaupan osapuolille.³¹⁵

Kuka tahansa voi luoda oman sovelluksensa ja sitoa sen arvon omaisuuteen, jota pitää hallussa älysovelluksen avulla. Rahkolan mukaan Suomen kansallinen sääntely, erityisesti verotuksessa, näyttää tosin muodostuvan esteeksi yrityksille toteuttaa ja kansalaisille tehokkaasti hyödyntää näitä palveluita Suomessa. Kansallisella (vero)sääntelyllä estetään teknologiaohjon kehittymistä ja siihen liittyvien palveluiden hyödyntämistä.³¹⁶

Jo pitkään on haaveiltu, että lohkoketjuteknologiaa voitaisiin paremmin hyödyntää asiakirjojen varmistamiseen myös viranomaisissa. Konkreettiset sovellukset ovat toistaiseksi kuluttajan tai viranomaisten näkökulmasta vähäisiä. Sovellutusten osalta puhutaan lähinnä virtuaalivaluutoista. Kehitystä on odotettu, mutta se ei ole realisoitunut. Virtuaalivaluutoista Bitcoin on vahva, vaikka veikkattiin, että muut valuutat sen syrjäyttävät ja se kaatuu omaan mahdottomuuteensa. Nykyisin on valtioita, joissa sitä voidaan hyödyntää jopa virallisesti.

Euroopan unionin rahanpesudirektiivin³¹⁷ mukaan virtuaalivaluutat

- eivät ole keskuspankin tai viranomaisen liikkeeseen laskemia tai takaamia
- niitä ei välttämättä ole kytketty lailliseksi maksuvälineeksi vahvistettuun valuuttaan
- niillä ei ole samaa oikeudellista asemaa kuin valuutalla tai rahalla
- luonnolliset henkilöt tai oikeushenkilöt hyväksyvät niitä vaihdantavälineinä
- niitä voidaan siirtää, varastoida ja myydä sähköisesti

Suomalainen virtuaalirahojen välityspalvelu määrittelee, että ”virtuaalivaluutta on digitaalisessa muodossa oleva maksuväline ja -järjestelmä. Kryptovaluutat puolestaan ovat nimenomaan kryptografiaan perustuvia virtuaalivaluuttoja. Kryptovaluuttoja on nykyisin yli 2000 kappaletta, ja uusia syntyy jatkuvasti lisää. Niistä tunnetuin on Bitcoin, jonka lisäksi on olemassa myös muita vaihtoehtovaluutoiksi (eng. altcoin) ja poleteiksi (eng. token) kutsuttuja kryptovaluuttoja. Altcoin-nimityksellä viitataan kaikkiin niihin kryptovaluuttoihin, jotka ovat vaihtoehtoja Bitcoinille ja joilla on oma lohkoketjunsä. Poletit puolestaan luodaan jonkin olemassa olevan lohkoketjun tai muun hajautetun tilikirjan pohjalle. Suosituin tällaisista alustoista on Ethereum.”

Viranomaisten näkökulmasta on jouduttu pohtimaan virtuaalivaluuttojen arvon vaihteluiden merkitystä. Esimerkiksi tullitakavarikoi ison määrän Bitcoineja, jotka myöhemmin tuomittiin menetetyksi valtiolle. Virtuaalivaluuttoja ei tuomita arvon mukaan vaan kappalemäärittäin ja täten niiden arvo voi vaihtua suuresti. Ne tulee lain mukaan realisoida myymällä, mutta käytännössä välittäjäksi ei voida ottaa ketä tahansa, vaan asianmukaisen välittäjän löytäminen edellyttää selvitystä.³¹⁸ Virtuaalivaluuttojen osalta joudutaan uudelleen miettimään myös niiden hallinnoinnin haasteita. Rahasalkku voidaan laittaa kassakaappiin, mutta miten viranomaisten hallussa olevia virtuaalivaroja tulisi hallinnoida? Nämä ovat kysymyksiä, joita

---

315 Rahkola 2019.

316 Rahkola 2019.

317 Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (eu) 2018/843.

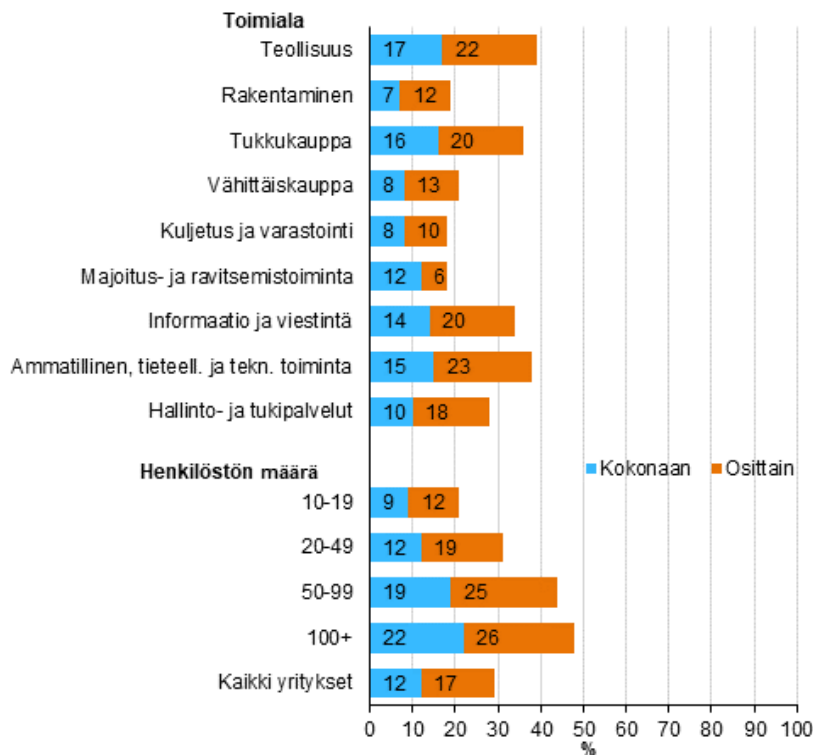
318 Asiantuntijan C haastattelu.

yhteiskunta joutuu nykypäivän haasteina pohtimaan.³¹⁹ Toinen haaste liittyy virtuaalivaluuttojen käyttöön rikollisessa, esimerkiksi rahanpesutarkoituksessa. Harmaan talouden tilannekuvan mukaan virtuaalivaluuttoihin liittyvän rikollisen toiminnan arvo on useita miljardeja euroja. Joidenkin kansainvälisten arvioiden mukaan noin 1,1 % kaikista virtuaalivaluuttapahtumista liittyy rikollisuuteen.³²⁰

6.4. PALVELUIDEN SÄHKÖISTÄMISEEN KOHDISTUU YHÄ KASVAVIA ODOTUKSIA

Koronapandemian aikana konkretisoitui, että liikkumis- ja kohtaamisrajoitusten aikana tietoliikenne monine pilvipalveluineen kykenee laajassa mittakaavassa järjestämään kotitalouksien pääsyn yhteisiin tietojärjestelmiin, virtuaalisiin tapaamisiin sekä opiskelu- ja viihdesisältöihin. Verkkoliikenteen määrä onkin kasvanut merkittävästi pandemian aikana. Tietoliikennettä on pandemian aikana internetissä eniten lisännyt videoneuvotteluiden aiempaa laajempi käyttö.³²¹

Tilastokeskus on tutkinut koronavirusepidemian vaikutuksia yritysten tietotekniikan käyttöön, erityisesti liittyen etätyöskentelyyn. Yrityksistä 29 prosentissa niiden henkilöiden määrä, joilla on etäyhteys yrityksen sähköpostiin tietokoneella tai puhelimella, lisääntyi vuonna 2020 johtuen kokonaan tai osittain koronaepidemiasta. Yritysten koon mukaan tarkasteltuna vähintään 100 henkilöä työllistävissä yrityksissä etäyhteydetsähköpostiin lisääntyi koronapandemian vuoksi 49 prosentissa, ja pienimmissä 10–19 henkilöä työllistävissä yrityksissä 20 prosentissa yrityksistä. Toimialoittain tarkasteltuna etäyhteydetsähköpostiin koronasta johtuen lisääntyivät useimmin teollisuuden (39%) toimialalla (kuva 23).³²²

Kuva 23. Yritykset, joissa niiden henkilöiden määrä, joilla on etäyhteys yrityksen sähköpostiin (tietokoneella tai puhelimella), lisääntyi johtuen kokonaan tai osittain koronaepidemiasta.³²³

319 Asiantuntijan D haastattelu.

320 Harmaa talous ja talousrikollisuus 2020

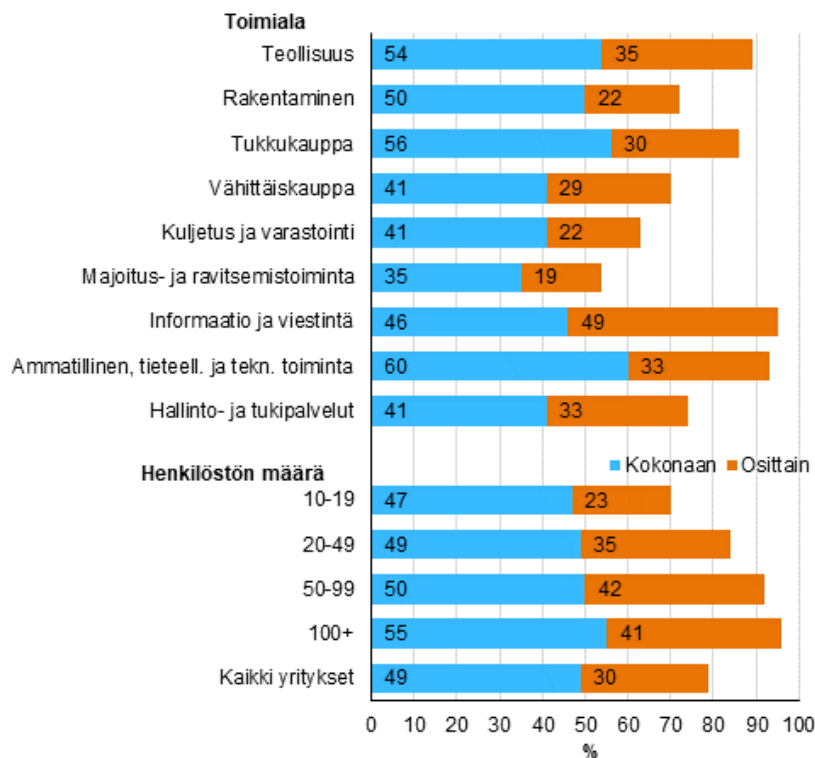
321 Linturi 2020a.

322 Tilastokeskus 2021c.

323 Tilastokeskus 2021c.

Pilvipalvelut ja selainpohjaiset sovellukset (SAAS) ovat mahdollistaneet helpon etäylläpidon. Microsoft ilmoitti vuonna 2020 jopa 775 prosentin kasvusta palvelinkuormassa ja Google, Amazon ja AliBaba kertoivat kasvattaneensa kapasiteettiaan merkittävästi. Jo vuonna 2020 todettiin 1,3 miljardin OECD-maiden kansalaisen tehneen pandemian aikana etätöitä tai opiskelleen etätyheydellä.³²⁴ Etätyön radikaalin kasvun lisäksi myös tietoturvatkaisuun, erityisesti yritysten virtuaaliverkkojen (VPN) käyttö, tilausvideopalveluiden ja verkkopelien kysyntä sekä verkkokauppa kasvoivat. Merkittävä osa pandemian aikana lisääntyneestä etätöistä ja etäopiskelusta jäänee pysyväksi käytännöksi, ja kuituyhteyksien rooli kotien tietoliikenteessä vahvistuu. Myös ajatuksen verkkoyhteydestä kansalaisoikeutena ennakoidaan vahvistuvan ja tietoliikenneverkkojen sekä pilvipalveluiden turvaaminen kriisitilanteissa nähdään yhä tärkeämpänä.³²⁵

Etäkokousten määrä lisääntyi ensimmäisenä koronapandemiavuonna 2020 johtuen kokonaan tai osittain koronaepidemiasta 78 prosentissa yrityksistä. Yritysten koon mukaan tarkasteltuna vähintään 100 henkilöä työllistävissä yrityksissä etäkokoukset lisääntyivät koronapandemian vuoksi 96 prosentissa, ja pienimmissä 10–19 henkilöä työllistävissä yrityksissä 69 prosentissa yrityksistä. Toimialoittain tarkasteltuna etäkokoukset lisääntyivät koronasta johtuen useimmin informaation ja viestinnän (95 %) toimialalla (kuva 14).³²⁶

Kuva 24. Yritysten osuus, jossa etäkokousten määrä lisääntyi johtuen kokonaan tai osittain koronaepidemiasta.³²⁷

Internetin käyttö on suomalaisille arkipäivää. Tilastokeskuksen tutkimuksen mukaan 82 prosenttia 16–89-vuotiaista suomalaisista käytti internetiä useasti päivässä vuonna 2020.³²⁸ Erilaisia palveluita tuotetaan yhä enemmän internetiin. Valtiovarainministeriön selvityksessä nostettiin esille viranomaisten palvelutarjontaa koskevana havaintona, että kansalaisten digitaalisten

324 Linturi 2020a.

325 Linturi 2020.

326 Tilastokeskus 2021c.

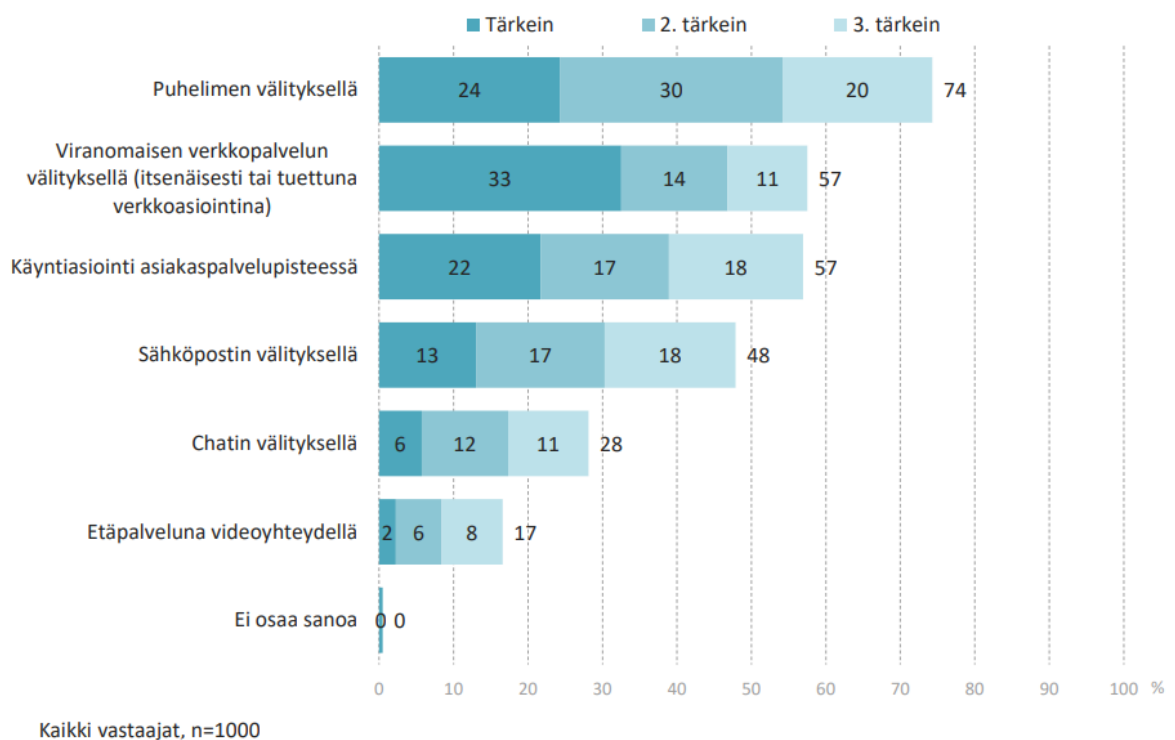
327 Tilastokeskus 2021c.

328 Tilastokeskus 2021d.

palveluiden käyttöä seurataan liiaksi lomakkeiden ja asiakirjojen käyttöasteilla. Lainsäädännön reunaehtojen koetaan ohjaavan lomake- ja asiakirjakeskeisyyteen. Lainsäädäntöä olisi tulkittava ihmiskeskeisten digipalveluiden kehittämistä mahdollistavasti, ja asiakastarpeisiin vastaaminen vaatii poikkihallinnollista elämäntapahtumalähtöistä palvelua. Lisäksi kuntien digikaritoituksessa digitalisaation kehitys näyttää jääneen pinnalliseksi. Chatbotteja kokeillaan, mutta asiakaskokemus ja automaation kehittäminen jäävät heikommalle. Oman haasteensa tuottavat myös ns. saavutettavuusvaatimukset. Digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetun lain (306/2019) eli niin sanotun digipalvelulain soveltaminen on edellytettyä heikommalla tasolla.³²⁹

Taloustutkimus Oy teki valtiovarainministeriön toimeksiannosta tutkimuksen³³⁰, jonka tarkoituksena oli selvittää millä tavalla ja milloin suomalaiset mieluiten asioisivat eri julkisen hallinnon palveluissa. Tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että kansalaiset haluavat edelleen asioida henkilökohtaisesti ja puhelimitse, vaikka sähköisten kanavien suosio nousee (ks. kuva 25).

Kuva 25. Mieluisimmat tavat käyttää julkisen hallinnon palveluita.³³¹

Alue- ja ikäryhmäkohtaisia eroja on nähtävissä jonkin verran. Ylivoimaisesti toivotuin (49 % vastanneista) asiointiaika on arkisin kello 10–18 välillä. Etäpalveluna videoyhteydellä palvelua kolmen tärkeimmän palvelumuodon joukossa ilmoitti selvä vähemmistö. Vaihtoehdon ilmoittaneista selkeä enemmistö vastaajista tuli Lapin suuralueelta ja oli korkeasti koulutettuja.³³²

Palveluiden sähköiseen kehittämiseen liittyy myös arkisempia haasteita. Jos palveluita tarjotaan ainoastaan verkossa, kaikki eivät pääse niiden piiriin. Tulevaisuusvaliokunnan selvityksessä todetaan, että tekoälykehityksen kantavana ajatuksena tulee olla kansalaisten osallistumisen helpottuminen ja sen varmistaminen, että myös eri tavoin toimintarajoitteisilla on pääsy

329 Valtiovarainministeriö 2022a.

330 Turja 2021.

331 Turja 2021.

332 Turja 2021.

digitaalisiin palveluihin ja osallisiksi yhteiskuntaan laajemminkin. Digitaalisten ratkaisujen saatavuus on varmistettava niille, joiden on muuten hankalaa osallistua yhteisölliseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan. Digitalisaatiossa ja tekoälyä käyttöön otettaessa tulee pyrkiä ehkäisemään digisyrjäytymistä.³³³ Aamulehdessä olleessa yleisönosastokirjoituksessa todetaan, että digitalisaatio ja asiointin sähköistyminen sopivat teknologiaa hallitseville ja siksi teknologiaa ei pitäisi kehittää sitä hallitsevien ehdoilla. Tärkeää olisi varmistaa, että henkilökohtaista palvelua on saatavilla sitä tarvitseville.³³⁴

Tarve henkilökohtaiseen palveluun on tunnistettu myös valtioneuvostotasolla. Valtion viranomaisten asiakaspalvelua kootaan ja yhteiskäyttöisiä työympäristöjä rakennetaan valtiovarainministeriön palvelu- ja toimitilaverkon uudistushankkeessa. Tavoitteena on, että käyntiasiointi turvataan, vaikka digitaalisia palveluja käytetään yhä enemmän.³³⁵

Myös poliisi on kehittänyt sähköistä asiointiaan viime vuosina. Sähköisen asiointin portaalien kautta on voinut jo usean vuoden ajan hoitaa useita lupapalveluasioita ja palveluvalikoimaa laajennetaan koko ajan.

6.4.1. **Datan omistajuuteen liittyvät kysymykset korostuvat**

Tulevaisuusvaliokunnan mukaan teknologian kehittyessä dataan pääsystä ja datan yhteentöimivuudesta tulee yhteiskunnan kehityksen kannalta yhä tärkeämpää. Avoimeen dataan pääsyä tulisi turvata käyttämällä avoimen datan alustoja ja julkisten sektorin tuottavuutta lisätä harmonisoimalla niihin liittyvää dataa. Julkisia hankintoja voidaan käyttää kirittämään eurooppalaisia tekoälypalveluiden kehittäjiä esimerkiksi vaatimalla hankintakriteereissä toimittamaan fyysisille tuotteille digitaalinen kaksonen. Tärkeää on lisäksi paitsi vaikuttaminen siihen, että eurooppalainen käyttäjätiedot pysyy eurooppalaisessa omistajuudessa ja käytössä³³⁶, myös se, että data on saatavissa oikealle viranomaiselle oikeaan aikaan silloin, kun siihen on lainmukainen tarve. Viranomaisten näkökulmasta keskeinen kysymys liittyy myös viranomaisten keskinäiseen tiedonvaihtoon.³³⁷

Sähköisessä asiointissa syntyy myös monenlaista itse tallennettavaa sekä automaattisesti kerättävää tietoa, joka synnyttää uusia kysymyksiä asiakkaan oikeudesta omaan dataansa ja etenkin käytännön mahdollisuuksista saada tietoa siitä, mitä kaikkea tietoa hänestä on kerätty. Myös huoli tietojen luottamuksellisuuden säilymisestä kasvaa. Digiturvabarometrillä mukaan Suomessa vallitsee edelleen korkea luottamus oman työnantajan ja viranomaisten kykyyn käsitellä turvallisesti henkilötietoja ja muita tietoja. Luottamus kaikkien toimijoiden tietoturvaan – niin työnantajan, viranomaisten kuin yritystenkin – on laskenut hieman. Yksi mahdollinen syy tähän on loppuvuodesta 2020 paljon huomiota saaneet onnistuneet kyberhyökkäykset, esimerkiksi Psykoterapiakeskus Vastaamon tapaus.³³⁸

Rahkola on esittänyt datan omistajuuden ja oman datan seurannan haasteisiin yhdeksi ratkaisuksi lohkoketjuteknologian perustuvien sovellusten hyödyntämistä osana ratkaisua. ”Lohkoketjuteknologiat tuovat uusia mahdollisuuksia toteuttaa esimerkiksi viranomaisten ”tietoa kysytään vain kerran” -periaatetta tai ihmislähtöistä datataloutta. Tällöin yksilö tulee nähdä aktiivisena ja tasa-arvoisena toimijana tiedonhallintaprosessissa ja toimijana, joka voi itse säädellä tietojen luovutusta sekä nähdä kuinka muissa verkoston toimijoissa hänestä tallennettuja tietoja on tarkasteltu. Erityisesti älysovimukset mahdollistavat nykyistä paremmin yksilökes-

333 Ailisto ym. 2022

334 Kuismanen 2022.

335 Valtiovarainministeriö 2022b.

336 Ailisto 2022.

337 Asiantuntijan B haastattelu.

338 Digi- ja väestötietovirasto 2021.

keisen tiedonhallinnan, jossa henkilö voisi itse hallinnoida mitä tietoja hän eri tapahtumista haluaa antaa esimerkiksi yritysten käyttöön.”³³⁹

Sähköinen identiteetin tunnistus on palveluiden kannalta keskeinen toiminto, joka on pääsääntöisesti kehitetty varmistamaan, että asioiva ihminen voidaan varmuudella tunnistaa. Sellaista palvelua, jolla asiakas voisi varmuudella tunnistaa asioivansa esimerkiksi pankin tai vakuutusyhtiön kanssa, ei ole. Kun sähköisten palveluiden pariin ”pakotetaan”, pitäisi olla jokin sellainen keino, jolla asiakas voi varmistaa, että kyse on oikeasta paikasta.³⁴⁰

Useita palveluita kehitetään tavalla, jossa asiakkaalla ei ole aidosti vaihtoehtoja tehdä valintoja tietoturva ja -suojausnäkökulmista edellä. Käyttäjällä on heikosti mahdollisuuksia valvoa mitä kaikkea tietoa hänestä ja hänen tavoistaan kerätään. Esimerkiksi tietyt automerkit ovat siirtyneet tarjoamaan auton toimintoja, kuten auton lämmitintä, erillisenä lisäpalveluna, erikseen ladattavana sovelluksena. Toisin sanoen, jos haluat käyttää lämmitintä, sinun on ladattava kyseinen sovellus puhelimeesi. Auton ominaisuudet syötetään näiden puhelimen välityksellä toimivien sovellusten kautta.³⁴¹

6.5. ANALYTIikka, KONEOPPIMINEN JA TEKOÄLY VIRANOMAISTEN MAHDOLLISUUTENA JA UHKANA

Tekoälyn kyvykkyys lisääntyy koko ajan. Tänä päivänä tekoäly kykenee tuottamaan reaaliaikaisesti älykkään oloisia tekstejä ja keskustelunpätkiä useilla eri kielillä. On vain ajan kysymys, koska tekoäly pystyy käymään sosiaalisessa mediassa yhtäaikaisesti miljoonia keskusteluja, joissa keskustelukumppaneiden on lähes mahdoton hahmottaa keskustelewansa koneen kanssa. Samalla myös uhat moninaistuvat, sillä tekoäly voidaan nähdä yhtä lailla myös automatisoituna toimivana sosiaalisen median mahdollisena hybridiwaikuttajana.³⁴²

Tekoälyn hurjaa kehitystä viime vuosina kehitystä on mahdollistanut se, että kehittämiseen on löytynyt rahaa. Esimerkiksi vuoden 2018 tammikuussa Business Finland julkisti 2018 uuden AI Business -ohjelman, joka lupasi 160 miljoonan euron rahoituksen suomalaisyritysten tekoälyhankkeisiin seuraavan neljän vuoden aikana. Mittakaava on globaalisti kuitenkin vaatimaton sillä samanaikaisesti Kiinassa hallitus investoi 1,7 miljardia euroa Pekingin ulkopuolelle sijoitettavaan tekoälyinnovaatiopuistoon ja Ranska ilmoitti kansallisesta tekoälyohjelmastaan 1,5 miljardin euron rahoituksella.³⁴³

Tekoälyn hyödyntämiskohteet ovat moninaisia ja vain mielikuvitus on rajana. Esimerkiksi Saksassa Lemgon kaupungissa tehdyssä tutkimuksessa liikennevaloihin asennettiin korkearesoluutioiset kamerat ja tutka-anturit, joiden avulla ohjattiin valoja yhdessä kaupungin vilkkaimista liikennevaloristeyksistä. Dataa keräämällä selvitettiin, kuinka monta ajoneuvoa risteyksessä oli vuorollaan pysähdyksissä, kuinka kauan pysähdys kesti sekä mikä oli läpiajon vauhti. Koneoppimisalgoritmi testasi erilaisia valojen vaihtumistahteja ja valojen vaihdot mukautuivat reaaliaikaisesti vallitsevaan liikennetilanteeseen. Havaittiin, että tekoälypohjaisesti toimivat liikennevalot vähensivät punaisissa liikennevaloissa pysähdyksissä olon aikaa ja tehostivat liikenteen virtausta 10-15 prosenttia.³⁴⁴

Tekoälyn vaikutukset voivat olla viranomaisnäkökulmasta myös negatiivisia. Tekoälyä voidaan käyttää automaattiseen kyber- ja informaatiovaikuttamiseen. Tekoälyn kehittäminen on edennyt jo niin pitkälle, että sosiaalisessa mediassa voi olla haastavaa erottaa tekoälyä ihmi-

---

339 Rahkola 2019.

340 Asiantuntijan C haastattelu.

341 Asiantuntijan F haastattelu.

342 Ailisto ym. 2022.

343 Horo 2018.

344 Kallio 2022.

sestä, ja vaikka tietäisikin keskustelewansa tekoälyn kanssa, voi keskustelukumppanin tuntuma olla keskustelukumppanin ”inhimillisen kaltaisesta älystä”. Poliisin näkökulmasta on merkityksellistä, että poliisi on yhteiskunnassa päävastoullinen taho, joka antaa välittömän vasteen lähes kaikkiin hybridiuhkiin, niin operatiivisesti kentällä kuin myöhemmin tutkinnassa.³⁴⁵

Toisena, pidempikantoisena yhteiskunnallisena uhkakuvana voidaan nähdä myös huolimattomasti suunniteltujen, vinoutunutta dataa käyttävien tekoälyjärjestelmien toiminta sellaisen käyttäjien käsissä, jotka eivät ymmärrä sen toimintalogiikkaa. Jos yhteiskunnassa edellä kuvatut järjestelmät olisivat vallalla, eläisimme järjestelmien armoilla ja kontrolli olisi niillä, jotka algoritmeja hallitsevat.³⁴⁶ Tekoälystä on kuitenkin mahdollista saada isoja hyötyjä julkisella sektorilla. Deloitteen tekemän tutkimuksen mukaan yli puolet Suomen julkisen sektorin organisaatioista tutkii ja kokeilee tekoälyn mahdollisuuksia.³⁴⁷

Analytiikassa on myös rikosten estämisen, paljastamisen ja selvittämisen mahdollisuuksia. Haasteena on se, että mikä olisi teknisesti mahdollista ja mihin lainsäädäntö antaa mahdollisuuden ja toisaalta se, miten poliisi pystyy hyödyntämään näitä mahdollisuuksia. Ehkä isoin haaste on kuitenkin siinä, että toimivaltuudet on määritelty aikana ennen kuin nykyaikaisista teknologioista oli mitään tietoa, jopa ennen internetin aikakautta. Päivittäisenä haasteena onkin säädösten soveltaminen modernissa, digitaalisessa maailmassa.³⁴⁸

6.5.1. Tekoäly päätöksentekijänä

Kaikki mitä tapahtuu analytiikan, koneoppiminen ja tekoälyn kehityksessä on tavalla tai toisella merkityksellistä myös lainvalvontaviranomaisten näkökulmasta. Datan määrä, laitteiden määrä ja kirjo ovat niin suuria, että olemme uusien haasteiden edessä. Aiemmin oli mahdollista käyttää tavallisia ihmisiä etsimään tietoa, mutta nyt määrä on niin iso, että mikään määrä ihmisiä ei riitä. On pakko löytää jotain muita ratkaisuja teknologiasta. Viranomaisten näkökulmasta keskeinen kysymys on myös tekoälyyn liittyvä lainsäädäntö, joka määrittelee sen, mitä teknologiaa ja miten viranomaisten on mahdollista käyttää ja toisaalta, mikä on viranomaisen velvollisuus ja käytännön mahdollisuus valvoa tätä ja tutkia esimerkiksi analytiikan avulla tehtyjä väärinkäytöksiä?³⁴⁹

Päätösanalyysi on tieteenala, joka kehittää analyttisiä malleja paremman päätöksenteon tueksi. Tekoäly tarvitsee päätöksentekoon joko valtavat määrät dataa jo tehdyistä päätöksistä ja niiden hyvydestä, tai vaihtoehtoisesti mahdollisuuden testata erilaisia päätösstrategioita laajasti. Lisäksi on tärkeää, että tekoälyalgoritille voidaan määrittää sopiva hyvyysmittari, jonka avulla algoritmin päätöstä voidaan arvottaa.³⁵⁰ Ihmisen kyky huomioida päätöksenteossa erilaisia inhimillisiä ja eettisiä aspekteja on asia, joka puhututtaa tekoälyn integroinnissa osaksi päätöksentekoa. Teknisesti päätöksenteko olisi mahdollista alistaa koneelliselle päätöksenteolle huomattavasti laajemmin. Etenkin tulevaisuudessa vastauksena voidaan nähdä digitaaliset kloonit, jossa ihmisen tapa ajatella ja tehdä arvovalintoja opetetaan koneelle, joka noudattaa tätä mallia päätöksiä tehdessään. Tuoreen tutkimuksen mukaan koneelliset avustajat voivat oppia oppi-isiensä päätöksentekokykyä ja päätöksentekijä voi käyttää koulutettua kloonina oman kognitiivisen parannuksen lisäresurssina, itsenäisenä edustajana tai tarvittaessa jopa korvikkeena. Tutkimuksen tausta-ajatuksena oli, että pakollinen poissaolo olisi paremmin hallittavissa ja luottavaisemmin mielin tehtäessä, kun itsenäiset digitaaliset edustajansa olisivat yhtä kykeneviä ja ennustettavissa kuin heidän tarkka henkilökohtainen ”kopionsa”.³⁵¹

345 Lempinen 2022.

346 Ailisto ym. 2022.

347 Mattila & Uhle 2021.

348 Asiantuntijan D haastattelu.

349 Asiantuntija C haastattelu.

350 Vilkkumaa 2021.

351 Golovianko, Gryshko, Terziyan & Tuunanen 2022.

Toistaiseksi lainsäädäntö on antanut valvontaviranomaisille vain vähän mahdollisuuksia automatisoituun päätöksentekoon, vaikka yritystoiminnassa ja kuluttajien käytössä olevissa soveluksissa, vaikkapa nettikaupoissa, ne ovat jo arkipäivää. Osasyynä tähän lienee ainakin se, että tekoälyn avulla toimivat laitteet ovat esimerkki siitä, ettei käyttäjä näe konepellin alle. Miten laite toimii? Kuluttajalta tai käyttäjältä on myös viety paljon mahdollisuuksia vaikuttaa oman laitteensa toimintaan. Valintoja voi tehdä, mutta näiden taakse ei näe. Aikaisemmin käyttäjät olivat ratkaisevammassa roolissa, mutta nykyisin kaikesta tehdään helppoa ja käyttäjältä viedään kontrolli.³⁵² Lisäksi laitteet ovat niin yksinkertaisia ja intuitiivisia käyttää, ettei käyttöohjeita tarvita. Tämä osaltaan johtaa siihen, että käyttäjät itseasiassa tietävät vähemmän laitteidensa sisällöstä.³⁵³ Samansuuntaista kehitystä on nähtävissä esimerkiksi ajoneuvojen suhteen. Autoissa on nykyään yhä enenevässä määri erilaista automatisointia ja oppivaa teknologiaa, joka tietyissä (vaara)tilanteissa voi jopa syrjäyttää kuljettajan tahdon.³⁵⁴ Esimerkiksi lcall-hätäpuhelinjärjestelmän aktivoituessa auto voi ottaa itsenäisesti yhteyttä hätäkeskukseen. Esineiden internet on ja sen sovellutukset ovat olleet pitkään kehitteillä kodinkoneissa, mutta nyt ne ovat tulleet myös autoihin. Teknologiasta on tullut ajattelevampaa, ajoneuvojen konenäkökyvyn avulla siirrytään käyttäjäpohjaisesta käsittelystä automatisoituun tapaan toimia, jossa auto ymmärtää kuljettajan ajotavan ja sopeutuu siihen. Adaptiivisuus on päivän sana.

Virtuaalitodellisuuden kehityksessä samoin kuin tuotteiden koneoppimisen kehittämisessä iso trendi tällä hetkellä on se, että laitteita koulutetaan adaptoitumaan käyttäjänsä. Miten esimerkiksi autossa kyseinen kuljettaja painaa kaasua? Laite pyrkii tekemään ajamisesta kyseiselle kuljettajalle miellyttävää ja tämän tarpeisiin räätälöityä. Toinen merkittävä kehitys on ympäristön tuominen osaksi käyttäjän kokemusmaailmaa, virtuaalisuuden immersiiivisyys. Lisättyä todellisuutta tuodaan yhä monimuotoisemmin osaksi käyttäjän toimintaa. Nyt olemme oppineet käyttämään autoissa navigaattoria. Seuraavassa vaiheessa koko tuulilasimme heijastaa näitä lisättyjä elementtejä, jotka myös ohjaavat ajoamme navigaattorin keinoin. Koko tuulilasi voi toimia näyttöpintana johon luodaan tarvittavat lisänäköymät ja ohjeistus. Mukana voi olla esimerkiksi lämpökamera, voi ilmoittaa tielle tulevista eläimistä ennakoita.³⁵⁵

Kyseyseen automatisoituun verkostoitumisen seurauksena nähdään myös useita uhkia. Tietoturvakysymykset ovat oma kokonaisuutensa, jonka lisäksi syntyy riski siitä, että esimerkiksi adaptoituvan kaasupolkimen säätöihin voidaan vaikuttaa etänä ja esimerkiksi lukita se ääri-asentoon. Teknologian kehityksessä turvallisuusnäkökulmat ovat keskeinen osa kehitystä ja niihin haettavien myös eettiset näkökulmat huomioivien ratkaisujen etsintä usein hidastaa tuotteiden jalkautumista kuluttajakäyttöön. Esimerkiksi itseparkkeeraavien autojen osalta Vollolla on ollut jo 20 vuotta käytössään tähän tarvittava tekniikka. Turvallisuusseikat ja lainsäädäntö ovat hidastaneet tekniikka siirtämistä jakeluun.³⁵⁶

6.5.2. Automatisoidut koneet toimivat kanssamme – tai meistä huolimatta

Liikenteen automatisoinnissa ollaan monella tavalla pitkällä. Rahtilaiva voi olla itseohjautuva, drone voi toimia ruokalähetinä ja kulunvalvonta voidaan järjestää rautateillä automaattisesti. Tampereella on jo pitkään pilotoitu automaattisesti kulkevaa linja-autoa ja Helsingissä on voinut jo kahtena kesänä tilata robottiveneen. Droneja käytetään laajasti erilaisissa kuvaus- ja valvontatehtävissä, mutta nyt hyödyntäminen on laajenemassa yhä enemmän kuluttajan tilauspalveluksi. Helsingissä on jo mahdollista tilata ruokaa, jonka drone kuljettaa paikalle.³⁵⁷

352 Asiantuntijan C haastattelu.

353 Asiantuntijan C haastattelu.

354 Asiantuntijan F haastattelu.

355 Asiantuntijan F haastattelu.

356 Asiantuntijan F haastattelu.

357 Pilli-Sihvola 2022.

Ammattikuljettajien suhtautumista kartoittaneen selvityksen³⁵⁸ mukaan ainakin vielä vuonna 2019 suhtautuminen liikenteen automaatioon oli varautunutta. Havaintoaluetta laajentavat järjestelmät olivat toivotuimpia ja kokemukset niistä olivat pääosin hyviä, mutta käytännön kokemukset ajamista ohjaavista järjestelmistä, kuten kaistavahdista, jakoivat enemmän mielipiteitä. Suurin osa vastaajista suhtautui kielteisesti ajatukseen automaattisen auton käytöstä työssään. Täydelliseen automaatioon ei uskottu, vaan todennäköisimpänä pidettiin tarvittaessa päälle kytkettävää automaattiohjaustoimintoa. Suurimpina hyötyinä pidettiin teiden kunnon parantamista, automaattiohjausta yksitoikkisissa ympäristöissä ja inhimillisten virheiden vähenemistä. Erilaisia uhkia nähtiin hyötyjä enemmän, mutta erityisesti automaation toimivuutta epäiltiin. Kuljettajan vastuun ei nähty vähenevän automaation myötä, eikä ihmiskuljettajan uskottu olevan robotilla korvattavissa. Automaatioon suhtauduttiin parhaillaan kuljettajan työtä helpottavana toimintona, jonka käytön tulisi olla itse määriteltävissä. Automaation vaikutukset liikenteen turvallisuuteen eivät olleet ammattikuljettajien silmissä yksiselitteisen hyviä tai huonoja, sillä joidenkin riskien poistuessa tilalle nähtiin tulevan uudenlaisia uhkia.³⁵⁹

Uudet automatisoidut liikkumismuodot herättävät kysymyksiä myös kansalaisissa, ja lain tulkinta on haastavaa. Yhä edelleen digitaaliseen maailmaan joudutaan pääosin soveltamaan analogiseen maailmaan suunniteltua lainsäädäntöä. Espoossa pilotoidut ruokalähettirobotit ovat herättäneet sekä ihastusta että epätietoisuutta muissa tienkäyttäjissä.³⁶⁰

Liikenneturvallisuuden parantamisessa on jo otettu jättiharppauksia. Uuden teknologian ansiosta ajoneuvoihin voidaan asentaa hätäjarrutusjärjestelmä, joka kaappaa kuljettajalta vallan riskitilanteissa. Lähtökohtaisesti hyvä toiminto voi olla viranomaisen näkökulmasta myös haasteellinen. Poliisin pakkokeinona käytetään äärimmäisessä tilanteessa toisen auton fyysistä kiilaamista ja hätäjarrutusjärjestelmä voi estää tämän toteuttamisen. Viranomaisten automarkkinat ovat koko autoteollisuutta katsoen huomattavan pienet, joten viranomaiset ovat pääosin yhteisen tuotantolinjan varassa. Voidaanko esimerkiksi tällaista ominaisuutta pyytää poistettavaksi? Sama logiikka pätee esimerkiksi ovien avaamisen estoihin. Tekniikka estää oven avaamisen vaaralliseksi tulkitussa tilanteessa. Voiko tulevaisuudessa poliisille tulla vastaan tilanne, jossa esimerkiksi auton oven avaaminen estetään teknisin keinoin automaattisesti laitteen havaitessa vaaran, eikä virkamies pääse ajoneuvosta ulos? Poliisimiehen eteen voi kuitenkin tulla tilanteita, jossa on päästävä ulos vaarasta huolimatta. Viranomaisille tehtävään räätälöinnin mukana tulevat erilaiset kustannuksia nostavat kysymykset. Poliisi myös maksaa tehdasvarustelluista ajoneuvoistaan autoveroa, toisin kuin esimerkiksi pelastustoimi.³⁶¹

6.6. MATERIAALIN SAATAVUUSONGELMAT HAASTAVAT TEKNOLOGIAN HYÖDYNTÄMISTÄ

Koronapandemian välittömänä vaikutuksena globaaliin tavaratuotantoon aiheutui merkittäviä keskeytyksiä. Esimerkiksi Italiassa teollinen tuotanto romahti huhtikuussa 2020 noin 42 prosenttia edellisen vuoden huhtikuuhun verrattuna. Kiinassa eristystoimet keskeyttivät suuren osan teollisesta tuotannosta, joka puolestaan aiheutti merkittäviä häiriöitä kokoonpanoteollisuudessa.³⁶²

Pandemian edetessä materiaali- ja tavaravirrat häiriintyivät yhä vakavammin. Erityisen voimakkaasti tämä on ilmennyt terveydenhuollon kriittisten tuotteiden ja raaka-aineiden toimituksessa, sillä arviolta 80 prosenttia Euroopan lääketieteellisuuden käyttämistä kemikaaleista tulee Kiinasta ja Intiasta. Pandemia on vaikeuttanut myös kierrätystä monin tavoin. Eristystoimien

358 Salonen 2019.

359 Salonen 2019.

360 Poliisi 2022g.

361 Asiantuntijan F haastattelu.

362 Linturi 2020a. Fiat Chrysler ja Hyundai joutuivat keskeyttämään tuotantonsa Kiinasta toimitettujen osien loppuessa.

vuoksi kotitalousjätteen määrä on kasvanut voimakkaasti samalla, kun jätteenkäsittelylaitoksia on suljettu ja kasvava määrä vanhainkotien ja sairaaloiden jätteistä on jouduttu käsittelemään tartuntariskeinä. Teknologisena ratkaisuna tuotantolinjoja suunnattiin uudelleen ja kierrätyksessä robotisaatio on osoittanut vahvuutensa tartuntavaaraa vähentävänä ratkaisuna.³⁶³

Pandemian pitkäaikaisena vaikutuksena ennakoidaan, että laajan väestönosan totuttua verkkokauppaan pakkausmateriaalien kysyntä jää aiempaa korkeammalle ja pakotettu tottuminen digitalisaatioon ja etätöihin vähentää toimistopaperin kysyntää pysyvästi. Antibakteeristen pintamateriaalien, desinfiointiainesten ja lääketeollisuuden raaka-aineiden kysyntä jäänee myös pitkäaikaisesti korkeaksi. Teknologiamurroksena voidaan pitää kiertotalouden ja uusien materiaalien osuuden kasvua, jota kiertotalouden robotisaatio, yhteiskunnan tuet ja Euroopan vihreä kehitys vauhdittavat. Robotisaatio saanee pandemian vaikutuksesta yleisemminkin pitkäaikaisen sykäyksen. Rinnakkaisia hankintakanavia ja paikallista valmiutta kriittisten materiaalien tuottamiseen lisätään.³⁶⁴

Poliisin näkökulmasta materiaalien saatavuushaasteisiin liittyy myös uhkakuvia rikollisen toiminnan lisääntymisestä yhtäältä erilaisten petosten ja toisaalta varkauksien lisääntymisen osalta. Jos joku materiaali on harvinaista, siitä tulee myös arvokasta ja näin rikollisille rahanarvoista myytävää.³⁶⁵ Haastetta aiheuttaa myös materiaalien saatavuusongelmista seurannut ja yhä seuraava hintojen nousu. Kahdessa vuodessa esimerkiksi rakentamiskustannukset ovat nousseet Suomessa keskimäärin noin 10 prosenttia. Erityisen suuri nousu on tapahtunut rakennusmateriaaleissa, kuten esimerkiksi puussa, teräsrakenteissa, talotekniikassa sekä materiaaleissa, joiden valmistuksessa tarvitaan metalleja, esimerkkinä ilmanvaihtokanavat.³⁶⁶

6.6.1. Sota suuntaa resursseja uudelleen ja lisää materiaalin saatavuushaasteita

Ukrainan sota poikkeaa muista viimeaikaisista sodista siinä, että nyt sotaa käydään kehittyneiden maiden kesken Euroopassa. Kautta historian on nähty, että sota lisää innovaatioita ja toimii samalla isona testilaboratoriona. Ukrainan maaperällä testataan tällä hetkellä monenlaista uutta teknologiaa, tulenjohtoa, viestintää sekä miten eri asiat toimivat ja miten omaa toimintaa voidaan suojata. Merkittäviä uudistuksia on odotettavissa esimerkiksi internetin, GPS:n ja lääketieteen käyttöön liittyen. Toinen keskeinen teknologisten innovaatioiden edellytys on rahoitus. Sotatilanne edistää varojen ohjaamista myös em. asioita kehittävään toimintaan.³⁶⁷

Ukrainan sodan seurauksena materiaalien hintojen nousu tulee mahdollisesti jatkumaan ainakin kesän yli, jonka jälkeen osa asuntotuotannosta voi jäädä aloittamatta kohonneiden rakentamiskustannuksien sekä kiristyneiden rahoitusmarkkinoiden takia. Tämän seurauksena aloitettavien rakennushankkeiden määrät tulevat vähenemään, mikä toivottavasti tulee laskemaan rakentamiskustannuksia. Luonnollisesti kaikkia hankkeita ei peruta vaan niitä siirretään tulevaisuuteen. Isossa kuvassa koronapandemian aikaiset massiiviset tuki-/elvytyspaketit laukaisivat ylisuuren kysynnän tuotannon ollessa jäissä. Tilanne oli täysin uusi, eivätkä globaalit toimitusketjut olleet varautuneet siihen. Tämän seurauksena kysyntä ylitti tarjonnan ja hinnat nousivat. Sama tilanne nähdään nyt toistamiseen materiaaleissa, joiden tuotanto on ollut Ukrainassa tai Venäjällä.³⁶⁸

Ukrainassa olevat tehtaat eivät pysty toimittamaan puolijohdekomponentteja, ja Yhdysvallat on asettanut vientirajoitteita useille viranomaisten näkökulmasta keskeisille tuotteille, kuten erilaisille suojauksessa käytettäville materiaaleille. Ne kohdennetaan omiin tarpeisiin. Suomalaisen toiminnan näkökulmasta voidaan nähdä riskinä, jos esimerkiksi autoteollisuuden osalta

363 Linturi 2020a.

364 Linturi 2020a.

365 Asiantuntija C haastattelu

366 Asiantuntija G haastattelu

367 Asiantuntijan C haastattelu.

368 Asiantuntijan G haastattelu.

maat alkavat varustautumaan ja kohdentamaan näitä puhtaasti omiin tarpeisiinsa. Viennin rajoittamismekanismi on mahdollista ottaa käyttöön. Samalla on hyvä muistaa, että keskieu-rooppalainen autojen valmistus on pitkälti kahden konsernin – Daimlerin ja WAGin (Wolfs-wagen, Seat ja Skoda) hallussa. Molempien osalta on jo nyt vakavia toimitushaasteita, mikä osal-taan kuvaa materiaalien liikkuvuushaasteen vakavuutta.³⁶⁹

Tiettyjen materiaalien osalta kilpailun kiristyminen muuttaa markkinoita myös siten, että sota-teollisuuden tarvitsemia komponentteja myydään sinne mistä niissä maksetaan eniten. Tällöin kuluttajakauppa tai kodinkoneiden valmistus voi hyvinkin hidastua ja valmistus jäädä odotta-maan näiden osien saatavuutta. Tällä puolestaan on kuluttajakaupan hintoja nostava vaiku-tus.³⁷⁰

Sodan seurauksena annetuilla pakotteilla voi olla myös suoria vaikutuksia esimerkiksi valtion hankintoihin. Henkilöpakotteista annettu EU-asetus on suoraan myös Suomea velvoittava ja sitä on sovellettava sellaisenaan ilman erillistä päätöstä. Asetus kieltää kaikenlaisten varojen (eli minkä hyvänsä kiinteän tai irtaimen, aineellisen tai aineettoman omaisuuden, jolla on taloudellista arvoa) luovuttamisen suoraan tai välillisesti pakoteasetuksessa listatulle taholle, eikä henkilöille saa antaa maksuja tai muita resursseja edes välillisesti. Valvonta voi edellyttää omistus- ja määräysvaltasuhteiden selvittämistä sopimuskumppaneiden kanssa ja voi jossain tapauksessa johtaa hankintasopimuksen välittömään päättämiseen.³⁷¹

Käynnissä oleva sota on myös käynnistänyt vaikutusten ketjun, joka on muuttanut kyberym-päristöä ehkä pysyvästi. Aikaisemmin asiantuntijoiden keskuudessa kiisteltiin siitä, onko kyber-sota (cyber war) käynnissä tai nähdäänkö sellaista koskaan³⁷². Sodan alettua siitä ei enää väi-tellä, vaan sota nähdään myös kybersotana. Kybersodankäynti on sodankäynnin muoto, jossa sotaa käyvät maat yrittävät vakoilla ja häiritä toistensa internetliikennettä, yleensä hakkeroi-den vaikeuttaakseen viestintää, sabotoidakseen sotilaskalustoa ja vuotaakseen valtiosalaisuuksia. Sodan merkkeinä voidaan pitää esimerkiksi sitä, että 1) aiheutetaan muutakin kuin aineel-lista tuhoa, 2) sodan seurauksena tulee sotaveteraaneja, jotka ovat osallistuneet äärimmäisiin operaatioihin ja joilla on nämä keinot käytössään vielä sodanjälkeenkin ja 3) sodan jälkeen seuraa aika, jolloin ihmisten on pyrittävä palaamaan yhteiskunnan päivittäistoimintaan. Kyber-turvallisuus määritellään ympäristöksi, jossa turvallisuuteen voidaan luottaa ja sodassa syntyy säröjä nimenomaan tähän kyberympäristön tilaan. Kyberpuolustuksen merkitys on nyt suuri.³⁷³ Sotateollisuudessa kehitettyjen innovaatioiden on nähty myöhemmässä vaiheessa adaptoitu-van ensin myös lainvalvontaviranomaisten käyttöön ja myöhemmin myös kuluttajakauppaan. Mitään syytä ei ole miksi näin ei tapahtuisi nyt myös Ukrainassa käytävän sodan seuraukse-na.³⁷⁴ Pidemmällä aikavälillä sodalla voi olla myös teknologista kehitystä kiihdyttäviä vaikutuk-sia.

6.6.2. Teknologisia innovaatioita suunnataan ilmastonmuutoksen torjuntaan

Uusiutumattomien luonnonvarojen käytön säätely yhdessä ilmastotavoitteiden kanssa syn-nyttävät uusia innovaatiota, jotka voivat hyvinkin muuttaa teknologiakehitystä merkittävällä tavalla. Toukokuussa 2022 tietotekniikan ammattilehti Tivi uutisoi Teslan kehittävän uutta litium-makkuteknologiaa, jolla olisi monella tavalla merkittäviä vaikutuksia. ”Uusi teknologia säilyt-tää varauksen pidempään ja siinä on litiumioniakkuja korkeampi energiatiheys. Lisäksi akuissa tarvitaan vähemmän soluja, mikä laskee hintaa ja samalla auttaa pihistelemään arvokkaiden

369 Asiantuntijan F haastattelu.

370 Asiantuntijan F haastattelu.

371 Valtiovarainministeriö 2022c.

372 Ks. esim. Rid 2013.

373 Asiantuntijan D haastattelu.

374 Asiantuntijan C haastattelu.

materiaalien käytössä, joista on pulaa. Kobolttia ei tarvittaisi välttämättä ollenkaan tai vain vähän, tutkijat arvioivat.³⁷⁵

Torjuntatoimien vaikutuksia voidaan havaita teknologisessa kehityksessä erityisesti välillisesti. Laitteet ovat kehittyneet pienemmiksi. Toki tähän on muitakin syitä, mutta pienempiä laitteita on helpompi markkinoida, materiaalia kuluu vähemmän ja niiden kuljetukseen vaadittava logistiikka on vähäisempi. Suomi – tai Pohjoismaat – ovat myös globaalisti tarkasteltuna poikkeava siinä mielessä, että meillä koneiden ja laitteiden korjauksen lähtökohtana on, että hajonneen osan tilalle vaihdetaan uusi osa siinä missä jossain valmistusmaissa lähdetään vaihtamaan koko konetta. Nykyaikaiset laitteet kuluttavat vähemmän energiaa ja niiden hukkalämpö on pienempi. Luonnollisesti kehityksen suuntaan on monia muitakin syitä, mutta tämä on myös ilmastonmuutoksen torjunnassa positiivisena pidettävä suuntaus.³⁷⁶

Rakentamisessa ilmastonmuutoksen torjumiseksi on asetettu erilaisia tavoitteita, jotka vaikuttavat rakentamisessa toteutettaviin valintoihin. Käytetään aurinkosähköä, vihreää kaukolämpöä, eikä hankkeissa käytetä polttoöljyä vaan biokaasuja. Myös julkisen puolen rakennuksissa käytetään päästökompensoituja betoneita, aurinkopaneeleita ja monia muita keinoja vähentää hiilijalanjälkeä. Hankkeissa pyritään ehkäisemään ilmastonmuutosta vähentämällä uudiskohteissa 25 prosenttia ja perushankkeissa 15 prosenttia keskimääräisestä. Myös kiertotalous otetaan huomioon.³⁷⁷

Mielenkiintoista sen sijaan on, kuinka vähän internetin käytön virrankulutus näkyy osana aiheesta käytävää keskustelua: sitä ei käytännössä ole lukuun ottamatta ulkomailta kantautuvaa virtuaalivaluuttojen louhintaan liittyviä nostoja.³⁷⁸ Valtiollisin tai verotuksellisin toimin energiankäyttöä pyritään ohjaamaan ja esimerkiksi ohjausvaikutusta on nähtävissä etenkin isojen yritysten toimissa.³⁷⁹ Verotus- tai muut sanktiovaikutusten vuoksi isot konsernit voivat joutua maksamaan miljardisakkoja, mikäli ne eivät noudata ilmastosyistä asetettuja tavoitteita. Tämä puolestaan on osaltaan johtanut vaikutusketjuun, jonka vuoksi Keski-Euroopasta ei tällä hetkellä saada lainkaan tiettyjä tuotteita. Saksalaisen auton valmistajan käyttämät johtosarjat tulevat ukrainalaiselta tehtaalta, ja koska valmistus on keskeytynyt, johtosarjoja ei saada. Korvaavaa tuotetta ei ole saatavissa ilmastokompensoidusti, joten tehdas joutuu leikkaamaan toisaalta. Lisäksi koko tuotantolinja saattaa seistä yhden osan puutteen vuoksi. Tämä yhdistettynä globaaleihin materiaalin saatavuushaasteisiin muodostaa kompleksisen haasteen. Tavarantoimitukselle on asetettu kiintiöitä. Esimerkiksi vuonna 2022 Suomeen saatu VW Transporter-pakettiautojen kiintiö täytettiin kokonaisuudessaan jo viranomaishankinnoilla, mikä käytännössä tarkoittaa sitä, että yhtään kyseistä automallia ei ole kuluttajamarkkinoiden saatavilla.³⁸⁰

Kompensaatioiden merkitys rahoitukseen vaikuttaa myös siten, että uuden innovaation saamiseen markkinoille on yhä kovempi kiire. Tuotteet muuttuvat ja kehittyvät yhä nopeammin ja niihin liittyvät valuvirheet ovat myös lisääntyneet. Testausprosessi, joka olisi tehty aikaisemmin betatiimillä, teetetään nyt maksavilla asiakkailla. Puolivalmiiden tuotteiden käytöstä on useita huonoja kokemuksia käytettävyyshaasteista ja joskus tuotteita joudutaan palauttamaan takaisin tehtaalle.³⁸¹

---

375 Korhonen 2022.

376 Asiantuntijan C haastattelu.

377 Asiantuntijan G haastattelu.

378 Ks. esim. HS 2021.

379 Esimerkiksi Microsoft ja Fortum solmivat sopimuksen hukkalämmön hyödyntämisestä. Tällaisessa sopimuksessa on nähtävissä molemminpuolisia hyötyjä, vaikka on huomioitava, että kyseessä ovat myös yritysten tavoittelevat hyödyt markkinointinäkökulmasta.

380 Asiantuntijan C haastattelu.

381 Asiantuntijan C haastattelu.

Teknologiaa kehittämällä voidaan kuitenkin saavuttaa hyvin laajakantoisia saavutuksia. Varmuuden vuoksi tehdyt säädökset eivät saisi haitata mahdollisuuksien toteutumista. Tekoälyn ja uuden teknologian laajemmankin hyödyntämisen lähtökohtana on oltava mahdollisuuksien hyödyntäminen.³⁸² *Risto Linturin* mukaan yhteiskuntien käyttämä teknologia on aiheuttanut monet maailman ongelmista, eikä mikään uusi teknologia itsessään ratkaise ongelmia, mutta uudelleenlaisin tavoin käytetty teknologia tekee visaistenkin ongelmien ratkaisun ja kestäväen kehityksen tavoittelun mahdolliseksi. ”Mitä laajempia ja visaisempia ongelmat ovat, sitä kokonaisvaltaisempia ja menetelmällisempiä ratkaisuyritysten tarkastelujen on oltava.” Teknologiamurroksen avulla on mahdollista poistaa maailmasta jopa valtaosa köyhyydestä, sairauksista, rikollisuudesta, eriarvoisuudesta, osaamisvajeista ja ympäristöongelmista.³⁸³

6.7. JOHTOPÄÄTÖKSET

- Tekoälyä pidetään keskeisenä osaa yhteiskunnan digitaalista muutosta sekä yhtenä EU:n prioriteeteista.
- Yhä useampi kodin arkinen tavara, kone tai laite on kytketty internetiin. Kun laitteet on kytketty verkkoon, niistä voidaan lukea tietoja tai ohjata niitä verkon välityksellä internetin yli. Esineiden internetiin kytkettyjä laitteita käytetään hyväksi, koska suojaukset ovat huonoja.
- Tulevaisuusvaliokunnan mukaan teknologian kehittyessä dataan pääsystä ja datan yhteentoimivuudesta tulee yhteiskunnan kehityksen kannalta yhä tärkeämpää. Avoimeen dataan pääsyä tulisi turvata käyttämällä avoimen datan alustoja ja julkisten sektorin tuottavuutta lisätä harmonisoimalla niihin liittyvää dataa. Keskeistä on myös se, että data on saatavissa oikealle viranomaiselle oikeaan aikaan silloin, kun siihen on lainmukainen tarve. Viranomaisten näkökulmasta keskeinen kysymys liittyy myös viranomaisten keskinäiseen tiedonvaihtoon.
- Palveluiden sähköiseen kehittämiseen liittyy myös haasteita. Jos palveluita tarjotaan ainoastaan verkossa, kaikki eivät pääse niiden piiriin. Tulevaisuusvaliokunnan selvityksessä todetaan, että tekoälykehityksen kantavana ajatuksena tulee olla kansalaisten osallistumisen helpottuminen ja sen varmistaminen, että myös eri tavoin toimintarajoitteisilla on pääsy digitaalisiin palveluihin ja osallisiksi yhteiskuntaan laajemminkin.
- Teknologiakehitys mahdollistaa poliisille uusia asioita, mutta myös haastaa toimintaa ennen näkemättömällä tavalla. Uutta teknologiaa poliisin työtä helpottamaan on tarjolla, mutta mikä on oikea tapa arvioida, että on relevanttia myös 3-5 vuoden päästä? Mistä tiedetään, ettei hankita jotain teknistä uutuutta ainoastaan siksi, että on tarjolla? Esimerkiksi Nasalla on vanhaa teknologiaa, josta tiedetään, että se toimii myös pidemmän ajan päästä.
- Koronapandemia sekä Ukrainan sota ovat oleellisesti lisänneet laitteiden, koneiden yms. materiaalien saatavuusongelmia sekä nostaneet hintoja.
- Samalla tavoin kuin teknologia adaptoituu osaksi ihmisten kotia ja päivittäistä elämää, sen merkitys korostuu myös jokapäiväisessä työssä poliisin sisällä. Työntekijöiden kohtaamat vaatimukset ovat erilaisia kuin ne ovat olleet aikaisemmin. Teknologiamuutokset haastavat koko organisaation prosessit ja organisaation rakenteen. Jos poliisiorganisaatio rakennettaisiin nyt, minkälainen poliisiorganisaatio rakennettaisiin?

382 Ailisto ym. 2022.

383 Linturi 2020b.

7. HEIKKOJA SIGNAALEITA JA KUVA TULEVAISUUDESTA

Emme tiedä varmuudella, mihin maailma muuttuu. Ainoastaan muutos on varmaa. Siksi tulevaisuuden ennakointi ja mahdollisten tulevaisuuspolkujen kartoittaminen on tärkeää. Tulevaisuustietoa tarvitaan päätöksenteossa, sillä päätökset kohdistuvat tulevaisuuteen. Tulevaisuustiedon yksi tarkoitus on saada aikaan toimintaa paremman tulevaisuuden puolesta. Tulevaisuuden lukutaito tarkoittaa yksilön kykyä käyttää tulevaisuutta tässä hetkessä tapahtuvan päätöksenteon tukena.

Seuraavassa taulukossa on joitakin esimerkkejä heikoista signaaleista. Heikko signaali on ensioire muutoksesta tai merkki nousevasta asiasta, joka saattaa olla tulevaisuudessa merkittävä.³⁸⁴ Ns. villit kortit tai mustat joutsenet voivat muuttaa radikaalisti ja odottamattomalla tavalla tulevaisuuskuvaa. Ennakointikyvykkyyden vahvistaminen tulisikin olla yksi poliisin strateginen tavoite.

Taulukko 1. Mahdollisia ensioireita tulevasta muutoksesta.

<p>Yksilöllisen lääketieteen lisääntyminen tuo uusia huumaavia aineita markkinoille.</p> <p>Yksilöllisen lääketieteen ja geneettisen perimän mukaan räätälöityjen lääkkeiden myötä erilaisten huumaavien aineiden kirjo kasvaa. Verkosta voi tilata helposti ainesosia ja reseptiikkaa, joista voi kotitekoisesti valmistaa erilaisia lääkkeitä tai huumaavia aineita.</p>	<p>Nuoret hylkäävät älypuhelimet.</p> <p>Julkista keskustelua ei käydy kannettavien älylaitteiden avustuksella. Valeuutiset, jatkuva tiedon pakkosyöttö ja yksilön tavoitettavuus ovat johtaneet siihen, että ihmiset eivät halua kantaa älylaitteita mukanaan. Osa ihmisistä on siirtynyt laitteisiin, joilla voi soittaa puhelun tarvittaessa, mutta valtaosa ihmisistä on hylännyt kaikki kannettavat laitteet. Kannettavista laitteista luopuminen on tuonut uskomatonta vapauden tunnetta. (Lähde: Nuoriso hylkää älypuhelimet – ”Olen onnellinen tiiliskiveni kanssa” Tivi)</p>	<p>Ympäristörikoksista voi päätyä tuomiolle Haagiin Kansainväliseen rikostuomioistuimeen.</p> <p>Hollannin Haagissa toimiva Kansainvälinen rikostuomioistuim ICC:n toimivaltaan voidaan lisätä rikoksia, ja juuri niin brittiläisen Jojo Mehtan johtama kansainvälinen kampanja Stop Ecocide International aikoo tehdä. Jos kampanja pääsee tavoitteeseensa, tulevaisuudessa Haagiin voitaisiin tuoda syytettäväksi myös maailman suurimpia ympäristörikollisia. He voisivat olla esimerkiksi laajoja ympäristötuhoja aiheuttaneiden yritysten tai valtioiden johtajia. Rikosnimike olisi ecocide, luonnontuhonta. Se on johdettu englannin kansanmurhaa tarkoittavasta genocide-sanasta.</p>
---	--	--

384 Hiltunen 2010.

<p>Internetistä internetteihin</p> <p>Suurvaltakamppailun palattua 2020-luvulla osaksi normaalia, nousi paine idän ja lännen, demokraattisten ja autoritaaristen toimijoiden informaatioympäristöjen hallintaan. Estämällä globaalin internetin toimintaa ja mahdollistamalla vain alueellisen ”intranetin” käytön, on informaatioympäristön hallinta tehokasta ja tavoittelemisen arvoista.</p>	<p>Luottamusyhteiskunnan heikentyminen</p> <p>Polarisaatiokehityksen kiihtymisen vuoksi yhteiskunnan koheesio heikkenee. Ääriliikkeiden määrä lisääntyy nykyisestäään ja kansan luottamus poliisiin, mediaan, tieteeseen ja muihin viranomaisiin heikentyy. Osa populistisista ääriliikkeistä pyrkii osaksi parlamentaarista päätöksentekoa ja hybridivaikuttamisen riski on kohonnut.</p>	<p>Digitaalisten hyödykkeiden varkaudet ovat arkipäivää</p> <p>Poliisi tutkii erilaisia varkauksia, petoksia ja rahanpesua erilaisiin digitaalisiin hyödykkeisiin (NFT) liittyen. Ihmiset ilmoittavat poliisille esimerkiksi virtuaalimaailmoissa tapahtuneista varkauksista, kuten digitaalisten taideteoksien varkauksista tai virtuaalitodellisuushahmon toteuttamista petoksista rahan huijaamiseksi.</p>
<p>Tavanomainen netin käyttö tapahtuu pimeässä verkossa.</p> <p>Twitter julkaisee uuden version Tor-verkkoon – taistelee sensuuria vastaan. Useilla sivustoilla on omat versionsa pimeäksi verkoksikin kutsutulle Tor-verkolle. Esimerkiksi DuckDuckGo-hakukonetta sekä The New York Timesia, BBC:tä ja ProPublicaa pystyy käyttämään Tor-verkossa. Pimeä verkko kehittyy yhä enemmän myös ”tavallisten ihmisten” paikaksi. Sen käyttöön liittyy myös ideologiaa vapaudesta. (vrt. Elon Muskin twiitit sananvapausaktivismista)</p> <p>Twitter julkaisee uuden version Tor-verkkoon – taistelee sensuuria vastaan Tivi</p>	<p>Yksinasuvien määrä jatkaa kasvua.</p> <p>Yhden hengen talouksia on jo 45 prosenttia kaikista asutokunnista, ja määrä vain kasvaa. Yksinasuvat ovat kaikenikäisiä ja edustavat eri siviilisäätymiä, he asuvat kaupungeissa ja maalla. Taustalla on kaupungistuminen, eliniän piteneminen ja naisen aseman muutos. Myös arvomaailma on muuttunut. Yhteiskunta on aiempaa yksilökeskeisempi. Vaikka kyse ei ole ainakaan toistaiseksi erityisen huonosti voivasta ryhmästä, on kuitenkin huomattavaa, että yhteiskunta toimii monessa suhteessa perhelähtöisesti ja yksinasuvien asemassa on monia heikkouksia; esim. perinteinen turvaverkko puuttuu. (Lähde mm.: https://yhteishyva.fi/elama/yksinasuvien-maara-on-30-vuodesa-tuplaantunut-per/2dVaE-BUDbIUcL6JaaPucth)</p>	<p>Alueellinen eriarvoisuus herättää tunteita.</p> <p>Useat eri mediat ja sosiaalinen viestintä keskittyvät arvostelemaan alueellista eriarvoisuutta. Tietyillä alueilla Suomessa ei saa julkisia palveluita lainkaan. Toisilla alueilla palvelut näennäisesti järjestetään, mutta tosiasiallisesti kaikki resurssit keskitetään isoihin kaupunkeihin. Keskustelu on kiivasta, kärkeästä ja alueellinen ääriajattelu on osa arkea.</p>

<p>Miehittämättömien ajoneuvojen yleistyminen.</p> <p>Tulevaisuuden autoissa ei tarvita välttämättä rattia. Auto voi olla muutoinkin hyvin eri näköinen. Automatisoidut ajoneuvot eivät tarvitse samanlaista ohjausyksikköä kuin nykyiset. Tämä voi vaatia ison ajattelun ja liikenteen järjestelyn uudistuksen ja ainakin lainsäädännöllistä uudistusta kuljettajaan nähden. Vastuullinen voi hyvin istua myös takana.</p> <p>NHTSA Says Autonomous Vehicles Do Not Need a Steering Wheel, Obviously - autoevolution</p>	<p>Automatisoidut robottikuljetukset maassa, merellä ja ilmassa.</p> <p>Tekoälyllä toimivat robotit kuljettavat ruokaostoksia, ravintola-annoksia ja muita ostoksia verkkokaupan asiakkaille ympäri Suomea. Kuljetusrobotit suunnittelevat ja optimoivat itse omat reittinsä kohteisiin ja käyvät lataamassa akkunsu automaattisesti latauspisteillä. Drooneilla voidaan kuljettaa ostoksia helposti myös haja-asutusalueille.</p> <p>Helsingin Sanomien uutinen: Robotit ilmestyvät Suomen kaduille: Espoossa pörrää pian 60 Alepan kotiinkuljetusrobotia – tekoälyllä toimiva robotti suunnittelee itse reittinsä - Talous HS.fi</p>	<p>Joukkoistaminen neljännen sektorin voimannäytteenä.</p> <p>Kansalaisia voidaan pyytää välittämään havaintoja johonkin tiettyyn teemaan QR-linkin välityksellä. Valkohakkerit kokoontuvat ratkaisemaan rikoksia tai ottamaan osaa kyberpuolustukseen.</p> <p><i>Neljännellä sektorilla viitataan järjestäytyneen järjestökentän (ns. kolmas sektori) ulkopuolella tapahtuvaa moninaista itseorganisoituvaa kansalaistoimintaa. Se koostuu spontaaneista, vapaaehtoisista, jonkun tietyn teeman ympärille ilmaantuvista ihmisryhmistä.</i></p>
--	---	--

7.1. KUVA SIITÄ MILTÄ VUOSI 2032 VOISI NÄYTTÄÄ NYKYTIEDON VALOSSA

Kuvaus on poliisin ennakoitipaneelin tuottama näkemys siitä, miltä maailma voisi poliisin silmin näyttää vuonna 2032, jos vuonna 2022 todennäköisinä pidetyt tulevaisuudenkulut toteutuisivat siten, kun nyt todennäköisenä näyttää.

Suomen väestöennusteet ja asiantuntija-arviot ovat alkaneet konkretisoitua; väestö vähenee ja vanhenee vauhdilla, monikielisyys on arkipäivää. Suomeen on tullut kymmenen vuoden sisällä lähes 500 000 vieraskielistä lisää. Vieraskielisten kieliryhmässä kasvu on johtunut pääasiassa maahanmuutosta, mutta myös positiivisesta luonnollisesta väestönlisäyksestä, joka perustuu maahan tulleiden nuoreen ikärakenteeseen sekä korkeampaan syntyvyYTEEN.

Kaupungistuminen ja seutuistuminen ovat näivettäneet entisestään suurinta osaa Suomen alueista. Enää muutama suuri kaupunkialue kehyskuntineen vetää väkeä sekä synnyttää uusia työpaikkoja. Nuoret valitsevat mieluummin kaupunkialueet. Muutosta on pyritty loiventamaan parantamalla ja lisäämällä nopeita liikenneyhteyksiä sekä kehittämällä työn monimuotoisuutta ja monipaikkaisuutta yhteiskunnan eri sektoreilla. Myös palveluiden saatavuutta pyritään edelleen parantamaan syrjäseuduilla erilaisilla sähköisillä palveluilla ja innovaatioilla. Palvelutarjonnassa on yhä merkityksellisempää huomioida ikäihmisten määrä ja tarpeet sekä se, että yhä useampi suomalainen elää hyvin pienessä perhemuodossa tai yksin.

Työssäkäyvän keskiluokkaisen suomalaisen elämä määrittänyt pitkälti teknologian kautta. Automatisointi ja robotisointi ovat edenneet pitkälle. Tekoälyavusteiset ohjelmat ehdottavat päivän ruokailusta, pukeutumisesta ja päiväohjelmasta lähtien päivän keskeiset seikat omien mieltymysten mukaan. Työtä tehdään usein immersiiivisissä verkoissa, joissa myös iso osa vapaaajasta vietetään. Kuluu useita päiviä, että kotoa ei tarvitse poistua lainkaan ja bussipukeutuminenkin on osin digitaalista, ja kulutusta vähennetään myös siten, ettei fyysisiä vaatekapaleita omisteta kovinkaan montaa. Robotit hoitavat myös ison osan kodin askareista, kuten siivouksen ja kaupassa käynnin.

Dataa syntyy päivittäisistä toiminnoista valtavasti ja siihen liittyvä oikeudenkäyttö on yhä kasvava toimiala. Toki osa oikeudenkäytöstäkin on tekoälyn avulla automatisoitu, mutta ihmi-

sellä on edelleen keskeinen rooli eettisten kysymysten määrittelijänä ja viime kätisenä päätöksentekijänä. Kaikkea päätöksentekoa ei ole haluttu ulkoistaa koneille ja osin erilaisten datavi-
nomien vuoksi päätöksenteon inhimillinen rooli on edelleen merkittävä.

Erilainen hakkerointi ja datan tahallinen ja vahingossa tapahtuva väärinkäyttö on arkipäivää, eikä sellaisenaan ylitä uutiskynnystä. Sähköisestä toiminnasta jää aina jälki, jota erilaiset teko-
älysovellukset tarkkailevat jatkuvasti ja poimivat virrasta poikkeavaa käytöstä. Rikosten ehkäisy
tehostuu ja keskeinen kysymys onkin se, minkä eduskunta määrittelee kriittiseksi hälytysra-
jaksi, joka antaa toimivaltuuden toimia. Datan ja tekoälyn yleistyminen myös lisää tekoälyso-
vellusten kehitystä ja eletään keskellä kolmatta aaltoa. Datan määrä kasvaa eksponentiaalisesti,
muuttuu reaaliaikaisemmaksi ja kokonaisuutena kompleksisemmaksi. Datan määrän ekspo-
nentiaalinen kasvu perustuu uusien teknologioiden kehitykseen ja teknologioiden kehityksen
voimistuessa niiden luomien yhdistettävyyksien uusiin muotoihin. Datan omistajuuteen, käy-
tettävyyteen ja sääntelyyn liittyvät kysymyksen lisääntyvät ja ovat yleinen keskustelunaihe.

Teknologia mahdollistaa myös omavaraisen tuotannon, joten erilaisten paikallisten tulosteiden
yleistyessä ja parannuttua huimasti, logistiikkaongelmat ovat vähäisempiä ja ilmaston-
muutoksen vastaisessa taistelussa liikennemääriä saadaan alemmaksi tavaraliikenteen osalta.
Samalla taistelu heikkenevistä raaka-aineista tiettyjen luonnonvarojen osalta kiihtyy entises-
tään. Maksuliikenne onkin muuttunut perinteisten rahamarkkinoiden osalta kokonaan digi-
taaliseksi digitaalisten vastineiden vaihdantapörssiksi, jonka osana toimii lukuisat määrät vir-
tuaalivaluuttoja ja niihin rinnastettavia vaihdannan välineitä. Rinnalle on muodostunut myös
vanhaa ns. oravannahkakauppaa muistuttava tapa vaihtaa fyysisiä raaka-aineita suoraan kes-
kenään erilaisissa vertaiskuluttajaverkostoissa.

Hurjimmassa visioissa älylaitteille ajetaan myös oikeuksia ja tietyille laitteille pohditaan per-
heenjäsenen verrattavaa roolia ja oikeutta omistaa itsenäisesti esimerkiksi vainajalta perittyä
dataa. Datan omistajuuden rinnalla tulee pohtia myös vainajan yksityisyyteen liittyviä asioita.

Poliisin toimintakentän ja tehtäväkirjon laajentuminen on ottanut merkittäviä harppauksia
siitä, mitä pidettiin haastavana ja kompleksisena vuonna 2022. Kiihtyvä digitalisaatio, uudet
mullistavat teknologiset kehitykset ja muut globaalit kehityskulut ovat hämärtäneet fyysisen ja
kybertoimintaympäristön ennen niin selvän rajan. 2030-luvun rikolliseen toimintaan pyritään
vaikuttamaan yhdistelemällä poliisin toimintaa joustavasti fyysisen ja kybertoimintaympäris-
töjen välillä. Strategiat ja tekijät valitaan joustavasti sen perusteella, mikä palvelee parhaiten
poliisin tavoitetta. Poliisin toimintaa ohjaavia lakeja on päivitetty useaan kertaan, jotta nyky-
muotoinen toiminta on ylipäätään mahdollista.

Edellä kuvattu kehityskulku on edellyttänyt perustavanlaatuista ajattelumuutosta siitä, miten
ja mitä poliisin toimenkuvassa tulee hallita. Erittäin kapea-alaisten substanssialojen osaamis-
tarve on johtanut siihen, että poliisi tiivisti yhteistyötään konsulttiyhtiötyyppisten yksityisten
toimijoiden kanssa saadakseen hankalimpien tapausten ratkaisemiseen ja henkilöstön kou-
luttamiseen tarvittavan osaamisen. Lisääntyvän erikoisosaamistarpeen vuoksi kehiteltiin myös
”pikakoulutuskaistoja”, joiden kautta saatiin tarvittavan, esimerkiksi teknisen substanssiosaami-
sen, omaavat henkilöt koulutettua osaksi poliisin organisaatiota. Laajan toimintakentän ja kor-
keiden osaamisvaatimusten myötä ongelmaksi on muodostunut pääsykoevaatimukset täyttä-
vien yksilöiden löytäminen ja heidän pitäminen osana organisaatiota.

Polarisaation, sosiaalisen kuplautumisen ja eriarvoisuuden kasvun myös vaikuttamisen valta
on muuttunut entistä läpinäkymättömäksi. Erilainen harmaa lobbaaminen, informaatiovai-
kuttaminen ja datavallankäyttö kietoutuvat toisiinsa ja muodostavat uudentyyppistä huonosti
havaittavissa olevaa rakenteellista korruptiota. Hybridivaikuttamista on yhä vaikeampi tunnis-
taa. Myös riippumattoman tiedon tunnistaminen on vaikeutunut ja auktoriteetti- ja tiedevas-
taisuus on kasvanut. Useat sisäisen turvallisuuden asiantuntijat ovat itsekin aktiivisia vaikuttajia

ja tuovat omat mielipiteensä avoimesti julki. Poliisin on yhä vaikeampi osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun ja tämä rapauttaa luottamusta.

Järjestäytynyt rikollisuus on entistä vaikeammin tunnistettavaa, verkostomaista, monikansallista ja ammattimaista. Se hyödyntää aktiivisesti rikollista palveluteollisuutta rikosten toteuttamiseksi. Viranomaiset joutuvat tekemään entistä aktiivisemmin yhteistyötä yritysten kanssa rikollisuuden ennalta estämiseksi. Tutkintapakosta on luovuttu, sillä poliisin tietoon tullut tietoverkkorikollisuus on kasvanut räjähdysmäisesti. Perinteiset, tunnukselliset rikollisryhmät Suomessa ovat monikansallistuneet väestörakenteen muutosten myötä ja ristiriidat sekä väkivalta ryhmien välillä on kasvanut. Joidenkin ryhmien jäsenet edustavat ääriajattelua, jonka johdosta ryhmien toiminta on saanut myös terroristisia piirteitä.

Poliisi tutkii erilaisia virtuaalisiin ympäristöihin liittyviä rikoksia, kuten digitaalisiin hyödykkeisiin liittyviä omaisuusrikoksia, petoksia ja rahanpesua. Dataa virtaa heikosti säädelyihin virtuaaliparatiisimaihin, joiden kanssa tehtävässä rikostorjuntayhteistyössä ja tiedonvaihdossa on merkittäviä ongelmia. Digitaalisen maailman sääntely on hankalaa ja hidasta, sillä se edellyttää aina lähtökohtaisesti kansainvälisiä sopimuksia suurten haluttomien datajättien kanssa.

Poliisin tutkittavaksi tulee ensimmäinen epäselvä kuolemantapaus, jossa on selvitettävä tekoälyä hyödyntävän robotin osallisuutta mahdolliseen henkirikokseen. Onko robotti hakeroitu? Onko tekoälyn oppiminen puutteellista ja robotti tehnyt virheen? Rikoksen selvittäminen forensiikan näkökulmasta on haastavaa ja se edellyttää muun muassa robotiikan ja tekoälyn tuntemusta. Vastuukysymysten selvittäminen on hankalaa ja tapauksessa joudutaan pohtimaan myös oikeushenkilön rangaistusvastuuta robotin valmistaneen yrityksen osalta. Samalla aikaa robottien oikeuksia käsittelevän EU-direktiivin laadinta on prosessissa.

Ilmastonmuutos ja pula elämän perusasioista on käynnistänyt muuttoliikkeen Afrikasta, jonka ennakoitaan kasvavan merkittävästi seuraavan kymmenen vuoden aikana. Modernit orjakauppiat ovat kiinnostuneet erityisesti lapsista ja nuorista naisista, joita kaupataan verkon alustoille pakkotyöhön, seksuaalisen hyväksikäytön uhreiksi tai petosten toteuttajiksi. Afrikkalaistaustaiset monialaiset rikollisjärjestöt ovat levittäytyneet laajalle Eurooppaan diasporan myötä.

Yhteiskunnallinen viestintä on sirpaloitunutta. Yksikään media tai viestinnän alusta ei yksinään tavoita kaikkia kansalaisia. Television suosio on romahtanut. Painettuja lehtiä ei ole. Radio tavoittaa edelleen suurimmat keskitetyt ihmisjoukot. Keskustelu on polarisoitunutta ja jakautuu vahvasti yksilön iän, asuinpaikan ja etnisen alkuperän mukaan. Joukossamme on suuri määrä ihmisiä jotka eivät halua vastaanottaa tietoa, tai ottaa osaa julkiseen keskusteluun. Vuosia kestänyt tiedon pakkosyöttö ja julkisen keskustelun nopea tempo on saanut useat välttämään julkista keskustelua. Yksilöille oman rauhan ja oman edun tavoittelu on päätarkoitus. Julkisessa keskustelussa käsitellään alueellisia eroja, kielellisiä ja kulttuurillisia eroja, sekä rikollisuutta.

Yhteiskunnallista keskustelua poliisin toiminnasta seurataan ja siihen vastataan nopeasti. Reaktiot ovat polarisoituneita ja poliisin ja muiden viranomaisten luottamus on laskenut siitä mihin 2020-luvulla oli totuttu. Poliisi käyttää viestintäalustaa, jossa viestintä on vuorovaikutteista ja kansalaisia osallistavaa. Viestintä on osa yleistä poliisin toimintakulttuuria, ja sen vaikutus koko poliisin yhteiskunnalliseen asemaan ymmärretään osassa kansanryhmää. Organisaation itsensä mielestä tieto etenee oikeana ja sen tuottamisella saavutetaan toivottu tulos. Poliisin viestintään on kohdennettu tietoisesti resursseja. Tekoäly ja tietojohdoinen poliisitoiminta on tehostanut poliisin kyvykkyyttä puuttua julkiseen keskusteluun ja ennakoita tulevia kipukohtia.

Poliisin käytössä oleva budjetti on sidottu strategiakausiin, mikä mahdollistaa asetettujen tavoitteiden realistisemmän tavoittelemisen. Toimintaa muuttuvassa ja globaalissa toimintaympäristössä on kehitetty pitkäjänteisesti ilman pelkoa siitä, että kehitettäviä toimintoja ajettaisiin alas heti perustamisen jälkeen. Ennalta estävän toiminnan arvo on ymmärretty entistä laajemmin, sekä sen toiminnan tehokkuutta mittaavia mittaristoja on kehitetty. Pahuus ei maailmasta

ole loppunut vuoteen 2032 mennessä, mutta keinot sen hallitsemiseksi on kasvaneet johdonmukaisesti – Suomi on edelleen turvallinen pohjoismainen hyvinvointiyhteiskunta.

8. LÄHTEET

Accenture 2022. Meet me in Metaverse. Technology vision. Noudettavissa osoitteesta [Meet Me in the Metaverse | Accenture](#) (luettu 26.4.2022)

Ahonen, Marko: Antennin takana. BJT Finland Oy 2007.

Ailisto, Heikki, Myllymäki, Petri, Tarkoma, Sasu, Kämäräinen, Joni-Kristian, Röning, Juha, Salakoski, Tapio, Solin, Arno, Saariluoma, Pertti, Mikkonen, Tommi, van Gils, Mark, Väänänen, Kaisa, Puolamäki, Kai, Ylén, Peter, Roos, Teemu, Leikas, Jaana, Honkela, Antti, Kutila, Matti, Ruotsalainen, Laura, Ylikoski, Petri & Linturi, Risto: Tekoälyratkaisut tänään ja tulevaisuudessa. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 1/2022. <https://www.eduskunta.fi/FI/valiokunnat/tulevaisuusvaliokunta/julkaisut/Sivut/tekoalyratkaisut-tanaan-ja-tulevaisuudessa.aspx> (luettu 25.5.2022).

Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI: Mistä on uudet hyvinvointialueet tehty? Alueellinen analyysi neljästä eri näkökulmasta lähtökohtatilanteessa 11/2020. <https://www.mdi.fi/wp-content/uploads/2022/05/Hyvinvointialueiden-alueanalyysi-071120.pdf> (luettu 12.4.2022)

Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI: Väestöennuste 2040. <https://www.mdi.fi/ennuste2040/> (luettu 10.3.2022).

Alustatalous.fi: Mitä on alustatalous. <https://www.alustatalous.fi/alustatalous.html> (luettu 6.4.2022).

Baum, Tyler: Hospital robots face attacks by hackers after security flaws found. New York Post 14.4.2022. <https://nypost.com/2022/04/14/hospital-robots-face-attacks-by-hackers-after-security-flaws-found/> (luettu 20.5.2022).

Browne, Ryan. 2022. Investors withdraw over \$7 billion from tether, raising fresh fears about stablecoin's backing. CNBC.fi. 17.5.2022. <https://www.cnbc.com/2022/05/17/tether-usdt-redemptions-fuel-fears-about-stablecoins-backing.html?fbclid=IwAR2kxou-LLsMAGJgDW1ZBF55-JzekYHogzPbUpY951HtisKe-ZYKS667nq3U> (luettu 18.5.2022)

Brunila, Kristiina, Harni, Eero, Saari, Antti & Ylöstalo, Hanna: Terapeuttinen valta. Onnellisuuden ja hyvinvoinnin jännitteitä 2000-luvun Suomessa. Vastapaino 2021.

Ceccato, V., & Dolmén, L.: Crime prevention in rural Sweden. European Journal of Criminology 10, 2013.

Danielsson, Petri: Nuorten väkivaltarikollisuudesta ja jengiytymiskehityksestä. Murhar ryhmä. Helsingin Väkivaltarikostutkijat ry 2021.

Danielsson, Petri: Nuorten väkivaltarikollisuuden määrä ja piirteet poliisin tietoon tulleen rikollisuuden valossa. Keskusrikospoliisi 2022. <https://poliisi.fi/documents/25235045/0/raportti-nuorten-vakivaltarikollisuus-poliisi.pdf/5707ff63-fce5-b1a3-83ed-6ae62808a-dfa/raportti-nuorten-vakivaltarikollisuus-poliisi.pdf/raportti-nuorten-vakivaltarikollisuus-poliisi.pdf?t=1646715994222> (luettu 8.3.2022).

Digi- ja väestötietovirasto: Digiturvabarometri: Yritysten tietoturva huolettaa, huijausyritykset yleistyvät ja väsyminen etätöihin heijastuu mahdollisina digiturvavaraiskeinä. Tiedote 16.2.2021. <https://dvv.fi/-/digiturvabarometri-2-2021> (luettu 12.9.2022).

Dufva, Mikko, Rowley, Christopher & Vataja, Katri: Tulevaisuusbarometri 2021. Sitra 21.3.2021. <https://www.sitra.fi/julkaisut/tulevaisuusbarometri-2021/> (luettu 14.3.2022).

Dufva, Mikko & Rowley, Christopher: Heikot signaalit 2022. Sitra 2.1.2022. <https://www.sitra.fi/julkaisut/heikot-signaalit-2022/>. (luettu 29.4.2022)

Dufva, Mikko, Vataja, Katri & Wartiovaara, Anna: Ennakointia Ukrainan sodan vaikutuksista. Sitra 31.3.2022. <https://www.sitra.fi/julkaisut/ennakointia-ukrainan-sodan-vaikutuksista/> (luettu 13.4.2022).

Eduskunnan oikeusasiamies: Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2020. K 8/2021 vp. (EOA 2021)

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta: Koronapandemian hyvät ja huonot seuraukset lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 1/2020. https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/julkaisut/Documents/tuvj_1+2020.pdf (luettu 29.3.2022).

Eduskunta: Lähestymiskiellon tehostaminen. Lakihankkeen tietopaketti. Sivu päivitetty 25.5.2022. https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/LATI/Sivut/lahestymiskiellon-tehostaminen.aspx (luettu 7.6.2022). (2022a)

Eduskunta: Rajavartiolain muuttaminen. Lakihankkeen tietopaketti. Sivu päivitetty 14.6.2022. https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/LATI/Sivut/rajavartiolain-muuttaminen.aspx (luettu 15.6.2022). (2022b)

Eduskunta: Eduskunta hyväksyi rajavartiolain ja valmiuslain muutokset. Tiedote 7.7.2022. <https://www.eduskunta.fi/FI/tiedotteet/Sivut/Eduskunta-hyv%C3%A4ksyi-rajavartiolain-ja-valmiuslain-muutokset.aspx> (luettu 11.7.2022). (2022c)

Ellonen, Noora: Kurin alaiset: Lasten ja aikuisten välisten ristiriitojen ratkaiseminen perheissä. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 103, 2012. <https://www.theseus.fi/handle/10024/86741> (luettu 8.6.2022).

Energiateollisuus: Vihreällä siirtymällä irti venäläisestä energiasta. 2022. https://energia.fi/energiapolitiikka/ukrainan_sota/vihrealla_siirtymalla_irti_venaja-riippuvuudesta (luettu 21.4.2022).

Eromäki, Veikko: Ylen kysely: suomalaiset yhtä huolissaan luontokadosta ja ilmastonmuutoksesta. Yle Uutiset 3.8.2022. <https://yle.fi/uutiset/3-12554864> (luettu 3.8.2022).

Eronen, Eija, Niskanen, Vilma, Veijola, Roosa & Simonen, Jenni: ”Sä teet tän elämän itelles: Alle 30-vuotiaiden nuorten aikuisten näkemyksiä hyvästä elämästä. Nuorten hyvä elämä -tutkimushanke, E2 Tutkimus. Loppuraportti, 2022. <https://www.nuortenhyvaelama.com/julkaisut> (luettu 14.6.2022).

Ervasti, Kaijus: Yhteiskunnallinen oikeustutkimus. Gaudeamus 2022.

Euroopan Parlamentin ja Neuvoston Direktiivi (EU) 2018/843. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018L0843&from=EN>.

Euroopan parlamentti. Mitä tekoäly on ja mihin sitä käytetään? Verkkosivusto 4.9.2020. Päivitetty: 29.03.2021 <https://www.europarl.europa.eu/news/fi/headlines/society/20200827STO85804/mita-tekoaly-on-ja-mihin-sita-kaytetaan> (luettu 29.5.2022) (Euroopan parlamentti 2021)

European Commission: Fourth Progress Report on the implementation of the EU Security Union Strategy – Communication From the Commission to the European Parliament and the Council. COM(2022) 252 final. Brussels, 25.5.2022. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/communication_fourth_progress_report-eu_security_union_strategy.pdf (luettu 26.5.2022).

Eränen, Mikko: Poliisilla on hyvä luottamus ja maine, sen ylläpitäminen edellyttää nuhteettomuutta. Poliisiblogi 7.5.2021. <https://poliisi.fi/blogi/-/blogs/poliisilla-on-hyva-luottamus-ja-maine-sen-yllapitaminen-edellyttaa-nuhteettomuutta> (luettu 16.5.2022).

FICOM: IoT esineiden internet. 18.5.2022. <https://www.ficom.fi/ict-ala/tietopankki/internetpalvelut/iot-esineiden-internet/iot-esineiden-internet/#IoT%20maailmalla> (luettu 18.5.2022)

Flinkkilä, Anne: Pahuutta vai pahoja tekoja – asianajaja Kari Eriksson tuntee ihmismielen pimeätkin puolet. Yle.fi 19.3.2021. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2021/03/19/pahuutta-vai-pahoja-tekoja-asianajaja-kari-eriksson-tuntee-ihmismielen> (luettu 3.4.2022)

Free.fi: itsensä työllistäjän palvelualusta, 2022.

de Fresnes, Tulikukka & Pilke, Antti: Tuliko Suomesta yhtäkkiä yhden Nato-totuuden maa? Tutkija ja poliitikot toivovat avointa keskustelua myös jäsenyyden riskeistä ja velvoitteista. Yle Uutiset 12.4.2022 (päivitetty 13.4.2022). <https://yle.fi/uutiset/3-12401136> (luettu 15.5.2022)

Future Today institute: The Future Today Institute's 15th Anniversary Tech Trends Report. 2022. <https://futuretodayinstitute.com/trends/> (luettu 25.5.2022).

Gartner: Gartner Predicts 25% of People Will Spend At Least One Hour Per Day in the Metaverse by 2026. Press Release 7.2.2022. <https://www.gartner.com/en/newsroom/press-releases/2022-02-07-gartner-predicts-25-percent-of-people-will-spend-at-least-one-hour-per-day-in-the-metaverse-by-2026> (luettu 5.4.2022).

Golovianko, Mariina, Gryshko, Svitlana, Terziyan, Vagan & Tuunanen, Tuure. Responsible cognitive digital clones as decision-makers: A design science research study, European Journal of Information Systems. <https://doi.org/10.1080/0960085X.2022.2073278>.

Grayston, Alana D. & De Luca Rayleen V.: Female perpetrators of child sexual abuse: A review of the clinical and empirical literature. Aggression and Violent Behavior 4(1) 1999, s. 93-106. [https://doi.org/10.1016/S1359-1789\(98\)00014-7](https://doi.org/10.1016/S1359-1789(98)00014-7).

Gronow, Kira: Ihmisen puolella. HS.fi, 18.2.2022. <https://dynamic.hs.fi/a/2022/ihmisen-puolella/> (luettu 18.2.2022).

Grönroos, Reija & Pohjanen, Kai: Opiskelijoiden mielenterveyspalveluihin on kuukausien jono – Anriika Kauppi: ”Se on aikamoinen helvetti mennä läpi”. Yle Uutiset 6.5.2022. <https://yle.fi/uutiset/3-12432059> (luettu 6.5.2022).

Gustafsson, Mikko: Suomen Pankki: Talouskasvu Suomessa heikkenee ja hinnat kallistuvat tuntuvasti. STT, Keskisuomalainen 11.3.2021. <https://www.ksml.fi/uutissuomalainen/4509383> (luettu 5.8.2022).

Haara, Paula, Reunanen, Esa, Näsi, Matti & Kivivuori, Janne: Väkivalta pirstaloituvassa mediamaisemassa: Fokusryhmätutkimus uhkan kokemuksesta ja rikostiedon lähteistä. Tutkimuskeskus COMET, Viestintätieteiden tiedekunta COMS, Tampereen yliopisto 2017.

Hako, Kaisa: Yksinasuvien määrä on 30 vuodessa tuplaantunut – perheen perustamista ei enää pidetä automaattisena valintana. Yhteishyvä.fi 25.3.2021. <https://yhteishyva.fi/elama/yksinasuvien-maara-on-30-vuodessa-tuplaantunut-per/2dVaEBUDbIUcL6Jaa-Pucth> (luettu 4.4.2022).

Hakulinen, Juulia: Väkivaltarikos myy – Median runsas rikosuutisointi voi herättää pelkoa. Moreenimedia. Tampereen yliopiston toimittajakoulutuksen verkkojulkaisu. 9.10.2019. <https://www.tuni.fi/moreenimedia/2019/10/09/kuka-tahansa-vakivallan-uhriksi-median-rikosuutisointi-yllyttaa-pelkaamaan/> (luettu 15.4.2022).

Halén, Anni: Keskiluokkaiset karttavat jo tiettyjä lähiöitä myös pikkukaupungeissa: ”Etnisesti eriytyneempiä kuin pääkaupunkiseudun kaupungit”. HS.fi 13.6.2022. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000008866876.html> (luettu 13.6.2022).

- Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rajavartiolaitain muuttamisesta 94/2022 vp. (HE 94/2022 vp.)
- Hanska, Jari: Raportti: Suomi selviytyi Ruotsia paremmin pandemiasta. Iltalehti.fi 23.3.2022. <https://www.iltalehti.fi/talous/a/c57c6278-bcbc-4fce-b2a3-95c179089c96> (luettu 29.3.2022).
- Harmaa talous ja talousrikollisuus: Virtuaalivaluutat vakiintuneet vaihdannan välineiksi. Päivitetty 24.8.2020. <https://www.vero.fi/harmaa-talous-rikollisuus/ilmi%C3%B6t/virtuaalivaluutat/> (luettu 2.5.2022).
- Haukkala, Teresa (toim.): Monipaikkaisuus – ilmiö ja tulevaisuus. Sitran selvityksiä 54. Sitra 2011. <https://www.sitra.fi/julkaisut/monipaikkaisuus/> (luettu 1.7.2022).
- Heineke, Kersten, Kloss, Benedikt, Rupalla, Felix & Scurtu, Darius: Why micromobility is here to stay. McKinsey & Company, December 2, 2021. <https://www.mckinsey.com/industries/automotive-and-assembly/our-insights/why-micromobility-is-here-to-stay> (luettu 10.6.2022).
- Heinonen, Sirkka: Asumisen ja työn muutos, digitalisaation vaikutukset. Asiantuntija-artikkelit tulevaisuuden haasteista ja kehityssuunnista Uusimaa-kaavan 2050 taustaksi. Uudenmaan liiton julkaisu E 181 – 2017. <https://uudenmaanliitto.fi/wp-content/uploads/2021/11/Asiantuntija-artikkelit-tulevaisuuden-haasteista-ja-kehityssuunnista.pdf> (luettu 31.3.2022).
- Helminen, Ville, Vesala, Satu, Rehunen, Antti, Strandell, Anna, Reimi, Petra & Priha, Aliisa: Ikääntyneiden asuinpaikat nyt ja tulevaisuudessa. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 20, 2017. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/195072> (luettu 2.7.2022).
- Helsingin kaupunki: Koettu turvallisuus. Helsingin tila ja kehitys 2019 -verkkojulkaisu. 21.5.2019. <https://tilajakehitys.hel.fi/koettuturvallisuus> (luettu 21.3.2022).
- Helsingin kaupunki: Liikkumistapojen, liikenteen ja logistiikan muutos. Toimintaympäristöanalyysi 2022. <https://toimintaymparisto.hel.fi/fi/kaupunkitilan-ja-rakenteen-kehitys/liikkumistapojen-liikenteen-ja-logistiikan-muutos> (luettu 5.4.2022).
- Hietämäki, Johanna, Nipuli, Suvi, Peltonen, Joonas, Helenius, Jenni & Vuorenmaa, Maaret: Turvallisuus ja lähisuhdeväkivalta. Teoksessa Laura Kestilä, Satu Kapiainen, Merita Mesiäislehto & Pekka Rissanen: Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen. Asiantuntija-arvio, kevät 2022. Raportti 4/2022, Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). <https://www.julkari.fi/handle/10024/144268> (luettu 13.4.2022)
- Hiltunen, Elina: Weak Signals in Organizational Futures Learning. Acta Universitatis Economicae Helsingiensis A-365. Helsinki School of Economics 2010. <https://aaltodoc.aalto.fi/handle/123456789/11544> (luettu 12.9.2022).
- Horo, Pekka. Uncovering AI in Finland. 2018 Field guide to AI. Microsoft Oy. eBook. Pyydetty: https://info.microsoft.com/WE-AzureDS-CNTNT-FY18-04Apr-17-UncoveringAIinFinland-MGC0002305_01Registration-ForminBody.html (luettu 23.9.2019)
- Hupli, Aleks: Smarter with Drugs? Sociology of cognitive enhancement drugs from user's perspectives. Tampere University Dissertations 461, 2021.
- HUS: Peruskoulun oppilaiden mielenterveyshaasteet lisääntyneet viimeisen kahden vuoden aikana. Uutinen 9.8.2022. <https://www.hus.fi/ajankohtaista/peruskoulun-oppilaiden-mielenterveyshaasteet-lisaantyneet-viimeisen-kahden-vuoden> (luettu 9.8.2022).

Husso, Marita, Hyväri, Elli, Kaittila, Anniina, Hietämäki, Johanna, Karhinen-Soppi, Anu, Kekkonen, Outi & Tuominen, Jarno: Korona, koti ja kontrolli: väkivaltatyöntekijöiden näkemyksiä lähisuhdeväkivallan kohteina olleiden avun saamisen haasteista korona-ai- kana. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 58, 2021, s. 349–360.

Huttunen, Salomon: Sosiaalisen median trendit 2022. Folcanin blogi. <https://folcan.fi/sosiaalisen-median-trendit/> (luettu 15.5.2022).

Hämäläinen, Timo & Vataja, Katri: Korona paljasti yhteiskunnan haavoittuvuuden. *Sitra* 24.6.2020. <https://www.sitra.fi/artikkelit/korona-paljasti-yhteiskunnan-haavoittuvuuden/> (luettu 29.3.2022).

Hänninen, Sakari, Palola, Elina & Kaivonurmi, Maija: Mikä meitä jakaa? Sosiaalipolitiikkaa kilpailuvaltioissa. *Terveysten ja Hyvinvoinnin laitos* 2010.

Ikäheimo, Hannu-Pekka: Kiihdyttääkö sosiaalinen media yhteiskunnan kahtiajakautumista? *Sitran* blogi. 24.7.2017. <https://www.sitra.fi/blogit/kiihdyttaako-sosiaalinen-media-yhteiskunnan-kahtiajakautumista/> (luettu 30.5.2022).

IPCC: Climate Change 2022: Impacts, Adaptation, and Vulnerability. <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2/> (luettu 12.9.2022) (2022a)

IPCC: Climate Change 2022: Mitigation of Climate Change. <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg3/> (luettu 12.9.2022). (2022b)

Jantunen, Saara: *Infosota*. Kustannusosakeyhtiö Otava 2015.

Jokela, Marko: Pyöräilyn promillerajan käyttöönottoa selvitetään. *Moottori.fi* 20.4.2022. <https://moottori.fi/liikenne/jutut/pyorailyn-promillerajan-kayttoonottoa-selvitetaan/> (luettu 22.4.2022).

Jokinen, Juha Veli: Poliisijärjestö huolissaan: Ukrainan sodan aseet virtaavat Suomeen jengiläisille. *Iltalehti* 14.7.2022. <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/faz38b20-bef3-4c65-872e-f5366023984b> (luettu 20.7.2022).

Jämsén, Christian: Tietoverkkorikollisuus poliisin silmin 2019–2020. *Poliisiblogi*. 10.12.2020. <https://poliisi.fi/blogi/-/blogs/tietoverkkorikollisuus-poliisin-silmin-2019-2020> (luettu 2.5.2022).

Järvinen, Petteri: *Digiajan tietosuoja*. E-kirja. Tammi. Julkaisupäivämäärä 18.1.2022.

Kaakinen, Markus & Näsi, Matti: Nuorisorikollisuuden esiintyvyys ja tekomäärät Suomessa 1995–2020. *Kriminologia* 1/2021, s. 5–21. <https://kriminologia.journal.fi/article/view/109017> (luettu 15.2.2022).

Kaakinen, Markus, Vauhkonen, Teemu, Tanskanen, Maiju & Hoikkala, Tommi: Ankuritoiminnan vaikuttavuus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:40. Valtioneuvoston kanslia 2022. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164154> (luettu 24.5.2022).

Kaitue, Sanna, Noponen, Tanja & Slåen, Anne: Yleistä muttei yksityistä – Oikeudelliset keinot lähisuhdeväkivallasta selviytymiseen. 1. painos. *Edita Prima Oy* 2007.

KAKS – Kunnallisanalan kehittämissäätiö: Suomalaiset arvostavat korkeimmalle terveyspalveluita ja lähiympäristön turvallisuutta. *Uutinen* 7.5.2022. <https://kaks.fi/uutiset/suomalaiset-arvostavat-korkeimmalle-terveyspalveluita-ja-lahiympariston-turvallisuutta/> (luettu 7.5.2022).

Kallio, Antti: Pänniikö punaisissa valoissa jumittaminen? Tekoäly voi lähitulevaisuudessa tehdä liikenteestä jopa 15 prosenttia sujuvampaa. Tekniikka ja talous 18.2.2022. <https://www.tekniikkatalous.fi/uutiset/panniiko-punaisissa-valoissa-jumittaminen-tekoaly-voi-lahitulevaisuudessa-tehda-liikenteesta-jopa-15-prosenttia-sujuvampaa/egd13220-362c-4e9b-89be-dc13108e246d> (maksumuurin takana, luettu 22.2.2022)

Kanerva Janne: Maalittamisen rikosoikeudellinen sääntely. Arviomuistio. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2022:29. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164319> (luettu 8.9.2022).

Karhu, Kimmo: Alustataloutta voisi käyttää myös hyvän luomiseen – millainen olisi yhteiskunnan näkökulmasta hyvä alusta? Uutinen 26.11.2021, Aalto-yliopisto. <https://www.aalto.fi/fi/uutiset/kimmo-karhu-alustataloutta-voisi-kayttaa-myos-hyvan-luomiseen-millainen-olisi-yhteiskunnan> (luettu 29.7.2022).

Karppi, Tiina & Kursi, Olli-Pekka: ”Pysykää kotona perheiden kanssa” on tuttu kehoitus pandemia-ajalta – tuore raportti kertoo, että päättäjät usein unohtavat yksinasuvat ihmiset. Yle Uutiset 24.11.2021. <https://yle.fi/uutiset/3-12201210> (luettu 4.4.2022).

Kemppainen, Teemu, Lönnqvist, Henrik & Tuominen, Martti: Turvattomuus ei jakaudu tasan. Yhteiskuntapolitiikka 79(1) 2014. <https://www.julkari.fi/handle/10024/114812> (luettu 17.3.2022).

Kekki, Tuula & Mankkinen, Teija: Turvassa? Kansalaisturvallisuuden tila Suomessa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 8/2016. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/79560> (luettu 21.3.2022).

Kiiski, Kimmo: Poliisiko tuomariksi? Oikeus 2/2010.

Kivivuori, Janne: Kriminologin näkökulma rikosuutisointiin. Oikeus 31(3) 2002.

Kivivuori, Janne, Aaltonen, Mikko, Näsi, Matti, Suonpää, Karoliina & Danielsson, Petri: Kriminologia. Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa. Gaudeamus 2018.

Klemm, Kari. Huoltovarmuus. Varautumisella selviytymiskykyä. Tietosanoma / Art House Oy 2022.

Knapp, Noora: Missä ja miksi disinformaatio koronasta leviää? Tutkijalla selkeä käsitys syystä: ”Pelko johtaa itsekkyyteen”. 13.12.2021.

Knuutila, Tero: Tekoälyn perusteet -luentosarja. Tietotekniikan laitos, Turun yliopisto 2022. <https://tt.utu.fi/fi/tekoalyn-perusteet/> (luettu 29.5.2022).

Kolehmainen, Seppo: Luottamus poliisiin syntyy kohtaamisissa. Poliisiblogi 15.7.2020. <https://poliisi.fi/blogi/-/blogs/luottamus-poliisiin-syntyy-kohtaamisissa> (luettu 8.5.2022).

Kolehmainen, Seppo: Puhe Poliisien valajuhlassa 3.6.2022. Poliisiammattikorkeakoulu, Tampere 2022. <https://poliisi.fi/poliisiylijohtajan-valapuhe-3.6.2022> (luettu 3.6.2022). (2022a)

Kolehmainen, Seppo: Poliisi on valmiudessa, jos yhteiskuntarauhaa yritetään horjuttaa. Blogikirjoitus 7.6.2022. <https://poliisi.fi/blogi/-/blogs/poliisi-on-valmiudessa-jos-yhteiskuntarauhaa-yritetaan-horjuttaa> (luettu 7.6.2022). (2022b)

Kolttola, Ilari: Rikollisuuden rakenne ja kehitys. Teoksessa Ilari Kolttola (toim.): Rikollisuustilanne 2020 – rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. Katsauksia 49/2021. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Helsingin yliopisto. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/337259> (luettu 20.4.2022).

Korhonen, Suvi: Tesla kehittää vaihtoehtoa litiumille – akku kestäisi vuosisadan. Tivi 27.5.2022. <https://www.tivi.fi/uutiset/tesla-kehittaa-vaihtoehtoa-litiumille-akku-kestaisi-vuosisadan/8b173577-d7ef-4833-b71c-8039fde5f1c0> (luettu 27.5.2022)

Korander, Timo: Turvallisuus, rikollisuus ja etiikka suomalaisen tiedonvälityksen tulevaisuudessa. Teoksessa Teuvo Arolainen (toim.): Turvallisuutta, draamaa ja uutiskilpailua. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 16/2001.

Koski, Sami & Pikkarainen, Aleksanteri: Totta se on! Muuttoliike Suomessa kääntyi radikaalisti – katso tilanne karttagrafikoista. Iltalehti 13.5.2021. <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/cc7aeca5-8948-4aeb-82c5-81d8e65c848c> (luettu 12.9.2022.)

Koskinen, Anu Leena: Opiskelijat käyttävät huumeita ja reseptilääkkeitä suoritusten parantamiseksi – tuore väitöskirja: aiheesta puhuminen on Suomessa tabu. Yle Uutiset 9.9.2021. <https://yle.fi/uutiset/3-12092280> (luettu 3.3.2022).

Koskinen, Mika: Kuntarahoitus: Suomen kasvu uhkaa puolittua Ukrainan sodan takia. Iltalehti.fi 9.3.2022. <https://www.iltalehti.fi/talous/a/586f7305-8e1a-46a6-af0c-9e4ee64eaegf> (luettu 5.8.2022).

Kuismanen, Riitta: Teknologiaa ei pidä kehittää sitä hallitsevien ehdoilla – henkilökohtaista palvelua pitää olla saatavilla sitä tarvitseville. Lukijalta, Aamulehti 14.5.2022. <https://www.aamulehti.fi/lukijalta/art-2000008813937.html> (luettu 25.5.2022).

Kuntaliitto: Väestö keskittyy kaupunkeihin. 23.4.2020 <https://www.kuntaliitto.fi/yhdyskunnat-ja-ymparisto/kaupunkiin/vaestokehitys-kaupungeissa> (luettu 11.3.2022.) (Kuntaliitto 2020a)

Kuntaliitto: Kaupunkiin! 26.5.2020. <https://www.kuntaliitto.fi/yhdyskunnat-ja-ymparisto/kaupunkikehittaminen/kaupunkiin> (luettu 1.7.2022). (Kuntaliitto 2020b)

Kuntaliitto: Kaupunkien ja kuntien lukumäärät ja väestötiedot. 19.4.2022. <https://www.kuntaliitto.fi/tietotuotteet-ja-palvelut/kaupunkien-ja-kuntien-lukumaarat-ja-vaestotiedot> (luettu 2.7.2022). (Kuntaliitto 2022a)

Kuntaliitto: Väestökehitys C23-kaupungeissa: C23-kaupunkien vieraskielisen ja ulkomaalaistaustaisen väestön kehitys vuosina 2000-2019 sekä vieraskielisen väestön väestöennuste vuoteen 2040 saakka. Kuntaliiton keväällä 2020 Aluekehittämisen konsultti-toimisto MDI:ltä tilaama selvitys. https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/MDI_V%C3%A4est%C3%B6kehitys-maahanmuttajat-vieraskieliset%2020200519.pdf (luettu 10.3.2022). (Kuntaliitto 2022b)

Laajasalo, Taina: Kenestä kasvaa rikollinen? HS Teema 4/2022: Rikos.

Laapio, Marja-Liisa: Poliisi ja perheväkivalta. Tapaustutkimus poliisin toimintakulttuurista ja viranomaisverkostosta. Poliisiammattikorkeakoulu 2005.

Lahtinen, Hanna: Child abuse disclosure: from the perspectives of children to influencing attitudes and beliefs held by interviewers. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Education, Humanities, and Theology No 181. University of Eastern Finland 2022. <https://erepo.uef.fi/handle/123456789/27128> (luettu 13.4.2022).

Laitinen, Kari: Terrorismi – globaalien mediakentän ja politiikan ehtymätön lähde. Teoksessa Matti Vuorensyrjä (toim.): Siniset klassikot – Poliisi- ja kriminologian alan moderneja klassikkotutkimuksia 1. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 44, 2019. <https://www.theseus.fi/handle/10024/226848> (luettu 22.7.2022).

Laitinen, Kari: Mitä opittavissa koronapandemiasta – tavoitteena olla jatkossakin turvallinen ja kriiseihin varautunut valtio. Teoksessa Koronapandemian hyvät ja huonot seuraukset lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 1/2020. Helsinki 2020.

Lauerma, Hannu: Pahuuden anatomia. Pahuus, hullus, poikkeavuus. Edita Publishing Oy 2009.

Lehtonen, Anja & Perttu, Sirkka: Naisiin kohdistuva väkivalta. Kirjayhtymä Oy 1999.

Lehtonen, Olli: Monipaikkaisuus on vastakaupungistumista. Teoksessa Manu Rantanen, Tuula Pihkala, Torsti Hyyryläinen & Susanna Kujala (toim.): Kohti dialogia – vapaa-ajan asuminen Etelä-Savon voimavaraksi. Raportteja 198. Ruralia-instituutti, Helsingin yliopisto 2019. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/306043> (luettu 1.7.2022).

Lehtonen, Olli, Kotavaara, Ossi, Muilu, Toivo, Huovari, Janne & Vihinen, Hilka: Kausiväestö moninaistaa kuvaa aluerakenteen kehityksestä Suomessa. Terra 132(2) 2020.

Lepistö, Joonas: MTV kävi läpi kouluterveyskyselyn tulokset: Jopa joka toinen tyttö kohdannut henkistä väkivaltaa vanhemmiltaan. MTV Uutiset 18.2.2022. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/mtv-kavi-lapi-kouluterveyskyselyn-tulokset-halyttavaa-kasvaa-tyttojien-kohtaamassa-perhevakivallassa-katso-oman-alueesi-tilanne/8357696> (luettu 15.5.2022).

Lempinen, Marko: Poliisiylijohtaja: Suomen poliisi varautuu Venäjän vastatoimiin. Ilta-Sanomat 20.5.2022. <https://www.is.fi/kotimaa/art-200008831092.html> (luettu 12.9.2022).

Liikenne- ja viestintäministeriö: Fossiilittoman liikenteen tiekartta – Valtioneuvoston periaatepäätös kotimaan liikenteen kasvihuonepäästöjen vähentämisestä. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 2021:15. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163258> (luettu 5.4.2022).

Liikenne- ja viestintäministeriö: Liikenteen käyttövoimamurros vaatii muutoksia energiantuotannossa ja -jakelussa. Tiedote 1.4.2022. <https://www.lvm.fi/-/liikenteen-kaytovoimamurros-vaatii-muutoksia-energiantuotannossa-ja-jakelussa-1703614> (luettu 5.4.2022).

Liimatainen, Minna & Rantaeskola, Satu: Toiminnallinen käsikirja lähisuhdeväkivaltaan puuttumiseksi ja ennalta estämiseksi. 23.3.2022.

Lindholm, Tuomas: Kyberrikollisuus koronakriisissä. POKU 2/2021 – Poliisin päällystöpöiskelijät Siltavuodit ry.

Linturi, Risto 2020. Pandemiateknologiat: Teknologian rooli koronapandemian aikana ja koronapandemian vaikutus teknologian kehitykseen. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 4/2020. Noudettavissa [Pandemiateknologiat : teknologian rooli koronapandemian aikana ja koronapandemian vaikutus teknologian kehitykseen \(eduskunta.fi\)](#) (luettu 11.3.2022) (2020a)

Linturi, Risto: Kohti parempaa tulevaisuutta! Teknologian mahdollisuudet ja uhat kestävän kehityksen edistämässä. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 5/2020. [Kohti parempaa tulevaisuutta! : teknologian mahdollisuudet ja uhat kestävän kehityksen edistämässä \(eduskunta.fi\)](#) (luettu 25.5.2022) (2020b)

Lindroos, Maria: Nainen ja väkivalta. Teoksessa Timo Purjo & Eevastiina Gjerstad (toim.): Sukupuoli ja väkivalta. Non Fighting Generation ry 2010.

Lipasti, Laura: Kuntien välinen muuttoliike vilkasta koronavuonna – muuttuuko suunta? Blogikirjoitus. Tieto&trendit 21.1.2021, Tilastokeskus. <https://www.stat.fi/tietotrendit/blogit/2021/kuntien-valinen-muuttoliike-vilkasta-koronavuonna-muuttuuko-suunta/> (luettu 16.3.2022).

Logistiikan maailma. Esineiden internet. 2022. <https://www.logistiikanmaailma.fi/logistiikka/digitalisaatio/esineiden-internet/> (luettu 29.5.2022).

Lonka, Harriet: Tiedon huoltovarmuus kansallisen varautumisen kontekstissa. Laurea Journal, 2.6.2021. Saatavilla: <https://journal.laurea.fi/tiedon-huoltovarmuus-kansallisen-varautumisenkontekstissa/#47b601ff> (luettu 8.6.2022).

Lonka, Harriet & Laitinen, Kari: Kriiseihin varautumisessa on paljon parantamisen varaa. Vieraskynä-kirjoitus. HS.fi 9.9.2022. <https://www.hs.fi/mielipide/art-200009054890.html> (luettu 9.9.2022).

Lonka, Harriet, Laitinen, Kari & Jukka, Leena: Tiedon huoltovarmuus ja kansallisen turvallisuuden kentät. Teoksessa Harri Jalonen, Petri Uusikylä, Anssi Keinänen, Valdemar Kallunki, Aki-Mauri Huhtinen, Harriet Lonka, Kari Laitinen, Leena Jukka & Annukka Jokipii: Tiedon huoltovarmuutta etsimässä. Vaasan yliopiston raportteja 28, 2021. <https://osuva.uwasa.fi/handle/10024/13305> (luettu 8.6.2022).

Luukkonen, Laura: Kryptovaluuttojen lousinta kuluttaa valtavat määrät sähköä, mutta pian lousinta voi olla mahdollista jopa läppärillä. HS.fi 24.5.2021. <https://www.hs.fi/talous/art-2000007998401.html> (luettu 29.5.2022)

Lähteenmaa, Jaakko: Totuuden jäljillä. HS Teema 4/2022: Rikos.

Malkki, Leena: Mitä tiedämme terrorismista. Kustannusosakeyhtiö Otava 2020.

Manninen, Otso: Olisiko sinulla hetki aikaa puhua tietomurroista? Blogikirjoitus. Poliisiblogi 8.4.2019. <https://poliisi.fi/blogi/-/blogs/olisiko-sinulla-hetki-aikaa-puhua-tietomurroista-> (luettu 30.5.2022).

Mantere, Timo: Puettavaa teknologiaa – onko itsensä mittaamisessa järkeä? Minä & tiede -etäluento, Vaasan yliopisto 17.3.2021. <https://www.youtube.com/watch?v=V7kJ6ehh9xk> (katsottu 29.5.2022)

Marr, Bernard: The Top Tech Trends In 2022 Everyone Must Be ready For Now. Newsletter in LinkedIn. Julkaistu 17.3.2022. (luettu 4.4.2022)

Mattila, Jaakko & Uhle, Klaus: Yli puolet Suomen julkisen sektorin organisaatioista tutkii ja kokeilee tekoälyn mahdollisuuksia. Tekoäly arkipäiväistyy vauhdilla – kiinnostus on muuttunut toiminnaksi. Deloitte 10.3.2021. <https://www2.deloitte.com/fi/fi/blog/finland-blog-homepage/2021/yli-puolet-suomen-julkisen-sektorin-organisaatioista-tutkii-tekoalya.html> (luettu 12.5.2022).

Mehiläinen: Nuorten mielenterveyden käyntien määrä noussut yli 50 % Mehiläisessä. Lehdistötiedote 3.6.2022. <https://www.mehilainen.fi/lehdistotiedotteet/nuorten-mielenterveyden-kayntien-maara-noussut-yli-50-mehilaisessa> (luettu 3.6.2022).

Metelinen, Sami: Kansakunnan kivijalka. EVA Analyysi No 95, 8.6.2021.

<https://www.eva.fi/blog/2021/06/08/luottamus-hallitukseen-putosi/> (luettu 17.5.2022).

MIELI ry: Kriisipuhelin. <https://mieli.fi/tukea-ja-apua/kriisipuhelin/> (luettu 4.5.2022). (2022a)

MIELI ry: Nuorten naisten uupumus ja näköalattomuus kuuluvat Kriisipuhelimessa. Uutinen 20.6.2022. <https://mieli.fi/uutiset/nuorten-naisten-uupumus-ja-nakoalattomuus-kuuluvat-kriisipuhelimessa/> (luettu 20.6.2022). (2022b)

MIELI ry: MIELI ry:n Kriisipuhelimeen vastattu tuplasti enemmän kuin ennen pandemiaa. Uutinen 29.8.2022. <https://mieli.fi/uutiset/mieli-ryn-kriisipuhelimeen-vastattu-tuplasti-enemman-kuin-ennen-pandemiaa/> (luettu 12.9.2022). (2022c)

MIELI ry: Nuorten itsetuhoisuus hälyttävän yleistä. Uutinen 9.9.2022. <https://mieli.fi/uutiset/nuorten-itsetuhoisuus-halyttavan-yleista/> (luettu 12.9.2022). (2022d)

Miettinen, Ville: Aluetutkija Timo Aro: Vain vieraskieliset pelastavat kuntien väestökehityksen. 2020. Kuntalehti 8.6.2020. <https://kuntalehti.fi/uutiset/talous/aluetutkija-timo-aro-vain-vieraskieliset-pelastavat-kuntien-vaestokehityksen/> (luettu 10.3.2022).

MTV Uutiset: ”Aikamoinen umpisolmu” – Sauli Niinistö MTV:n haastattelussa Ukrainan sodasta ja Turkista. Haastatteluvideo 13.6.2022. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/aikamoinen-umpisolmu-sauli-niinisto-mtv-n-haastattelussa-ukrainan-sodasta-ja-turkista/8450870#gs.31cr33> (katsottu 13.6.2022).

Mönkkönen, Jukka: Turvallisuutta pitää edistää strategisesti. Kolumni. Savon Sanomat 28.3.2022. <https://www.savonsanomat.fi/paakirjoitus-mielipide/4525206> (luettu 28.3.2022).

Mäkinen, Christa: Emme ole niin erimielisiä kuin sosiaalisen median perusteella kuvittelisi. Uutinen 8.3.2022, Helsingin yliopisto. <https://www.helsinki.fi/fi/uutiset/demokratia/emme-ole-niin-erimielisia-kuin-sosiaalisen-median-perusteella-kuvittelisi> (luettu 12.9.2022).

Mäntylä, Eveliina: Sodan ilonpilaajat. HS.fi 2.9.2022. <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000008788715.html> (luettu 2.9.2022).

Nazarenko, Salla: Suomi 2040 – onko väestöllä väliä? Polemiikki 27.2.2019. <https://kaks.fi/suomi-2040-onko-vaestolla-valia/> (luettu 16.3.2022).

Nord, Minna. Kriisipuhelin soi nyt enemmän kuin koskaan: moni pelkää sodan leviävän Suomeen. Iltalehti 2022. Noudettavissa osoitteesta: [Ukrainan sota järkyttää mieliä – kriisipuhelimeen ennätysmäärä soittoja \(iltalehti.fi\)](https://www.iltalehti.fi/uutiset/ukrainan-sota-jarkyttaa-mieliä-kriisipuhelimeen-ennätysmäärä-soittoja). (luettu 21.3.2022)

Nordregio. State of the Nordic Region 2020. Report 2020:1. Publication date: February 4, 2020. <https://nordregio.org/publications/state-of-the-nordic-region-2020/> (luettu 31.3.2022).

Nuuttila, Sakari: Suomi on nyt Naton tarkkailijajäsen, ensimmäiset maat ovat ratifioineet hakemuksen – lue tästä lyhyesti, mitä seuraavaksi tapahtuu. Yle Uutiset 5.7.2022. <https://yle.fi/uutiset/3-12523427> (luettu 25.7.2022).

Näsi, Matti & Kolttola, Ilari: Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteina 2020 - Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia. Katsauksia 48/2021. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Helsingin yliopisto. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/334787> (luettu 16.6.2022).

Näsi, Matti, Tanskanen, Maiju, Haara, Paula, Reunanen Esa & Kivivuori, Janne: Väkivallan kokemus ja rikostiedon lähteet. Katsauksia 30/2018. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Helsingin yliopisto. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/243594> (luettu 30.5.2022).

Oikeuskanslerinvirasto: Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus vuodelta 2020. K 17/2021 vp. (OKA 2021)

Oikeusministeriö: Oikeudenhoidon selonteko. OM063:00/2021. <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM063:00/2021> (luettu 12.9.2022).

Oikeusministeriö: Syrjintä eri väestöryhmissä. Yhdenvertaisuus.fi 2022. <https://yhdenvertaisuus.fi/vahemmistot-suomessa> (luettu 8.4.2022) (2022b)

Opetus- ja kulttuuriministeriö: Kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ehkäisyyn kouluissa ja oppilaitoksissa lisää työkaluja. Tiedote 10.3.2022. <https://okm.fi/-/kiusaamisen-hairinnan-ja-vakivallan-ehkaisyyn-kouluissa-ja-oppilaitoksissa-lisaa-tyokaluja> (luettu 30.5.2022). (OKM 2022)

Paananen, Rauli: Suomessa tieto- ja kyberturvallisuuden varautumisella on pitkät ja toimivat perinteet. Kirjoitus LVM:n Impulssi-blogissa 8.4.2022. <https://impulssivm.fi/2022/04/08/suomessa-tieto-ja-kyberturvallisuuden-varautumisella-on-pitkat-ja-toimivat-perinteet/> (luettu 19.4.2022).

Palmén, Tiia: Suomen vankilaturvallisuus on pahasti jäljessä muista Pohjoismaista – jengirikolliset hallitsevat vankiyhteisöjä: ”He painostavat muita vankeja”. MTV Uutiset 1.8.2022. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/suomen-vankilaturvallisuus-on-pahasti-jaljessa-muista-pohjoismaista-jengirikolliset-hallitsevat-vankiyhteisoja-he-painostavat-muita-vankeja/8479110#gs.7z1t06> (luettu 1.8.2022). (2022a)

Palmén, Tiia: Venäjän hybridioperaatiot Suomessa voivat lisääntyä syksyllä, arvioi Supo – ”Meidän täytyy edelleen olla hereillä”. MTV Uutiset 19.7.2022. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/venajan-hybridioveraatiot-suomessa-voivat-lisaantya-syksylla-arvioi-supo-meidan-taytyy-edelleen-olla-hereilla/8472576> (luettu 20.7.2022). (2022b)

Parikka, Suvi, Suvisaari, Jaana & Hujanen, Timo: Korkeakouluopiskelijat tarvitsevat tukea – tutkijat huolissaan ahdistus- ja masennusoireiden yleisyydestä. Tiedote 13.12.2021. Terveystieteiden tutkimuskeskus. <https://thl.fi/fi/-/korkeakouluopiskelijat-tarvitsevat-tukea-tutkijat-huolissaan-ahdistus-ja-masennusoireiden-yleisyydesta> (luettu 26.7.2022).

Parkkinen, Pia: Kapellimestari Sakari Oramo opetti tekoälylle Sibeliuksen viulukonserttoa – pian ”Janne” arvioi kilpailijoita ihmisten rinnalla. Yle Uutiset 20.5.2022. <https://yle.fi/uutiset/3-12452448> (luettu 21.5.2022)

Pelttari, Antti: Suomen turvallisuuden murros korostaa tiedustelun merkitystä. Päällikön kolumni 7.3.2022. <https://supo.fi/-/paallikon-kolumni-suomen-turvallisuuden-murros-korostaa-tiedustelun-merkitysta> (luettu 16.5.2022).

Pesonen, Raimo: Nato hampaankolossa. Pamfletti. Like Kustannus Oy 2015.

Pietilä, A.-P.: Uutisissa valheita, valheista uutisia. Art House 2018.

Pikkarainen, Aleksanteri: Nato-keskustelun sävy muuttui historiallisesti: Vastustajat vaikeutuvat. Iltalehti 21.3.2022. <https://yle.fi/uutiset/3-12401136> (luettu 15.5.2022).

Pilli-Sihvola, Eetu. 2022. Missä roboseni on? Automaatiota edistämässä ihmisten tarpeet edellä. Blogikirjoitus Liikenne- ja viestintävirasto Traficom sivulla. 27.1.2022. [Missä roboseni on? Automaatiota edistämässä ihmisten tarpeet edellä | Traficom](https://traficom.fi/missa-roboseni-on-automaatiota-edistamassa-ihmisten-tarpeet-edella) . (luettu 15.4.2022)

Pimiä, Kirsi: Turvallisuusympäristön muutos edellyttää sisäisen turvallisuuden ja maahanmuuton viranomaisilta vahvaa suorituskykyä. Sisäministeriön blogi 20.4.2022. <https://intermin.fi/ajankohtaista/blogi/-/blogs/turvallisuusympariston-muutos-edellyttaa-sisaisen-turvallisuuden-ja-maahanmuuton-viranomaisilta-vahvaa-suorituskykya> (luettu 20.4.2022).

Poliisi: Järjestäytynyt rikollisuus. <https://poliisi.fi/jarjestaytynyt-rikollisuus> (luettu 30.5.2022). (2022a)

Poliisi: Poliisi sosiaalisessa mediassa. <https://poliisi.fi/some> (luettu 16.5.2022). (2022b)

Poliisi: Poliisin strategian tavoite on turvata arki. <https://poliisi.fi/strategiat> (luettu 12.9.2022). (2022c)

Poliisi: Poliisin liikennevalvonnan ja -turvallisuuden toiminta- ja kehittämissuunnitelma 2022–2030. Poliisihallituksen julkaisusarja 1/2022. <https://poliisi.fi/julkaisut/-/asset-publisher/Ga8MkKWl5ss3/content/poliisin-liikennevalvonnan-ja-turvallisuuden-toiminta-ja-kehittamissuunnitelma-2022-2030> (luettu 9.8.2022). (2022d)

Poliisi: Lounais-Suomen poliisi muistuttaa nuoria someilmiön vaaroista. Uutinen 3.3.2022. <https://poliisi.fi/-/lounais-suomen-poliisi-muistuttaa-nuoria-someilmiön-vaaroista> (luettu 3.3.2022). (2022e)

Poliisi: Poliisi hakee rooliaan julkisessa keskustelussa. Uutinen 12.4.2022. <https://polamk.fi/-/poliisi-hakee-rooliaan-julkisessa-keskustelussa> (luettu 18.5.2022). (2022f)

Poliisi: Ruokapalvelurobotit aiheuttavat kiinnostusta ja kysymyksiä Espoossa. Uutinen 5.5.2022. <https://poliisi.fi/-/ruokapalvelurobotit-aiheuttavat-kiinnostusta-ja-kysymyksiä-espoossa> (luettu 5.5.2022). (2022g)

Poliisi: Ennalta estävä työ parantaa turvallisuutta ihminen ja ilmiö kerrallaan. Tiedote 12.6.2022. <https://poliisi.fi/-/ennalta-estava-tyo-parantaa-turvallisuutta-ihminen-ja-ilmiö-kerrallaan> (luettu 15.6.2022). (2022h)

Poliisi: Nuorten väkivaltaiset tappeluvideot leviävät sosiaalisessa mediassa. Uutinen 15.7.2022. <https://poliisi.fi/-/nuorten-vakivaltaiset-tappeluvideot-leviavat-sosiaalisessa-mediassa> (luettu 20.7.2022). (2022i)

Puolustusministeriö: Turvallisesti tulevaisuuteen – Puolustusministeriön strategia 2025. 6.7.2006. https://www.defmin.fi/files/673/PLM_-_Strategia_2025.pdf (luettu 5.8.2022).

Puttonen, Mikko: Rikollisuus ei selity ilman geenejä. HS.fi 2.5.2022. <https://dynamic.hs.fi/a/2022/rikollisuusjageenit/> (luettu 2.5.2022).

Päivinen, Helena: Sukupuolistunut väkivalta näkyy koulumaailmassa. 26.5.2021. Psykologi-lehti. <https://psykologilehti.fi/sukupuolistunut-vakivalta-nakyy-koulumaailmassa/> (luettu 14.4.2022).

Rahkola, Markus: Katsaus lohkoketjuteknologioiden hyödyntämiseen Suomessa. Raportti tulevaisuusvaliokunnalle. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 1/2019. <https://www.eduskunta.fi/FI/valiokunnat/tulevaisuusvaliokunta/julkaisut/Sivut/-katsaus-lohkoketju-teknologioiden-hyodyntamiseen-suomessa.aspx> (luettu 11.3.2022).

Rannanpää, Sari, Antikainen, Janne, Aro, Rasmus, Huttunen, Jaakko, Hovi, Sebastian, Pitkänen, Kati, Strandell, Anna, Nurmio, Kimmo, Rehunen, Antti, Vihinen, Hilikka, Lehtonen, Olli, Muilu, Toivo, Weckroth, Mikko: Monipaikkaisuus – nykytila, tulevaisuus ja kestävyys. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:9. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163785> (luettu 25.5.2022).

Rautio, Marjatta & Tuominen, Stina: Yhdellä poliisilla tuhansia juttuja, syyttäjällä ”putki ummessa”, pätkätöihin ei löydy tuomareita – rikosasioiden käsittely hidastuu entisestään. Yle Uutiset 28.6.2022. <https://yle.fi/uutiset/3-12495507> (luettu 28.6.2022).

Reinboth, Susanna: Paras sovitus rikoksesta on korvaus uhrille, mutta rangaistus on plussaa, sanoo uusi valtakunnansyyttäjä Ari-Pekka Koivisto. HS.fi 4.6.2022. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000008821767.html> (luettu 6.6.2022).

Rekola, Maija – Kolinen, Laura – Asikainen, Eeva – Heliste, Lasse – Immonen, Elina – Starck, Mari – Ahokas, Maija – Suomento, Juuso – Johansson, Sofia: Liikenneturvallisuusstrategia 2022–2026. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 2022:3. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163951> (luettu 22.4.2022).

Repo, Siina: Viestinnän trendit 2022. Viesti ry 21.1.2022.

Rid, Thomas: Cyber War Will not Take Place. Oxford University Press 2013.

Riihola, Katja: Uusi ilmiö lähisuhdeväkivallassa: ”Minulla on korona ja tartutan sen sinuun” – kodeissa perutaan perhetyön käyntejä aiempaa enemmän. Helsingin Uutiset 1.5.2020. <https://www.helsinginuutiset.fi/paikalliset/1657112> (luettu 20.4.2022).

Rikander, Henri: Vähimmän haitan tie – Rikoslain 16 luvun 1 §:n soveltaminen poliisin käytännössä. Edilex 2018.

Rikander, Henri & Sutela, Mika: Poliisiin kohdistuvan väkivallan anatomia: rikosepäilyjen taustat sekä tekojen vaarapotentiaali. Edilex 2020/34.

Rikosseuraamuslaitos: Vankilaturvallisuutta parannetaan perustamalla tehostetusti valvottuja osastoja neljään vankilaan. Tiedote 1.3.2022. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2022/vankilaturvallisuuttaparannetaanperustamalla-tehostetustivalvottujaosastojaneljaanvankilaan.html#> (luettu 5.8.2022). (2022a)

Rikosseuraamuslaitos: Vankilarikollisuuden torjunnassa on lähtökohtana ennalta estävät toimet. Tiedote 13.5.2022. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2022/vankilarikollisuudentorjunnassaonlahtokohtanaennaltaestavattoimet.html#> (luettu 5.8.2022). (2022b)

Rikoksentorjuntaneuvosto: Mediataidot. <https://rikoksentorjunta.fi/mediataidot> (luettu 16.5.2022). (2022a)

Rikoksentorjuntaneuvosto: Rikollisuus Suomessa. <https://rikoksentorjunta.fi/rikollisuus-suomessa> (luettu 28.3.2022). (2022b)

Rikosuhripäivystys: Nettirikokset. <https://www.riku.fi/rikoksen-uhrina/lapsi-ja-nuori-rikoksen-uhrina/nettirikokset/> (luettu 13.4.2022). (RIKU 2022a)

Rikosuhripäivystys: Rikosuhripäivystyksen asiakasmäärä kasvoi 18 prosenttia viime vuonna. Tiedote 22.2.2022. <https://www.riku.fi/rikosuhripaivystyksen-asiakasmaara-kasvoi-18-prosenttia-viime-vuonna/> (luettu 22.2.2022). (RIKU 2022b)

Roser, Max & Richie, Hannah: Technological Change. Last revision in March 2022. Our World In Data. <https://ourworldindata.org/technological-change> (luettu 27.5.2022).

Rossi, Venla: Rikos kannattaa. HS Teema 4/2022: Rikos.

Ruohonen, Voitto: Rikos ei vanhene. E-kirja. Gaudeamus. Julkaisupäivämäärä 15.3.2022.

Rydman, Arno: Ihmisten manipulointi somessa yhä näppärämpää – näin se käy. Verkko-uutiset 2.2.2018.

Saarholm, Julia, Turkka, Heikki & Toivonen, Anne: Nuorten väkivaltarikokset – ratkaisuksi rikosvastuun lasku ja kriminalisoinnit? Vierashuone-kirjoitus, Edilex 17.5.2022. <https://www.edilex.fi/uutiset/76281> (luettu 28.5.2022).

Sahramäki, Iina, Jukarainen, Pirjo, Kaario, Ossi, Mutttilainen, Vesa, Mäkelä, Roosa & Salmi-Hiltunen, Tuire: Poliisi julkisen keskustelun murroksessa. Poliisin yhteiskunnallinen viestintä -tutkimushankkeen katsaus viestintää suuntaaviin tekijöihin poliisissa. Poliisiammattikorkeakoulun katsauksia 21. Poliisiammattikorkeakoulu 2022. <https://www.theseus.fi/handle/10024/744503> (haettu 20.5.2022).

Salonen, Tuisku-Tuuli: Ammattikuljettajien näkemyksiä automaation vaikutuksista liikenteeseen tulevaisuudessa. Liikenneturvan selvityksiä 1/2019. https://www.liikenneturva.fi/app/uploads/2021/09/2019_automaatio.pdf (luettu 12.9.2022).

Saresma, Tuija, Pöyhtäri, Reeta, Knuutila, Aleks, Kosonen, Heidi, Juutinen, Marko, Haara, Paula, Tulonen, Urho, Nikunen, Kaarina & Rauta, Jenita: Verkkoviha: Vihapuheen tuottajien ja levittäjien verkostot, toimintamuodot ja motiivit. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:48. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164244> (luettu 22.7.2022).

Savela, Sanna, ”Kun lapsi kokee seksuaalista väkivaltaa, paikka ei ole oleellinen”, sanoo oikeuspsykologi – verkkorikos voi olla yhtä haitallinen kuin fyysinen väkivalta. Yle Uutiset 22.4.2022. <https://yle.fi/uutiset/3-12394676> (luettu 22.4.2022).

Savolainen, Jyrki: Analyysiverkostolle pidetty luento aseiden 3D tulostuksesta. Tampere 28.1.2022.

Sisäministeriö: Turvallinen elämä ikääntyneille – toimintaohjelman päivitys. Sisäministeriön julkaisu 6/2018. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160520> (luettu 9.3.2022)

Sisäministeriö: Suomen väestö monimuotoistuu – vaihtelua on alueittain. Maahanmuuton tilannekatsaus 1/2021. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410869/suomen-vaesto-monimuotoistuu-vaihtelua-on-alueittain> <https://intermin.fi/-/suomen-vaesto-monimuotoistuu-vaihtelua-on-alueittain> (luettu 8.3.2022) (2021a)

Sisäministeriö: Selvitys haavoittuviin ryhmiin kuuluvien turvallisuuden kokemuksista. Sisäministeriön julkaisu 2021:21. [Selvitys haavoittuviin ryhmiin kuuluvien turvallisuuden kokemuksista \(valtioneuvosto.fi\)](https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160520). (luettu 8.4.2022) (2021b)

Sisäministeriö: Suomalaiset ovat tänä keväänä yhteisöllisempiä ja tiedonhakisempia – turvallisuuden tunne on parempi, mutta maailmanmeno huolestuttaa. Tiedote 19.5.2022 <https://intermin.fi/-/suomalaiset-ovat-tana-kevaana-yhteisollisempia-ja-tiedonhakisempia-turvallisuuden-tunne-on-parempi-mutta-maailmanmeno-huolestuttaa> (luettu 20.5.2022). (2022a)

Sisäministeriö: Järjestäytynyt rikollisuus vaikuttaa laajasti yhteiskuntaan. <https://intermin.fi/poliisiasiat/jarjestaytynyt-rikollisuus> (luettu 30.5.2022). (2022b)

Sisäministeriö: Vastuullisuusraportointi tekee näkyväksi sisäasiainhallinnon kestävä kehityksen työn. Uutinen 22.6.2022. <https://intermin.fi/-/vastuullisuusraportointi-tee-nakyvaksi-sisaasiainhallinnon-kestavan-kehityksen-tyon> (luettu 8.8.2022). (2022c)

Soininvaara, Osmo: 2020-luvun yhteiskuntapolitiikka. E-kirja. Teos. Julkaisupäivämäärä 12.11.2021.

Solanko, Laura: Suomen Pankin ajankohtaisia artikkeleita Suomen taloudesta. Blogikirjoitus 4.3.2021. Euro&Talous. <https://www.eurojatalous.fi/fi/blogit/2021/kuinka-riippuvainen-suomi-on-tuontienergiasta/> (luettu 21.4.2022)

Sundman, Robert: Terapiaa Putinille. Kolumni. Suomen Kuvalehti 24/2022.

Suojellaan Lapsia ry: Verkkovälitteinen lapsiin kohdistuva seksuaaliväkivalta Suomessa – tilastoja rikoksista ja rikosentekijöistä. Raportti 2022. <https://www.suojellaanlapsia.fi/post/verkkov%C3%A4litteinen-lapsiin-kohdistuva-seksuaaliv%C3%A4kivalta-suomessa> (luettu 12.9.2022).

Suojelupoliisi, Vuosikirja 2021. <https://vuosikirja.supo.fi/documents/62399122/111357887/Supo+Vuosikirja+2021.pdf/c692364f-9d7f-5e8b-e720-8763784cf27e/Supo+Vuosikirja+2021.pdf> (luettu 5.4.2022). (Supo 2022a)

Suojelupoliisi, Podcast Supodi – Erikoisjakso: Supon vuosikirja 2021. Tekstivastine kausi 2 jakso 7. <https://supo.fi/tekstivastine-kausi-2-jakso-7> (luettu 5.4.2022). (Supo 2022b)

Suomen Yrittäjät: Yrittäjyys Suomessa, 2022. <https://www.yrittajat.fi/yrittajarjesto/tie-toa-yrittajista/yrittajyys-suomessa/> (luettu 12.9.2022).

Sutela, Mika: Poliisi on monessa mukana lainvalmisteluasiakirjoissa. Blogikirjoitus. Oikeutta kohtuudella - The Blog of UEF Law School. <https://blogs.uef.fi/oikeuttakohtuudella/2022/04/27/2046/> (luettu 27.4.2022).

Sutela, Mika & Rikander, Henri: Virkamiesten väkivaltaisesta vastustamisesta – onko yhteiskunnallisilla olosuhteilla yhteyttä viranomaisiin kohdistettuun väkivaltaan? Edilex 2020/15. www.edilex.fi/artikkelit/20848.

Tammi, Kaisa: Naisvankilan pomo. E-kirja. WSOY. Julkaisupäivämäärä 25.8.2022.

Tamminen, Jari: Onko kansalaistottelemattomuus hyvä asia ja saako aktivisteja auttaa? Voima 21.1.2022. <https://voima.fi/hairikot/artikkeli/onko-kansalaistottelemattomuus-hyva-asia-ja-saako-aktivisteja-auttaa/> (luettu 15.5.2022).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Korkeakouluopiskelijat tarvitsevat tukea – tutkijat huolissaan ahdistus- ja masennusoireiden yleisyydestä. Tiedote 13.12.2021. <https://thl.fi/fi/-/korkeakouluopiskelijat-tarvitsevat-tukea-tutkijat-huolissaan-ahdistus-ja-masennusoireiden-yleisyydesta> (luettu 15.6.2022). (THL 2021)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Näistä merkeistä tunnistat väärän tiedon verkossa. Uutinen 22.3.2022. <https://thl.fi/fi/ajankohtaista/tiedotteet-ja-uutiset/naista-merkeista-tunnistat-vaaran-tiedon-verkossa> (luettu 15.5.2022). (THL 2022a)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Turvakotipalvelut 2021 – Turvakotien asiakasmäärät laskivat toista vuotta peräkkäin. Tilastoraportti 20/2022, 1.6.2022. <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/sosiaalipalvelut/turvakotipalvelut> (luettu 5.8.2022). (THL 2022b)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Suomalaiset luottavat tietoturvatietoihinsa, mutta palveluiden kehittämisen näkökulmasta parantamisen varaa on. Uutinen 12.9.2022. <https://thl.fi/fi/-/suomalaiset-luottavat-tietoturvatietoihinsa-mutta-palveluiden-kehittamisen-nakokulmasta-parantamisen-varaa-on?redirect=%2Ffi%2F> (luettu 12.9.2022). (THL 2022c)

Tikkala, Hannu & Gertsch, Mia: Sisäministeriön arvio: Suomeen saapuu 40 000 – 80 000 pakolaista Ukrainasta tämän vuoden aikana: ”Suomi on kantamassa oman vastuunsa”. Yle Uutiset 23.3.2022. <https://yle.fi/uutiset/3-12372330> (luettu 28.3.2022)

Tikkanen, Tiina: Perusturvallisuuden tunne rakentuu luottamuksellisista kohtaamisista. Opettaja-lehti 5.5.2022. <https://www.opettaja.fi/tyossa/yhteiset-toimintamallit-tuovat-turvaa/> (luettu 12.5.2022).

Tilastokeskus: Yhdistystoimintaan on osallistunut yli puolet väestöstä. Vapaa-ajan osallistuminen [verkkajulkaisu]. 2017, 1. Suomen virallinen tilasto (SVT). Päivitetty 30.8.2018. http://www.stat.fi/til/vpa/2017/vpa_2017_2018-08-30_kat_001_fi.html (luettu 1.4.2022).

Tilastokeskus: Asunnot ja asuinolot [verkkajulkaisu]. Yleiskatsaus 2020, 2. Asuntokunnat ja asuinolot 2020. http://www.stat.fi/til/asas/2020/01/asas_2020_01_2021-10-14_kat_002_fi.html (luettu 31.3.2022) (2021a)

Tilastokeskus: Syntyvyys ei ole Suomessa ikärakenteen kannalta riittävällä tasolla. Julkaistu 30.9.2021 https://www.stat.fi/til/vaenn/2021/vaenn_2021_2021-09-30_tie_001_fi.html https://www.stat.fi/til/vaenn/2021/vaenn_2021_2021-09-30_tie_001_fi.html (luettu 16.3.2022). (2021b)

Tilastokeskus: Tietotekniikan käyttö yrityksissä 2021. Suomen virallinen tilasto. Tiede, teknologia ja tietoyhteiskunta 2021. https://tilastokeskus.fi/til/icte/2021/icte_2021_2021-12-03_fi.pdf (luettu 29.5.2022) (2021c)

Tilastokeskus: Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö [verkkajulkaisu].

ISSN=2341-8699. 2021. Suomen virallinen tilasto (SVT). http://www.stat.fi/til/sutivi/2021/sutivi_2021_2021-11-30_tie_001_fi.html (luettu 29.5.2022). (2021d)

Tilastokeskus: Yli puoli miljoonaa 30–64-vuotiasta asuu yksin. Julkaistu 20.5.2021. https://www.stat.fi/til/asas/2020/asas_2020_2021-05-20_tie_001_fi.html (luettu 4.4.2022). (2021e)

Tilastokeskus: Konkurssit [verkkajulkaisu]. Suomen virallinen tilasto (SVT): http://www.stat.fi/til/konk/2022/02/konk_2022_02_2022-03-16_tie_001_fi.html (luettu 12.9.2022). (2022a)

Tilastokeskus: Suomi maailman kärjessä. <https://www.stat.fi/tup/satavuotias-suomi/suomi-maailman-karjessa.html> (luettu 14.3.2022). (2022b)

Tilastokeskus: Rikos- ja pakkokeinotilasto. Suomen virallinen tilasto (SVT) 2022. <https://www.stat.fi/tilasto/rpk> (luettu 17.5.2022). (2022c)

Tilastokeskus: Vieraskieliset. <https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/vieraskieliset.html> (luettu 11.3.2022). (2022d)

TUOVI – Sisäisen turvallisuuden portaali: Suomi on maailman turvallisin maa. <https://sisainturvallisuus.fi/sisaisen-turvallisuuden-tila> (luettu 10.3.2022).

Turja, Tuomo: Kysely julkisen hallinnon asiointipalveluista. Tutkimusraportti. Valtiovarainministeriö. 10.11.2021. Taloustutkimus Oy. <https://valtioneuvosto.fi/documents/10623/51744718/Tutkimusraportti,+Kysely+julkisen+hallinnon+asiointipalveluista.pdf/99f81c38-6edb-4424-beb5-964da9b12a72/Tutkimusraportti,+Kysely+julkisen+hallinnon+asiointipalveluista.pdf?t=1639638735534> (luettu 29.5.2022).

Turkka, Heikki & Saarholm, Julia: Alaikäisten väkivaltarikokset – mitä taustalla ja mitä ilmiölle voi tehdä? Murharyhmä. Helsingin Väkivaltarikostutkijat ry 2021.

Turun yliopisto: Laaja tutkimus: kiusaajilla suurempi riski syyllistyä väkivaltarikoksiin. Uutinen 6.9.2022. <https://www.utu.fi/fi/ajankohtaista/mediatiedote/laaja-tutkimus-kiusaajilla-suurempi-riski-syyllistya-vakivaltarikoksiin> (luettu 6.9.2022).

Törnroos, Siru & Eriksson, Kenneth: Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden ja uhkia poliisille Suomessa. IPA Poliisiuutiset 2/2022. International Police Association, Suomen osasto. <https://ipa-finland.org/fi/ajankohtaista/ipa-poliisiuutiset/586-ipa-poliisiuutiset-2-2022> (luettu 21.7.2022).

Utriainen, Terttu: Rikosoikeus ja media. Teoksessa Raimo Lahti & Tapio Lappi-Seppälä (toim.). Rikosoikeudellisia kirjoituksia VII, Pekka Koskiselle 1.1.2003 omistettu. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 237. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2003.

Uutismedian liitto: Kolme neljästä suomalaisesta uskoo tietoisesti harhaanjohtavan tiedon määrän lisääntyvän. Tiedote 25.5.2022. <https://www.uutismediat.fi/ajankohtaista/kolme-neljasta-suomalaisesta-uskoo-tietoisesti-harhaanjohtavan-tiedon-maaran-lisaantyan/> (luettu 1.9.2022). (2022a)

Uutismedian liitto: Sanomalehdet ovat suomalaisten mielestä ylivoimaisesti luotettavin media. Tiedote 1.9.2022. <https://www.uutismediat.fi/ajankohtaista/sanomalehdet-ovat-suomalaisten-mielesta-ylivoimaisesti-luotettavin-media/> (luettu 1.9.2022). (2022b)

Vaalisto, Heidi: Ukraina pesee Venäjän informaatiotosodassa – asiantuntija nostaa esiin Zelenskyin hienon oivalluksen: ”Aivan uskomaton äijä”. Ilta-Sanomat 27.3.2022. <https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000008710330.html> (luettu 15.5.2022).

Valkonen, Tarmo & Lassila, Jukka: Väestön ikääntymisen taloudelliset vaikutukset. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:36. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163134> (luettu 10.3.2022).

Valtioneuvosto: Ilmasto- ja energiastrategian valmistelu. TEMo84:00/2020. <https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=TEMo84:00/2020> (luettu 20.4.2022). (Valtioneuvosto 2020)

Valtioneuvosto. Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:48. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163149> (luettu 14.3.2022).

Valtioneuvosto: Valtioneuvoston ajankohtaiselonteossa käsitellään Suomen turvallisuusympäristön muutosta. Tiedote 13.4.2022. <https://valtioneuvosto.fi/-/valtioneuvoston-ajankohtaiselonteossa-kasitellaan-suomen-turvallisuusympariston-muutosta> (luettu 12.9.2022). (2022a)

Valtioneuvosto: Selonteko Suomen liittymisestä Pohjois-Atlantin liittoon 15.5.2022. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164094> (luettu 15.5.2022). (2022b)

Valtiovarainministeriö: Millaista monipaikkaisuutta Suomeen – Selvitys kaksoiskuntalaisuudesta. Valtiovarainministeriön julkaisu 3/2018. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160469> (luettu 1.7.2022).

Valtiovarainministeriö: Digitalisaation vaikuttavuuden tilannekuvan jakaminen ja sen äärelle pysähtyminen – julkaisu. Digitalisaation edistämisen ohjelma 15.3.2022. <https://vm.fi/documents/10623/12394/Digitalisaation+tilannekuvan+jatkoehdotukset+2022.pdf/6a3429ad-f7cf-ab60-0a0d-dd583d3e867a/Digitalisaation+tilannekuvan+jatkoehdotukset+2022.pdf?t=1647273496492> (luettu 26.5.2022) (2022a)

Valtiovarainministeriö: Hallitus päätti valtion palveluiden saatavuuden vahvistamisesta – linjaukset edistämään monipaikkaisen työn, opiskelun ja asumisen mahdollisuuksia. Valtiovarainministeriön tiedote 31.3.2022. <https://valtioneuvosto.fi/-/10623/hallitus-paatti-valtion-palveluiden-saatavuuden-vahvistamisesta-linjaukset-edistamaan-monipaikkaisen-tyon-opiskelun-ja-asumisen-mahdollisuuksia> (luettu 29.5.2022) (2022b)

Valtiovarainministeriö: Valtiovarainministeriön kirje valtion virastoille ja laitoksille. 21.3.2022. Diaarinumero VN/9334/2022-VM-1. (2022c)

VATT: Korkeakoulujen opiskelijavalintauudistus: Opiskelupaikkojen enemmistön täyttämisen todistusvalinnalla tehosti opiskelijavalintaa. Tiedote 3.6.2022. <https://vatt.fi/-/korkeakoulujen-opiskelijavalintauudistus-opiskelupaikkojen-enemmiston-tayttaminen-todistusvalinnalla-tehosti-opiskelijavalintaa> (luettu 3.6.2022).

Vesa, Ari J.: Älykäs kodintekniikka avuksesi – esineiden internet hakkerin silmin. Oma voimaa 5.12.2018. <https://lehti.omavoima.fi/artikkelit/alykas-kodintekniikka-avukse-si-esineiden-internet-hakkerin-silmin> (luettu 29.5.2022)

Viljanen, Kaisa: Analysoiko wc-pytty tulevaisuudessa terveyttämme? Kysyimme futuristi Elina Hiltuselta, miten asuminen muuttuu. IS.fi 6.10.2020. <https://www.is.fi/menaiset/ilmiot/art-2000006660095.html> (luettu 31.3.2022).

Vilkkumaa, Eeva: Tekoäly päätösanalyytikon silmin: Kun kone tekee datapohjaisia päätöksiä, mihin ihmistä enää tarvitaan? Uutinen 7.10.2021, Aalto-yliopisto. <https://www.aalto.fi/fi/uutiset/tekoaly-paatosanalyytikon-silmin-kun-kone-tekee-datapohjaisia-paatoksia-mihin-ihmista-ena> (luettu 25.5.2022)

Virtanen, Lotta, Kaihlanen, Anu-Marja, Kouvonon, Anne, Safarov, Nuriir, Laukka, Elina, Valkonen, Paula & Heponiemi, Tarja: Hyvinvointiyhteiskunnan digitaaliset palvelut yhdenvertaisiksi – 9 kriittistä toimenpidettä haavoittuvassa asemassa olevien huomiointimiseksi. Päätösten tueksi 1/2022. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos THL. <https://www.julkari.fi/handle/10024/143708> (luettu 5.8.2022).

Vuorela, Miikka: Väkivaltainen kriisi tuottaa väkivaltarikollisuutta. Kriminologiablogi 28.2.2022. <https://www.kriminologia.fi/2022/02/28/sota-tuottaa-vakivaltarikollisuutta/> (luettu 28.2.2022). (2022a)

Vuorela, Miikka (@miikka_vuorela): Twiitti 5.4.2022. Twitter-mikroblogipalvelu. https://twitter.com/miikka_vuorela/status/1511227266545631234?t=vc3lkgAwKz-CaH8CXZe4nOw&s=03 (luettu 5.4.2022). (2022b)

Vuorensyrjä, Matti & Rauta, Jenita: Poliisibarometri 2020. Kansalaisten arviot poliisin toiminnasta ja Suomen sisäisen turvallisuuden tilasta. Sisäministeriön julkaisu ja 2020:12.

Vuorio, Vilma: Uusi IPCC-raportti on vakava varoitus – nyt tarvitaan panostuksia ilmastonmuutokseen sopeutumiseen. Uutinen 28.2.2022. WWF. <https://wwf.fi/uutiset/2022/02/uusi-ipcc-raportti-on-vakava-varoitus-nyt-tarvitaan-panostuksia-ilmastonmuutokseen-sopeutumiseen/> (luettu 16.5.2022). (2022a)

Vuorio, Vilma: Uusi IPCC:n raportti kertoo, että keinoja ilmastonmuutoksen hillintään on – toimeen on käytävä heti. Uutinen 4.4.2022. WWF. <https://wwf.fi/uutiset/2022/04/uusi-ipccn-raportti-kertoo-etta-keinoja-ilmastonmuutoksen-hillintaan-on-toimeen-on-kaytava-heti/> (luettu 16.5.2022). (2022b)

Väisänen, Minna: Suomeen kohdistuvien kyberhyökkäysten määrä ei noussutkaan kevään aikana, mutta Nato-jäsenyys voi lisätä uhkaa. Yle Uutiset 8.7.2022. <https://yle.fi/uutiset/3-12525317> (luettu 8.7.2022).

Wigell, Mikael; Deschryvere, Matthias; Fjäder, Christian; Helwig, Niklas; Kaitila, Ville; Koski, Heli; Seilonen, Josi ja Suominen, Arho. 2022. Europe Facing Geoeconomics: Assessing Finland's and the EU's Risks and Options in the Technological Rivalry. Publications of the Government's analysis, assessment's and research activities 2022:12. Aineisto saatavissa Julkaisut - Valtioneuvoston kanslia (vnk.fi) (luettu 27.4.2022)

Wevelsiep, Anneliina: Kuuluuko kansalaistottelemattomuus demokratiaan? Verkkolehti 11/2021, <https://kansalaisyhteiskunta.fi/verkkolehti/> (luettu 8.5.2022).

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia. Valtioneuvoston periaatepäätös / 2.11.2017. https://tem.fi/documents/1410877/2132272/Yhteiskunnan_turvallisuusstrategia.pdf/1f6b0b51-5069-4979-9f3b-579f8c0543d7 (luettu 22.4.2022).

Yle: Yle selvitti suomalaisten pelkoja ja haaveita – yli puolet suomalaisista kokee maailmankuvansa muuttuneen viimeisten kahden vuoden aikana. Tiedote 2.8.2022. <https://yle.fi/aihe/a/20-10003119> (luettu 2.8.2022)

9. KUVAT

Kuva 1. Kaupunkiin! -projektin C23-kaupunkien osuus koko maan väestöstä.	18
Kuva 2. C23-kaupunkien väestönmuutos prosentteina 2020-2040 sekä väkiluku 2040.	18
Kuva 3. Vieraskielisten osuus (%) kunnittain 2000 ja 2019.	20
Kuva 4. Väestöllinen huoltosuhde 1900-2020 ja ennuste vuoteen 2070.	21
Kuva 5. Väkiluku 2000-2020 ja ennustettu väkiluku vuosina 2007-2021 laadituissa ennusteissa.	22
Kuva 6. Mistä turvallisuus muodostuu?	23
Kuva 7. Mistä turvattomuus muodostuu?	24
Kuva 8. Vapaa-ajan asukkaiden määrän muutos 2019-2030 seutukunnittain.	29
Kuva 9. Vireille laitettut konkurssit tammi-helmikuussa 2018-2022.	30
Kuva 10. Hyvinvointialueet ja niiden väkiluku 8/2020.	40
Kuva 11. Tulevaisuustaulukko Ukrainan sodan vaikutuksista.	45
Kuva 12. Viranomaisten tietoon tulleet virkamiehen vastustamisrikokset (RL 16:1-2) rikoksen kohteena olleen viranomaisen mukaan jaoteltuna vuosina 2000-2020.	53
Kuva 13. Rikollisuuden kehitys kuukausittain 2020-2021.	65
Kuva 14. Henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten trendiaikasarjat ja ennusteet poliisilaitoksittain ja valtakunnallisesti vuosille 2022-2030.	67
Kuva 15. Liikennerikosten trendiaikasarjat ja ennusteet poliisilaitoksittain ja valtakunnallisesti vuosille 2022-2030.	68
Kuva 16. Poliisiin tietoon tulleet lievät pahoinpitelyt suhteessa henkirikoksiin vuosina 2000-2021.	74
Kuva 17. Poliisin perheväkivaltatehtävien määrät tehtävätyypin mukaan kuukausittain 2017-2021.	81
Kuva 18. Poliisin perheväkivaltatehtävät väestöön suhteutettuna ja kyseisillä tehtävillä tehdyt rikosilmoitukset tehtävämäärään suhteutettuna maakunnittain.	83
Kuva 19. Poliisiin tietoon tulleet lähestymiskiellon rikkomiset 2012-2021. Datan lähde: PolStat-tulostietojärjestelmä.	84
Kuva 20. Suurimpien supertietokoneiden laskentakapasiteetti ns. liukuluku kvadriljoonissa.	90
Kuva 21. Tietokoneen muistin ja tallennustilan hinta.	90

Kuva 22. Suomalaisten kotitalouksien internetiin kytkemät laitteet vuoden 2021 liikenne- ja viestintäviraston kuluttajatutkimuksessa.	92
Kuva 23. Yritykset, joissa niiden henkilöiden määrä, joilla on etäyhteys yrityksen sähköpostiin (tietokoneella tai puhelimella), lisääntyi johtuen kokonaan tai osittain koronaepidemiasta.	95
Kuva 24. Yritysten osuus, joissa etäkokousten määrä lisääntyi johtuen kokonaan tai osittain koronaepidemiasta.	96
Kuva 25. Mieluisimmat tavat käyttää julkisen hallinnon palveluita.	97

10. TAULUKOT

Taulukko 1. Mahdollisia ensioireita tulevasta muutoksesta.	107
---	-----

11. LIITTEET

1. Poliisin toimintaympäristön tarkastelun perusmalli
2. Tulevaisuuden eritasoisia teknisiä kehitysaskelia

LIITE 1

Näistä on tärkeä olla tietoinen ja näiden suotuisaan kehitykseen tulee pyrkiä vaikuttamaan siitä osin kun se kuuluu omaan tehtäväpiiriin tai vaikuttamisella voidaan lisätä sisältä pääomaa.

VÄESTÖ esim.:
Demografiset tekijät, ihmisen tapa elää, yrittää ja käydä töissä. Kuinka hyvin tai huonosti ihmiset voivat? Mitkä ovat perheen haasteet arjessa?
Mieti keskimääräistä pörhettä. Keitä perheeseen kuuluu, missä he asuvat ja mitä he tekevät päivisin ja harrastavat iltoisin? Millä välimatkat kuljetaan? Missä asioissa ja miten he asioivat poliisin kanssa?

JULKINEN KESKUSTELU esim.:
Missä, mistä ja miten keskustellaan? Kuinka yleinen mielipide muodostuu ja minkälaisia arvoja se heijastelee? Mitä poliisista puhutaan?
Mieti luoteitaanko viranomaisiin ja mikä on viranomaisten osallisuus keskusteluihin?

RIKOLLISUUS esim.:
Rikollinen elämäntyyli ja sen kehittyminen. Mikä on rikoksentekijän profiili: missä, mitä ja miten rikoksiä tehdään ja miten niiden uhreiksi joututaan?
Mieti mikä on tyypillinen rikos, sen tekijä ja kenelle siitä koituu vahinkoa. Miten rikollinen kehitys voidaan estää, ja toisjakoisesti sen vahingollisuus minimoida?

TEKNOLOGIA esim.:
Tekninen kehitys ja innovaatiot
Mieti mitä uutta maailmalla on tulossa automatisaation, robotisaation ja digitalisaation saralla. Onko näissä jotain sellaista, josta viranomaiset voivat hyötyä, tai jota tulee varoa? Syntykö risk uusia rikoksista tai häiriöistä?

SUUNNITELLUT MUUTOKSET esim.:
Lainsäädännön muutokset kotimaassa ja EU:ssa; valtioiden väliset sopimukset. Fyysisen ympäristön ja infraan rakentaminen. Isot hankkeet.
Mieti minkälaisia voimalaitoksia on rakenteilla ja mitä ne vaikuttavat alueen toimintaan. Mitä uutta länsisäädäntöä on tulossa ja mikä merkitys sillä voi olla omalle toiminnalle?

ULKOINEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ:
Mitä tapahtuu ”seinien ulkopuolella”?
Mikä on uutta, mikä muuttuu?

- Megatrendit = koskettavat lähes kaikkea, vaikuttaa lähes kaikkeen (esim. väestön ikääntyminen)
- Trendi = muutoksen suunta, joku lisääntyy tai vähenee (esim. rikosten määrän muutos)
- Ilmiö = havaittavissa oleva yksittäistapausta laajempi tapahtuma (esim. Lapin matkailun suosio)
- Heikko signaali = massasta poikkeava yksittäistapahtuma, joka voi olla ensioire muutoksesta (esim. koelento dronella, joka pystyy kuljettamaan ihmisen)

Mieti, että asiat eivät tapahdu tyhjiössä. Vaikka oma toiminta ei muuttuisi, muiden toiminta todennäköisesti muuttuu. Haluttin sitä tai ei. Muutokseen voidaan myös omalla toiminnalla vaikuttaa, jos tiedetään mitä halutaan.

SISÄINEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ:
Mitä tapahtuu ”seinien sisäpuolella”?
Millä ulkoiseen muutokseen voidaan vastata?
Pääoma = omat pelimerkit vastata muutokseen

- Aineeton = osaaminen ja tieto; sekä kyky käyttää ja kehittää sitä. ml. sisäiset ja ulkoiset rakenteet tiedon siirtelyyn ja toimintojen kehittämiseen.
- Aineellinen = konkreettiset asiat (eurot ja muu rahanarvoinen omaisuus)

Mieti, että peikkäillä autolla ei tee mitään. Se pitää osata myös käynnistää ja saada liikkumaan luvan kanssa ja sääntöjen mukaisesti. Siksi aineellisen pääoman lisäksi tarvitaan myös aineetonta pääomaa.

Ulkoinen ympäristö: Väestö, Julkinen keskustelu, Rikollisuus, Teknologia, Suunnitellut muutokset

Sisäinen ympäristö: Inhimillinen pääoma, Suhteellinen pääoma, Rakenteellinen pääoma, Fyysinen pääoma, Taloudellinen pääoma

TOIMINTAYMPÄRISTÖN TARKASTELUN MALLI JA PERUSKYSYMYKSET

Näitä on suojeltava, kehitettävä ja hankittava lisää siten, että ne vastaavat ulkoa tulevaan tarpeeseen myös tulevaisuudessa.

INHIMILLINEN pääoma esim. :
osaaminen, koulutus, motivaatio, asenne = se, mikä lähtee organisaatiosta työntekijän mukana
Mieti pitkäaikaisia työntekijää, jolla on kova substanssiosaaminen, hyvä organisaation tuntemus ja tahto tehdä asioita organisaation eteen. Miksi tämä voi olla erityisen tärkeä organisaatiolle?

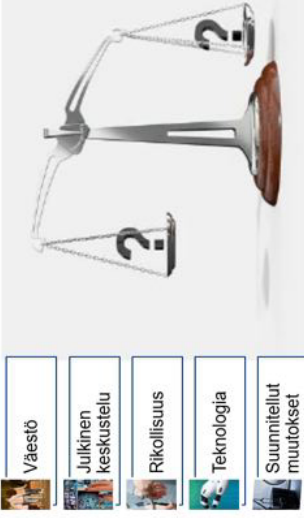
SUHTEELLINEN pääoma esim. :
Suhteet asiakkaisiin, sidosryhmiin ja maine muiden stimissä. Pääosin organisaation nimissä, mutta jotain voi lähteä työntekijän mukana.
Mieti organisaatiota, jonka kanssa kaikki haluavat tehdä yhteistyötä ja jonka asiakkaat ovat tyytyväisiä. Haluttu työpaikka, johon on helppo rekrytoida uusia tekijöitä.

RAKENTEELLINEN pääoma esim. :
työilmapiiri, prosessit, järjestelmät ja dokumentoitu tieto. Jaa organisaation rakenteisiin, vaikka työntekijä lähtee.
Mieti organisaatiota, jonka tietojärjestelmistä nousevat automaattitiedot aina juuri oikeaan aikaan oikeaan työhön käsiteltäväksi ja ratkaisuvaihtoehdot päätöksentekijän toimeenpantavaksi.

FYYSINEN pääoma esim. :
Rakennukset, koneet ja laitteet.
Löytyvät yleensä kirjanpidosta omaisuutena, varastona tai vuokra kuluina.
Mieti mitä nopeassa rahan tarpeessa voitaisiin muuttaa käteiseksi; tai mitä joku voisi anastaa työpaikalta.

TALOUDELLINEN pääoma esim. :
käytävissä olevat eurot ja niiden erittelyt.
Mieti mitä rahapussista löytyy. Millä laskut maksetaan? Onko laskut oikeassa suhteessa? (Laskutuslisa ei ole laskua suurempi)

POLIISI
POLIISIALUE
National Police Board
PV-M 30.12.21

Mistä löytyvät isoimmat erot ulkoisten muutosten ja sisäisen kyvykkyyden välillä?

LIITE 2

Teknologiakehityksen suunta muokkaa lähitulevaisuuttamme

Taulukossa on asiantuntija-arviona listattu eritasoisia teknisiä kehitysaskelia ja niiden mahdollisia vaikutuksia yhteiskuntaan ja poliisiin.

Taulukko: Arvioita lähitulevaisuudesta

Ilmiö	Huomioita	Vaikutukset
Ihmiset enemmän kotona, jatkuvasti verkossa	Vaikka pandemia päättyy, toimistotyöhön tuskin palataan entisessä mitassa. Kotona pysyttely voi laajemminkin jäädä tavaksi. Striimauspalvelujen tarjonta ja laatu on kehittynyt siinä määrin, että moni ei katso enää tarpeelliseksi poistua kotoa viihteen vuoksi.	3–5 vuoden sisällä: Sosiaalinen pahoinvointi, syrjäytyminen, tuki- ja liikuntaelinsairaudet sekä mielenterveysongelmat saattavat lisääntyä. Perheväkivalta voi lisääntyä. Katuväkivalta tuntemattomia kohtaan voi vähentyä.
Digitaalisen todistusaineiston painoarvo vähenee	Deepfake-menetelmillä voidaan joutua tuottamaan erittäin uskottavia ihmistä esittäviä videoita yksittäisen valokuvan pohjalta. Ne saadaan myös liikkuvaan ja puhumaan halutulla tavalla liikkeentoisinnuksen (motion capture) avulla. Uusimmilla tietokonepelien ohjelmointiin tarkoitetuilla 3d-mallinnusvälineillä on jo mahdollista luoda fotorealistisia videoita kuvitteellisista tapahtumista ilman merkittävää taloudellista panostusta. Myös erityisosaamisen tarve on jatkuvasti pienentynyt. Ennen pitkää ilmaissovelluksilla on mahdollista tuottaa valokuvia ja videoita, jotka kuvaavat kuvitteellisia tapahtumia mutta joita on mahdoton erottaa aidoista edes parhailla rikosteknisillä tutkintamenetelmillä.	3–5 vuoden sisällä: Väärennettyä aineistoa ei välttämättä alussa tunnusteta sellaiseksi, jolloin voi tulla vääriä tuomioita. Osaava rikollinen voi pyrkiä ohjaamaan epäilyjä toisaalle toimittamalla viranomaisen saataville manipuloituja tallenteita. Ensivaiheessa valtiollisilla toimijoilla lienee tällaiseen paras kyky. Manipuloitua aineistoa voidaan käyttää myös some-pohjaisissa vaikuttamisoperaatioissa. Osa aidostakin aineistosta menettää todistusarvoaan, kun sen aitoutta ei voida taata: voi olla paljonkin tapauksia, joissa muuta ei ole. 5–10 vuoden sisällä: Digitaalisella todistusaineistolla mahdollisesti merkitystä enää silloin, jos voidaan osoittaa, ettei lähde ole voitu manipuloida. Ennen pitkää kansalaiset todennäköisesti alkavat suhtautua näkemiinsä some-videoihin epäilevämmiin, mutta toisaalta on tiedossa, että ihmiset levittävät tällaisia viestejä, jos ne tukevat heidän näkemyksiään, vaikka eivät uskoisikaan niiden aitouteen.

Ilmiö	Huomioita	Vaikutukset
<p>Merkittävä osa tiedonvälityksestä tapahtuu verkon vertaisryhmissä eikä kynnystä tiedonvälittäjäksi ryhtymiselle enää ole</p>	<p>Sosiaalisen median osuus tiedonvälityksestä on jo nyt valtava. Poliittiseen polarisaatioon liittyvä epäluulo kaupallisia tiedotusvälineitä kohtaan on jo siirtänyt osan kuluttajista kokonaan vaihtoehtoisten tietolähteiden äärelle.</p> <p>Tällainen kehitys voi pahimmassa tapauksessa mennä niin pitkälle, että perinteinen kaupallinen media menettää kannattavuutensa ja joutuu supistamaan journalistista toimintaansa, jolloin punnitun tiedon osuus tiedonvälityksessä entisestään pienenee.</p> <p>Toisaalta polarisaatio voi tuottaa myös kaupallisen paineen, joka muuttaa mediakenttää: poliittisesti tavoitteellinen viestintä voi laajemminkin korvata pyrkimyksen totuudenmukaisuuteen ja muut perinteiset journalistiset arvot.</p>	<p>3–5 vuoden sisällä:</p> <p>Tietolähteet polarisoituvat.</p> <p>Usko tiedon ja tiedonvälityksen luotettavuuteen rapistuu lisää.</p> <p>Demokratian pohja vaarantuu, kun yhteinen käsitys (aito tai illusorinen) perusfaktoista murenee. Tämä voi johtaa levottomuuksiin sekä syntipukeiksi valikoituviin kansanryhmiin kohdistuvaan syrjintään ja väkivaltaan.</p> <p>Yhteiskunta muuttuu alttiimmaksi vaikuttamisoperaatioille.</p>
<p>Luvat, valtuutukset ja todistukset siirtyvät kohti mobiilikäyttöä: paperiset valtakirjat alkavat korvautua digitaalisilla</p>	<p>Poliisin myöntämään passiin tai henkilökorttiin nojautuva ja Digi- ja väestötietoviraston hallinnoima digitaalinen henkilöllisyystodistus otetaan käyttöön 2023–24. Sitä voi käyttää henkilöllisyyden todistamiseen sekä verkko- että käyntiasioinnissa.</p> <p>Arkkitehtuuri mahdollistaa eri viranomaisten myöntämien lupien ja todistusten sekä erilaisten valtuutusten esittämisen niin, että samalla näytetään poliisin takaamaan henkilöllisyyteen liitetty kasvokuva ja muut tarpeelliset henkilötiedot.</p> <p>Ensimmäisenä järjestelmään integroidaan poliisin myöntämät luvat ja vähitellen muiden viranomaisten myöntämät. Myös yksityisen sektorin lupia ja valtuuksia voidaan ennen pitkää liittää kokonaisuuteen.</p> <p>Valmisteilla on EU-lainsäädäntö, jonka myötä digitaalinen henkilöllisyystodistus tulee käyttöön koko unionin alueella.</p> <p>Samaan aikaan on käynnissä myös mobiilikäyttöisen matkustusasiakirjan valmistelu. Sen myötä sama digitaalinen henkilöllisyystodistus toimii myös matkustusasiakirjana.</p>	<p>3–5 vuoden sisällä:</p> <p>Valtuutusten väärentäminen vaikeutuu melko pienissäkin asioissa, jos järjestelmä tulee laajaan käyttöön.</p> <p>Yhteiskunnalle ja yksityisille kansalaisille tulee säästöjä.</p> <p>Rikollinen toiminta suuntautuu digitaaliseen maailmaan, päätelaitteisiin sekä henkilöihin fyysisten asiakirjojen sijaan.</p> <p>Yhä suurempi määrä yhteiskunnan palveluja keskittyy mobiililaitteeseen, joten sen hukkaaminen aiheuttaa katkoksen entistä useamman palvelun käyttöön. Samalla väärin käsiin pin-koodeineen joutunutta mobiililaitetta voi käyttää yhä useampiin erilaisiin petoksiin ja muihin väärinkäyttöihin.</p>

Ilmiö	Huomioita	Vaikutukset
<p>Etätunnistaminen yleistyy</p>	<p>Menettely, jossa asiakas tunniste- taan etänä esimerkiksi kasvokuvan perusteella ilman vahvaa sähköistä tunnistetta, tulee yleistymään, koska se madaltaa kynnystä palvelujen käytölle. Sitä käytetään jo esimerkiksi pankkiasiakkuuden avaamisessa.</p> <p>Siihen sisältyy kuitenkin perustavan- laatuinen turvallisuusriski: tunnistava järjestelmä ei voi edes teoriassa tietää, onko etäyhteyden toisessa päässä oikea henkilö vai hänestä tehty deep- fake-mallinne, koska tunnistuksessa käytettävä kamera ja kuvaustila ovat tunnistettavan henkilön hallinnassa.</p>	<p>3–5 vuoden sisällä:</p> <p>Etätunnistamista huijataan rutiinin- omaisesti deepfake-videoiden avulla.</p>
<p>Liikenteestä merkityksellinen osa alkaa olla itseohjautuvaa ja usein miehittämättömää</p>	<p>Itseohjautuvuuden kehitys on ollut hitaampaa kuin toiveikkaimmat odottivat, mutta on todennäköistä, että ennen pitkää merkittävä osa liikenteestä robotisoituu.</p> <p>Täysi automatisointi onnistuu todennäköisesti ensiksi alueilla, joissa lumentulo tai muut sääolot eivät tyypillisesti vaikeuta tiemerkintöjen erottumista.</p>	<p>5–10 vuoden sisällä:</p> <p>Kuljettajan ajotaitojen ja -käyttäyty- misen vaikutus pienenee ja paikoin poistuu kokonaan. Tämä voi parhaassa tapauksessa vähentää merkittävästi näistä johtuvia onnettomuuksia ja esimerkiksi rattijuopumuksen vai- kutusta tieliikenneturmiin. Toisaalta automaattiohjauksen virheet voivat aiheuttaa onnettomuuksia, etenkin kun itseohjautuvat kulkuneuvot alkavat toimia arvaamattomammissa ja epätyypillisemmissä ympäristöissä.</p> <p>Yhä harvempi omistaa ajoneuvon, käytetään sopimuspohjaisesti alueelli- sia kuljetuspalveluja.</p> <p>Onnettomuustutkinta kohdistuu enenevässä määrin tietojärjestelmien toimintaan.</p> <p>Logistiikan automatisoituminen parantaa mahdollisuuksia hajautet- tuun asumiseen.</p>
<p>Tiedon haku kehittyä älykkäämmäksi</p>	<p>Hakukoneiden kontekstitietoisuus ja merkityssuhteiden tunnistaminen kehittyvät niin, että hakutuloksista tulee entistä osuvampia ja noudat- televat paremmin ihmisen tapaa hahmottaa asiayhteyksiä. Tämä tehostaa oikean tiedon löytämistä ja eri lähteistä kerättävien tietojen yhdistämistä.</p> <p>Myös tiedon visualisointi kehittyä älykkäämmäksi, jolloin yhä laajempien ja monilähteisempien tietojen reaali- aikainen hyötykäyttö mahdollistuu.</p>	<p>5–10 vuoden sisällä:</p> <p>Laajojen tietomassojen hyötykäyttö helpottuu sekä poliisitoiminnassa että yhteiskunnassa laajemmin.</p> <p>Poliisin taktisessa käytössä korostuu erilaisista lähteistä haettujen ja senso- rien tuottaman tiedon älykäs fuusiointi kenttäjohtamisjärjestelmän näytöille.</p> <p>Yksityisyydensuoja vaikea säilyttää, kun hajanaisten tietojen yhdistely onnistuu keneltä tahansa.</p>

Ilmiö	Huomioita	Vaikutukset
<p>Digitaalinen avustaja muodostuu vähitellen yleiskäyttöliittymäksi</p>	<p>Puhekäyttöliittymät tekevät nykyään vielä paljon tulkintavirheitä ja niiden päättelykyky on rajallinen, mutta ne kehittyvät nopeasti.</p> <p>Alexan, Sirin ja Google Assistantin kaltaiset sovellukset toimivat jo nyt yleisenä käyttöliittymänä, jonka kautta voi käyttää useita eri sovelluksia ja palveluja. Tämä kehitys todennäköisesti jatkuu niin, että käyttäjä voi ohjata kaikkia tai lähes kaikkia arkipäiväisiä järjestelmiä puheellaan. Sen sijaan, että jokaisella palvelulla olisi oma käyttöliittymänsä, joka käyttäjän täytyy omaksua, käyttäjä voi ohjata niitä kaikkia yhden digitaalisen avustajan kautta. Puhekäyttöliittymä muuttuu ikään kuin sihteeriksi, jota voi keskustelun keinoin ohjeistaa tekemään asioita.</p> <p>Puhekäyttöliittymä ei jatkossakaan sovi kaikkiin tarkoituksiin eikä kaikille käyttäjäryhmille, esimerkiksi kuulovammaisille.</p>	<p>5–10 vuoden sisällä:</p> <p>Tehostaa kaikkea tietojärjestelmien käyttöä, käyttäjä voi keskittää huomionsa ydintehtäväänsä käyttöliittymän käsittelyn sijaan.</p> <p>Tiedon tehokas hyötykäyttö vaatii aiempaa vähemmän koulutusta, kynnys rakentavalle osallistumiselle madaltuu.</p> <p>Pitemmällä aikavälillä:</p> <p>Avustajasta tulee käyttäjälle maailmaa koskevan tiedon tärkein annostelija ja suodatin. Sen toimintaa ohjaavat painotukset vaikuttavat olennaisesti siihen, millaisena maailma käyttäjälle näyttäytyy. Tahattomat ja tahalliset vinoumat siinä voivat muodostua hyvin merkityksellisiksi yhteiskunnallissakin mittakaavassa.</p> <p>Jos yksittäiset palveluntarjoajat saavat hallitsevan markkina-aseman, ne voivat säädellä ihmisten ikkunaa maailmaan vielä nykyisiä some-palvelujakin tehokkaammin.</p>

Ilmiö	Huomioita	Vaikutukset
<p>Yhteiskunnan kaikki toiminnot enemmän tai vähemmän digitalisoituvat</p>	<p>Palvelut siirtyvät entistä enemmän verkkoon ja yhä useampi yhteiskunnan toiminto siirtyy toiminnanohjausjärjestelmien piiriin.</p> <p>Järjestelmien automatisaatio ja etäohjaus lisääntyvät. Toisiinsa vaikuttavien järjestelmien yhteistoimintaa optimoidaan lisääntyvässä määrin automatiikalla.</p> <p>Automaattinen yksilöllistäminen ja mukauttaminen käyttäjän tarpeisiin ja taipumuksiin ulottuvat vähitellen yhä suurempaan osaan arjen toimintoja.</p> <p>Älykkäiden puhe- ym. käyttöliittymien kehitys mahdollistaa yhä mutkikkaampien kokonaisuuksien hallinnan ilman syvällistä asiantuntemusta ja kokemusta.</p>	<p>5–10 vuoden sisällä:</p> <p>Lähes kaikkiin toimintoihin voidaan vaikuttaa verkon kautta: entistä useampi yhteiskunnan toiminto muuttuu hakeroitavaksi.</p> <p>Osalla kansalaisista ei ole digimaailman taitoja, mistä seuraa syrjäytymistä ja siitä puolestaan vastareaktioita.</p> <p>Jos teknologian nopea kehitys jatkuu, syrjäytymistä aiheuttava taitoero kansanryhmien välillä muodostuu pysyväksi ilmiöksi. Tämän päivän nuori, joka on kasvanut mobiiliteknologian ympäröimänä, voi vanhempana olla uuden teknologian edessä samassa tilanteessa kuin hänen omat vanhempansa kenties ovat nyt.</p> <p>Yhteiskunta tulee yhä riippuvaisemmaksi tietojärjestelmistä ja sen myötä sähkökatkojen, ohjelmointivirheiden ja kyberiskujen vaikutus kasvaa.</p> <p>Yhteiskuntaa ohjaavat enenevässä määrin erilaiset optimointialgoritmit, joita tavalliset kansalaiset eivät ymmärrä lainkaan ja asiantuntijatkin vain rajoitetusti: tämä lisää entisestään haavoittuvuutta ohjelmointivirheille ja vaikuttamisoperaatioille.</p> <p>Älykkäisiin apuvälineisiin nojautuminen lisää passivoi ja yleistä uusavuttomuutta, minkä merkitys korostuu kriisiaikoina.</p>
<p>Automaattinen valvonta kehittyy</p>	<p>Jo nykyiset syväoppivat hermoverkot ja muut suurten tietomassojen luokitteluun tarkoitetut koneoppimismenetelmät mahdollistavat automatisoidun valvonnan. Järjestelmä voidaan opettaa havaitsemaan datavirrassa ilmeneviä poikkeamia.</p> <p>Tällaisia poikkeamia voivat olla esimerkiksi epätyypilliset tapahtumat automaattisessa videovalvonnassa, kyberhyökkäykseen viittaavat poikkeamat palvelinliikenteessä sekä talousrikoksiin viittaavat poikkeamat finanssidatassa.</p> <p>Menetelmiä voidaan parhaassa tapauksessa käyttää myös tapahtumien ennakointiin.</p>	<p>Kyberhyökkäysten havaitseminen kehittyi vuorovedoin niiden verhoutumiskyvyn kanssa.</p> <p>Talousrikostutkinnassa uudet menetelmät lienevät sitä välttämättömpiä, mitä mutkikkaampia ja laajempia finanssimaailman järjestelyt ovat.</p> <p>Yksityisyyskysymykset saattavat rajoittaa voimakkaasti automatisoidun videovalvonnan kehittämistä. On mahdollista, että se kielletään kokonaan.</p>

Ilmiö	Huomioita	Vaikutukset
<p>Yhä halvemmalla saa teknologiaa, jolla ilman erityisasiantuntemusta voi tuottaa yhä suuremman vaikutuksen</p>	<p>Teknologia tarjoaa yhä suurenevan vipuvarren, jolla yksilö voi vaikuttaa yhteiskuntaan.</p>	<p>5–10 vuoden sisällä:</p> <p>Tiedonvälityksessä muutos on jo nähty: yksilö voi pienin resurssein nousta merkittäväksi vaikuttajaksi vertaispalveluissa.</p> <p>Älykkäät kyberaseet vaativat käyttäjältä yhä vähemmän teknistä asiantuntemusta.</p> <p>Lennokeilla ja muilla etäohjattavilla kulkuneuvoilla voi kuljettaa räjähteitä nopeasti ja yllättävästi paikasta toiseen. Lennokeilla voi myös vakoilla tehokkaasti. Miniatyrisoituja lennokkeja voitaisiin käyttää salamurhiin. Lennokkiin kiinnitetyllä häirintälähettimellä voitaisiin sotkea langattomia verkkoyhteyksiä esimerkiksi kiusantekomielessä tai hämmingin aiheuttamiseksi jonkin toisen rikoksen yhteydessä.</p> <p>Joukkotuhoaseteknologia on entistä helpommin saatavilla. Biologisten ja kemiallisten aseiden kehitys vaatii yhä vähemmän omaa asiantuntemusta, kun laboratoriojärjestelmät automatisoituvat ja halpenevat.</p>
<p>Lumemaailmasta tulee merkittävä osa verkkoelämää</p>	<p>Virtuaalitodellisuusjärjestelmät ovat vielä kehityksensä alussa: hinnat ovat melko korkeita, kypärän käyttö ei ole erityisen miellyttävää etenkin pitempiä aikoja kerrallaan, kuvanlaatu on vielä puutteellinen eikä näkökenttä tunnu täysin luonnolliselta.</p> <p>Kun käyttökokemus paranee, käyttö lisääntyy. Pitkällä aikavälillä kypärä korvautunee ensin kevyillä silmälasilla ja sitten mahdollisesti piilolinseillä, jolloin lume-elementeistä tulee osa jokapäiväistä näkökenttää.</p>	<p>5–10 vuoden sisällä:</p> <p>Ei ehkä vaikuta ihmisten ulkoiseen käyttäytymiseen merkittävästi, kyse on lähinnä uudesta tavasta kuluttaa viihdettä.</p> <p>Virtuaalitodellisuudesta voi kehittyessään tulla koulutuksen apuväline, jolla koulutettava pääsee toimimaan hyvin vaihtelevissa aidon tuntuissa tilanteissa.</p>

Ilmiö	Huomioita	Vaikutukset
<p>Kvanttilaskenta saattaa jo vaarantaa nykyiset yleisimmät salausmenetelmät</p>	<p>Kvanttilaskenta mahdollistaa tiettyjen laskutehtävien suorittamisen massiivisesti nopeammin kuin nykyisillä suorittimilla. Se ei ole yleismenetelmä, joka nopeuttaa kaikkia laskutoimituksia.</p> <p>Yleisimmät nykyään käytössä olevien salausalgoritmien RSA ja ECC turvallisuus perustuu siihen, että erittäin suurten alkulukujen tulo on laskennallisesti niin vaikea palauttaa tekijöihinsä, että avainten murtaminen veisi nykyaikaiselta supertietokoneelta esimerkiksi tuhansia vuosia. Kvanttilaskennalla sama laskutehtävä ratkeaa olennaisesti nopeammin. Kvanttitietokoneiden kehitystä on vaikea ennakoida, mutta on todennäköistä, että RSA- ja ECC-avainten murtuminen on vain ajan kysymys.</p> <p>Kehitteillä on uusia salausalgoritmeja kuten hila-algoritmeja, jotka eivät ole haavoittuvaisia kvanttilaskennalle. Niiden validointi ja standardointi ovat kuitenkin erittäin aikaa vievä prosessi. Käynnissä on siis kilpajuoksu kvanttilaskennan ja uusien algoritmien kehityksen välillä.</p>	<p>Tietoyhteiskunnan kivijalan muodostavista RSA- ja ECC-salausalgoritmeista joudutaan ennen pitkää luopumaan. Tämä koskettaa mm. verkkoyhteyksien salausta, digitaalisia allekirjoituksia, kryptovaluuttoja sekä passin ja henkilökortin sirun salausta.</p> <p>Siirtymävaiheen alussa valtiolliset toimijat ovat ensimmäisinä murtamassa erilaisten vahvasti salattujen yhteyksien suojausta, kohteena esimerkiksi diplomaattiset sanomayhteydet, sotilaalliset verkkoyhteydet, pankkiyhteydet ja suur yritysten kansainvälinen viestiliikenne.</p> <p>Allekirjoitusavainten murtuminen synnyttää uudentyypistä petosrikollisuutta: tulee mahdolliseksi luoda väärennettyjä digitaalisia allekirjoituksia, joita ei voi erottaa aidoista. Sähköisiä allekirjoituksia käytetään yhä enemmän esimerkiksi kauppakirjoissa.</p> <p>Vaara poistuu, kun RSA ja ECC korvataan laajasti PQC-algoritmeilla.</p> <p>Mahdollisesti suuri määrä vanhaa dataa jää vaille uudelleensalausta, jolloin vanhoja oikeustoimia voi vaivihkaa kirjoittaa uusiksi.</p>
<p>Automaatio kehitty tasolle, jolla ihminen ei voi enää kilpailla siirtymällä uudenaikaisiin töihin</p>	<p>Automaation kehitys ei ole tähän saakka aiheuttanut massatyöttömyyttä vaan työn luonteen muuttumista, mutta ennen pitkää tulee kehitysvaihe, jonka myötä ihminen ei enää osaa eikä kykene oppimaan mitään sellaista, mitä ei voitaisi työnantajan näkökulmasta hoitaa taloudellisesti koneilla. Siitä eteenpäin henkilön työllistäminen ei ole enää liiketoiminnallisesti kannattavaa.</p> <p>Raja ylitetään eri henkilöiden kohdalla eri aikaan. Ensimmäisenä vaikutus kohdistuu matalan koulutustason töihin.</p> <p>Toistaiseksi ei ole arvioitavissa, kuinka nopeasti tilanne kehittyy.</p>	<p>Pitemmällä aikavälillä:</p> <p>Kokonaiset kansanryhmät muuttuvat vuorollaan mahdottomiksi työllistää liiketaloudellisin perustein.</p> <p>Yhteiskuntaan kohdistuu voimakas muutospain: perustulon kaltaiset ratkaisut voivat muodostua ainoaksi vaihtoehdoksi, minkä lisäksi yhteiskunta saattaa päätyä tukitoimiin, joilla madalletaan työllistämiskynnystä, esimerkiksi tarjoamalla verohelpotuksia tai muita kannusteita yrityksille, jotka suosivat ihmistyövoimaa. Tällaiset toimet saattavat kuitenkin olla vain siirtymäkauden ilmiöitä.</p>

Ilmiö	Huomioita	Vaikutukset
<p>Roboteista tulee näkyvä osa arkipäivää</p>	<p>Roboteilla tulee olemaan tulevaisuudessa näkyvämpi rooli, kun tavanomaisen teollisuusautomaation rinnalle tulee sekä itseohjautuvia kulkuneuvoja että esimerkiksi käveleviä robotteja. Kävelevät robotit voivat vähitellen hoitaa monia fyysisiä töitä, jotka ovat nykyään liian vaihtelevia ja tilannekohtaista sopeutumista vaativia koneiden hoidettavaksi.</p> <p>Uusimmat robotit kykenevät jo tanssimaan ja hyppimään, mikä vaatii tasapainottelua, joka vielä muutamia vuosia sitten olisi ollut mahdotto-</p>	<p>Esimerkiksi varastonhallintaan tarkoitettu robotti saattaa olla hyvinkin näppäräliikkeinen, nopea ja etenkin hyvin voimakas. Sellaisesta olisi mahdollista tehdä hyökkäysväline, jonka pysäyttämiseen tarvitaan sinko.</p> <p>Poliisin omassa käytössä tällainen etäohjattava järjestelmä voitaisiin lähettää edeltä tilanteisiin, joissa on erityinen vaara.</p> <p>Teollisuuden käytössä olevat robotit voisivat hakkerin ohjauksessa saada aikaan tuhoa.</p>
<p>Lääketieteen kehitys pidentää ihmisen elinikää</p>	<p>Vanhenemisen hidastamiseen tehdään suuria tutkimuspanostuksia. On luultavaa, että panostus kasvaa entisestään tulevaisuudessa ja että tuloksena on ennen pitkää lääkkeitä, jotka pidentävät tehokasta työikää. Ne saattavat myös pidentää avuntarvevaihetta elämän lopussa.</p>	<p>Pitemmällä aikavälillä:</p> <p>Alussa lääkkeet ovat todennäköisesti hyvin kalliita, jolloin vain vauraimmalla kansanosalla on niihin varaa. Tämä saattaa aiheuttaa levottomuuksia kansanryhmien välille.</p> <p>Kun tehokas työikä pitenee, jokainen sukupolvi tekee aiempaa hitaammin tilaa seuraavalle. Silloin nuorten on vaikeampi päästä uran syrjään kiinni, mistä voi seurata kitkaa. Toisaalta tämä saattaa tapahtua vaiheessa, jossa automaatio on muutenkin tehnyt suurista kansanryhmistä työttömiä. Ilmiön mittakaavaan vaikuttaa sekin, mikä syntyvyys on jatkossa.</p>

Julkaisusarja: Poliisihallituksen julkaisusarja 4/2022
ISSN-L 1798-7121
ISSN painettu 1789-7121
ISSN (verkkojulkaisu) 2242-5649
ISBN painettu 978-952-7267-27-1
ISBN (verkkojulkaisu) 978-952-7267-28-8

Poliisihallituksen julkaisut verkossa: www.poliisi.fi/julkaisut